

Kristiansand
kommune

Kommunedirektørens forslag til økonomiplan 2021-2024

Camilla Dunsæd
Kommunedirektør

Kommunedirektørens innledning

Visjonen til Kristiansand kommune er "Sterkere sammen".

Denne visjonen kunne ikke passet bedre enn i år. Vi er inne i en tid der vi virkelig har kjent hvor viktig det er at vi står sammen og jobber på lag for fellesskapets beste.

Vi rakk så vidt å bli en ny kommune før koronapandemien traff oss med full styrke i mars. Våren 2020 ble preget av koronapandemien som endret hverdagen til kommunens innbyggere og arbeidssituasjonen for kommunens ansatte. Mye av det planlagte arbeidet måtte settes på vent. Vi har ikke kommet så langt med etablering av den nye kommunen som vi hadde ønsket. Kommuneorganisasjonen har siden mars på beste måte forsøkt å balansere en krevende krisehåndtering med ordinær drift for å sikre de lovpålagte tjenestene. Jeg er imponert over hvordan medarbeiderne i hele organisasjonen har håndtert alt dette. Tusen takk.

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt 23. september 2020. For å møte de viktigste utfordringene fram mot 2030 satser Kristiansand på tre områder; kommunen skal bli mer attraktiv og miljøvennlig, inkluderende og mangfoldig og skapende og kompetent. Satsingene viser hvordan Kristiansand vil følge opp FNs bærekraftsmål lokalt. Arbeid og jobbskaping for å hindre utenforskap, og reduksjon av klimagassutslipp, er prioriterte områder for å utvikle kommunen i ønsket retning. Kommuneplanens samfunnsdel er lagt til grunn for utarbeidelse av økonomiplan 2021-2024.

Kristiansand kommune skal være en kommune som spiller på lag, har ting på stell og er på hugget. Målet er å levere et velferds- og tjenestetilbud av god kvalitet i hele den nye kommunen. Økonomiplanen legger til rette for utvikling av tjenestene, i tillegg til investeringer i infrastruktur og nye formålsbygg. Kommunen har en stram økonomi og lavere vekst fremover fordrer omstilling og effektivisering. Dette er ikke et resultat av kommunereformen, men et direkte resultat av store vedtatte investeringer og endrede forutsetninger for kommunesektoren. Investeringsbudsjettet for de neste fire årene er ambisiøst. Nye gjennomganger har vist endrede behov. Kommunedirektøren foreslår å ta ut og utsette enkelte investeringene for å holde utgifter til renter og avdrag på et forsvarlig nivå. Dette er kostnader som belaster driftsbudsjettet og det blir mindre penger til den daglige driften av kommunen.

Gjennom kommunedirektørens forslag til økonomiplan 2021-2024 gir jeg mine anbefalinger om driftsrammer og tjenesteutvikling, forslag til prioriteringer, og hvordan vi skal arbeide sammen for å nå satsingsområder og mål. Bystyret vil få forslaget til behandling 16. desember 2020. Ved bystyrets behandling er det deres prioriteringer og vedtak som fastsetter kommunens mål og budsjetterammer for perioden 2021-2024.

Camilla Dunsæd
Kommunedirektør

Innhold

Kommunedirektørens innledning.....	3
1 Hovedlinjer i økonomiplanen.....	6
2 Det kommunale styringssystemet.....	7
3 Globale endringer og utviklingstrekk.....	9
4 Sterkere sammen – oppfølging av kommuneplanen	14
4.1 Visjon og hovedgrep.....	14
4.2 Attraktiv og miljøvennlig	16
4.3 Inkluderende og mangfoldig	17
4.4 Skapende og kompetent.....	19
5 Forutsetninger for å lykkes	22
5.1 Kristiansand kommune skal ha økonomisk handlefrihet.....	22
5.2 Kristiansand kommune skal være en attraktiv arbeidsgiver og inkluderende arbeidsplass.....	27
5.3 Kristiansand kommune skal være en kvalitetsbevisst, miljøvennlig og utviklingsorientert	28
5.4 Kristiansand kommune skal være en digital og innovativ organisasjon.....	29
5.5 Kristiansand kommune skal vektlegge samhandling med omverden	30
5.6 Kristiansand kommune skal være rustet til å møte klimautfordringer og uønskede hendelser.....	31
6 Klimabudsjett	32
7 Hovedtallene i økonomiplanen	40
8 Kommunens områder.....	48
1 Organisasjon	51
2 Økonomi	59
3 Samfunn og innovasjon	65
4 Oppvekst.....	75
4.11 Oppvekststab	99
4.12 Skole.....	101
4.13 Barnehage.....	104
4.14 Barne- og familietjenester	108
4.15 Investeringsbudsjett.....	111
5 Helse og mestring.....	117
5.10 Helse- og mestringsstab	135
5.11 Forvaltning og koordinering helse og mestring.....	136
5.12 Livsmestring.....	140
5.13 Helsefremming og inkludering.....	144
5.14 Hjemmetjenester og rehabilitering	147
5.15 Omsorgssenter.....	151
5.16 NAV	154
5.17 Investeringsbudsjett.....	157
6 Kultur og innbyggerdialog.....	161
6.10 Kulturstab.....	166
6.11 Kultur og idrett.....	170
6.12 Innbyggerdialog.....	171
6.13 Investeringsbudsjett.....	174
7 By- og stedsutvikling.....	179
7.11 By- og stedsutvikling stab.....	187
7.12 Ingeniørvesen.....	189
7.13 Parkvesen.....	199
7.14 Plan og bygg.....	202
7.15 Eiendom.....	204
7.16 Klima og arealutvikling.....	211
9 Sektorovergrepene	216
10 Driftstilskudd og tilskuddsordninger 2021	230

Figur 1:	Det kommunale styringssystemet	7
Figur 2:	Sammenstilling av befolknings sammensetningen.....	10
Figur 3:	Befolknings sammensetningen og aldersbæreevnen.....	10
Figur 4:	Andel barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt	11
Figur 5:	Alle boliger fra boligprogram 2021-2024.....	13
Figur 6:	FNs bærekraftsmål	15
Figur 7:	Kommunes utfordringsbilde.....	15
Figur 8:	Demografikostnader Kristiansand 2021-2026.....	22
Figur 9:	Korrigert netto driftsresultat 2021-2024	24
Figur 10:	Sentralt disposisjonsfond 2020-2024	24
Figur 11:	Netto lånegjeld 2020-2024	25
Figur 12:	Klimagassutslipp i Kristiansand i 2018.....	33
Figur 13:	Utslippsreduksjon basert på tiltak i klimabudsjettet	34
Figur 14:	Elevtallsutvikling og kapasitet	82
Figur 15:	Forventet antall barn i barnehagealder	87
Figur 16:	Elevtallsutvikling 1.-10. klasse.....	88
Figur 17:	Merutgifter til pleie- og omsorgstjenester.....	118
Figur 18:	Samlet lånegjeld uten pensjonsforpliktelser	223

1 Hovedlinjer i økonomiplanen

Økonomiplanen er basert på vedtatt kommuneplan. Den økonomiske situasjonen er stram, og det er ikke budsjettbalanse i 2021 og 2022. Det er bedring i slutten av perioden, men samlet sett reduseres det sentrale disposisjonsfondet med 94,7 mill. kr.

Presset på tjenestene er stort og det forventes underskudd for flere av områdene inneværende år. Økte driftsrammer fra 2021 kombinert med en rekke innsparingskrav gjør at det forventes budsjettbalanse for tjenestene fra neste år.

Det økonomiske opplegget er stramt. Det er likevel funnet rom for økte rammer innenfor omsorgstjenestene og oppvekst. Økt behov for omsorgstjenester som følge av endret demografi, kompenseres ikke fullt ut i perioden. Presset på tjenestene vil dermed øke. Samlet sett er det innarbeidet et innsparingskrav på 54 mill. kr i forhold til 2020 som bidrar til at det de to siste år i planperioden er balanse mellom inntekter og utgifter.

Det er et meget høyt investeringsnivå i perioden (4,6 mrd. kr). Innen helse- og mestring er det samlet sett investeringer på 540 mill. kr. Den største investeringen er 64 omsorgsboliger på Tangvall til 284 mill. kr. Det er i tillegg avsatt 300 mill. kr til nytt sykehjem som er planlagt realisert etter økonomiplanperioden.

Det er en satsing på opprustning av eksisterende skoler og nye skolebygg. Dette er de neste fire årene beregnet å koste 1,05 mrd. kr og gjelder bygging av ny skole på Kringsjø med flerbrukshall (2021), Mosby oppvekstsenter (2021), ny Wilds Minne skole med flerbrukshall (2024), ny ungdomsskole med flerbrukshall på Tangvall (2023), og utvidelse av Vågsbygd skole (2023). Selv om kommunen har satsset på rehabilitering av bygningsmassen er det fortsatt et betydelig etterslep på vedlikehold. Ny kulturskole til 338 mill. kr står ferdig i 2022. Det investeres 1,1 mrd. kr innen vann- og avløpsområdet.

Kommunens lånegjeld er høy. I 2024 forventes netto lånegjeld å være på 8,27 mrd. kr.

I økonomiplan 2021-2024 er det lagt opp til følgende korrigerede netto driftsresultat:

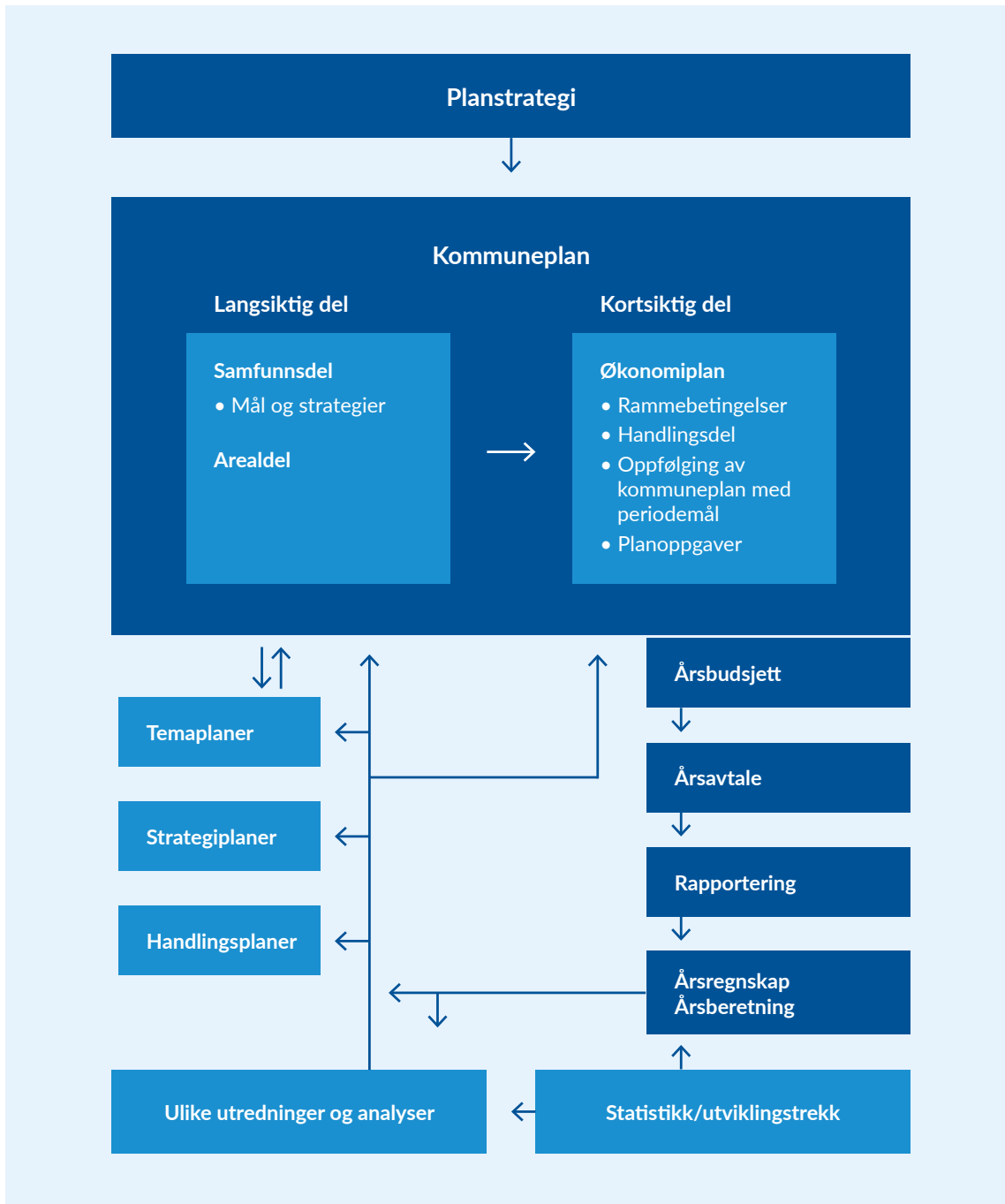
I mill. kr.	2021	2022	2023	2024	Sum
Korrigert netto driftsresultat*	-86	-43	23	19	-87

*Korrigert for netto premieavvik og bruk/avsetning bundne fond.

2 Det kommunale styringssystemet

Kommuneplanen og økonomiplanen er styringsdokumenter som inngår i det kommunale styringssystemet. Kommuneplanens samfunnsdel "Sterkere sammen" ble vedtatt i bystyret 23. september 2020. Økonomiplan 2021-2024 er utarbeidet på bakgrunn av ny samfunnsdel. Figuren under illustrerer de viktigste styringsdokumentene og sammenhengen mellom disse:

Figur 1: Det kommunale styringssystemet

Kilde: Kristiansand kommune

Kommunal planstrategi skal utarbeides hvert fjerde år av nyvalgt bystyre og vedtas senest ett år etter at bystyret er konstituert. Planstrategien er ikke en plan, men den drøfter utviklingstrekk og avklarer hvilke

planoppgaver bystyret skal prioritere i valgperioden, og det skal tas stilling til om gjeldende kommuneplan eller deler av denne skal revideres. Planstrategien har ingen rettsvirkning verken for kommunen eller andre (PBL. § 10-1).

Kommuneplanen er det øverste styringsdokumentet i kommunen, og er kommunens viktigste overordnede plan. Den gir retning til utviklingen, og gir rammer for utvikling av kommunesamfunnet og forvaltningen av arealressursene i et langsiktig perspektiv. Den er Kristiansands strategi for å møte fremtidens utfordringer og er førende for mer detaljerte planer og budsjetter.

Kommuneplanen består av en langsiktig samfunnsdel og en arealdel (10-12 år), samt kommuneplanens fireårige handlingsdel.

- Kommuneplanens samfunnsdel har en viktig rolle som verktøy for en bedre og mer helhetlig og strategisk planlegging og politisk styring. Dette for å få en bærekraftig samfunnsutvikling og medvirkning. Den viser hvilke utfordringer og muligheter kommunen står overfor, og ønsket utvikling av kommunen med langsiktige mål og strategier.
- Kommuneplanens arealdel omfatter hele kommunen, er juridisk bindende og styrer den langsiktige arealutviklingen. Arealdelen skal sikre at arealbruken i kommunen bidrar til å nå mål og strategier i samfunnsdelen. Den består av planbeskrivelse, retningslinjer for saksbehandling og plankart med utfyllende bestemmelser. Kommuneplanens arealdel er styrende for mer detaljerte arealplaner og utbyggingstiltak.

Det skal være god sammenheng mellom samfunnsdelen og arealdelen, og samfunnsdelen og oppfølgende handlingsdel. Kommuneloven forsterker koblingen mellom kommuneplanens samfunnsdel og økonomiplan.

Økonomiplanen samler kommuneplanens handlingsdel, økonomiplan og årsbudsjett i ett dokument. I tillegg vises et program for oppfølging av planstrategien. Økonomiplanen gjelder for fire år der årsbudsjettet utgjør det første:

- Kommuneplanens handlingsdel viser prioriteringer og tiltak for å nå de langsiktige målene i samfunnsdelen og andre temaplaner. Kommuneplanens handlingsdel rulleres årlig.
- Økonomiplanen skal omfatte hele kommunens virksomhet, og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver innenfor drift og investering. (Kommuneloven § 44). Økonomiplanen skal omfatte minst en fireårs periode og revideres årlig.
- Årsbudsjett er en bindende plan for kommunens midler, og anvendelse av disse i kommende år (Kommuneloven § 45). Årsbudsjettet konkretiserer økonomiplanen og gjelder hele kommunens virksomhet. Årsbudsjettet er første året i økonomiplanen og revideres årlig.

På bakgrunn av økonomiplanen blir det laget en digital årsavtale (målekort) i styringsportalen mellom kommunedirektøren og områdedirektørene. Resultater fra foregående år og rapporteringer i budsjettåret er viktig for å vurdere om vedtatte mål er nådd og prioriteringer fulgt opp. Årsregnskap og årsberetninger gir viktig informasjon for neste rullering av økonomiplanen.

Statistikker og oversikter over utviklingstrekk er nødvendig for analyse av spesielle utfordringer. Dette danner grunnlag for temaplaner (detaljerte planer for et fagområde), strategier (retning for ønsket utvikling uten tiltak) og handlingsplaner (plan med tiltak for oppfølging av strategier). Oversikt over dette ligger på [kommunens hjemmeside](#). Se også kommunedirektørens policydokument for helhetlig virksomhetsstyring hvor det står mer om kommunens plan- og styringssystem.

3 Globale endringer og utviklingstrekk

3.1 Globale endringer

Megatrender er endringer som påvirker både samfunnsliv, arbeidsliv og naturen over lang tid og i stort omfang i hele verden. Disse er knyttet til:

- demografisk endring
- klimaendring
- globalisering
- urbanisering

Demografien i store deler av verden påvirkes av synkende fødselsrater, økende migrasjon, økt levealder og endrede helseutfordringer. Den globale gjennomsnittstemperaturen øker, dramatiske naturkatastrofer rammer verden og påvirker grunnleggende tilgang til ressurser. Flere flytter til byene, samtidig utvikler økonomi, kultur og samfunn seg i økende grad på tvers av landegrenser. Digitalisering gjør at fysisk avstand får mindre betydning for de fleste samfunnsområder. Kommunikasjon er mindre stedsavhengig, tilgangen til informasjon er nærmest ubegrenset, robotisering erstatter og skaper arbeidsplasser. Konkurransen om både arbeidsplasser og arbeidskraft øker.

3.2 Utviklingstrekk i Kristiansand

Flere av utviklingstrekkene påvirker Kristiansand og er sammenvevde, såkalte samfunnsfloker. Utfordringsbildet i Kristiansand peker på store endringer i demografien, i sykdomsbildet, når det gjelder levekårsutfordringer og endringer i næringsstrukturen og klima. ([Kristiansands utfordringsbilde 2020](#))

Kristiansand vil fortsette å vokse, men veksten antas å bli lavere

Befolkningsveksten i landsdelen er sterkest i og rundt Kristiansand. Befolkningen i Kristiansand utgjør 110 391 innbyggere pr. 1.1.2020. Den største faktoren for befolkningsvekst er innvandring, mens fødselsoverskuddet er relativt stabilt. Fødselsoverskuddet i 2019 var 409, netto innflytting i 2019 var + 829 personer.

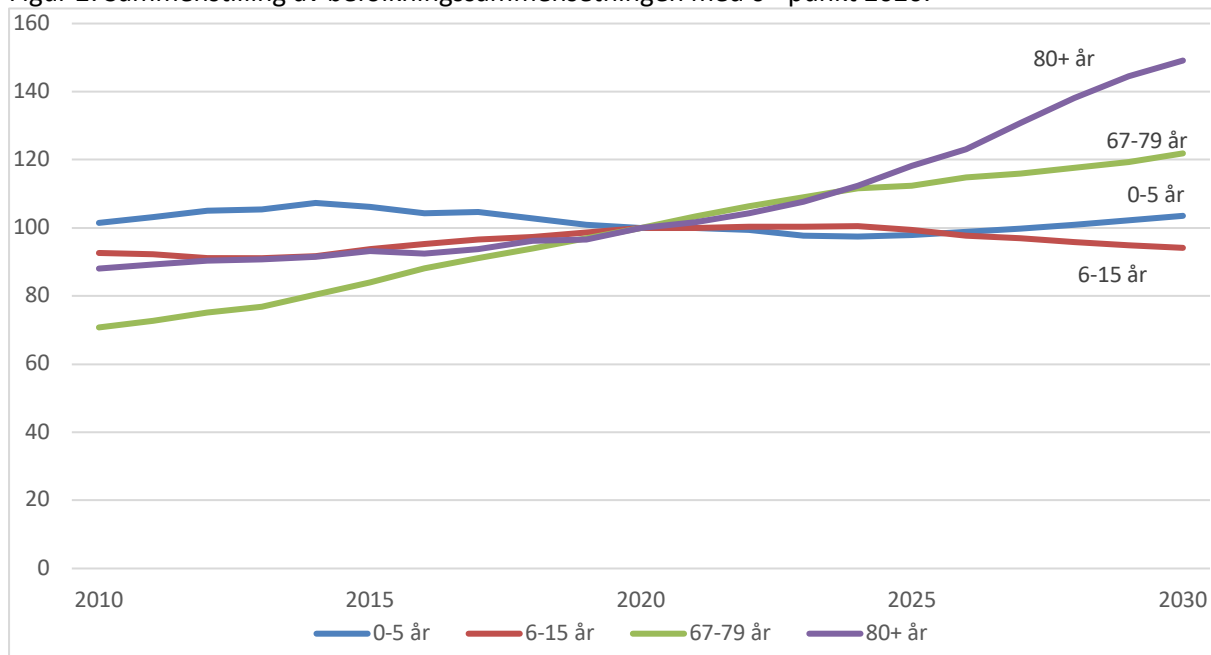
Det forventes befolkningsvekst i kommunen, men de siste årene har innbyggertallet i Kristiansand økt langsommere og befolkningsveksten forventes å bli svakere i tiåret som kommer enn i tiåret som har gått. Ifølge framskrivninger fra SSB per august 2020, vil Kristiansand nå ca. 132 000 innbyggere i 2050. Forrige befolkningsframskriving fra SSB i 2018, forutså 132 000 innbyggere i 2040. Forventet antall innbyggere i Kristiansand i 2030 er 120 100.

Aldrende befolkning

Befolkningssammensetningen i Kristiansand blir vesentlig endret fra 2020 til 2050. Kristiansand vil få en relativt kraftig økning i den eldre befolkning, samtidig med en nedgang i barn 6-15 år.

- Antall barn 0-5 år forventes å øke med kun 270 fram til 2030.
- Antall barn 6-15 år forventes å være stabilt fram til 2025, for så å minke med 830 i 2030 sammenlignet med 2020
- Antall personer 67-79 år forventes å øke med 2400 (fra 10980 i 2020, til 13380 i 2030).
- Antall personer 80+ forventes å øke med 2150 (fra 4380 i 2020, til 6530 i 2030).

Figur 2: Sammenstilling av befolknings sammensetningen med 0 - punkt 2020.

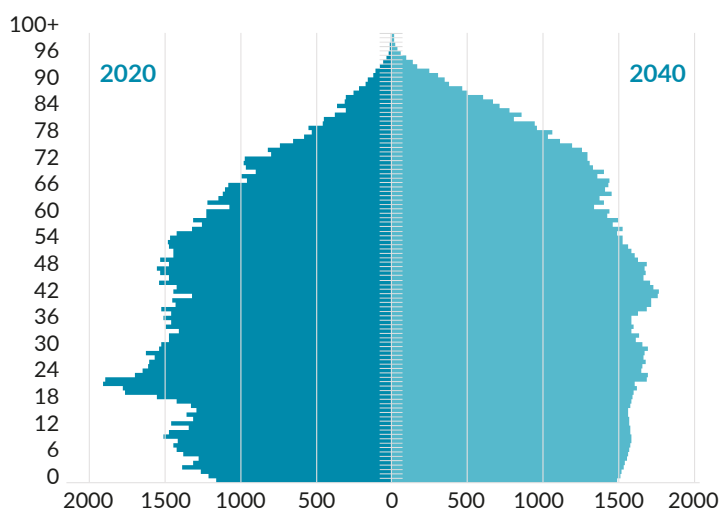

Kilde: SSB, bearbejdet av Kristiansand kommune

Den økende andelen eldre kombinert med den synkende andelen i arbeidsfør alder svekker samfunnets aldersbæreevne. Denne utviklingen er ikke bærekraftig og blir enda mer alvorlig av at færre i arbeidsfør alder er i jobb. Økning i antall eldre, spesielt etter 2020, vil gi varig endring i aldersstrukturen og sykdomsbildet, preget av aldersrelaterte sykdommer. Utviklingen vil føre til finansierings- og prioriteringsutfordringer i kommunen og påvirke verdiskapingen og velferdsutviklingen.

Figur 3: Befolknings sammensetningen i Kristiansand i 2020 og 2040

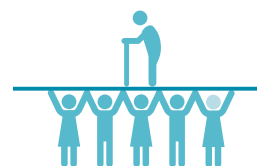
Befolknings sammensetningen i Kristiansand i 2020 og 2040

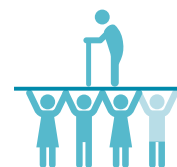
Figur 2: Befolknings sammensetningen i Kristiansand i 2020 og 2040 basert på SSBs mellomalternativ. (Kilde: Kristiansands befolkningsprognose).

Aldersbæreevne

4,9 i 2020

3,2 i 2040

Figur 3: Forholdet mellom antall personer over 67 år og antall mennesker i arbeidsfør alder synker fra 1:4,9 til 1:3,2 fram mot 2040.

Kilde: SSB bearbejdet av Kristiansand kommune

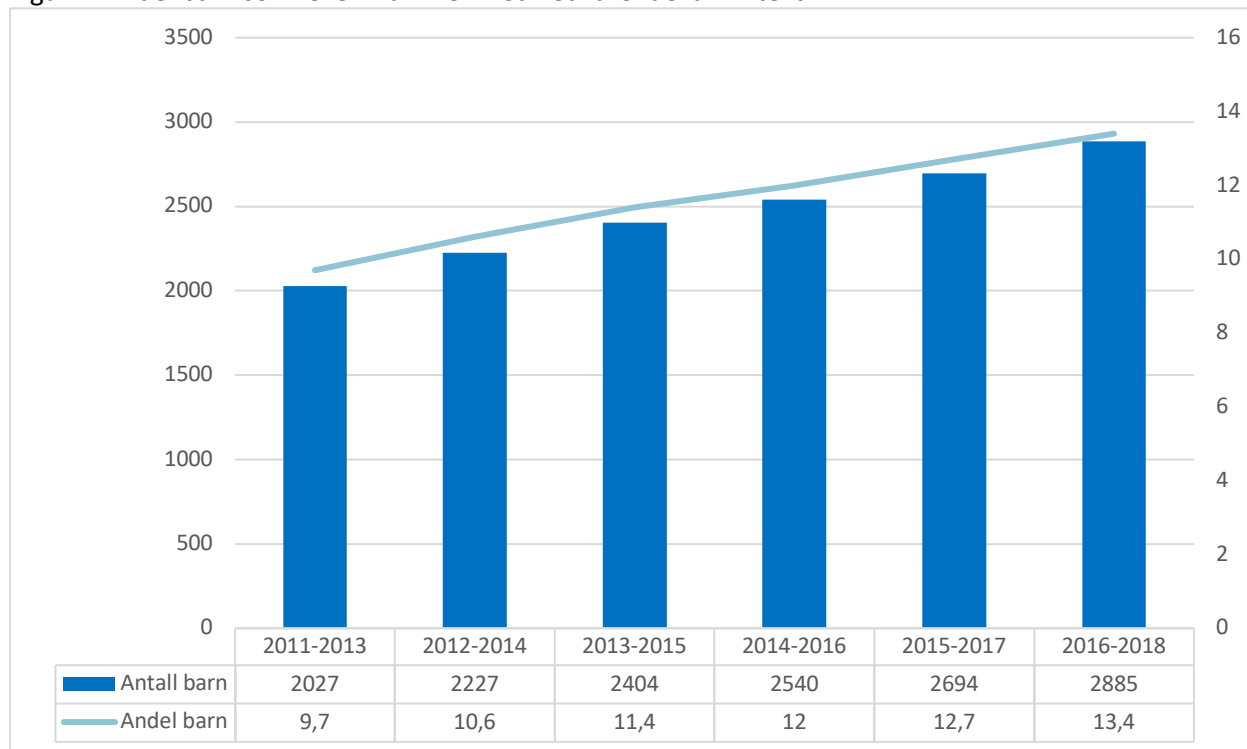
For mange står utenfor i utdanningsløp, arbeids- og samfunnsliv

Kristiansand kommer generelt noe dårligere ut enn landsgjennomsnittet når det gjelder de grunnleggende sosioøkonomiske faktorene som inntekt, utdanning og arbeid. Flere som deltar i arbeidslivet står i ansettelsesforhold med lav lønn, midlertidige- og deltidskontrakter. Det betyr større usikkerhet og at flere ikke får deltatt i veksten andre i samfunnet opplever. Drastiske endringer i arbeidsmarked ved kriser rammer spesielt personer med lav inntekt, lite utdanning og usikre arbeidsforhold. Utenforskap påvirker både samfunnsøkonomien, levekår og personlig helse negativt. Økende sosial ulikhet øker risikoen for polarisering og svakere samhold i samfunnet. Samtidig øker høyere utdanning, inntekt og yrkesaktivitet sjansen for deltakelse i sosiale nettverk, demokratiske prosesser og kulturelle aktiviteter.

Andelen arbeidsledige i Kristiansand var før koronaepidemien høyere enn landsgjennomsnittet, og har nå også økt på grunn av konsekvensene av koronatiltakene. Særlig er det flere yngre mennesker og kvinner som står utenfor arbeidslivet enn i andre storbyer. Det er flere unge uføre (18-44 år) og flere kvinner enn landsgjennomsnittet er i deltidsstillinger. Dette utgjør en restarbeidsevne for landsdelen. I august 2020 var andel arbeidsledige 4,8 %. Samme måned året før var ledigheten i gamle Kristiansand 2,8 %.

I Kristiansand øker antall barn som lever i familier med lavinntekt og lavt utdanningsnivå, noe som legger et dårlig grunnlag for levekår, levevaner og helse.

Figur 4: Andel barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt

Kilde: SSB

Kristiansand har en høy andel sosialhjelpsmottakere. Når det gjelder voksne mottakere ligger kommunen på snittet til ASSS. 35-40 % av alle sosialhjelpsmottakerne er under 30 år. Fra 2018 Kristiansand øker avstandene til andre storbykommuner for ungdom på sosialhjelp. Andelen er 1,2 % høyere enn gjennomsnittet i de 10 storbykommunene. En høy del av de som mottar sosialhjelp har droppet ut av videregående skole. Lavt utdanningsnivå er den største faktoren for å havne utenfor arbeid og utdanning, spesielt for ungdom. Selv om det har vært en økning i gjennomføring i videregående skole de siste årene, er det fortsatt mange som ikke fullfører videregående skole.

Sosial ulikhet i helse beskrives som systematiske forskjeller i helsetilstand avhengig av bakgrunnsfaktorer som inntekt, utdanning, yrke og bosted. I likhet med resten av landet er det i Kristiansand nesten 10 års forskjell i forventet levealder mellom menn med grunnskole som høyeste utdanning og kvinner med videregående eller høyere utdanning. Kristiansand ligger høyt på andel som mottar andre helserelaterte ytelser i NAV både AAP og uføretrygd. Dette gjelder uavhengig av alder.

Kompetansen må tas enda mer i bruk

Verdensledende teknologikompetanse og kontinuerlig utvikling har gjort virksomhetene i Kristiansand konkurransedyktig gjennom mange konjunkturerendringer. Kommunen har et variert næringsliv med hovedtyngde innen leverandør- og prosessindustrien, handel og turisme. I tillegg er det overskudd på fornybar energi i regionen og en voksende blågrønn næring, som gir gode forutsetninger for å skape nye bærekraftige arbeidsplasser. I starten av 2020 opplevde hele verden økonomisk nedgang samtidig på grunn av to uforutsatte hendelser, utbrudd av koronaviruset i januar og et dramatisk fall i oljeprisen etter at Opec-forhandlingen brøt sammen i mars. For å redusere helsemessige effekter av pandemien har regjeringen innført en rekke tiltak som har rammet næringslivet ulikt og gitt store endringer i nordmenns hverdag og vaner. Nedgangen forventes derfor å være vanskeligere å kompensere enn i tidligere kriser.

De demografiske endringene får også konsekvenser for næringslivet. Det er kamp om kompetansen, og rekruttering til mange yrker er allerede en utfordring. Bærekraftig utvikling av næringslivet i Kristiansand er avhengig av å tiltrekke og beholde arbeidsplasser. Samtidig må omstillingsevnen styrkes og nye arbeidsplasser og kompetanse utvikles gjennom gründerskap og innovasjon i eksisterende bedrifter.

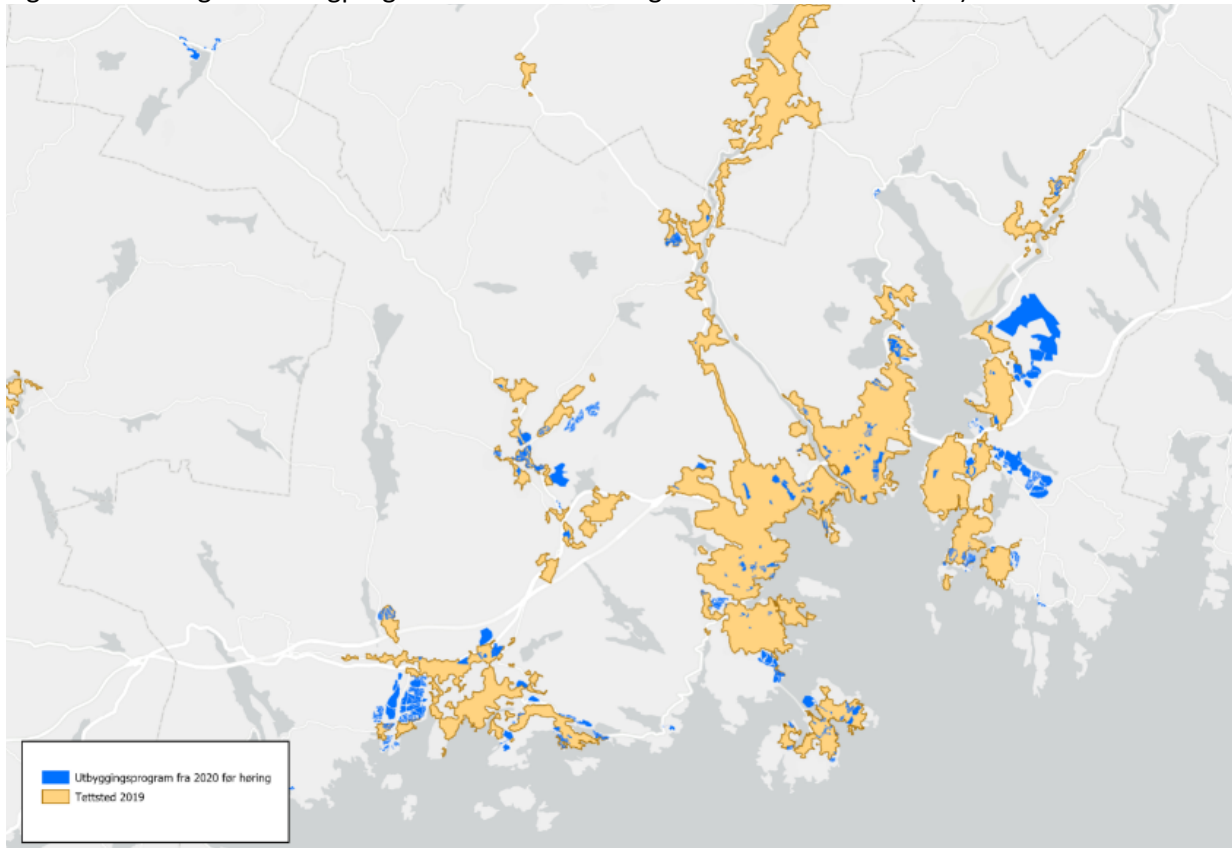
En strukturell utfordring i Kristiansand er balansen mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse. Elevenes valg av studieretning samsvarer ikke godt nok med næringslivets behov. Samtidig gjelder frafall i videregående skole særlig yrkesfag, mens mange bedrifter etterspør yrkesfaglig kompetanse. Dette innebærer at det er et gap mellom tilbud og etterspørsel innen fagopplæringen i regionen. Kompetansen i Kristiansand må tas enda bedre i bruk for å videreutvikle hele næringslivet.

Utslipp av klimagasser har økt de siste årene

Kristiansand har ikke klart å unngå økning i klimagassutslipp. Fortsetter denne utviklingen kan gjeldende internasjonale og nasjonale forpliktelser ikke overholdes. De største kildene til klimagassutslipp i Kristiansand er industri, sjøfart, forbrenning av avfall til energiproduksjon og veitrafikk (dette er gjort nærmere rede for i klimabudsjettet). Forbruk av ressurser og hvordan varer blir produsert har store konsekvenser for ressurs- og energiforbruk. En Kristiansander produserte i 2018 gjennomsnittlig tre ganger så mye avfall som i 1991.

Hvordan boliger, arbeidsplasser, handel og tjenestetilbudet er plassert i forhold til hverandre påvirker naturmangfold og klimagassutslipp. Antall innbyggere per km² tettsted er en indikasjon om grad av fortetting. I Kristiansand er denne befolkningstettheten lavere enn i de fleste andre store kommuner. Utviklingen av antall kjørte kilometer sammenlignet med befolkningsveksten viser at kjørelengden har økt mer enn befolkningsveksten siden 2005. Tettstedsarealet øker som følge av utbygging i ubebygde områder, også kalt byspredning. Dette er forhold kommunen i stor grad kan påvirke.

Figur 5: Alle boliger fra boligprogrammet 2021-2024 og tettstedsareal 2019 (SSB)

Kilde: SSB og Kristiansand kommune

Konsekvensene av klimaendringene representerer ulike former for risiko og har berørt Kristiansand de siste årene med økende fare for liv, helse og materielle verdier under ekstremvær. Selv om verden når målene i Parisavtalen, vil klimaet fortsette å endre seg i flere tiår framover. Parisavtalen er en internasjonal avtale om klimapolitikk. Den ble vedtatt som en juridisk forpliktende avtale under rammeavtalen Klimakonvensjonen på klimatoppmøtet i Paris 12. desember 2015. Avtalen har tre overordnede mål: 1) Å begrense global oppvarming til «godt under» 2 °C, men helst til 1,5 °C, sammenliknet med førindustriell tid. 2) Å øke lands kapasitet til å tilpasse seg klimaendringene og samtidig oppnå en utvikling som foster klimarobusthet og lave utslipp. 3) Globale finansstrømmer skal gjøres forenelige med lave klimagassutslipp og klimarobust utvikling.

4 Sterkere sammen – oppfølging av kommuneplanen

4.1 Visjon og hovedgrep

Kommuneplanens samfunnsdel *Sterkere sammen – Kristiansand mot 2030* er kommunens strategi for å møte fremtidens utfordringer og er førende for økonomiplanen. Kommuneplanens visjon «sterkere sammen» peker framover og skal samle og inspirere til felles utvikling og endring.

Tre satsingsområder med mål og strategier peker på områder som skal ha ekstra oppmerksomhet og ressurser i perioden fram mot 2030:

- Attraktiv og miljøvennlig
  - *Kristiansand - foregangskommune på grønn omstilling*
- Inkluderende og mangfoldig
  - *Kristiansand - med små levekårsforskjeller og god livskvalitet for alle*
- Skapende og kompetent
  - *Kristiansand - regionhovedstad og drivkraft i regionen*

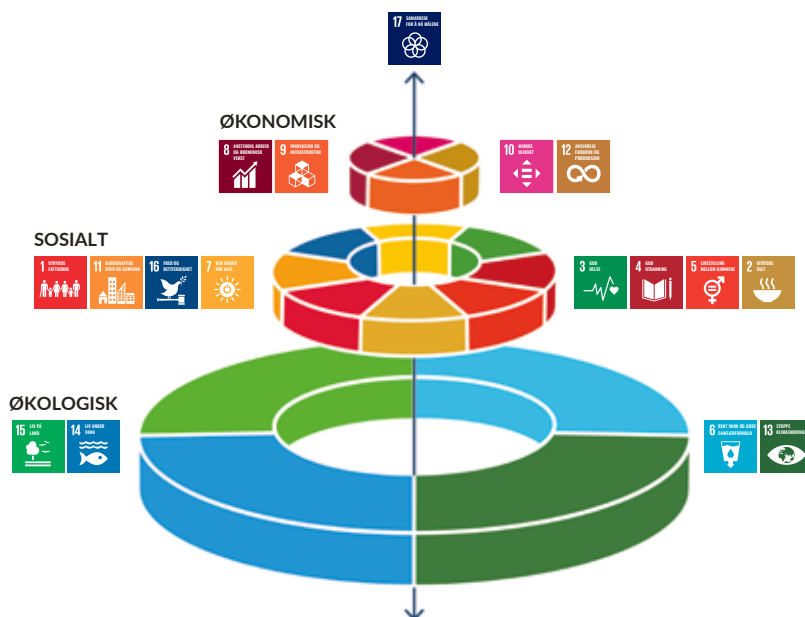

FNs bærekraftsmål gir viktige premisser for bærekraftig samfunnsutvikling i norske kommuner. De bygger på tre dimensjoner, *økologisk, sosial* og *økonomisk* bærekraft som henger sammen og påvirker hverandre:

- **Økologisk bærekraft** handler om å utvikle samfunnet innenfor planetens tålegrenser og å redusere tapet av biologisk mangfold. Klimaendringene må reduseres og samtidig må samfunnet tilpasse seg konsekvensene av endringene som allerede pågår.
- **Sosial bærekraft** handler om å sikre innbyggerne like muligheter til å delta i samfunnet, å investere i gode oppvekst- og levekår, helse, utdanning, likestilling, inkludering og mangfold. Samholdet i samfunnet, tillit, demokrati og opplevd tilhørighet er avgjørende.
- **Økonomisk bærekraft** handler om ansvarlig forbruk og produksjon, økonomisk vekst med mindre miljøbelastning, samt rettferdig og anstendig arbeid. Bærekraftig utvikling forutsetter at det skapes verdier i lokalsamfunnet som over tid opprettholder et godt velferds- og tjenestetilbud.

Bærekraftdimensjonene er lagt til grunn i alle satsingsområdene med ulik vektlegging i hvert satsingsområde. De 17 bærekraftsmålene har vært filter for hvilke mål og strategier som er viktigst for Kristiansand, og hvor kommunen gjennom sin prioritering og utvikling kan bidra i det internasjonale arbeidet med å nå målene.

Figur 6: Modellen av FNs bærekraftsmål viser sammenhengene mellom de tre bærekraftsdimensjonene der økonomisk bærekraft er avhengig av at økologisk bærekraft er ivaretatt.

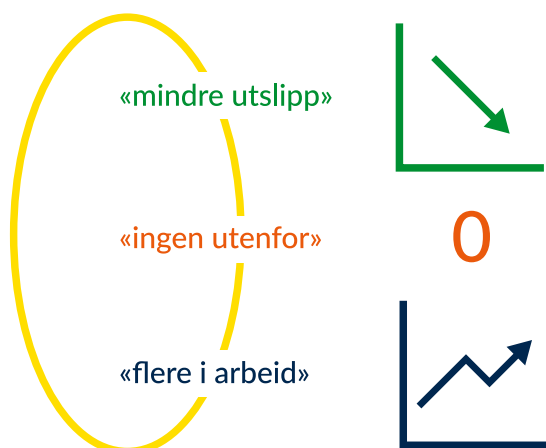

Kilde: Azote for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University

Kommuneplanens handlingsdel - oppfølging i økonomiplanperioden

Målene og strategiene i samfunnsdelen er langsiktige. Økonomiplanen utgjør kommuneplanens handlingsdel. Den viser hva som blir prioritert de neste fire årene. Kommunens ulike roller som tjenesteprodusent, forvalter/myndighetsutøver og samfunnsaktør påvirker økonomiplanens utforming. Periodemålene er delmål på veien som bidrar til at retningsmålene i kommuneplanen blir nådd. Periodemålene uttrykker det som kan måles. Satsingsområdene følges også opp gjennom ulike planer, prosjekter og tiltak, samt gjennom løpende drift og måten arbeidet blir innrettet på. Kommunens utfordringsbilde viser at de nærmeste årene handler om å få lavere utslipp, ingen utenfor og flere i arbeid.

Figur 7: Kommunens utfordringsbilde

Kilde: Kristiansand kommune

Tre sentrale retningsmål, ett fra hvert satsingsområde, er prioritert å løfte frem for felles satsing i økonomiplanperioden. Her bidrar de fleste kommunalområdene på ulikt vis. Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder kommer frem i de ulike områdekapitelene.

4.2 Attraktiv og miljøvennlig

Kristiansand – en foregangskommune på grønn omstilling

Retningsmål 2030:

Slik vil vi ha det:	Slik gjør vi det:
Kristiansand er et sosialt rettferdig lavutslipps-samfunn med 80 % lavere klimagassutslipp i 2030 enn i 2015.	Omstille Kristiansand til et lavutslippsamfunn basert på lokale forhold.
	Involvere innbyggere, frivilligheten, ideelle organisasjoner, næringsliv og akademien i arbeidet med å utvikle et bærekraftig samfunn, med særlig vekt på fremtidens generasjoner.
	Gjennomføre klimatiltak med vekt på sosial rettferdighet.
	Utvikle Kristiansand til et samfunn basert på elektrifisering og fornybar energi.

Retningsmålet med tilhørende strategier er knyttet opp til følgende bærekraftsmål:

Sentrale satsinger i perioden

Samfunnsdelen med overordnet arealstrategi legger føringene for en mer klimavennlig bystruktur. Felles arealdel for de tre gamle kommunene som følger opp prinsippene i arealstrategien skal utarbeides og ferdigstilles 2022.

Ny klima- og miljøstrategi skal utarbeides. Den vil vise hvordan lokalsamfunnet skal følge opp mål om reduksjon av klimagassutslipp og klare en omstilling til en bærekraftig utvikling basert på lokale forhold. En handlingsplan vil prioritere klimatiltak og kommunens ansvar i samarbeid med andre.

Parallelt vil det arbeides med institusjonalisering av klimasatsing i egen organisasjon. En del av dette er å utvikle gode samhandlingsarenaer og nye dialogformer og samhandling mellom kommune og lokalsamfunnet. I tillegg til egen kompetanse vil det nasjonale bærekraftsnettverket, det nye bærekraftsenteret og samarbeidet om bærekraftsløftet i Kristiansand være de viktige elementene i dette.

Kommunen er med i InterregEurope prosjektet Green Start-Up Support (GRESS). Hensikten er å fremme miljøvennlige innovasjoner og bidra til flere levedyktige oppstartsbedrifter innenfor miljøvennlige løsninger.

Klima og økologisk bærekraft har stor oppmerksomhet i den pedagogiske virksomheten i barnehager og skoler. Barnehagen skal legge grunnlag for barnas evne til å tenke kritisk, handle etisk og vise solidaritet, og barna skal gjøre erfaringer med å gi omsorg og ta vare på omgivelsene og naturen. Gjennom arbeid med temaet bærekraftig utvikling skal elevene utvikle kompetanse som gjør dem i stand til å ta ansvarlige valg og handle etisk og miljøbevisst. Barnehager og skoler skal også i sin daglige drift bidra til reduserte klimautslipp og en bærekraftig utvikling.

Plan for kultur og fritidstilbudet til barn og unge i nærmiljøet og strategi for kulturskolen utarbeides i 2021. Prioritering av lokale kultur- og fritidstilbud der folk bor er viktig i utvikling av et sosialt rettferdig lavutslippsamfunn. Bibliotekfilialer og desentralisert kulturskoletilbud er viktige bidrag. Sygna kultursenter på Nodeland, Knuden kulturskole på Silokaia og detaljprosjekteringen av Tangvall skolesenter med kulturskole, fritidstilbud og idrettsanlegg er de største nyinvesteringene i perioden.

Barnehagebehovsplanen søker å balansere utbygging på både bydel- og delområdenivå for å gjøre hverdagen best mulig for foresatte og for å redusere transportbehovet.

Kommunen bidrar i arbeidet med å utvikle Kristiansand til et samfunn basert på elektrifisering og fornybar energi. Kommunens maskinpark skiftes gradvis ut i takt med fornyelsesbehovet. Der er utfordrende å fornye maskinparken da utviklingstakt og tilgjengelighet på elektrifisering er treg og kostandene svært høye. Energigivninglig drift og utskifting til LED-lys i parkeringshus og veilys er viktige klimatiltak som er innarbeidet.

Energiprojektet, miljørettede energitiltak i bygg og anlegg, bidrar til en bedre kommuneøkonomi og til å redusere utslipp er prioritert i perioden. Prosjektet involverer formålsbygg innenfor skole, idrett og helsebygg. I tillegg er det lagt inn bevilgninger til ENØK byggtekniske tiltak i 2021 og 2022. Deler av bystyret bevilgning til solceller til borettslag i perioden 2020-2023 videreføres til 2024.

Det er igangsatt områderegulering for Støleheia Sør i samarbeid med Vennesla kommune. Planen skal legge til rette for energiforedlende virksomheter og samtidig sikre de eksisterende virksomhetene i området.

For å sikre måloppnåelse når det gjelder å få ned klimagassen har kommunen innført et klimabudsjett som styringsverktøy som viser en øvre ramme for hvor mye klimagasser som kan slippes ut i Kristiansand. Klimabudsjettet tar for seg en større bredde av satsingen, med volum på utslipp og antatte effekter.

Periodemål 2021-2024:

Periodemål	Kommunalområde
Kommunes reisevirksomhet er redusert og større andel av reiser skjer ved klimavennlig transportformer.	Helse og mestring/ By- og stedsutvikling
All trafikkvekst skjer via sykkel, gange og kollektivtransport.	By- og stedsutvikling
Kommunen bidrar til at bygge- og anleggsbransjen har redusert sine utslipp betydelig.	By- og stedsutvikling
Mer dyrkbar mark tas i bruk til produksjon.	By- og stedsutvikling

4.3 Inkluderende og mangfoldig

Kristiansand – med små levekårsforskjeller og god livskvalitet for alle

Retningsmål 2030:

Slik vil vi ha det:	Slik gjør vi det:
I Kristiansand er alle inkludert i utdanningsløp og arbeidsliv.	Utvikle kvaliteten i barnehage og skole for livslang læring og mestring.
	Bidra til økt andel barn i barnehage og SFO, med særlig oppmerksomhet på utsatte barn.
	Sikre at alle får et sammenhengende læringsløp og aktivitet ut fra egne forutsetninger.
	Sikre målrettet arbeid for høyere deltakelse i utdanning og arbeidsliv.
	Samarbeide systematisk og koordinert med næringslivet og utdanningsinstitusjoner om kompetansebehov.

Retningsmålet med tilhørende strategier er knyttet opp til følgende bærekraftsmål:

Sentrale satsinger

Plan for overganger for barn i barnehage og for elever i grunnskolen skal sikre grunnleggende viktige forhold i overgangsfaser i utdanningsløpet fra barnehage til videregående skole. Planen skal bidra til å sikre god dialog og god informasjonsflyt ved alle overganger mellom tilsatte og foreldre.

Bedre gjennomføring i matematikk er et samarbeidsprosjekt mellom Kristiansand kommune og Fylkeskommunen. Gjennom satsingen ønsker skolene å sette søkelys på bedre sammenheng i utdanningsløpet ved å drøfte og jobbe med faglige, metodiske og matematikk-didaktiske emner. Yrkesfagenes status må vies økt oppmerksomhet.

Faget utdanningsvalg for 9. og 10. trinn skal skape en helhet mellom grunnskole og videregående opplæring, men også gi elevene mulighet til å prøve ut egne interesser og bli bevisst egne evner for slik å kunne ta bedre og mer kunnskapsbaserte utdannings- og yrkesvalg. Dette omfatter hospitering i videregående skole og samarbeid med lokalt næringsliv om bedriftsbesøk og arbeidspraksisuke. Koblingen mellom skole og næringsliv blir også styrket, blant annet gjennom støtte til Ungt Entreprenørskap.

Bystyremeldingen *Flere i arbeid* følges opp gjennom tre satsinger: 1. Fra utdanning til arbeid; 2. Fra stønad til arbeid; 3. Bli jobbklar på jobben. Det skal arbeides med systeminnovasjon, et bredt spekter av prosjekter og en rekke forbedringstiltak i eksisterende tjenester. Det vil kreve samordnet innsats internt, lokalt, regionalt og nasjonalt, samt høy grad av brukermedvirkning og involvering av næringslivet. Kristiansand er i dialog med nasjonale myndigheter om muligheten til å bli forsøkskommune for lokalt eierskap til statlige tiltaksmidler. I tillegg til egen finansiering på 1 mill. kr fra 2021, vil kommunen jobbe for å utløse ekstern finansiering gjennom utlyste prosjektmidler og samfinansiering med samarbeidspartnere.

Under NAV ligger det inne tiltak som 10 tilrettelagte arbeidsplasser for sosialhjelpsmottakere (LTA-plasser), kommunale sysselsettingstiltak for om lag 20 unge som mottar sosialhjelp, og *Jobbskolen* for unge under 25 år som har falt utenfor skolen. Helse- og oppfølgingstjenester retter innsatsen både mot unge og voksne som står i fare for, eller har falt utenfor arbeid eller utdanning. Målgrupper innenfor integreringsfeltet og ungdom er særlig prioritert i perioden. Innsatsen vil også rettes mot å etablere flere arbeidsplasser i det ordinære arbeidslivet for innbyggere med utviklingshemming.

Budsjettrammen til læringer i kommunen styrkes med 5 læringer hvert år i økonomiplanperioden. Det skal satses på læreplasser for unge som ønsker fagbrev.

Gjennom *Women in Business og Relocation Region* bidrar kommunen i arbeidet med å få kvinner i næringslivet inn i posisjoner der beslutninger fattes, og en god start for internasjonal arbeidskraft til regionen. Det arbeides med å få flere kvinnelige gründere og få flere innvandrere til å starte egen virksomhet.

Årlig markerer *En by for alle* uka viktigheten av likestilling, inkludering og mangfold. Kristiansand skal være et sted der det er godt å bo og leve for alle. Målet er at dette bidrar til økt deltakelse og inkludering i samfunnet.

Periodemål 2021-2024:

Periodemål	Kommunalområde
Færre unge voksne faller utenfor arbeidslivet	Organisasjon
Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv (18 -24 år)	Organisasjon / Helse og mestring
Kristiansand har en økende andel sysselsatte	Samfunn og innovasjon
Alle barn og unge får et sammenhengende utdanningsløp og aktivitet ut fra egne forutsetninger	Oppvekst
Andel barn i barnehage med flerkulturell bakgrunn øker	Oppvekst
Andel barn som har utbytte av det ordinære pedagogiske tilbudet i barnehager og skoler øker	Oppvekst
Foreldre er tilfredse med barnehagetilbudet	Oppvekst
SFO-tilbudet er tilgjengelig for alle	Oppvekst
Flere innbyggere er tilknyttet utdanning og arbeidsliv	Helse og mestring
Nyankomne flyktninger og innvandrere er integrert i arbeid og samfunnsdeltakelse innen fem år	Helse og mestring
Den flerkulturelle befolkning, kvinner og unge har høyere deltakelse i arbeidslivet	By- og stedsutvikling

4.4 Skapende og kompetent

Kristiansand – regionhovedstad og drivkraft i regionen

Retningsmål 2030:

Slik vil vi ha det:	Slik gjør vi det:
Kristiansand er regional drivkraft og nasjonal pådriver for å anvende teknologi i utvikling av effektive og behovsdrivne tjenester.	Utvikle Kristiansand til en attraktiv og profesjonell partner for forskning og innovasjon.
	Være pådriver for behovsdriven forskning og utvikling av helsetjenesten, samt anvendelse av velferdsteknologi.
	Legge til rette for deling av data for å fremme åpen forskning og innovasjon.
	Ta i bruk nye digitale løsninger i tjenesteutviklingen og arbeide for at alle husstander i kommunen har et tilfredsstillende mobilnett og internettilbud.
	Skape arenaer der innbyggere, næringsliv, akademia, offentlig og frivillig sektor deltar i utviklingen.

Retningsmålet med tilhørende strategier er knyttet opp til følgende bærekraftsmål:

Sentrale satsinger

Prioriteringen innen digitale løsninger i perioden vil være å utforme og omsette Kristiansand sin *strategi for digitalisering* til handling.

Nye digitale løsninger tas i bruk som kan bidra til å dempe det omfattende behovet for helse og omsorgstjenester som vil komme- i retning av «mindre mer». I perioden må kommunen ha vurdert sitt behov for e-helse standarder og formidle dette nasjonalt. Det samme gjelder vurdering av hvilke e-helsestandarder som er aktuelle å gjennomføre, samt å påse at nasjonale e-helsestandarder er innlemmet i kravspesifikasjoner i anskaffelser av e-hesløløsninger.

Kristiansand kommune er referansekommune for prosjektet Akson (Én innbygger – én journal), en felles kommunal pasientjournal og samhandlingsløsning som knytter helse-Norge bedre sammen.

Kommunen vil legge til rette for økt deltagelse i forsknings- og innovasjonsprosjekter i perioden. Oppfølging og omsetting av ny *strategi for forskning* og vedtatt *universitetsbystrategi* og utarbeidelse av *handlingsplan for FOUI-samarbeid* med universitetet vil ha høy prioritet.

Satsingene *FLiK* og *Inkluderende læringsmiljø* i de gamle kommunene videreføres under begrepet «Kvalitet for rammeverk». Kristiansand er pådriver i det regionale arbeidet, særlig gjennom de regionale ordningene for kompetanseutvikling i barnehager og skoler (DEKOMP og REKOMP). Prosjektet *Godt begynt – barn og unge i Agder* skal skaffe mer kunnskap om hvordan barn og unge i Agder har det, og å forbedre tjenestene.

Dialogen med innbyggere, brukere og pårørende i tjenesteutviklingen er et utviklingsområde, blant annet gjennom brukermedvirkning og erfaringskompetanse og samhandling og utviklingsarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner.

Følgende regionale og nasjonale nettverk vil ha høy prioritet i perioden:

- Samhandling med spesialisthelsetjenesten gjennom OSS - Helsefellesskapet i Agder
- Strategisk samarbeid innenfor helse-, sosial - og omsorgsfeltet med kommunene i Agder
Kommunalt strategisk samarbeidsorgan (KOSS)
- Samarbeid om innovasjon, forskning og utdanning gjennom trepartssamarbeidet mellom SSHF, UiA og kommunene på Agder i Overordnet samarbeidsorgan (OSO)
- Nasjonalt strategisk kommunesamarbeid på helsefeltet mellom de ti største byene (K10)
- Nettverk knyttet til E-helse og velferdsteknologi som sikrer implementering og utvikling av teknologi som understøtter de behov området har for å utvikle bærekraftige og fremtidsrettede helsetjenester.
- DigiBarnevern kommuner (Trondheim, Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Asker, Bærum), KS og Bufdir, som består av to kommunale delprosjekter (digitalt saksbehandlingsprogram for barneverntjenesten, innbyggerdialog på elektroniske plattformer mellom brukere og ansatte.
- FriDA, et samarbeid for kommuner for anskaffelse og utvikling av innhold og tjenester.
- Samarbeid mellom kommune, skoler og UiA om en lærerutdanning for fremtiden. Gjennom ProDig-samarbeidet utdannes det grunnskolelærere som er godt rustet til å møte både læreplanens og skolens krav til profesjonsfaglig digital kompetanse
- Ett digitalt Agder (Digi-Agder). Etablering av regional struktur for digital transformasjon med formål å utvikle og ta i bruk felles løsninger, bedre kvalitet i tjenestene og gi en helhetlig opplevelse.
- Innføring velferdsteknologi Agder har som hensikt å sørge for at trygghets- og varslingsteknologi er integrert i helse- og omsorgstjenesten i alle 30 kommunene innen 2020
- NFR-prosjektet Felles Telemedisinsk løsning Agder (TELMA) prøver ut og evaluerer en felles telemedisinsk løsning for pasienter på Agder med kroniske lidelser. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom kommuner, sykehus, universitet og næringsliv. Dette videreføres i Nasjonalt velferdsteknologiprogram (NVP), og skal sikre at helhetlig avstandsoppfølging er en integrert del av helsetjenestene fra 2022
- Storbymnettverket (samarbeid mellom de 7 største byene i Norge).
- ASSS (aggregerte styringsdata for samarbeidende storkommuner). Dette er et nettverk mellom ti av de største kommunene i Norge. Hensikten med samarbeidet er sammenligning mellom kommuner i forhold til styringsdata på økonomi og drift (asss.no).
- Region Kristiansand (samarbeid mellom Birkenes, Lillesand, Iveland, Lindesnes, Kristiansand og Vennesla)

Sterkere sammen – oppfølging av kommuneplanen

Periodemål 2021-2024:

Periodemål	Kommunalområde
Innbyggerne har digitale tjenester som sitt førstevalg og nye digitale løsninger er tatt i bruk i tjenesteutviklingen	Kultur og innbyggerdialog/ By- og stedsutvikling

Helse og mestring skal i rullering av neste økonomiplan ha periodemål på behovsdrevet forskning og nasjonale e-helsestandarder.

Fullstendig oversikt over kommunens periodemål finnes på kommunens hjemmeside.

5 Forutsetninger for å lykkes

For at Kristiansand kommune skal lykkes med satsingsområdene må sentrale rammebetingelser være på plass. Organisasjonen Kristiansand kommune skal kjennetegnes av:

5.1 Kristiansand kommune skal ha økonomisk handlefrihet

Vekst i frie inntekter og demografikostnader

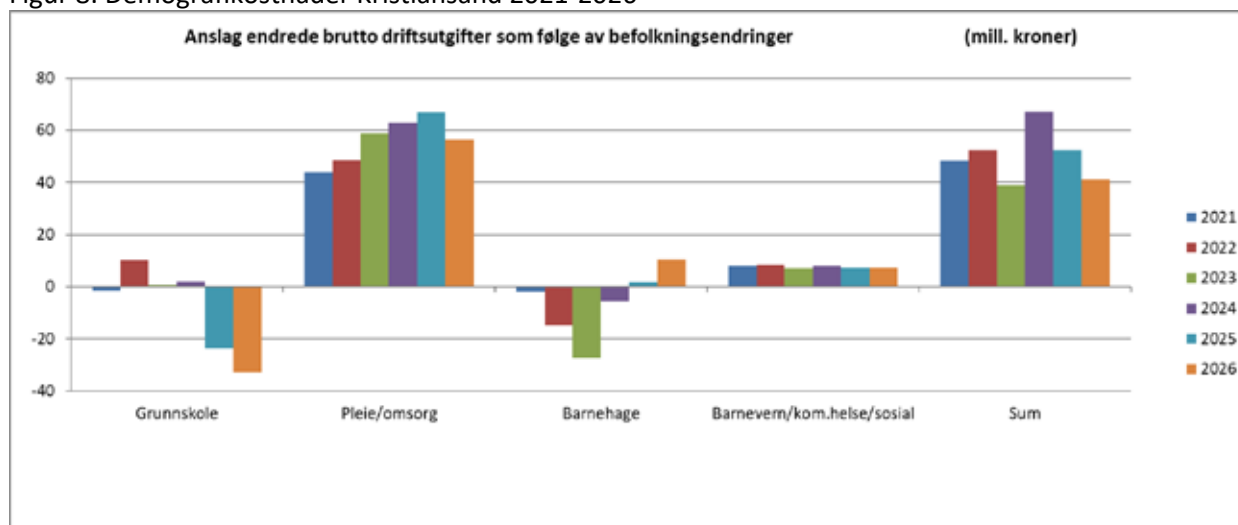
Veksten i frie inntekter fra 2020 til 2021 er på om lag 52 mill. kr i statsbudsjettet. Veksten i frie inntekter er høyere enn beregnet økte demografiutgifter fra 2020 til 2021 på 48 mill. kr. Det forutsettes at om lag 80 % av de samlede demografiutgiftene dekkes av frie inntekter. Resten av demografiutgiftene dekkes av statstilskudd og brukerbetaling.

Det er lagt til grunn at om lag 80 % av de samlede demografiutgiftene på 48 mill. kr skal dekkes av frie inntekter.

Frem til 2026 tilsier SSBs befolkningsframskriving for Kristiansand at det er forventet en relativt sterk vekst i utgiftsbehovet hovedsakelig innenfor pleie og omsorg. Utgiftsbehovet i oppvekst reduseres i perioden.

Ifølge disse beregningene vil Kristiansand de neste 6 årene i gjennomsnitt måtte øke brutto driftsutgifter med om lag 50 mill. kr årlig for å kunne videreføre tjenestetilbudet på nivå med landsgjennomsnittets standard, og dekningsgrader for 2020. Utgiftsbehovet innen pleie og omsorg forventes å øke med 372 mill. kr frem til 2026 dvs. i gjennomsnitt med 62 mill. kr.

Figur 8: Demografikostnader Kristiansand 2021-2026

Kilde: KS

Økonomisk handlefrihet sikres gjennom effektiv ressursbruk

En grunnleggende forutsetning i kommuneplanen er at kommunens økonomiske handlefrihet skal sikres gjennom effektiv ressursbruk. Kommunens innbyggere skal gis et så godt tjenestetilbud som mulig innenfor de økonomiske rammene.

Bystyret vedtok 17.06.20 følgende måltall og handlingsregler:

Måltall for økonomistyring:

1. Korrigert netto resultatgrad bør være minimum 2,5 prosent.
2. Sentralt disposisjonsfond bør utgjøre minimum 4 prosent av brutto driftsinntekter.

Handlingsregler for økonomistyring

1. Korrigert netto lånegjeld skal være maksimalt 8,5 mrd. kroner nominelt.
2. Netto premieavvik skal hvert år avsettes til fond for dekning av premieavvik.
3. Energiverksfondet skal prisjusteres hvert år.
4. Utbytteinntekter skal kun benyttes til å finansiere varige driftsutgifter dersom utbyttet er stabilt over tid.

Måltall 1: Korrigert netto driftsresultat (korrigert netto driftsresultat/sum driftsinntekter)

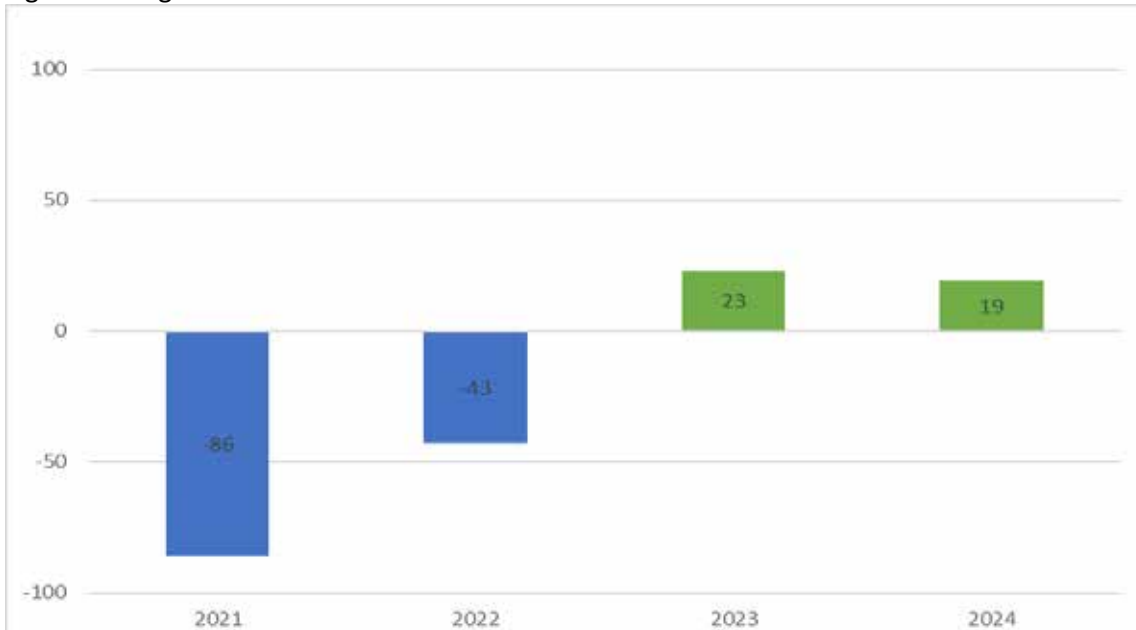
Kommunens korrigerte netto driftsresultat (netto driftsresultat korrigert for bruk/avsetning til bundne fond og netto premieavvik) skal det enkelte år i økonomiplanen som et minimum alltid være positivt. I henhold til anbefalingen fra TBU (Teknisk Beregningsutvalg) bør netto driftsresultat være på 1,75 % av driftsinntektene. Det vil si om lag 150 mill. kr i 2021. Anbefalingen gjelder kommunesektoren samlet sett og må fastsettes per kommune. Anbefalingen er ulik fra kommune til kommune og avhenger i hovedsak av gjeldsnivå. Har kommunen et høyere gjeldsnivå enn gjennomsnittet bør også netto driftsresultat være høyere enn gjennomsnittet.

Kommunens måltall for netto driftsresultat er på 2,5 % av sum driftsinntekter. Det viktigste virkemiddelet for å nå dette målet er å redusere netto lånegjeld. Det letter presset på driften og gir på sikt en mulighet for å nå målet om økt netto driftsresultat.

I økonomiplanen forventes det et svakere netto driftsresultat enn målsettingen hvert år i perioden. I 2021 skyldes økt press på tjenestene pga. økte demografiutgifter spesielt innen pleie og omsorg, bemanningsnormen i barnehagetjenesten og skole samt høye utgifter til særskilte tiltak for barnehagebarn. I tillegg bidrar endring i finansieringsordningen for ressurskrevende brukere til å svekke driftsresultatet i perioden. Høyt investeringsnivå og økning i gjelden gir en økning i netto renter og avdrag på 38 mill. kr i 2024 i forhold til 2021.

I 2021 er det korrigerte netto driftsresultatet på minus 86 mill. kr, men bedres gradvis og vil i 2024 være på 19 mill. kr. Samlet sett er resultatet minus 87 mill. kr. Det viser at den underliggende driftsøkonomien ikke er i balanse.

Figur 9: Korrigert netto driftsresultat 2021-2024 i mill. kr

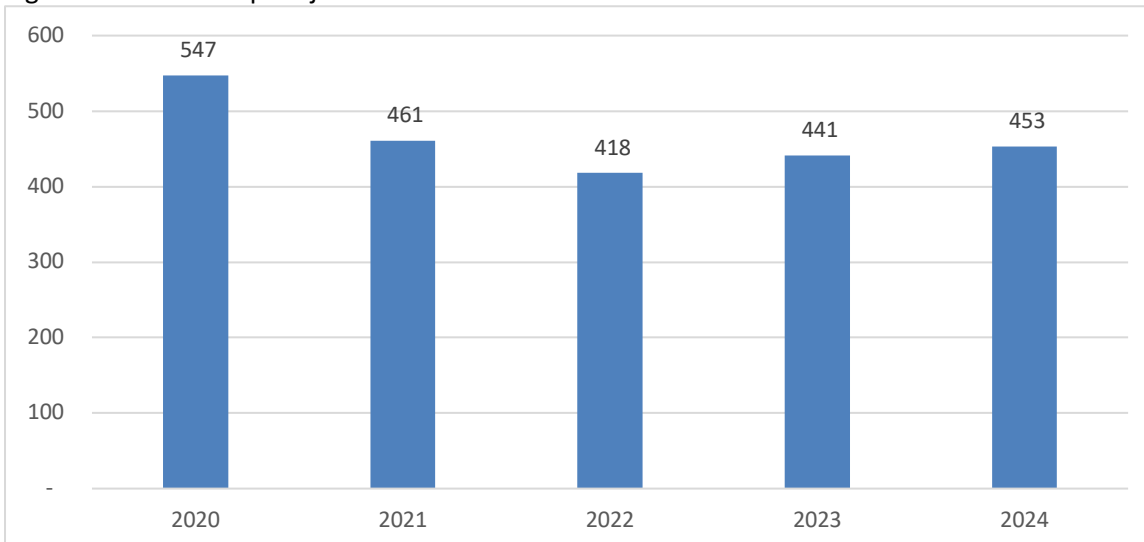

Måltall 2: Størrelse på det sentrale disposisjonsfondet

Det sentrale disposisjonsfondet bør utgjøre 4 % av sum driftsinntekter (350 mill. kr). Det forventes at det sentrale disposisjonsfondet ved utgangen av 2020 er på om lag 550 mill. kr. I løpet av 2020 er det meste av disposisjonsfond samlet i det sentrale disposisjonsfondet bl.a. er bufferfondet til Energiverksfondet innlemmet i fondet.

Sentralt disposisjonsfond reduseres med 94 mill. kr i fireårsperioden i økonomiplanen. Det forventes at sentralt disposisjonsfond vil være på 453 mill. kr i 2024 som er noe over målsettingen.

Figur 10: Sentralt disposisjonsfond 2020-2024 i mill. kr

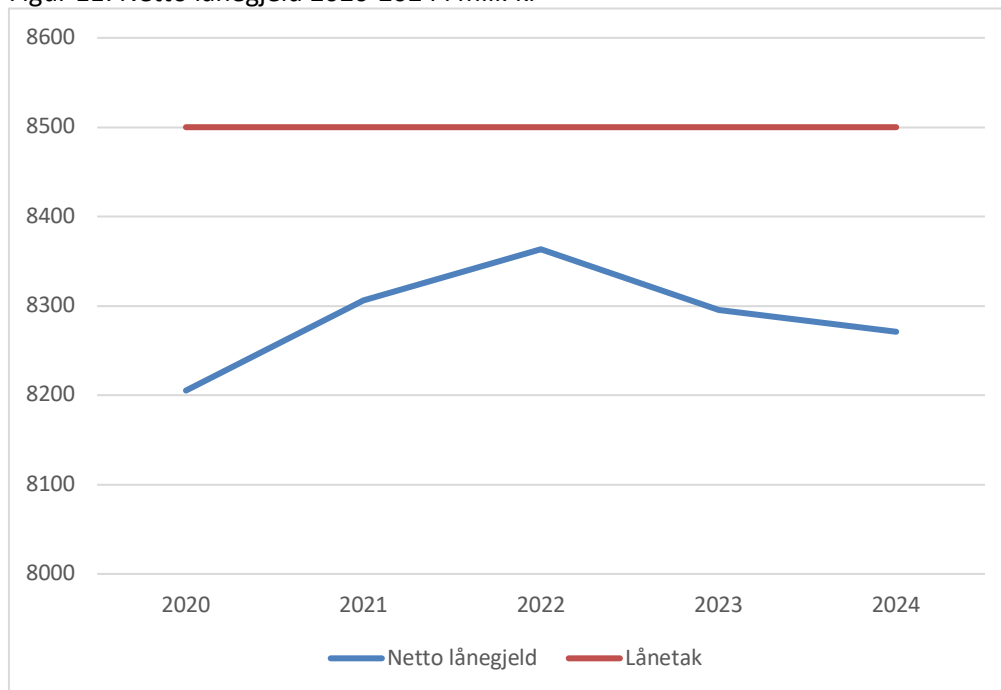
Handlingsregel 1: Netto lånegjeld

Netto lånegjeld forventes i hele økonomiplanperioden å være under lånetaket.

Kommunens lånegjeld er høy og øker fra 2020 til 2024 med 67 mill. kr til 8,27 mrd. Kr. Tas det hensyn til forventet prisvekst reduseres netto lånegjeld reelt med i overkant av 500 mill. kr.

Figur 11: Netto lånegjeld 2020-2024 i mill. kr

Handlingsregel 2: Energiverksfondet

Energiverksfondet i Kristiansand var på 1,125 mrd. kr ved inngangen til 2020. Det er budsjettert med en nominell avkastning på 2,9 % i 2021 og 2022 dvs. lavere enn fastsatt avkastningskrav på 4 % i finansstrategien. Avkastningskravet er redusert etter anbefaling fra kommunens rådgivere på finansforvaltning. Fra 2023 er avkastningskravet i tråd med finansstrategien.

Bystyret har vedtatt en handlingsregel der energiverksfondet prisjusteres hvert år. I vedtatt økonomiplan 2020-23 er ikke handlingsregelen fulgt opp. Ved denne rulleringen av økonomiplanen forutsetter kommunedirektøren at fondet prisjusteres fra 2024.

Handlingsregel 3: Håndtering av netto premieavvik

Premieavviket er differansen mellom den betalbare pensjonspremien og en regnskapsmessig beregnet pensjonskostnad. Det oppstår et positivt netto premieavvik når kommunen har betalt inn høyere pensjonspremie til pensjonskassene enn den beregnede pensjonskostnaden som føres i regnskapet. Fra ordningen ble innført i 2006 har pensjonspremien samlet sett hvert år vært høyere enn pensjonskostnaden. Det betyr at regnskapsresultatet ser bedre ut enn likviditetsresultatet. Dersom ikke det positive netto premieavviket settes av på fond, svekkes likviditeten. Bystyret har vedtatt en handlingsregel der netto premieavvik avsettes til fond for inndekning av premieavvik.

Handlingsregel 4: Utbytte fra aksjeselskaper

Det er opp til styret i aksjeselskapene å fastsette utbytte. Det vil derfor være usikkerhet knyttet til hvor mye kommunen som eier kan legge til grunn i økonomiplanen.

Bystyret har vedtatt en handlingsregel der utbytteinntekter kun skal benyttes til å finansiere varige driftsutgifter dersom utbyttet er stabilt over tid.

Siden den økonomiske situasjonen er så krevende, anbefalte kommunedirektøren i forslag til økonomiplan 2020-2023 at handlingsregelen først skulle slå inn i 2023. Bystyret vedtok å øke forventningene til økt utbytte med 37 mill. kr i perioden for å finansiere løpende drift også i 2023. Kommunedirektøren forutsetter at handlingsregelen følges opp fra 2024.

Forutsetninger for å lykkes

Innsparingskrav

Kommunen arbeider kontinuerlig med å effektivisere driften. Innsparingstiltakene fra vedtatt økonomiplan er videreført i perioden 2021-2023. Det er i tillegg lagt inn et økt krav i 2024 på 10 mill. kr. Områdene har spesifisert kravene på konkrete tiltak (se områdekapitlene).

Innsparingskravet fordelt pr. område:

Tall i 1000 kr i 2021 kr	2021	2022	2023	2024
Organisasjon	-2 218	-3 326	-4 838	- 5 638
Økonomi	- 2 167	-3 276	-4 788	- 4 788
Samfunn og innovasjon	0	0	0	0
Oppvekst	-8 290	-10 089	-13 619	-16 619
Helse og mestring	-4 536	-7 358	-10 886	-13 886
Kultur og innbyggerdialog	-1 089	-2 127	-4 144	-5 744
By- og stedsutvikling	-2 150	-3 440	-5 663	-7 263
Sum	-20 450	-29 616	-43 939	-53 938

Det må også tas hensyn til manglende kompensasjon for demografi for de fleste tjenester, noe som igjen innebærer at innsparingskravet i realiteten er vesentlig større. Dette gjelder i størst omfang for omsorgstjenesten.

Det foreslås strukturendringer innen grunnskole og barnehage som vil gi lavere driftsutgifter og vesentlig lavere investeringsutgifter enn i vedtatt økonomiplan.

Det er i flere av områdene lagt opp til redusert bemanning i stabsfunksjonene. Det er til dels et resultat av kommunesammenslåingen, men det er også en generell reduksjon i antall ansatte i stabene ut over effekten av kommunesammenslåingen. Dette henger sammen med verbalvedtak fra økonomiplan 2020-2023 (nr. 6-20 og nr. 8-20 under organisasjon) om utarbeidelse av plan for generell nedbemanning av administrative stillinger i forbindelse med rullering av økonomiplan 2021-2024. Alle områdene har tatt hensyn til dette i arbeidet med sine innsparingskrav.

Det vil videre jobbes med å ta i bruk ny teknologi innen flere tjenester. Det er satt av midler til å utprøve nye løsninger innen omsorgstjenestene bl.a. til bruk av velferdsteknologi i omsorgsboligene på Strømme og ved responscenteret. Innen skoletjenesten er det vedtatt om lag 50 mill. kr i perioden til IKT i undervisningen. Det ligger også mange muligheter innen administrative tjenester. Det er satt av 25,6 mill. kr til digitaliseringsprosjekter i samfunn og innovasjon. Kommunesammenslåingen vil også medføre merutgifter knyttet IT drift da flere systemer må kjøres samtidig i en overgangsperiode.

Det investeres i ladestasjoner for kommunale biler, og bilparken vil gradvis bestå av en større andel el-biler. Dette vil føre til reduserte kostnader på drivstoff.

Satsing på virksomhetsstyring vil styrke internkontroll og gi en mer systematisk gjennomgang av rutiner og systemer. Det er lagt opp til mer standardisering som vil gi mer effektive løsninger.

5.2 Kristiansand kommune skal være en attraktiv arbeidsgiver og inkluderende arbeidsplass

Ved bygging av ny kommune, har tre tidligere organisasjoner blitt én. Det tar tid å bygge en felles kultur i en ny og stor organisasjon. Koronasituasjonen har gjort etableringen av ny organisasjonskultur ytterligere krevende. Den nye kommunen skal jobbe helhetlig for å etablere større og sterkere fagmiljøer.

IA-avtalen for perioden 2019-2022 har som mål å bidra til høy sysselsetting gjennom å forebygge og redusere sykefravær og frafall fra arbeidslivet. Det vil gi stor menneskelig og økonomisk gevinst å lykkes med å redusere sykefraværet. Mål på sykefravær for kommunen samlet er på 7,6 % for 2021.

Høy andel deltidsansatte er en utfordring for kommunen som arbeidsgiver. Flere i heltidsjobber vil gi økt kvalitet på tjenestene og et bedre arbeidsmiljø, og er også avgjørende for å møte framtidens kompetanse- og rekrutteringsbehov. Kommunen må kunne tilby attraktive arbeidsplasser med godt arbeidsmiljø og interessante oppgaver – med fokus på å utvikle, beholde og rekruttere kompetente medarbeidere i et livsfaseperspektiv.

For at kommunen som arbeidsgiver skal kunne løse de utfordringene kommunen står overfor vil det å utvikle organisasjonskultur og ledelse, sikre helsefremmende arbeidsplasser og å ha riktig kompetanse være satsingsområder i planperioden.

Satsingsområdene er forankret i kommunens arbeidsgiverstrategi. Etter at strategien er politisk vedtatt, høsten 2020, vil kommundirektøren utarbeide et konkret opplegg for implementering av strategien og en oversikt over handlingsplaner og prosjekter som kreves for å nå målene i de ulike satsingsområdene.

Organisasjonskultur og ledelse

Alle kommunens arbeidsplasser skal kjennetegnes av en organisasjonskultur der ansatte er på lag, har det på stell og er på hugget. For å lykkes med dette, må det jobbes systematisk på alle nivåer i organisasjonen. Det er avgjørende at alle ledere i samråd med tillitsvalgte og vernetjeneste har høyt fokus på å bygge en felles organisasjonskultur. Antikorrupsjonsarbeid er en viktig del av dette. Kristiansand kommune skal skape bevissthet, holdninger, kunnskap og adferd som gjør at regelverk og rutiner blir etterlevd. Disse etterleves ikke av seg selv, men gjennom aktive holdninger som politikere, ledere og ansatte foretar seg.

Kommunen har valgt mestringsorientert ledelse som sin lederfilosofi. Mestringsorienterte ledere bidrar til at de ansatte vet hvilke oppgaver de har, ser meningen med det de gjør og opplever indre motivasjon og tro på egne evner i møte med de utfordringer arbeidsdagen gir. Kommunen skal i perioden resertifiseres som en likestilt kommune av "Likestilt arbeidsliv" ved Agder fylkeskommune.

Helsefremmende arbeidsplasser

En helsefremmende arbeidsplass innebærer at arbeidet blir organisert og tilpasset den enkeltes arbeidsevne, ferdigheter, alder og livssituasjon. Kommunen som arbeidsgiver skal legge forholdene til rette slik at medarbeidere og ledere opplever å ha et ønske om og en helse til å stå i jobb.

En helsefremmende arbeidsplass kjennetegnes av kollegaer som vil hverandre vel og som finner gode løsninger i fellesskap. På kommunens arbeidsplasser skal alle ansatte oppleve at de gjør en viktig jobb, blir sett og stilt krav til.

Riktig kompetanse

Riktig kompetanse handler om å til enhver tid ha nødvendig og relevant kompetanse til de oppgavene som skal utføres. I et arbeidsliv som preges av digitalisering og raske omstillinger, må kommunen jobbe

strategisk og målrettet med kompetanseutvikling og rekruttering. Det er sentralt å utvikle og beholde de ansatte vi har.

5.3 Kristiansand kommune skal være en kvalitetsbevisst, miljøvennlig og utviklingsorientert

En kvalitetsbevisst og utviklingsorientert kommune

Kommunen skal levere tjenester av god kvalitet. I alle tjenesteområdene jobbes det kontinuerlig med kvalitetsforbedringer, læring og utviklingsarbeid etter ulike rammeverk og metoder. Med god kvalitet menes både at tjenestene skal være virkningsfulle, trygge og sikre og at lover, forskrifter og politiske vedtak etterlevs. God kvalitet innebærer at ressurser og tjenester skal være effektivt samordnet og preget av kontinuitet og at innbyggernes/brukernes egne ressurser mobiliseres. Samtidig må tjenestene være tilgjengelige og rettferdig fordelt. Systematisk medvirkning med tjenestemottaker og innbyggere skal være en naturlig del av tjenestene.

Helhetlig virksomhetsstyring og målrettet internkontroll er viktige forutsetninger for god tillit mellom kommunen som organisasjon og innbyggerne, brukere og samarbeidspartnere og politikere. I den neste fireårsperioden vil videreutvikling av fellessystemer og metoder som sikrer god styring og målrettet internkontroll prioriteres. Harmonisering av kvalitetsstandarder vil også være prioritert for alle tjenesteområder:

God styring

- Sikre at alle ledere har god tilgang på relevant styringsinformasjon om sine tjenester. Gode metoder og verktøy for mål-, resultatoppfølging og styringsdialog mellom ledelsesnivåene utvikles og benyttes.
- Forenkle og forbedre rapporteringsløsninger.
- ASSS-samarbeidet prioriteres for å sikre utvikling og bruk av gode, felles styringsdata for tjenesteproduksjon og effektivitet. Samarbeidet er også en viktig arena for erfaringsdeling, fag- og tjenesteutvikling mellom de store kommunene. (ASSS: Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner).
- Systematisk brukerinvolvering og brukertilbakemeldinger i forbedrings- og utviklingsarbeid.

Målrettet og risikobasert internkontroll

- Etablere metodikk og elektronisk system for risikostyring: Sikre at alle ledere har et bevisst og avklart forhold til hvilke risikoer som finnes for sin virksomhet, hva som er akseptabelt risikonivå, samt jobber systematisk med tiltak for å redusere uakseptable risikoer i sin virksomhet.
- God og hensiktsmessig dokumentstyring i felles kvalitetssystem: Ansatte kjenner til, benytter og gir forbedringsinnspill til policyer, reglement og prosedyrer som er viktig for kvaliteten i egen jobbutøvelse. Styrende dokumenter er oppdatert og utformet på en måte som gjør det raskt og enkelt å forstå.
- Forbedring og læring på bakgrunn av avvik og uønskede hendelser: Systematisk oppfølging av avviksmeldinger, uønskede hendelser og forbedringsforslag i kvalitetssystemet.
- Verktøy som internrevisjoner, ledelsens gjennomgang, faste evalueringer av arbeidsprosesser og granskning ved kritiske hendelser gjennomføres systematisk.

Harmonisering

I tillegg til arbeid med felles system og metoder, vil harmonisering av tjenestenivå og samkjøring av

kvalitetsstandarder for sammenlignbare tjenester som følge av kommunesammenslåingen være et sentralt kvalitetsarbeid i den neste perioden. Dette er et viktig bidrag for å sikre likebehandlingsprinsippet og et godt grunnlag for systematisk kvalitetsarbeid i tjenestene.

En miljøvennlig organisasjon

Kristiansand kommune skal være ledende i arbeidet med omstilling til et lavutslippssamfunn. Klimabudsjettet og ny klima- og miljøstrategi er en sentral del av kommunes arbeid med å institusjonalisere klima i organisasjonen, og dette skal videreutvikles som et velfungerende styringsverktøy som gir godt grunnlag for økonomiske og strategiske valg med positiv klimaeffekt.

Det vil i løpet av 2021 bli utarbeidet ny innkjøpsstrategi som støtter opp om strategien at kommunen skal bruke sin innkjøpsrolle aktivt for å løse miljø- og klimautfordringer. Der det er mulig skal det i alle kommunale anskaffelser enten stilles konkrete miljøkrav eller miljø skal brukes som tildelingskriterium med vektning på minimum 10%. Det er opprettet en prosjektavdeling som ivaretar prosessen rundt anskaffelser i større byggeprosjekter. Denne organiseringen skal ivareta lik praksis og i større grad sikre miljø- og klimahensyn i anskaffelser av store byggeprosjekt. Målet er at alle kommunale byggeplasser skal være fossilfrie i 2024. Mens kommunale formålbygg skal energieffektiviseres gjennom fortsatt satsing på kommunens prisbelønnede ENØK-programmet. Når det gjelder den kommunale bil- og maskinparken så skal den gradvis skiftes ut i miljøvennlig retning, og i småbilparken skal man investere i elektriske kjøretøy. I tillegg ligger det inne tiltak for å redusere matsvinn i kommunale institusjoner.

5.4 Kristiansand kommune skal være en digital og innovativ organisasjon

Kommuneplanens samfunnsdel slår blant annet fast at kommunen skal være ledende innen digitalisering og ta i bruk nye smarte løsninger. Dette skal bidra til en enklere hverdag for innbyggere og næringsliv. I områdenes kapitler i økonomiplanen nevnes blant annet disse satsingene i planperioden:

- økt bruk av digital veiledning i innbyggertogene
- erstatte fysiske møter med digitale møter i den grad det er hensiktsmessig
- digitalisering av papirbaserte søknadsprosesser i organisasjon
- å få flere tjenester tilgjengelige på Min Side
- robotisering og automatisering av arbeidsprosesser i økonomiområdet
- innføring av fellesløsninger som DigiHelse og kernejournal i helse og mestring og DigiBarnevern i oppvekst

For å lykkes med å være en digital og innovativ kommune må organisasjonen særlig jobbe videre med følgende punkter i økonomiplanperioden:

Tydelig retning

Kommunen må vite hvor den skal, og hvilke veier den skal velge i det digitale landskapet. En digitaliseringsstrategi som viser retningen og en virksomhetsarkitektur som beskriver stegene som må tas for å komme i mål er nødvendige forutsetninger for å lykkes med arbeidet.

Helhetlig prioritering av nye initiativ

For å sikre helhetlig prioritering og systematisk gevinstrealisering må ledere lojalt følge kommunens valgte metoder for utvelgelse og gjennomføring av alle typer prosjekter og forbedringsforslag. Kommunen må bruke kreftene på de beste initiativene, og dette medfører at mange gode forslag må velges bort.

Involvering av brukerne

Kommunen må fremme bruk av ny og innovativ metodikk som involverer ansatte og innbyggere i

utvikling og innføring av nye løsninger. Dersom dette ikke gjøres risikeres det at innførte løsninger ikke dekker de egentlige behovene, og som ikke blir tatt i bruk på den ønskede måten.

Kompetanse

Både ansatte og innbyggere må være i stand til å utnytte ny teknologi, og det må finnes permanente opplærings- og veiledningstilbud tilpasset de ulike gruppene. For å få de ønskede resultatene ut av prosjektene som startes vil kompetansen på prosjektledelse, endringsledelse og gevinstarbeid styrkes. Hos IT vil den tekniske kompetansen dreies i retning av skytjenester, integrasjoner og robotisering for at IT skal kunne møte områdenes behov og forventinger.

5.5 Kristiansand kommune skal vektlegge samhandling med omverden

Lokal samhandling

Samhandling med frivillige og innbyggerdialog skal utvikles videre. Innbyggertorg og dialogmøter i lokalsamfunnene er eksempler på tiltak som skal prøves ut de neste årene.

Samhandling med næringslivet, academia og omegnskommuner blir stadig viktigere for lokal næringsutvikling. Business Region Kristiansand (BRKrs) har det overordnede ansvar for Kristiansand kommunes næringsarbeid og er en tilrettelegger for verdiskapning og vekst i Kristiansandsregionen. Aktører innen næringsliv, academia og offentlig sektor inviteres til samarbeid om felles prosjekter. Sentrale samarbeidsområder blir å skape flere arbeidsplasser og omstilling som følge av korona.

Kommunen har et omfattende faglig samarbeid UiA gjennom studentpraksis, oppgaveskriving og faglige nettverk. Oppvekst skal videreutvikle partnerskapet med UiA gjennom regionale ordninger for kompetanseutvikling i barnehage og skole, og skal fortsette samhandling om masterstudiet i barnevern.

Universitetsbystrategien som ble vedtatt i 2019 skal følges opp gjennom tiltakene i handlingsplanen som ble vedtatt våren 2020. Det skal utarbeides egen handlingsplan for samarbeid om forskning, utvikling og innovasjon i 2021. Samarbeidet med UiA kan føre til et tettere samspill mellom kompetanseutvikling og kommunalt behov gjennom blant annet masteroppgaver, studentprosjekter og kompetanseprogram. Samarbeidet skal også bidra til å fremme forskningsbasert utvikling i Kristiansand kommune for å håndtere utfordringsbildet og realisere vedtatte mål.

Regional samhandling

Kommunene i Agder har nylig vedtatt å følge et regionalt årshjul for overordnede møtearenaer som omfatter faste møtepunkter mellom politisk og administrativ toppledelse i kommuner og fylkeskommune. I tillegg er det bestemt regionale møteplasser som involverer sentrale samarbeidsaktører og stortingspolitikere. Det overordnede målet med det regionale årshjulet er å styrke regional gjennomføringskraft og å styrke Agders posisjon nasjonalt. Kristiansand og Region Kristiansand vil etterstrebe å samordne sin møtestruktur med det regionale årshjulet. Oppfølging av Regionplan Agder 2030 blir en viktig oppgave i det regionale samarbeidet.

Kommunene i Agder har et omfattende, faglig nettverkssamarbeid. De regionale fagnettverkene har potensial til å bli sentrale arenaer for å jobbe tverrfaglig, innovativt og forskningsbasert, for å få fram kunnskap og samarbeid om både tjenesteutvikling og samfunnsutfordringer. I løpet av 2021 skal det faglige samarbeidet på Agder-nivå avklares når det gjelder hensikt, rolle, deltakelse og omfang. Region Kristiansand vil gjøre en gjennomgang av sine nettverk som oppfølging av avklaringen på Agder-nivå.

Kristiansand kommune har flere roller og funksjoner i det strategiske samarbeidet på helsefeltet regionalt. Gjennom arbeidet i ulike nettverk og fora ivaretas behov og interesser relatert til samarbeidet

med spesialisthelsetjenesten, academia og opp mot regionale råd, utvalg og nasjonale myndigheter. Helse- og mestringsfeltet har stort behov for omstilling. Utviklingsarbeid i samhandling med eksterne samarbeidsparter både regionalt og nasjonalt vil derfor fortsatt være svært sentralt fremover.

Samhandling med andre storbyer

Kristiansand skal videreføre deltakelse i ulike storbysamarbeid. Det pågår en prosess nasjonalt for å avklare hvilke sammensetning og rolle de ulike nettverkene skal ha. I KS-sammenheng er ASSS-samarbeidet det mest strukturerte og omfattende faglige samarbeidet, og samarbeidet består av flere nasjonale fagnettverk som Kristiansand kan hente mye kunnskap fra. Kristiansand vil framover avklare egen rolle som nasjonal aktør i blant annet KS storbynettverk, storbyenes arbeidsgiverutvalg og KS storbyforskningsprogram.

Samhandling internasjonalt

Kristiansand skal fortsette å legge til rette for gjensidig læring gjennom internasjonale nettverk og EU-utviklingsprosjekter. Det skal utarbeides strategi for internasjonalt arbeid fram mot våren 2021 som vil avklare de overordnede grep og hvilken retning den nye kommunen skal ha i dette arbeidet.

5.6 Kristiansand kommune skal være rustet til å møte klimautfordringer og uønskede hendelser

Kommunen skal ha en god beredskap til å møte uønskede hendelser og være forberedt til å møte selv den ukjente hendelsen.

Kommunen, nasjonen og verden har i løpet av 2020 blitt overrasket og utfordret av koranapandemi som fremdeles ikke er over. Utviklingen i denne pandemien viser også hvordan kommunen både må planlegge med og håndtere situasjoner som krever det ytterste av ansatte og ledelse, og hvor samhandling mellom tjenesteområder og samarbeidsaktører er avgjørende for å lykkes.

Kommunens helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyse må understøttes av systematiske risikovurderinger på tjenesteområdene. Robuste beredskapsressurser må bygges for å møte det som sannsynlig kan skje og det må utvikles planer og tiltakskort selv for scenario som det er lite sannsynlig at skal skje.

Relevante kommunale planer må oppdateres med all kjent risiko for på den måten å håndtere både klimautviklingen og uønskede hendelser.

Kommunens samhandling med eiere av kritisk infrastruktur er vesentlig for å sikre kritiske samfunnsfunksjoner. En fortsatt satsing og utvikling av beslutningsstøtte og regelmessig øving for å sikre samhandling er vesentlig for utvikling av beredskapen i kommunen.

Alle hendelser kommunen så langt er blitt utsatt for har vist at kommunens ledelse og ansatte har gode planer for rask mobilisering og respons. Samhandling under kriser og øvelser åpner også for nye muligheter til å bygge bærekraftig organisasjon.

Åpenhet og tillitt til befolkningen er en forutsetning for å møte det uventede og uønskede som kommunen kan bli utsatt for. Tillit må bygges i fredstid for å kunne virke under hendelser. Kultur og innbyggerdialog har hovedansvar for oppfølging av kommunikasjonsplaner i beredskapssituasjoner.

Kommunens vedtatte strategi- og tiltaksplan for klimatilpasninger legges til grunn for mål og tiltak i alle tjenesteområder i kommunen. By- og stedsutvikling har koordineringsansvaret for oppfølging av planene.

6 Klimabudsjett

6.1 Innledning

Kristiansand kommune skal bidra til å oppfylle Parisavtalen og Norges klimamål. Norges klimalov (1. januar 2018) er forpliktende på nasjonalt nivå og setter som mål at klimagassutslippene skal reduseres med minst 40 % innen 2030 og med 80 til 90 % innen 2050. I Norge har flere av de større kommunene revidert klimamålene sine for å være i tråd med Parisavtalen og med anbefalingene fra FNs klimapanel.

Klimabudsjettet er et viktig styringsverktøy som skal hjelpe å synliggjøre hvorvidt Kristiansand kommune ligger an til å nå sine mål for klimagassutslipp. Budsjettet skal synliggjøre kostnader ved tiltak og forventet CO₂-reduksjon. Per i dag finnes ikke tilstrekkelige klimatiltak for å oppnå Kristiansands klimamål. Klimabudsjettet for i år er av metodiske årsaker laget mest mulig likt forrige års klimabudsjett i påvente av ny nasjonal veileder. Dette betyr at kvaliteten på klimabudsjettet vil bli mye bedre i økonomiplanen for 2022-2025.

Kommuneplanens samfunnsdel legger til grunn at målet for Kristiansand er en reduksjon av klimagassutslippene med minst 80 % innen 2030. Det vises for øvrig til sak i formannskapet "Svar på verbalt forslag hvordan Kristiansand kan oppnå 80 % reduksjon av klimagassutslipp innen 2030» (113/20). Dette er et forsterket mål i forhold til Parisavtalen og målet om å begrense oppvarmingen til maksimalt 1,5°C. Videre har bystyret i Kristiansand erklært klimakrise. Klimamålet og reduksjonene i klimagassutslipp måles i forhold til utslippsnivået i 2015 som regnes som referanseåret for Kristiansand. Miljødirektoratet utarbeider klimagasstatistikken for alle norske kommuner. Kristiansand kommune har valgt å bruke 2015 som referanseår fordi utslippsregnskapet fra tidligere år ikke er sammenlignbare.

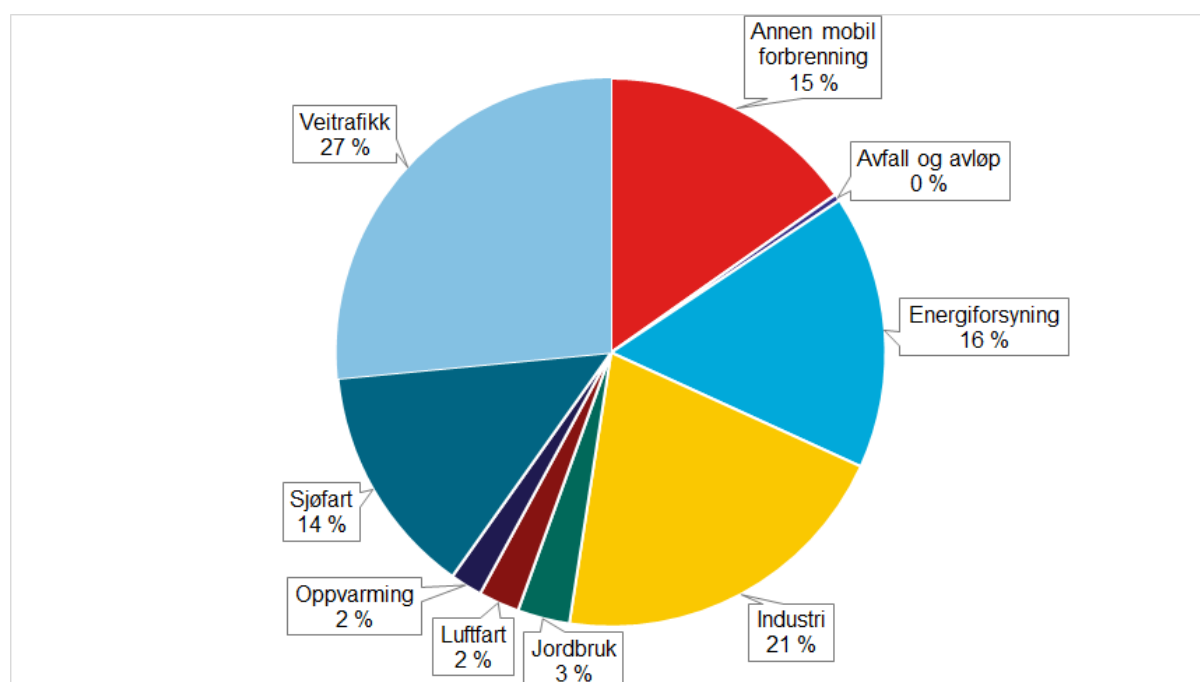
Det er meget utfordrende å oppnå Kristiansands mål innen 2030 dersom nødvendige satsinger og tiltak iverksettes. Dette vil kreve at kommunen og lokalsamfunnet finner gode samhandlingsarenaer og iverksetter egnede tiltak som gir utslippsreduksjon. Det er avgjørende at regional og statlig politikk forsterkes.

Klimabudsjettet dekker de direkte utslippene i Kristiansand, det vil si de fysiske utslippene som skjer innenfor kommunens grenser. Både fra kommunal virksomhet og fra andre aktører. Indirekte utslipp kommer fra varer og tjenester som produseres utenfor Kristiansand, men som konsumeres her. De er så langt ikke blitt inkludert i arbeidet med klimabudsjett. De er betydelige, og kommunene som har kommet lengst med klimabudsjettet retter stadig større oppmerksomhet på indirekte utslippsreduksjoner. Reduksjon av indirekte utslipp vil bidra til at 1,5-gradersmålet nås.

Grunnlaget for klimabudsjettet er Miljødirektoratets klimagasstatistikk som publiseres hvert år med to års forsinkelse, derfor rapporteres det på klimagasstatistikken for 2018 i 2020. Miljødirektoratet har en ambisjon om å levere klimagasstatistikk årlig med kun ett års forsinkelse.

Figur 12: Klimagassutslipp i Kristiansand i 2018

Kilde: ERA-modellen basert på Miljødirektoratets klimagasstatistikk

Klimagasstatistikken viser at den største enkeltkilden til klimagassutslipp i Kristiansand er veitrafikk. Utslippene innenfor veitrafikk stammer i hovedsak fra person- og varebiler. Energiforsyning er i sin helhet knyttet til avfallsforbrenning på Returkraft. Annen mobil forbrenning omfatter først og fremst avgiftsfri diesel hovedsakelig fra anleggsmaskiner. Dette varierer mye fra år til år på grunn av variasjon i bygg og anleggsvirksomhet.

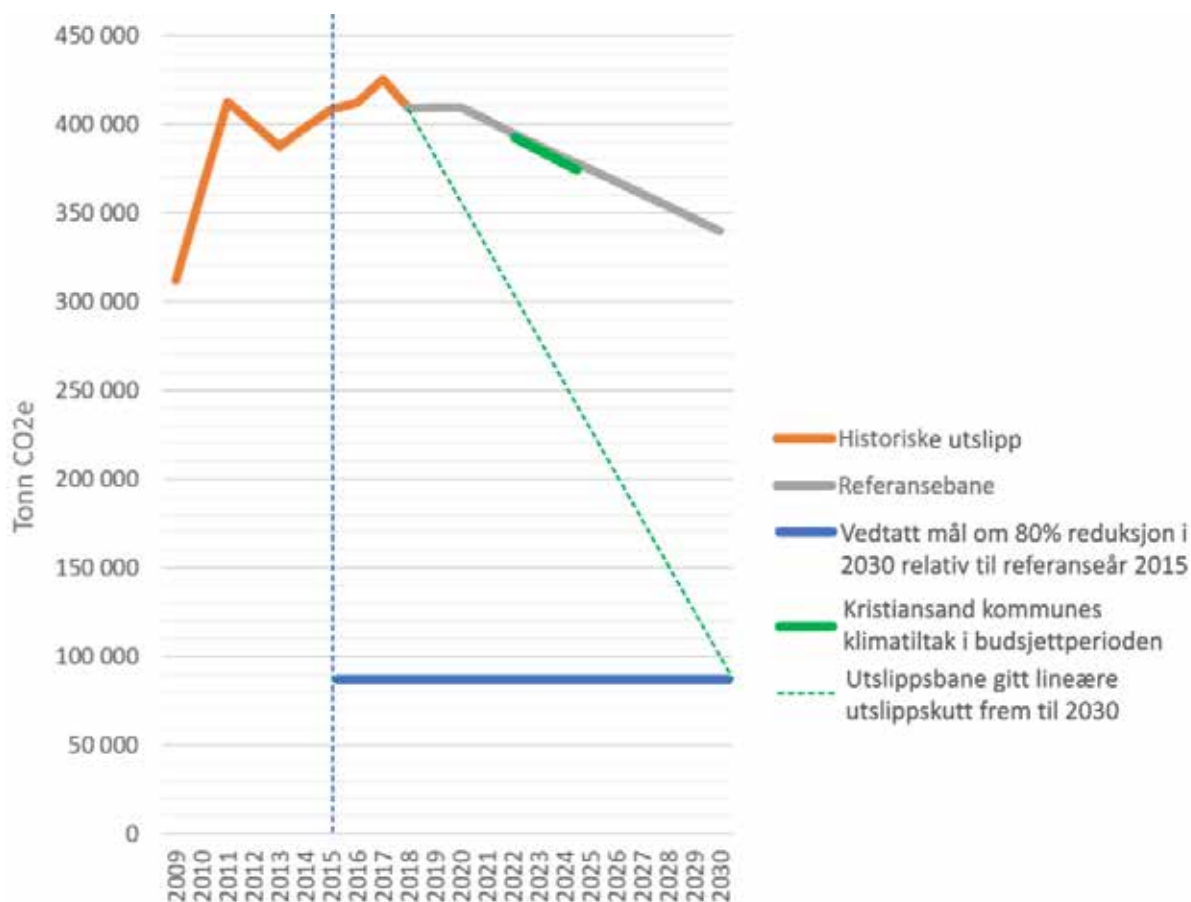
I referanseåret (2015) var utslippene 407 930 tonn CO₂e. I 2018 var utslippene for Kristiansand kommune 408 641 tonn CO₂e. Det vil si at utslippene har hatt en marginal økning med 0,2 % siden referanseåret (2015).

For å nå målsetningen om 80 % reduksjon av utslippene sammenlignet med 2015 må utslippene reduseres med ca. 326 345 tonn CO₂e. innen 2030. Dette medfører at vi i de neste 12 årene, fra 2018-2030, må redusere årlig med 27 254 tonn CO₂e. Dersom man setter denne reduksjonen opp som en prosentsats for tiden frem til 2030, kreves det en årlig reduksjon på 12,5 %.

Kristiansand kommune benytter en referansebane levert av Agder fylkeskommune for årets klimabudsjett. Denne bygger på en rekke usikre forutsetninger, blant annet befolkningsframskriving, økonomiske utsikter, videreføring av dagens klima- og miljøpolitikk, karbonopptak i skog og andre landarealer med mer. De statlige tiltakene fra fjorårets tiltakstabell som overgang til null- og lavutslippskjøretøy, forbud mot fossilt brensel til oppvarming, fossilfrie bygge- og anleggsplasser og regjeringens handlingsplan for grønn skipsfart (50% reduksjon innen 2030) er flyttet inn i referansebanen.

I tillegg til referansebanen synliggjøres Kristiansand kommunes tallfestede bidrag for å redusere klimagassutslippene i budsjettperioden 2021-2024. Effekten fra Kristiansand kommunes klimatiltak er markert med grønn heltrukket linje i figuren under. Det er knyttet usikkerhet til tiltakseffekten og gjennomførbarheten til ulike tiltak, men framskrivningen gir en indikasjon på utslippsnivået som et resultat av kommunens totale innsats. Figuren under viser tydelig at det er et stort gap mellom vedtatt målsetting og tiltak for å oppnå målsettingen. Grønn stiplet linje viser en utslippsbane som eksempel

der utslippskuttene som oppnås er like store hvert år og man oppnår 80 % reduksjon innen 2030. For å klare målsettingen, og å ha like store reduksjoner hvert år må årlige utslippskutt være 27 254 tonn CO₂e.

Figur 13: Utslippsreduksjon basert på tiltak i klimabudsjettet. Referansebanen er et overslag med usikkerhet, og gjenspeiler kun de faktorene og antakelsene som er tatt med i beregningene. Referansebanen er basert på beregninger som er gjort for nasjonale utslipp utarbeidet av Finansdepartementet i 2019, og resultater av Klimakur 2030-rapporten. Klimakur 2030 er en rapport som viser 60 klimatilakt som til sammen utgjør 50 % utslippskutt i ikke-kvotepliktig sektor for Norge.

Utslippene fra annen mobil forbrenning er fallende i perioden, som følge av regjeringens mål om fossilfrie byggeplasser over hele landet innen 2025. I fjorårets klimabudsjett ble det beregnet at effekten i 2023 vil være 4 700 tonn CO₂e.

Utslippene fra sjøfart faller gradvis fra 2017-nivå i tråd med regjeringens handlingsplan for sjøfart, men utskiftingstakten blant fartøy gjør at effekten er noe begrenset frem til 2030.

Utslippsnivået fra sjøfart i 2030 er forventet å være høyere enn 2015-nivå, men det er fordi utslippsstatistikken viser en økning på 23% fra 2015 til 2017. I tillegg fanger ikke klimagasstatistikken til Miljødirektoratet opp effekten av landstrøm, men Miljødirektoratet arbeider med å rette opp statistikken for å gjenspeile effekten av landstrøm.

Det finnes ingen konkrete tiltak fra statlige virkemidler som er knyttet direkte til håndtering av utslipp fra avfallsforbrenningen hos Returkraft. Returkraft mottar restavfall fra 25 kommuner i Agder, 2 kommuner i Telemark og i tillegg avfall fra næringsvirksomhet. Utslippene ved forbrenning belastes

Klimabudsjett

Kristiansand kommune på grunn av lokaliseringen, men er da basert på avfallshåndtering i en større region.

Utslipp fra avfallsforbrenning står for en stor del av utslippene i Kristiansand, men dette ligger under kategorien energiforsyning. Metangassutslipp fra deponi har vært den andre store kilden til utslipp fra avfallshåndtering. Miljødirektoratet oppdaterer metoden for å beregne disse utslippene, siden mye tyder på at de har vært for høye. Avfall Sør har utført målinger på deponier som tilsier at de diffuse utslippene er tilnærmet null. Deponigass som samles opp og gjøres om til tonn CO₂ skal ikke regnes med, fordi det kommer fra biologiske kilder og dermed er klimanøytrale.

6.2 Klimatiltak

Tabellen under viser en oversikt over tiltak for utslippsreduksjoner og estimert tiltakseffekt hvis tiltakene lykkes.

Tabellen viser tiltak for utslippsreduksjon, finansiering og tiltakseffekt for klimatiltak Kristiansand kommune gjennomfører. Summene totalt i perioden er angitt i kolonnene "total kostnad 2021-2024". Administrasjonen har samlet inn de mest vesentlige klimatiltakene som gjennomføres og som har en tydelig direkte klimaeffekt i budsjettperioden. Driftskostnader er ekskludert. Kolonnen «reduksjon 2024» inneholder en estimering av reduksjon i tonn CO₂e i forhold til referansebanen. Det er verdt å nevne at tiltakene omfatter direkte utslipp, men noen av tiltakene har også positiv effekt på indirekte utslipp. I tabellen er det listet både kvantifiserte og ikke-kvantifiserte klimatiltak. Ikke-kvantifiserte klimatiltak er tatt med fordi de forventes å gi en klimagassreduksjon.

Reduksjoner vises i tonn CO₂ ekvivalenter
Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 21-24 Sektor	Reduksjon 2024	Beskrivelse	Finansiering
Bompengeordning Samferdselspakke for Kristiansandsregionen fase 2	0 Veitrafikk	0,0	Kan bortfalle 31. des. 2020 med konsekvens at personbiltrafikken kan øke med 5,2- 7,2 %.	
Gratis buss for barn mellom 6-12 år	5 000 Veitrafikk	0,0	Det er stor usikkerhet knyttet til klimaeffekt av tiltaket	
Havlimyra skole tilbygg - Fossilfri byggeplass	200 Annen mobil forbrenning	0,0	Enkeltreduksjon, telles derfor ikke som reduksjon trukket fra referansebanen.	Klimasats støtter 75% (oppad begrenset til 2,4 mill. kr) av kommunens totale merkostnad.
Kjøp av elbiler	51 950 Veitrafikk	300,0		
Klimatiltak på ny gjenvinningsstasjon	900 Annen mobil forbrenning	53,0	Aktør: Avfall Sør	Klimasats støtter 75% (oppad begrenset til 2,4 mill. kr) av kommunens totale merkostnad.
Kulturskole Silokaia - Fossilfri byggeplass, byggtørking og oppvarming	0 Annen mobil forbrenning	0,0	Enkeltreduksjon. Telles derfor ikke som reduksjon	

Klimabudsjett

Klimatiltak	Kostnad 21-24 Sektor	Reduksjon 2024	Beskrivelse	Finansiering
			trukket fra referansebanen	
Landstrøm Kristiansand Havn KF	0 Sjøfart	0,0	Aktør: Kristiansand Havn KF. Stort potensial, størrelsesorden 1 000 tonn. Investering i 2 stk. mobile 7,5 MW land- og ladestrømsanlegg. Investering 15 mill.kr.	
Mulighetsstudie nullutslippsområde Langemyr	100 Veitrafikk	0,0		Agder fylkeskommune deltar med tilsvarende sum.
Nullutslipp-renovasjonsbil i Kvadraturen	2 150 Annen mobil forbrenning	19,0		Klimasats støtter like mye som kommunens egeninnsats.
Redusere matsvinn ved omsorgssentre	300 Jordbruk	0,0	Stor usikkerhet rundt effekt av tiltaket.	Klimasats støtter like mye som kommunens egeninnsats.
Sirkulær Kristiansand	470 Industri, olje og gass	0,0	Mulighetsstudier. Stor usikkerhet knyttet til reduksjonseffekt av tiltaket.	Klimasats støtter like mye som kommunens egeninnsats.
Solcellefondet	7 500 Oppvarming	0,0	Reduksjon av direkte utslipp relatert til strømforbruk er tilnærmet 0.	
Stedsutvikling som ledd mot et lavutslippssamfunn	200 Veitrafikk	0,0	Mulighetsstudier.	Klimasats støtter like mye som kommunens egeninnsats.
Tangvall skolesenter - klimatiltak ifb. Klimasats	720 Annen mobil forbrenning	0,0	Enkeltreduksjon, telles derfor ikke som reduksjon trukket fra referansebanen.	Klimasats støtter 75% (oppad begrenset til 2,4 mill. kr) av kommunens totale merkostnad.
Tilskudd til ladestasjoner for kommunale kjøretøy	7 000 Veitrafikk	0,0	Viktig tiltak for å unngå lading som barriere.	
Tilskudd til ladestasjoner for publikum	4 000 Veitrafikk	0,0	Viktig for å unngå lading som barriere.	

Klimabudsjett

Klimatiltak	Kostnad 21-24 Sektor	Reduksjon 2024 Beskrivelse	Finansiering
Videreføring av prosjekt med egen Ressursformidler	550 Avfall og avløp	0,0 Aktør: Avfall Sør	Klimasats støtter like mye som kommunens egeninnsats.
Sum	81 040	372,0	

6.3 Beskrivelse av klimatiltak

Veitrafikk

Målet i Nasjonal transportplan er at alle nye personbiler, varebiler og bybusser skal være nullutslippskjøretøy innen 2025. Halvparten av nye lastebiler og langdistanse busser skal være nullutslippskjøretøy innen 2030. Tiltaket «overgang til null- og lavutslippskjøretøy» samler flere tiltak og effekter. Det første er en økt andel biodrivstoff som følge av det statlige påbudet om 20 % omsetning fra 2020. Fra 2021 har regjeringen satt krav til 24,5 % hvorav 9 % skal være avansert biodrivstoff. Elektrifiseringen av kjøretøyparken i stor grad et resultat av den statlige virkemiddelpakken, og i fjorårets klimabudsjett var den forventede reduksjon for 2023 23 000 tonn CO₂e.

Kommunen vil skifte ut fossile biler, varebiler og andre kjøretøy til nullutslippsbiler. Dette vil også redusere støy og gi forbedret luftkvalitet og folkehelse.

Aktuelle tiltak:

- Bystyret har vedtatt at alle kommunale innkjøp av transportmidler fra og med 2016 skal være nullutslippsbiler. Eventuelle behov for andre alternativer skal begrunnes og dokumenteres. Alternativet bør være lavutslipp.
- Kommunen planlegger å investere ca. 107 mill. kr i biler og maskiner i perioden 2021 til 2024. Valg av nullutslippsløsninger vil ha en direkte effekt på utslippene fra veitransport og annen mobilforbrenning. Alle kjøretøy skal være nullutslipp, men det kan gjøres unntak i de tilfeller hvor kommunens behov ikke kan dekkes av slikt kjøretøy.
- Kristiansand kommune har avsatt 11 mill. kr til ladepunkter i perioden 2021-2024 hvor av 4 mill. kr er til ladestasjoner for publikum. Kommunen finansierer ladestasjoner som er en del av kostnaden ved overgangen til nullutslippskjøretøy.
- Agder Kollektivtrafikks kontrakt forutsetter bruk av fossilfritt drivstoff på alle busser som ikke er helelektriske.
- Boliger, arbeidsplasser og annet tjenestetilbud lokaliseres slik at flest mulig kan gå, sykle eller kan bruke kollektiv transport.
- Kristiansand kommune har avsatt 10,2 mill. kr i perioden 2021-2024 til gatebruksplanen, kjøp av grunn gang/sykkelveier og miljøprosjekter.

Belønningsavtalene

Nullvekst for personbiltrafikken har vært et mål for Kristiansand i flere år. Kristiansand har oppnådd dette målet dels gjennom innføring av tidsdifferensierte bompenger i 2013 og dels gjennom tiltak finansiert av belønningsavtalene. Belønningsavtalene har gjort det mulig å øke investeringene i tiltak for økt sykling, gåing og etter hvert et betydelig forbedret busstilbud. Basert på beregninger gjort av Statens vegvesen i byutredningene 2017 ville antall kjøretøy-km for personbiler, og dermed også CO₂-utslippene, vært 5,2-7,2% høyere uten dagens bompengordning. Det siste årets befolkningsutvikling og økt kjøpekraft er i ferd med å redusere effekten av bompengordningen, der takstene har vært uendret i syv år. Det forventes at Stortinget vil behandle forslaget

til bompengoordning for samferdselspakke for Kristiansandsregionen fase 2 høsten 2020. Dersom ordningen ikke blir vedtatt forventes det at trafikken vil øke tilsvarende beregningene fra 2017.

Samferdselspakke for Kristiansandsregionen fase 2 er primært rettet inn mot å finansiere Gartnerløkka-prosjektet. Kristiansandsregionen har en ambisjon om å inngå byvekstavtale med Staten. Det er usikkert når dette vil skje, men det har lokalt blitt tatt til ordet for at Samferdselspakke for Kristiansandsregionen fase 2 erstattes av en ny bompengoordning for en byvekstavtale. Samferdselspakke for Kristiansandsregionen fase 2 vil på kort sikt bidra til å opprettholde nullvekstmålet. På mellomlang og lang sikt er det nødvendig med en helhetlig byvekstavtale som vil omfatte alle relevante statlige, fylkeskommunale og kommunale virkemidler, inkludert arealpolitikken. En koordinert arealbrukspolitik er avgjørende for å nå nullvekstmålet dersom det er ønskelig å begrense økningen i bomtakster eller andre restriktive tiltak mot biltrafikken og samtidig ha en effektiv satsing på kollektivtilbudet.

Avfall

Utslipp fra avfallsforbrenning står for en stor del av utslippene i Kristiansand. Metangassutslipp fra deponi har også vært en stor kilde til utslipp fra avfallshåndteringen. Miljødirektoratet oppdaterer metoden for å beregne disse utslippene, siden mye tyder på at de har vært for høye. Avfall Sør har utført målinger på deponier som tilsier at de diffuse utslippene er tilnærmet null. Deponigass som samles opp og gjøres om til CO₂ skal ikke regnes med fordi det kommer fra biologiske kilder og dermed er klimanøytralt.

Avfall Sør har innført henteordninger for plastemballasje og glass- og metallemballasje. Henteordningene vil føre til økt sortering og mer avfall vil kunne gjenvinnes. Tiltakseffekten er usikker. Kristiansand har satt seg høye mål knyttet til avfallshåndtering. Det ble vedtatt en handlingsplan mot matsvinn i mai 2018.

Avfallsreduksjoner fra husholdninger lokalt vil ikke fanges opp som reduksjon i utslipp fra Returkraft, da importert avfall vil øke tilsvarende. Forbrenning av avfall er et godt klimatiltak når alternativet er deponering.

Bygg

I investeringsoversikten for 2021-2024 er det avsatt 3,1 mrd. kr av totalt 4,2 mrd. kr til by- og stedsutvikling. Dette er i hovedsak til bygg- og anleggsprosjekter. Det er viktig at kommunen er en god innkjøper og stiller nødvendige klimakrav i både den nye innkjøpstrategien og ved gjennomføring av alle anskaffelser. Strengere klimakrav knyttet til bygg- og anleggsprosjekter har en direkte effekt på utslipp fra kildene annen mobilforbrenning, transport og energiforsyning. Eksempler på løsninger som kan gi utslippsfrie byggeplasser er:

- Nullutslippsløsninger for anleggsmaskiner og byggestrøm. For eksempel at anleggsmaskiner er elektriske, batteridrevne eller hydrogendrevne.
- Nullutslippsløsninger for byggvarme og tørking, for eksempel strøm eller fjernvarme.
- Nullutslipp fra transport til og fra byggeplass og på selve byggeplassen. Det kan gjelde transport av byggematerialer, anleggsmaskiner, avfall eller personell.

Bystyret har bevilget 8 mill. kr totalt til en tilskuddsordning for borettslag som vil etablere solcelleanlegg. Dette vil føre til en produksjon av kraft som reduserer behovet for å kjøpe strøm. I forhold til beregning av direkte klimagassutslipp vil dette tiltaket ikke ha noen effekt. Kristiansand har ikke strømproduksjon, dermed kommer strømmen fra utenfor kommunens grenser. Derfor vil investering i solceller som klimatiltak kun innebære en indirekte utslippsreduksjon. I tillegg har nordisk kraftproduksjon en lav CO₂-faktor. Ved beregning av utbygging av solceller er det interessant å se på hvilken kraft den erstatter for å

finne ut hvor mye CO₂ tiltaket har redusert. Da den nordiske kraftproduksjonen har en lav CO₂-faktor, vil solceller i Norge ikke ha samme effekt for tonn CO₂e redusert som for andre land i Europa.

Oppvarming

Kristiansand er en foregangskommune og har allerede faset ut fossil oppvarming i kommunale bygg og virksomheter. Når det gjelder næringsbygg og privatboliger innførte staten et forbud mot oljefyring fra og med 2020. Fossilfri fjernvarme fører til at de få utslippene som oppstod fra fjernvarme i 2015, forsvinner innen 2023.

Industri

Industrien er den nest største utslippskilden med en andel på 21 % i 2018. Utslippene kommer i stor grad fra REC Solar Norway AS. Bedriften er inkludert i ikke-kvotepliktig sektor og er medlem av Eyde-klyngen som har sammen med den øvrige prosessindustrien laget det nasjonale veikartet for prosessindustrien. I veikartet setter prosessindustrien mål om negative utslipp innen 2050. Det er et mål som industrien selv har vedtatt og jobber for. Ut fra veikartet kan det forventes en utslippsreduksjon på litt under 40 % i 2030 i forhold til 2015.

I forrige års klimabudsjett kunne en lese at REC Solar hadde et klimatiltak tilsvarende 45 000 tonn CO₂e, det største enkelttiltaket med god margin. Dette tiltaket tas ut i årets klimabudsjett. Grunnen er at klimagassutslippene fra REC Solar ikke vil bli redusert. Så lenge det er behov for metallurgisk silisium vil REC Solar produsere dette. Dermed er Kristiansand vesentlig dårligere stilt til å nå sine klimamål enn hva som ble beskrevet i fjorårets klimabudsjett. En mulighet for å redusere utslippene hos REC Solar er å bruke biokull og biokoks som innsatsfaktor. Ifølge bedriften medfører dette at renhetskravene til markedet ikke kan overholdes, og er i dag derfor ikke et alternativ.

Utslippsreduksjon i sektoren industri vil kunne komme av bruk av biobaserte råstoffer og elektrifisering, hvor sistnevnte kan innebære bruk av hydrogen. Utslipp fra industri er en stor del av Kristiansands totale utslipp, men har allerede i dag en betydelig lavere karbonintensitet enn lignende industri i andre land.

Oppfølging, utvikling og framtidig arbeid med klimabudsjett

Kristiansand kommune har to roller i klimaarbeid; både kutte i utslipp i egen drift og tilrettelegge for at øvrige aktører i kommunen kutter i sine utslipp. Kommunen har utover egen drift viktige sektoransvar innen areal, transport, avfallshåndtering og havn. Kommunen kan også påvirke andre sektorer ved for eksempel å tilrettelegge for at næringsaktører i kommunen innfører klimavennlige løsninger. Det er nødvendig at kommunen bidrar til omstillingen til et lavutslippssamfunn og utvikle klima- og miljøvennlige løsninger i markedet gjennom innkjøpsordninger. Klima- og miljøkrav i kommunale anskaffelser er spesielt relevant i bygg og anlegg, transport, avfall, vann og avløp. Videre er kommunen en stor grunneier og har et stort ansvar i rollene som tilrettelegger og koordinator.

Det er viktig å søke midler fra EU (Horizon 2030 og Green New Deal utlysninger), Enova, Fylkesmannens skjønnsmidler, Klimasats og andre klimatilskuddsordninger for å finansiere klimatiltak i egen organisasjon og på vegne av samfunnet.

Kommunen deltar i Storbyforskningsnettverket for videreutvikling av klimabudsjett, og det foregår også samarbeider med Agder fylkeskommune og Arendal kommune. Fra neste år vil det bli gjort forandringer basert på anbefalinger fra Storbyforskningsnettverket for å styrke klimabudsjettet som styringsredskap. Dette vil kreve at arbeidet med klimabudsjetteringen må gjøres på en mer helhetlig måte.

7 Hovedtallene i økonomiplanen

7.1 Bevilgningsoversikter - drift (1A)

Beløp i 1000

	Oppr. budsjett 2020	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024
Rammetilskudd	-3 047 907	-3 136 196	-3 150 463	-3 187 143	-3 227 031
Inntekts- og formuesskatt	-3 181 615	-3 255 255	-3 275 017	-3 296 737	-3 321 720
Eiendomsskatt	-275 000	-331 800	-351 220	-347 412	-343 582
Andre generelle driftsinntekter	-187 744	-106 248	-81 083	-75 121	-72 288
Sum generelle driftsinntekter	-6 692 266	-6 829 499	-6 857 783	-6 906 413	-6 964 621
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	6 218 125	6 363 420	6 359 449	6 334 738	6 359 395
Avskrivninger	0	0	0	0	0
Sum netto driftsutgifter	6 218 125	6 363 420	6 359 449	6 334 738	6 359 395
Brutto driftsresultat	-474 141	-466 079	-498 334	-571 675	-605 226
Renteinntekter	-105 352	-68 082	-70 493	-84 426	-85 782
Utbytter	-71 700	-41 900	-59 258	-72 090	-56 403
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	0	0	0	0	0
Renteutgifter	254 339	189 547	180 174	189 411	204 806
Avdrag på lån	420 000	424 495	448 472	468 116	479 088
Netto finansutgifter	497 287	504 060	498 895	501 011	541 709
Motpost avskrivninger	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	23 146	37 981	561	-70 664	-63 517
Overføring til investering	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	-23 146	-37 981	-561	70 664	63 517
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	-23 146	-37 981	-561	70 664	63 517
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0

7.2 Sum bevilgninger drift netto (1B)

Beløp i 1000

	Oppr. budsjett 2020	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024
Kommunedirektør	9 819	4 824	4 824	4 824	4 824
Organisasjon	208 779	215 158	209 052	213 748	205 879
Økonomi	107 842	109 110	108 601	107 290	107 290
Samfunn og innovasjon	48 170	67 034	56 216	55 346	55 346
Oppvekst	2 736 027	2 769 658	2 746 794	2 739 216	2 738 228
Helse og mestring	2 509 316	2 599 578	2 615 835	2 626 363	2 651 875
Kultur og innbyggerdialog	366 180	351 407	352 738	348 421	347 070
By- og stedsutvikling	348 505	361 592	365 485	331 898	318 654
Utenomsektorielt	-116 499	-114 941	-100 095	-92 368	-69 770
Sum bevilgninger drift, netto	6 218 125	6 363 420	6 359 449	6 334 738	6 359 395

Nedjustering av budsjett 2020 - deflatoredtrekk

I opprinnelig budsjett for 2020 var lønn forutsatt å økte 3,6%, mens regjeringen i revidert nasjonalbudsjett (RNB) forutsatte at lønnsveksten skulle bli 1,5% i 2020. Forventet prisvekst på varer og tjenester er redusert fra 2,3% til 1,1%. Samlet deflator ble dermed satt ned i RNB fra 3,1% til 1,5%. Dette utgjorde 107 mill. kr og 65 mill. kr ble trukket ut av områdebudsjettene.

Dette nedtrekket er videreført til 2021 og fremkommer som en linje før lønns- og prisjustering i alle driftsendringstabellene til kommunalsjefområdene for økonomiplan 2021-2024.

Enkelte kommentarer til driftsbudsjettet pr. område:

Kommunedirektøren

Driftsbudsjettet til området kommunedirektøren består av lønns- og driftsutgifter til kommunedirektør og kommunalsjef eierskap.

Organisasjon

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2020 til 2021 med 3,4 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 2,9 mill. kr. Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak styrking av lærlingordningen, bedriftshelsetjenesten og kostnader til valg. I tillegg er det lagt inn økning på IT-lisenser på grunn av økt behov for utvidede lisenspakker.

Det er lagt inn 5,3 mill. kr til stortingsvalg i 2021 og 4,5 mill. kr til kommunevalg i 2023. Antall lærlinger økes fra 140 i 2020 til 160 i 2024. Det er beregnet en reduksjon i godtgjøring til politikere med 1,2 mill. kr knyttet til ny politisk struktur og en økning i lisenskostnader til Microsoft på 1,7 mill. kr.

Innsparingskravet i området er på 5,6 mill. kr i 2024 i forhold til 2020. Økningen fra 2020 til 2021 utgjør 2,2 mill. kr.

Økonomi

Områdets driftsbudsjett er redusert fra 2020 til 2021 med 600 000 kr. Driftsbudsjettet er kompensert for pris- og lønnsvekst med 1,8 mill. kr. Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak overføring av kemnerfunksjonen til staten og tekniske justeringer. Kommunedirektøren foreslår at området kompenseres med 1,85 mill. kr på grunn av reduserte satser på innkrevsgebyr.

Hovedtallene i økonomiplanen

Innsparingskravet i området er på 4,8 mill. kr i 2024 i forhold til 2020. Økningen fra 2020 til 2021 utgjør 2,2 mill. kr.

Samfunn og innovasjon

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2020 til 2021 med 18,3 mill. kr. Driftsbudsjettet er i tillegg kompensert for pris- og lønnsvekst med 585 000 kr. Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak flytting av tiltakspakke til næringslivet fra 2020 til 2021 på 11 mill. kr. Kommunedirektøren foreslår 1 mill. kr til prosjektledelse Akson ("en innbygger en journal") og 1 mill. kr i tiltaksmidler til flere i arbeid.

Det er ikke vedtatt noen innsparingstiltak på dette området i denne økonomiplanperioden.

Oppvekst

Områdets driftsbudsjett er redusert fra 2020 til 2021 med 9 mill. kr. Driftsbudsjettet er kompensert for pris- og lønnsvekst på 42,6 mill. kr. Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak reduksjon at SPK satsen på skole som utgjør 17,1 mill. kr.

Den generelle driftsrammen til skole er økt med 8 mill. kr og kostnader til midlertidige løsninger på Wilds Minne skole er tatt høyde for. Skolebudsjettet er videre styrket med helårsvirkning til SFO for barn med særskilte behov og utvidelse av innteksgraderingsordningen i SFO fra 3. og 4 trinn i henhold til forslag til statsbudsjett for 2021.

De største endringene fra 2020 til 2021 på barnehage sitt budsjett er nedtrekk i demografi på 5,3 mill. kr, økt tilskudd til private barnehager på 7,7 mill. kr og kompensasjon av 3,9 mill. kr for økt dekningsgrad.

Kravet om full barnehagedekning er fulgt opp i perioden. Det antas at kommunen har overkapasitet på 172 barnehageplasser høsten 2021 og 288 plasser høsten 2024.

Budsjettet til barne- og familietjenesten er økt med 5,5 mill. kr fra 2020 til 2021. Hovedårsaken til dette er økning i forslag til statsbudsjett 2021 på 2 mill. kr til barn og unges psykiske helse, tekniske overføringer mellom kommunalsjefområder og økt driftsramme 1 mill. kr.

Innsparingskravet i oppvekst er på 16,6 mill. kr i 2024 i forhold til 2020. Økningen fra 2020 til 2021 utgjør 8,3 mill. kr.

Integrering

Det er budsjettert med mottak av 80 flyktninger (hvorav 3 av disse er enslige mindreårige) og 9 familiegjenforeninger i 2021. Integreringstilskuddet fra staten reduseres med 66 mill. kr i 2024 i forhold til 2020. Endringen fra 2020 til 2021 er en nedgang på 32 mill. kr. Det er en utfordring for oppvekst og helse- og mestring å ta kostnadsnivået ned i samme takt.

Helse og mestring

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2020 til 2021 med 53,7 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 36,5 mill. kr. Hovedårsakene til dette er:

- økning driftsmidler til 6 boliger for personer med utviklingshemming (10 mill. kr)
- økning driftsmidler til Strømmehaven 42 omsorgsboliger (14 mill. kr.)
- kompensasjon for demografikostnader (12 mill. kr i 2021 og 58 mill. kr fra 2024)
- styrking av ISF satser for hjemmesykepleie (5 mill. kr)
- reduksjon i integreringstilskudd (-23, mill. kr til -38 mill. kr fra 2023)
- nedtrapping av budsjettramme sosiale tjenester (-11,5 mill. kr til -16,9 mill. kr fra 2022)

Hovedtallene i økonomiplanen

- økonomisk sosialhjelp (5 mill. kr i 2021 og 3 mill. kr fra 2023)
- kompensasjon økte lisenskostnader fagsystemer (3 mill. kr)
- økt kostnad ressurskrevende brukere (10 mill. kr)
- statsbudsjett 2021: Konsekvens av økt innslagspunkt ressurskrevende brukere finansiert av bykassen (7 mill. kr)
- statsbudsjettet: Økt basistilskudd, etablering grunntilskudd (9 mill. kr)

Det er lagt inn driftsmidler til Søgne omsorgssenter med 11 mill. kr i 2022 og 22,5 mill. kr fra 2022.

Innsparingskravet i helse og mestring er på 13,9 mill. kr i 2024 i forhold til 2020. Økningen fra 2020 til 2021 utgjør 4,5 mill. kr.

Kultur og innbyggerdialog

Områdets driftsbudsjett er redusert fra 2020 til 2021 med 20,3 mill. kr. Driftsbudsjettet er kompensert for pris- og lønnsvekst på 5,5 mill. kr. Hovedårsaken til dette er overføring av tilskuddsordning til tros- og livssynssamfunn til staten med 16,9 mill. kr.

Kommunedirektøren foreslår en videreføring av ordningen med gratis busskort for studenter boende utenfor Agderkommuner med 1,5 mill. kr i 2021 og 3,7 mill. kr fra 2022. Det er videre lagt inn økt tilskudd til Stiftelsen Fullriggeren Sørlandet med 2,6 mill. kr og 400 000 kr til Kilden Teater og konserthus IKS.

Det er tidligere vedtatt 517 000 kr til reguleringsplan kultur og servicesenter øst. Kommunedirektøren foreslår økning av driftstilskudd med 125 000 kr til Sandripheia og Søgne bygdemuseum med 170 000 kr. Tilskudd til frivillighetssentraler blir fra 2021 øremerket statstilskudd og 2,5 mill. kr er trukket ut av budsjetttrammen til kultur og innbyggerdialog.

Innsparingskravet i kultur og innbyggerdialog (eksklusiv kirkelig fellesråd) er på 5,5 mill. kr i 2024 i forhold til 2020. Økningen fra 2020 til 2021 utgjør omlag 1 mill. kr.

Kirkelig fellesråd

Driftstilskudd til Kirkelig fellesråd er budsjettet på området til kultur og innbyggerdialog. Dette utgjør 59,9 mill. kr i 2021 og det er ingen økning i tilskuddet fra 2020, med unntak av lønns- og prisjustering. Det er lagt inn en årlig økning på 400 000 kr til parkvesenet vedrørende Torridal kirkegård.

Det er ikke funnet økonomisk handlingsrom til å innlemme Langenes arbeidskirke i kommunens økonomiplan.

Kirkelig fellesråd har et innsparingskrav på 202 000 kr i 2024 i forhold til 2020. Økningen fra 2020 til 2021 utgjør 101 000 kr.

By- og stedsutvikling

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2020 til 2021 med 11,7 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 1,3 mill. kr. De største endringene er knyttet til reduserte kapitalkostnader for vann og avløp på ca. 8 mill. kr, økte FDV (forvaltning, drift og vedlikehold) kostnader knyttet til nye formålsbygg på omlag 8 mill. kr og reduserte strømkostnader på 5 mill. kr

Eiendom er kompensert for reduserte leieinntekter vedrørende salg av boliger på 3,2 mill. kr (6,3 mill. kr fra 2022). Det er i tillegg lagt inn kompensasjon vedrørende reduserte leieinntekter på Birkelid (1,3 mill. kr årlig) og gamle Songdalen rådhus (1,8 mill. kr årlig) som ikke lenger er realistiske.

Hovedtallene i økonomiplanen

Økning i forvaltning, drift og vedlikeholdskostnader (FDV kostnader) vedrørende Tangvall omsorgssenter er lagt inn med 2,2 mill. kr fra 2023 og Tangvall skole er lagt inn med 5,3 mill. kr fra 2023.

Svingningene i budsjettet til by- og stedsutvikling i økonomiplanperioden skyldes endringer i kapitalkostnader på vann og avløp.

Innsparingskravet i by- og stedsutvikling er på 7,3 mill. kr i 2024 i forhold til 2020. Økningen fra 2020 til 2021 utgjør 2,2 mill. kr.

Se kapittel for hvert område for detaljert informasjon om budsjettendringene pr. år i fireårsperioden.

7.3 Bevilgningsoversikter - investering (2A)

Beløp i 1000

	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024
Investeringer i varige driftsmidler	1 137 063	915 529	773 879	839 645
Tilskudd til andres investeringer	13 164	8 164	7 937	7 937
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	26 320	26 990	27 660	28 350
Utlån av egne midler	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	1 176 547	950 683	809 476	875 932
Kompensasjon for merverdiavgift	-143 028	-113 715	-94 181	-95 479
Tilskudd fra andre	-125 421	-38 915	-1 250	-24 466
Salg av varige driftsmidler	-149 368	-72 017	-97 678	-22 953
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-19 891	-26 519	-26 559	-26 559
Bruk av lån	-787 000	-708 000	-610 000	-693 000
Sum investeringsinntekter	-1 224 708	-959 166	-829 668	-862 457
Videreutlån	140 000	140 000	140 000	140 000
Bruk av lån til videreutlån	-140 000	-140 000	-140 000	-140 000
Avdrag på lån til videreutlån	65 000	70 000	75 000	80 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-65 000	-70 000	-75 000	-80 000
Netto utgifter videreutlån	0	0	0	0
Overføring fra drift	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne investeringsfond	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av ubundet investeringsfond	48 161	8 483	20 192	-13 475
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	48 161	8 483	20 192	-13 475
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	0	0	0	0

7.4 Bevilgningsoversikter - investering (2B)

Beløp i 1000

	Øk.plan 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2021-2024	Sum
Investeringer						
Organisasjon	2 000	3 000	3 000	3 000		11 000
Økonomi	500	500	500	500		2 000
Samfunn og innovasjon	4 600	7 000	22 000	22 000		55 600
Oppvekst	389 994	365 018	278 184	166 437		1 199 633
Helse og mestring	127 965	51 636	125 937	223 843		529 381
Kultur og innbyggerdialog	189 108	69 791	8 634	40 220		307 753
By- og stedsutvikling	140 696	152 084	104 424	71 945		469 149
Sum Investeringer	854 863	649 029	542 679	527 945		2 574 516
Selvkostinvesteringer						
By- og stedsutvikling	290 700	270 000	234 700	315 200		1 110 600
Sum Selvkostinvesteringer	290 700	270 000	234 700	315 200		1 110 600
Sum 2B	1 145 563	919 029	777 379	843 145		3 685 116

Hovedsatsingen på investeringer følger av vedtatt økonomiplan for 2020-2023 og ligger i hovedsak på vann og avløp (selvkost), skole, kultur og helse- og mestring.

Enkelte kommentarer til investeringsbudsjettet pr. område:

Organisasjon

Det er lagt inn 11 mill. kr i perioden til IT kapasitet og sikkerhet av moduler og programmer.

Økonomi

Det er satt av årlig 500 000 kr til oppgradering av IT fagsystemer primært til oppgradering av regnskapssystem og styringssystem.

Samfunn og innovasjon

Det er satt av 25,6 mill. kr i perioden til utvikling og digitaliseringsprosjekter. I tillegg foreslås det 15 mill. kr i 2023 og 2024 til det nasjonale prosjektet Akson (en innbygger en journal).

Oppvekst

Ny ungdomsskole på Tangvall er vedtatt bygd sammen med ny videregående skole for Kristiansandsregionen. Første byggetrinn er dimensjonert for 300 elever med mulighet for utvidelse til 540 elever. Prosjektet inneholder idrettshall og stadion og det er bevilget 300 mill. kr i perioden. Skolen skal stå ferdig desember 2022.

Det er avsatt 361,9 mill. kr til utvidelse av Wilds Minne skole for 500 elever med oppstart bygging i 2021. Skolen skal bygges med flerbrukshall. Mosby oppvekstsenter med barnehage og skole 1-7 er under bygging og ferdigstilles til barnehage-/ skolestart 2021. Havlimyra ungdomsskole utvides for 450 elever med ferdigstillelse 2021. Det er lagt inn 125,8 mill. kr i perioden til utvidelse av Vågsbygd skole for å kunne nedlegge Åsane skole.

Kommunedirektøren forslår å legge inn 15 mill. kr til utvidelse av Tunballen skole for å ta høyde for økt elevtall som følge av at Vollan skole er tatt ut av økonomiplanen etter nye behovsvurderinger.

Hovedtallene i økonomiplanen

Det er avsatt 100 mill. kr i perioden til tiltak i Hånesområdet som følge av kapasitetsbehov og at deler av Vigvoll skole brant. Egen utredning av skolestruktur avklarer hvilke tiltak som skal gjøres.

Det satt av 9,9 mill. kr i 2021 til tiltak på skolenes og barnehagenes uteområder, hovedsakelig i Søgne. Resten av perioden foreslås 1 mill. kr årlig til utendørsarbeid ved skolene. Midlene brukes i stor grad som egenandel i forbindelse med spillemiddelanlegg.

I Justvikområdet blir det erstattet ca. 50 midlertidige barnehageplasser med permanent utvidelse av Havlimyra barnehage. I tillegg blir det etablert 50 barnehageplasser i Justvik sentrum. Dette prosjektet er forskjøvet ett år og forventet ferdigstilling er 2022. Det er lagt inn 47 mill. kr i perioden til å gjenoppbygging av Øvre Slettheia barnehage på eksisterende tomt.

Det er lagt opp til gjennomføring av oppvekstområdets IKT-plan som legger opp til «1:1 dekning» av IKT-utstyr i skolen. Det ligger inne 61,2 mill. kr i perioden til IKT undervisning/digitalisering i perioden. Noe av bevilgningen benyttes også mot barnehage.

Helse og mestring

Det bygges 64 nye omsorgsboliger og nytt aktivitetssenter på Klepland i Søgne. Prosjektet startet opp høsten 2019 og skal stå ferdig i 2021. Det er planlagt innflytting fra 2022. Prosjektet koster 284 mill. kr og 43 mill. kr er lagt inn i 2021. Det forventes 92 mill. kr i tilskudd fra staten til dette prosjektet.

Det er lagt inn midler til bygging av 6 boliger for utviklingshemmede med ferdigstilling 1.1.2024. I tillegg er det lagt inn 3 mill. kr i slutten av perioden til utvidelse av Lundeveien avlastning. Prosjektet har en estimert total kostnad på 14 mill. kr. Det er også tidligere vedtatt midler til 10 robuste utleieboliger frem mot 2022. Kommunedirektøren forslår at vedtatte budsjetttramme på 11,4 mill. kr til to individuelle og robuste boenheter til personer med utfordringer knyttet til rusavhengighet skyves på fra 2020 til 2021. Det er også lagt inn 10,6 mill. kr til 5 boenheter innen rus og psykisk helsefeltet i 2021.

Det antas at det vil være behov for ca. 72 heldøgns institusjonsplasser i 2026. Det er avsatt 300 mill. kr til nytt sykehjem som er klart for innflytting i 2026.

Rehabilitering av beboerrom og bad på Vågsbygd tunet er lagt inn med 28 mill. kr i perioden med ferdigstilling i 2021. Oppgradering av langtidsavdeling og dagsenter for hjemmeboende demente på Songdalstunet er lagt inn i budsjettet med ferdigstilling i 2021.

Kultur og innbyggerdialog

Det er tidligere vedtatt bygging av ny kulturskole på Silokaia. Prosjektkostnaden er 338 mill. kr og 191 mill. kr ligger inne i økonomiplanperioden. Ferdigstilling av prosjektet er satt til våren 2022.

Det er vedtatt bygging av isolert kaldhall til fotball med nødvendig infrastruktur på Hortemo. Det er bestemt at det skal utredes offentlig frivillig samarbeid med Greipstad IL om drift og bygging. Arbeidet er forskjøvet fra 2021 til 2022 og koster 20 mill. kr (15 mill. kr i 2022). Det er videre avsatt midler til etablering av Sygna kultursenter på Nodeland. Prosjektet koster 61,2 mill. kr og 23,7 mill. kr er satt av i perioden med ferdigstilling i 2021.

Teknisk oppgradering av hovedbiblioteket er tidligere vedtatt, men utsettes ett år med oppstart av arbeidet i 2024 (5 mill. kr).

For å imøtekomme kravene til et tidsriktig bydelshus på Hånes er det avsatt 10 mill. kr i 2024. Opprinnelig forslag var et tilbygg til Hånes skole. Det er planlagt et skolestrukturprosjekt på Hånes og det er naturlig å se bydelshusprosjektet i sammenheng med dette. Det er i tillegg avsatt av 10 mill. kr i

Hovedtallene i økonomiplanen

2024 til tomt vedrørende nytt kultursenter på Rona. Det er lagt inn 7,2 mill. kr i 2021 til kunstgressbaner i kommunen.

Kirkelig fellesråd

Det er tidligere vedtatt utvidelse av Flekkerøy kirkegård. Prosjektet koster totalt 18 mill. kr (12 mill. kr i 2020 og 6 mill. kr i 2021) og skal stå ferdig i 2021.

By- og stedsutvikling

Investeringsbudsjettet til by- og stedsutvikling er omfattende og består av mange prosjekter. Se områdekapitlet for utfyllende informasjon.

Ny gangbro over Otra ved Haus har en estimert totalkostnad på 36 mill. kr. Byggestart er planlagt i 2022. Ny bro over Søgneelva ved Monan er lagt inn i 2022 (3,5 mill. kr).

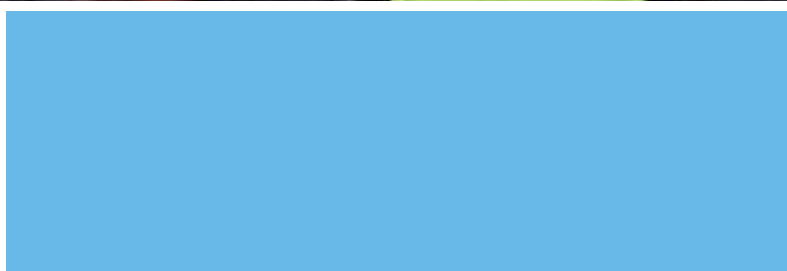
Det er lagt inn 5 mill. kr til planlegging og oppstart av Domkirkens menighetshus i 2024. Forventet totalkostnad er 33,1 mill. kr.

I perioden ligger det også inne midler til oppfølging av gatebruksplanen (5 mill. kr), årlig utbedring av dammer (32 mill. kr) og kjøp av transportmidler og maskiner (ca. 109 mill. kr) hvor 2,5 mill. kr gjelder skjærgårdsbåt til parkvesen i 2023. Verkstedet på Dalane foreslås bevilget 2,15 mill. kr i 2021 for å øke og effektivisere tjenesten. Det ligger videre inne energiprojekter, brannsikring av kommunale bygg, omlegging til 4G - nett i kommunale bygg og radontiltak i skoler og barnehager.

Det er lagt inn 1,5 mill. kr til kvartalslekeplasser og 6 mill. kr i økt bevilgning til turstier og løyper.

Kommedirektøren foreslår videre salg av utleieboliger for ca. 73 mill. kr og salg av fast eiendom for ca. 67,5 mill. kr i økonomiplanperioden.

Investeringer knyttet til selvkostområdet vann og avløp utgjør 1,11 milliarder kr i perioden. Arbeidsplanene på vann og avløp utgjør henholdsvis 181 mill. kr og 249,5 mill. kr i perioden. Renseanlegget i Høllen har en kostnadskalkyle på 300 mill. kr hvor det foreslås bevilget 50 mill. kr i 2024. Reservevannforsyning øst for byen koster 680 mill. kr hvor 170 mill. kr foreslås bevilget i perioden. Kapasitetsøkning av Rossevann og alternativ vannforsyning til Mjåvann foreslås henholdsvis 44 mill. kr og 20,3 mill. kr.

8 Kommunens områder

1 Organisasjon

1.1 Kort om området

Organisasjonsområdet består av kommunalsjefområdene organisasjonsstab, personal, IT, dokumentcenter og politisk og administrativt sekretariat (PAS). I tillegg er kommuneadvokatkontoret underlagt assisterende kommunedirektør. Bedriftshelsetjenesten (BHT) hører også til organisasjon og er et nyetablert prosjekt (2020) på kommunalsjefnivå som skal vare frem til høsten 2023. Organisasjon har 129 årsverk fordelt på 134 fast ansatte.

Organisasjonsstab, kommuneadvokat, PAS, personal, BHT og IT yter støttetjenester internt i kommunen, mens dokumentcenteret også bidrar i arbeid ut mot innbyggerne i form av forvaltning av dokumenter og arkiv. Personaltjenesten inneholder blant annet personaltjenester, lederstøtte- og opplæring, hovedtillitsvalgte og lærlingtjenesten. I tillegg ytes også tjenester innenfor lederopplæring og utvikling, lederrekruttering og bistand i komplekse personalsaker. Politisk- og administrativt sekretariat (PAS) yter støttetjenester for administrativ ledelse, har ansvar for gjennomføring av kommune-, fylke- og stortingsvalg og er sekretariat for politisk ledelse og politiske utvalg i kommunen.

1.2 Hovedutfordringer

Organisasjonsstab er blant annet ansvarlig for beredskap og informasjonssikkerhet. Beredskapen må fungere når det trengs, og beredskapsplaner må være forsvarlig ivaretatt og kjent i alle kommunens områder. Ved etableringen av kommunen ble det prioritert å styrke beredskapsarbeidet med ett årsverk. Med tanke på håndteringen av koronasituasjonen har dette vist seg å være en viktig og riktig prioritering.

Personvernforordningen (GDPR) trådte i kraft 20. juli 2018 og gir innbyggerne sterkere rettigheter, og kommunen nye plikter. Kommunen plikter å beskytte personopplysninger tilfredsstillende mot uberettiget innsyn og endringer. Samtidig skal opplysningene være tilgjengelige for de som trenger dem når de har behov. Utfordringen til organisasjon er å sikre bevissthet blant lederne rundt informasjonssikkerhet og personvern. I tillegg vil ferdigstilling av strategier og prosedyrer som ble forsinket på grunn av koronapandemien prioriteres. Organisasjonsstab har ansvar for gjennomføring av partsarbeidet i tråd med avtaleverk. Det er viktig å sikre gode samarbeidsarenaer med tillitsvalgte og vernetjeneste, og utvikle en helhetlig arbeidsgiverpolitikk. Selve strategidokumentet planlegges politisk vedtatt i 2020, men må da følges videre opp med implementering og konkrete handlingsplaner og prosjekter.

Sykefraværsoppfølging inngår også i organisasjon og er en viktig forutsetning for at kommunen skal lykkes med kommuneplanens satsingsområder. Det er også en høyt prioritert oppgave å utarbeide innhold og implementeringsplan for lederutviklingsprogram for alle ledere i Kristiansand kommune. Dette arbeidet er forsinket på grunn av koronasituasjonen. Organisasjon skal være pådriver og støtte i arbeidet med å fremme heltidskultur i kommunen. Heltidskultur høyner kvalitet på tjenesteleveransene, virker positivt for arbeidsmiljøet og styrker kommunens omdømme som en attraktiv arbeidsgiver.

Lærlingtjenesten er organisert innenfor personal og er et satsingsområde for kommunen. Kommunen har et samfunnsansvar for å gi opplæring til lærlinger som ønsker læreplass. Det er også en utfordring å gi relevante læreplasser i forhold til etterspurt kompetanse for kommunens virksomheter.

IT er i en krevende periode med parallell-drifting av de gamle kommunenes og den nye kommunens ikt-infrastruktur. Sammenlåsingsprosjektene er ennå ikke endelig sluttført, og samtidig er det viktig å støtte områdene i arbeidet med opprydding og terminering av de gamle fagsystemene. Dette arbeidet er en

Organisasjon

forutsetning for avvikling av gammel ikt-infrastruktur, og for på sikt å kunne redusere kostnader og ressursbruk knyttet til gamle løsninger både i områdene og i IT. Parallelt etterspørres IT-ressurser inn i kommunens nye digitale utviklingsprosjekter. IT forventes også å kunne sikre en forsvarlig drift, overvåking, forvaltning og support av de nye digitale innbyggertjenestene fremover.

Microsoft brukerlisenser til alle brukere i områdene, utgjør en stor andel av budsjettet i IT. Det forventes økte kostnader grunnet overgang til skydrift. Argumenter for skydrift er stabilitet, standardisering, tilgjengelighet og mobilitet, samt nye muligheter for samspill med andre skybaserte tjenester. Å ha en tilstedeværelse i skyen anses som en nødvendighet for å kunne ta i bruk nye digitale løsninger og tjenester, og dette vil endre oppgavene i IT. IT vil kjøre en prosess på hvordan skyteknologi vil endre kompetansebehovet på enheten, for å kunne dra nytte av stadig økende bruk av skyteknologi. IT vil også gjennomføre analyser av organisasjonens behov sett opp imot de aktuelle lisenspakkene for å finne den best mulige lisensordningen for kommunen.

Organisasjon er som område ansvarlig for en betydelig andel av de interne arbeidsprosessene i kommunen. Organisasjon vil derfor for den kommende perioden bidra til å sette søkelys på aktuelle prosesser for digitalisering og kontinuerlig forbedring. Målsettingen er å forbedre og effektivisere prosesser, med tanke på gevinster som eks. bedret kvalitet, redusert ressursbruk, reduserte kostnader eller redusert tidsbruk. Organisasjon, med sin samlede kompetanse, kan bidra til ytterligere digitalisering gjennom å automatisere flere interne arbeidsprosesser.

Dokumentsenteret vil fortsette arbeidet med å tilgjengeliggjøre arkivene fra de tre gamle kommunene for søk og innsyn i arkivkjerne. De avsluttede arkivene fra de gamle kommunene, både elektroniske og papirarkiv, skal i tillegg avleveres til depot for bevaring. Dokumentsenteret arbeider for å digitalisere og forenkle arbeidsprosesser i forhold til dokumenthåndtering/-distribusjon slik at minst mulig papirpost må fraktes mellom forskjellige avdelinger i kommunen. Det vil videre arbeides med å forenkle prosesser i sak og arkivsystemet og eliminere ressurskrevende feilkilder i integrasjoner ved å ta i bruk nye verktøy og i samarbeid med leverandør utvikle effektive og gode løsninger.

Kommuneadvokaten har fire utfordringer, kapasitet, digitalisering, kompetanse og lønn/konkurranse. Advokatkontoret har opplevd betydelig økt saksmengde som forventes å vedvare i økonomiplanperioden. Det er igangsatt en prosess for å vurdere status og veien videre for kommuneadvokatkontoret de neste årene, herunder hvordan kommunens samlede juridiske kompetanse kan medvirke til erfarings- og kompetansedeling på tvers av områder. Det er en målsetting å styrke den juridiske kompetansen i kommunen i henhold til samspillmodellen. I forbindelse med nytt og større bystyre har også arbeidsmengden fra politisk hold økt. Det gjelder både i forbindelse med vurderinger fra kommuneadvokaten og innsats fra politisk og administrativt sekretariat.

Bedriftshelsetjenesten (BHT) er i re-etableringsfasen i et prosjekt med varighet på tre år. Dagens lokaler er ikke tilpasset driften, og det er nødvendig med en endring av tilgjengelig areal for BHT. Tilsvarende må det anskaffes et journalsystem som kan tilfredsstillende dagens behov for kommunikasjon med fastleger, sykehus, NAV og arbeidsgivere. Det øvrige driftsbudsjettet til BHT for 2021 tilsvarer en bemanning på 6,9 årsverk i tillegg til ett årsverk i prosjektperioden. Prosjektleder rapporterer direkte til organisasjonsdirektør. På denne måten blir bedriftshelsetjenestens viktige rolle i organisasjonen synliggjort.

Koronasituasjonen skaper utfordringer for politisk og administrativt sekretariat. De fleste politiske møter må gjennomføres digitalt uten fysisk tilstedeværelse av deltakerne. Dette har også en kostnadmessig side fordi PAS har måttet kjøpe eksterne tjenester for å kunne gjennomføre møtene digitalt. PAS vil også stå overfor nye utfordringer dersom pandemisituasjonen vedvarer fram til stortingsvalget i 2021.

1.3 Innsparinger

Tiltak	2021	2022	2023	2024
1100 Innsparingstiltak organisasjonsstab	-58	-58	-1 708	-1 708
1102 Innsparingstiltak Personal	-114	-114	-114	-114
1103 Innsparingstiltak IT	-503	-503	-903	-903
1104 Innsparingstiltak Dokumentsenteret	-400	-400	-400	-400
1105 Innsparingstiltak PAS	-75	-75	-75	-75
Naturlig avgang, bruk av fond, andre tiltak	-1 070	-2 180	-1 640	-2 440
Sum	-2 220	-3 330	-4 840	-5 640

Tabellen over viser innsparinger vedtatt for perioden 2020–2023 i tillegg til nytt innsparingstiltak på 800 000 kr for 2024.

Det ble i 2020 nedbemannet 1,5 årsverk og 0,5 årsverket fases ut i 2021. Ytterligere nedbemanning må forventes og det er lagt inn en innsparing i hele perioden. Områdets reisevirksomhet vil nedskaleres som følge av innsparingskravene.

For 2021 vil innsparingstiltak omfatte en kombinasjon av bruk av fondsmidler og nedskalering av IT-tjenesten. Avhengig av fremdrift i avviklingen av gamle fagsystemer knyttet til sammenslåingsprosess og beredskapssituasjon forventes tiltaket å gi konsekvenser for IT-tjenesten sammenliknet med dagens kvalitetsnivå på tjenesten. Kapasitet på tjenesten vurderes forløpende.

For resten av perioden vil det bli vurdert bemanningsmessige omstillinger som følge av effektivisering av arbeidsprosesser. Det finnes et potensiale for innsparinger knyttet til naturlig avgang i området. I slike tilfeller vil det blir gjort særlige vurderinger om stillinger skal inndras. Innsparingen vil med stor sannsynlighet påvirke alle kommunalsjefområdene i organisasjon, og vil også kunne gi konkrete utfordringer for tjenesteleveransen til andre direktørområder.

I tillegg til salderingskrav fra bystyret har området omdisponert 2,5 årsverk til intern BHT og styrket beredskap- og informasjonssikkerhet med 1,0 årsverk.

1.4 Hovedprioriteringer

Organisasjonsområdet vil prioritere å levere tjenester i tråd med forventninger fra tjenesteområdene i økonomiplanperioden. I tillegg vil oppfølging og implementering av ny arbeidsgiverstrategi prioriteres. Avslutning av tidligere fagsystem fra de tre kommunene i kombinasjon med sikker arkivering av data vil være i fokus både fordi det er kostnadsbesparende (bortfall av lisenser) og tidsbesparende (bortfall av vedlikehold på avsluttede systemer).

Lederutvikling av både nye og etablerte ledere vil være et arbeid område vil legge vekt på i økonomiplanperioden. Budsjettmidler vil bli benyttet til kulturfremmende tiltak, samt å sikre gjennomføring av lederopplæring for alle ledere i 2021. Områdets kommunalsjefområder har en sentral rolle som tilrettelegger for lederne.

Personal vil prioritere arbeidet med å kvalitetssikre arbeidsprosesser. I første omgang vektlegges sykefraværsoppfølging, ansettelsesprosesser og personalsaker. Gjennomføring av omstillingsprosesser der nedbemanning er fokus har også prioritet på grunn av vedtatte innsparingskrav i området og verbalvedtak om nedbemanningsplaner. God dialog med kommunens kommunalområder er viktig for å sikre at leveranser er i samsvar med behov.

Kommunen skal i perioden resertifiseres som en likestilt kommune av «Likestilt arbeidsliv» v/Agder Fylkeskommune i 2023. Det er nedfelt en prosjektgruppe med representanter fra personal og kultur og innbyggerdialog.

Kristiansand kommune har pr. september 140 lærlinger. Dette inkluderer ordinære lærlinger direkte fra videregående skole (92 stk.) og lærlinger over 21 år (48 stk.). Av disse er det flere som er med i ulike prosjekter som for eksempel menn- i- helse. Lærlingkontoret finansierer pr. september 116 lærlinger og resten finansieres gjennom NAV, fylkeskommunen eller andre kommunalområder (24 stk.). Økt lærlingsatsing er prioritert i økonomiplanen og det forslås bevilgning på 750 000 kr i året for å kunne øke antall lærlinger finansiert av kommunen med 5 stk. hvert år i fireårsperioden.

Digitalisering er sentralt, både med tanke på digitale arkivtjenester, digitale ansettelsesprosesser, digitale permisjonssøknader, digitale egenmeldinger, e-læring og digitale innbyggerløsninger. I tillegg nedsettes det et prosjekt for å legge til rette for en god digital plattform for gjennomføring av møter. Dokumentsenteret vil intensivere innsatsen for økt bruk av SvarUt og eDialog i kommunikasjon med innbyggerne. Det skal satses på læreplasser for unge som ønsker fagbrev. I tillegg er etablering av bedriftshelsetjenesten høyt prioritert, herunder blant annet å finne egnede lokaler til tjenesten.

Det vil også være viktig å få endelig slutført kommunesammenslåingsaktivitetene, og få utviklet IT-plattformene for de gamle kommunene. Dette vil være en premisse for at sentrale støtteressurser kan frigjøres til å bidra enda sterkere inn i kommunens nye og fremtidige digitale utviklingsprosjekter og støtte opp om målet om at Kristiansand skal være en digital foregangskommune.

Arbeidet med å vurdere kommuneadvokatkontorets kompetanse og leveranser fremover i forhold til nåværende praksis er viktig, men også mer samspill med jurister og fagpersoner i kommunens områder skal avklares nærmere. Muligheter og kapasitet for tjenesteleveranser eksternt vil også bli vurdert.

1.5 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

1.5.1 Satsingsområde: Inkluderende og mangfoldig

Retningsmål: I Kristiansand er alle inkludert i utdanningsløp og arbeidsliv

Kristiansand kommune kommer dårligere ut enn sammenlignbare storbykommuner når det gjelder andel personer som står utenfor utdanning og arbeidsliv, det gjelder særlig ungdom. Utenforskap har nær sammenheng med mangel på fullføring av videregående skole, og en for stor andel av de unge fullfører ikke videregående utdanning. Frafall i videregående skole gjelder særlig yrkesfag. Kommunen har en viktig rolle som stor lærlingebedrift. Det medfører et særlig ansvar for å tilby lærlingplasser, samt god kvalitet på oppfølging lærlinger så de ikke faller ut av utdanningsløpet. Kommunedirektøren foreslår å øke antall lærlinger til 160 i 2024 og legger inn budsjettet til lærlingtjenesten med 2,85 mill. kr i 2021 stigende til 7,2 mill. kr fra 2024.

Det er et stort potensial for økt sysselsetting ved å legge til rette for at flere av de som mottar helserelaterte ytelser, kan være helt eller delvis i arbeid. Mest mulig kvalifisering og opplæring bør skje på de aktuelle arbeidsplassene. Det gir reell arbeidserfaring, innsikt i egne ressurser og kan styrke motivasjonen. Kommunen vil være i front når det gjelder opplæring og arbeidstrening for personer som er utenfor arbeidslivet blant annet gjennom å tilby praksisplasser. Kommunen vil teste ut ulike modeller for hvordan inkluderingsarbeidet kan organiseres.

Organisasjon

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv	Antall lærlingeplasser er økt	140	145	160
	Legge til rette for praksisplasser for unge mellom 18-24 år		275	275
	Legge til rette for praksisplasser for unge mellom 24-35 år		50	50
Færre unge voksne faller utenfor arbeidsliv	Legge til rette for praksisplasser for personer over 35 år		25	25

1.6 Planoppgaver

I planstrategien for Kristiansand kommune fremgår det et samlet program for prioritering av planarbeid for perioden 2021-2024. Følgende planer skal følges opp av organisasjon:

Seniorpolitikk

Det er tidligere vedtatt at seniorpolitikk vil bli vurdert som et ledd i en helhetlig arbeidsgiverpolitikk, der innretningen er å tenke livsfasepolitikk for alle ansatte. Arbeidsgiverstrategien ferdigstilles høsten 2020, og vurdering av seniorpolitikk vil måtte sees i sammenheng med prioriteringer derav.

Strategisk kompetanseutvikling

Plan for strategisk kompetanseutvikling ses i sammenheng med lederutvikling og opplæring. Arbeidet med planen vil starte opp i 2021.

1.7 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Organisasjon	0	208 779	215 158	209 052	213 748	205 879
Sum	0	208 779	215 158	209 052	213 748	205 879

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2020 til 2021 med 3,4 mill. kr. Driftsbudsjettet er i tillegg kompensert for pris- og lønnsvekst med 2,9 mill. kr. Endringene i budsjettammen skyldes i hovedsak styrking av lærlingordningen, bedriftshelsetjenesten og kostnader til valg.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	208 779	208 779	208 779	208 779
Deflatoredtrekk RNB 2020	-2 234	-2 234	-2 234	-2 234
Sum Lønns- og prisjustering	5 164	5 164	5 164	5 164
Tidligere vedtatte tiltak				
Avlevering analoge arkiver IKAVA IKS bevilgning 2019, 2020 og 2021	0	-2 584	-2 584	-2 584
IKAVA IKS økning eierandel	-284	-284	-284	-284
Kommunevalg 2023	0	0	4 536	4 536
Nytt næringsbygg Nodeland for dokumentcenter	524	524	524	524
Stortings- og kommunevalg	5 370	107	1 027	1 027
Tour des Fjords Vest-Agder tilskudd 2019	-342	-342	-342	-342
Økte lisenser dokumentcenteret	-575	-575	-575	-575
Økte lisenser Microsoft	-504	-504	-504	-504
Sum Tidligere vedtatte tiltak	4 189	-3 657	1 799	1 799
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-2 220	-3 330	-4 840	-4 840
Vedtatte endringer	4 899	-4 057	-111	-111
Vedtatt ramme	213 678	204 722	208 668	208 668
Sum Innsparingstiltak	0	0	0	-800
Nye tiltak				
Bedriftshelsetjenesten prosjekt	1 100	1 100	1 100	0
Effekt av redusert antall bystyreprerentanter	0	0	0	-1 200
Frikjøpte HTV, avtalt 2,2 årsverk reduksjon	-1 165	-1 165	-1 165	-1 165
IT, gevinst telefoni	-370	-370	-370	-370
Korrigerende valg 2024	0	0	0	-5 519
Lederutviklingsmidler	250	250	250	250
Lærlingordningen økning	2 850	5 700	6 450	7 200
Lønnsharmonisering ny kommune	461	461	461	461
Lønnsoppgjør 2020, justering deflator	315	315	315	315
Overføring driftsmidler til lederopplæring	200	200	200	200
Andre tiltak	-4 361	-4 361	-4 361	-4 361
Økte Microsoftlisenser	2 200	2 200	2 200	2 200
Sum Nye tiltak	1 480	4 330	5 080	-1 989
Nye tiltak og realendringer	1 480	4 330	5 080	-2 789
Ramme 2021-2024	215 158	209 052	213 748	205 879

Nye tiltak

Bedriftshelsetjenesten prosjekt

Bedriftshelsetjenesten (BHT) er et treårig prosjekt ledet i organisasjonsområdet. Prosjektleder er ansatt og en ansatt i oppvekst er overført til organisasjon i bedriftshelsetjenesten. Denne overføringen utgår i 2024 når prosjektet er overlevert i linjen. I tillegg er det interne overføringer av ansatte og årsverk fra personaltjenesten og politisk og administrativt sekretariat. Det forventes at BHT vil ha åtte til ti ansatte i tjenesten ved prosjektets slutt, høsten 2023.

Effekt av redusert antall bystyreprerentanter

Kristiansand bystyre består av 71 representanter. Kommunedirektøren foreslår å redusere antall representanter etter kommunevalget i 2023. Oslo bystyre er til sammenligning 59 representanter i valgperioden 2019-2023.

Frikjøpte HTV, avtalt 2,2 årsverk reduksjon

I forbindelse med kommunesammenslåingen ble det inngått avtale med vernesiden om økning på 2,2 årsverk i frikjøpte hovedtillitsvalgte for 2020.

Lederutviklingsmidler

Lederutviklingsmidlene tilføres personal for videreutvikling og støtte for lederne i kommunen.

Lærlingordningen økning

Antall lærlinger i Kristiansand pr. september 2020 er 140 stk. Kommunedirektøren foreslår at budsjetttrammen til lærlinger styrkes slik at det er mulig å øke antall lærlinger med fem stk. hvert år i økonomiplanperioden. Det betyr at kommunen har ca. 160 lærlinger i slutten av perioden. Antall lærlinger avhenger av antall kvalifiserte søkere, behov i tjenestene og hvor mange lærlinger som er finansiert av NAV.

Overføring driftsmidler til lederopplæring

Organisasjon er tilført 200 000 kr til lederopplæring. Dette tilføres personalenheten og brukes i henhold til områdets hovedprioritering, lederutvikling og opplæring.

Økte Microsoftlisenser

Kommunen har gjennomgått en formidabel endring med å flytte programvare fra hardvare til skyløsninger. Det anses som en nødvendighet for å kunne ta i bruk nye digitale løsninger og tjenester. Årsaken til at lisensene øker er blant annet at områdene har sett behovet for dyrere og mer utvidede lisens typer for sine ansatte, sett i forhold til det som lå til grunn for beregningene som ble gjort høsten 2018 inn imot kommunesammenslåingen. Dette både for at de ansatte i områdene skal kunne bruke nåværende løsninger på en best mulig måte, samt tilrettelegge for andre typer samhandlingsløsninger. Koronaepidemien har også ført til ytterligere økt behov for den dyrere lisens typen, gjennom det akutte behovet som oppstod våren 2020, sett i forhold til å iverksette en ny type digital samhandling i hele kommunen. Fordi det er usikkerhet med hensyn til omfang av lisenskostnader, må det påregnes at lisenskostnader kan bli gjenstand for justeringer i kommende budsjetter og tertialrapporteringer.

Andre tiltak

I andre tiltak er tiltak for 4,4 mill. kr overført fra organisasjon til andre områder i kommunen som følge av justeringer i 1. tertialrapport. Det gjelder blant annet overføring av forsikringsrammer, lisenskostnader og felleskostnader som lå på feil område etter sammenslåingen

1.8 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Brutto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2021	2022	2023	2024	2021- 24	2021- 24
Investeringer							
IT kapasitet og sikkerhet	Løpende	2 000	3 000	3 000	3 000	11 000	0
Sum Investeringer		0	2 000	3 000	3 000	11 000	0

IT kapasitet og sikkerhet

Prosjektet er en løpende bevilgning og benyttes til nødvendige tiltak for å vedlikeholde den tekniske standarden på infrastrukturen. Det omfatter blant annet vedlikehold av datanettet og serverparken, samt ulike sikkerhetstiltak. Noen av tiltakene er i tråd med planlagte behov, mens andre behov igjen kommer som en følge av akutte hendelser.

2 Økonomi

2.1 Kort om området

Økonomiområdet består av fem kommunalsjefområder; virksomhetsstyring, økonomistyring (inkludert eierskap), innkjøp, regnskap og lønn. Økonomi er en sentralisert stab- og støttetjeneste for de andre tjenesteområdene i kommunen. Området består av ca. 75 ansatte fordelt på 68,6 årsverk. Det er en høy andel heltidsansatte på området. Budsjettet til kontrollutvalget inngår også i økonomiområdets budsjett.

Det overordnede ansvaret for virksomhetsstyring i Kristiansand kommune, herunder internkontroll og kvalitet, er samlet i kommunalsjefområdet virksomhetsstyring. Økonomistyring er en sentralisert tjeneste med hovedansvar for overordnet økonomistyring for områdene, i tillegg til andre økonomioppgaver for de enkelte områdene. Innkjøp er en sentral innkjøpstjeneste for hele kommunen (unntak: by- og stedsutvikling). Regnskap har ansvaret for løpende regnskapsføring og årsoppgjør for ca. 35 særregnskaper i tillegg til bykasseregnskapet. Finansforvaltningen ivaretas også i regnskap. Fra 1.novembet 2020 ble kemnerfunksjonen overført til staten. Tre årsverk med kommunal innkreving ble i den forbindelse overført til regnskap. Lønn håndterer lønnskjøringer og krever refusjoner i forbindelse sykdom og foreldrepermisjon for hele kommunen.

Økonomi skal være en tydelig pådriver for modernisering og effektivisering ved hjelp av elektroniske verktøy og kontinuerlig forbedring av økonomistyringen.

2.2 Hovedutfordringer

Områdets hovedutfordring er å få til en best mulig utvikling av kommunens systemer og rutiner for virksomhetsstyring og økonomioppfølging. I samarbeid med områdene tilpasses tjenestene som leveres etter behov, samtidig som en viss grad av standardisering er nødvendig. I økonomiplanperioden vil økonomiområdet være en viktig bidragsyter for opplæring av ansatte i IT- og fagsystemer som området har ansvar for.

Helhetlig virksomhetsstyring skal sikre at kommunen løser sine kjerneoppgaver og når sine mål effektivt og innenfor lov- og avtaleverk, ved felles forståelse av oppdrag, roller og mål. Hovedutfordringene i god metode- og systemutvikling for virksomhetsstyring er å etablere og utvikle gode, felles løsninger som dekker behovene i områdene godt. Bygge og vedlikeholde en god kultur for kvalitet- og forbedringsarbeid samt sikre tilstrekkelig metode- og systemkompetanse i organisasjonen er også en utfordring.

I økonomistyring vil hovedutfordringen i økonomiplanperioden være å sikre god samhandling med kommunalområdene. I tillegg har kommunalsjefområdet ansvar for å legge til rette for god økonomistyring i kommunen. Sentralisering av økonomistyring gir stordriftsfordeler som økt spesialisering og styrket fagmiljø.

Innkjøp er en sentralisert tjeneste og håndterer alle innkjøpsavtaler over 100 000 kr (unntak: by- og stedsutvikling). God kvalitet på innkjøpsavtalene er sentralt. Kontinuerlig priskontroll av avtalene som inngås kan være en videreutvikling av tjenesten for å øke kvaliteten. I tillegg vil enheten fokusere på å øke avtalelojaliteten i kommunalområdene og sikre god opplæring av bestillere utenfor innkjøp. Til dette arbeidet vurderes anskaffelse av et digitalt verktøy for innkjøpsanalyse. Det er et steg i retning av økt internkontroll fordi det da også er enklere å avdekke misligheter og korrupsjon.

Økonomi

I regnskap vil fokus fremover være digitalisering av dagens tjenester. I Kristiansand godtas kun elektroniske fakturaer (med enkelte unntak). Målet med dette er å unngå manuell skanning og importering av fakturaer. Dette gir også en tryggere og enklere fakturabehandling. Regnskap sitt arbeid er fortsatt påvirket av kommunesammenslåingen ved at særregnskaper skal overføres til ny plattform. Dette vil vedvare utover våren 2021 og medføre ekstra arbeidsbelastning på regnskap. Hovedutfordringen i 2021 vil i første omgang være å få eksterne selskaper inn i ny database. Lønnstjenesten har allerede digitalisert variable transaksjoner for lønn og ser muligheter for ytterligere digitalisering i økonomiplanperioden.

2.3 Innsparinger

Tiltak	2021	2022	2023	2024
1201 Innsparingstiltak kontrollutvalg	-388	-590	-791	-791
1203 Innsparingstiltak regnskap	-1 700	-2 100	-3 276	-3 276
1204 Innsparingstiltak lønn	-632	-1 139	-1 273	-1 273
Omprioritering	553	553	553	553
Sum	-2 167	-3 276	-4 787	-4 787

Det er utarbeidet en detaljert gevinstplan for økonomiområdet som beskriver hvordan innsparingskravene planlegges innfridd i økonomiplanperioden.

I løpet av planperioden ser økonomi muligheten for å redusere bemanningen med fem årsverk i lønn og regnskap. I 2020 reduserte økonomiområdet i tillegg tre årsverk. Det vil kontinuerlig vurderes om nedbemanningen er forsvarlig med tanke på å opprettholde god kvalitet på tjenesten. I tillegg er det kartlagt gevinster i forbindelse med utfasing og avslutning av fagsystemer i to kommuner samt sammenslåing av revisjon, kontrollutvalg og sekretariat.

Innsparingstabellen tar utgangspunkt i kartlagt gevinstplan i økonomiområdet fra høsten 2019. Planen er ambisiøs og enkelte av gevinstene er planlagt 1 og 2 år frem. Det er derfor en risiko knyttet til om tiltakene er realiserbare til planlagt tid. Det er derfor avsatt 0,5 mill. kr for å ta høyde for at det kan ta noe lenger tid å realisere gevinstene. Dersom innsparingstiltakene gir planlagt effekt foreslås midlene disponert til nye tiltak innen internkontroll. Det vurderes blant annet innkjøp av digitalt verktøy for innkjøpsanalyse.

2.4 Hovedprioriteringer

Økonomiområdet vil i økonomiplanperioden jobbe med økt digitalisering, videreutvikling av fagområdet virksomhetsstyring og automatisering av tjenestene hvor det er mulig.

Kristiansand kommune etablerte virksomhetsstyring som et eget fagfelt for å bidra til bedre styring og internkontroll i 2020. Etablering av felles systemer og metoder for styring, oppfølging og forbedring vil være i fokus i 2021. Det skal bidra til god og hensiktsmessig internkontroll. Videreutvikling og bruk av kommunens kvalitetssystem er en hovedprioritering. Dette gjelder både bruk av system for avvik- og uønskede hendelser, samt god dokumentstyring av styrende dokumenter og prosedyrer. Innføring av metoder og digitale verktøy for strategiske og driftsrelaterte risikoanalyser vil det jobbes videre med i 2021. Det er etablert et felles verktøy for styringsdialog mellom ledernivåene i kommunen. Dette

videreføres i økonomiplanperioden og videreutvikles med gode og relevante kvalitetsmål for de ulike tjenestene.

Økonomistyring har fokus på rådgiving og god økonomistøtte til direktører og kommunalsjefer i tjenesteområdene. Det innebærer tertialrapportering, økonomiplanarbeid og gevinstrealisering. I gevinstrealiseringsarbeidet vil økonomistyring bistå områdene med å utarbeide gevinstplaner.

Det skal utarbeides ny anskaffelsesstrategi for perioden 2020 – 2025. Avtaledekning er den viktigste forutsetningen for både å kunne hente ut gevinster fra, og sikre bruk av e-handel. Det vil med dette som bakgrunn bli satset på å øke avtaledekningen i perioden. Videre vil det, som forberedelse til en fremtidig ISO-sertifisering, bli fokusert på kvalitetssikring og standardisering av anskaffelsesprosessene. Arbeidet med å utvikle og implementere en helhetlig kontraktforvaltningsstrategi er igangsatt, og vil bli slutført innen midten av perioden.

Som en del av arbeidet med innføring og vedlikehold av kvalitetssystemet øremerkes det ressurser på lønn i hele perioden for å kvalitetssikre og øke kompetansen både internt og ut mot øvrige områder. Bedre kvalitet på rutiner og datagrunnlag vil være en avgjørende faktor for at lønn skal bidra med innsparinger som skissert i økonomiplanen.

2.5 Planoppgaver

Følgende planer skal utarbeides og følges opp av økonomiområdet i perioden 2021-2024

Anskaffelsesstrategi

Anskaffelsesstrategien var planlagt utarbeidet og vedtatt i 2020. På grunn av korona ble dette arbeidet utsatt. Oppstarten av arbeidet er høsten 2020, men politisk behandling utsettes til våren 2021.

Eierskapsstrategi

I utgangspunktet skulle eierskapsstrategien være ferdig politisk behandlet i 2020. Arbeidet er igangsatt, men den politiske behandlingen gjennomføres i 2021.

Finansstrategi

Finansstrategien ble vedtatt i 2019 og brukes som en styrende strategi i økonomiplanarbeidet. Denne planen skal revideres i 2021.

2.6 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Økonomi	0	107 842	109 110	108 601	107 290	107 290
Sum	0	107 842	109 110	108 601	107 290	107 290

Områdets driftsbudsjett er redusert fra 2020 til 2021 med 600 000 kr. Driftsbudsjettet er kompensert for pris- og lønnsvekst med 1,8 mill. kr. Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak overføring av kernerfunksjonen til staten og tekniske justeringer.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	107 842	107 842	107 842	107 842
Deflatornedtrekk RNB 2020	-844	-844	-844	-844
Sum Lønns- og prisjustering	2 675	2 675	2 675	2 675
Tidligere vedtatte tiltak				
Statsbudsjett 2020: Overføring av kemnerfunksjonen til staten	-5 040	-5 040	-5 040	-5 040
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-5 040	-5 040	-5 040	-5 040
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-2 167	-3 276	-4 787	-4 787
Vedtatte endringer	-5 376	-6 485	-7 996	-7 996
Vedtatt ramme	102 466	101 357	99 846	99 846
Nye tiltak				
Korrigerings budsjett revisjon og kontrollutvalg	-800	-200	0	0
KS kontingent, prisøkning 2021	500	500	500	500
Lønnsharmonisering ny kommune, øk	330	330	330	330
Lønnsoppgjør 2020, justering deflator	119	119	119	119
Andre tiltak	5 275	5 275	5 275	5 275
Reduserte satser innkrevingsgebyrer	1 850	1 850	1 850	1 850
Økonomirådgiver vann og avløp, 60 %	-630	-630	-630	-630
Sum Nye tiltak	6 644	7 244	7 444	7 444
Nye tiltak og realendringer	6 644	7 244	7 444	7 444
Ramme 2021-2024	109 110	108 601	107 290	107 290

Nye tiltak

Korrigerings budsjett revisjon og kontrollutvalg

Kontrollutvalget har behandlet og vedtatt et budsjett i tråd med forventede innsparinger. Rammen for utvalget er derfor trukket ned med 800 000 kr i året.

KS kontingent, prisøkning 2021

I henhold til brev sendt ut fra KS forventes det høyere kontingenter til KS i 2021.

Reduserte satser innkrevingsgebyrer

Regjeringen besluttet i 2020 at gebyr for purring og inkassovarsler og inkassosalærer halveres fra 1. oktober 2020. Dette er ikke kompensert av staten og kommunedirektøren foreslår en bevilgning på 1,85 mill. kr for inntektstapet.

Økonomirådgiver vann og avløp, 60 %

Overføring av 60 % årsverk er en teknisk justering som gjennomføres for at selvkostprinsippet på vann og avløp skal bli korrekt.

Andre tiltak

I andre tiltak (5,275 mill.kr) inngår tekniske justeringer mellom kommunens områder, eksempelvis lisenser på økonomisystem som var plassert på organisasjon er overført til økonomi.

2.7 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		Brutto prosjekt utgift	2021	2022	2023	2024	2021- 24
Investeringer							
IT/fagsystemer	Løpende	500	500	500	500	2 000	0
Sum Investeringer	0	500	500	500	500	2 000	0

IT/fagsystemer

Investeringen IT / fagsystemer er en løpende investering som brukes til oppgraderinger av Visma og andre fagsystemer som inngår i området økonomi. I 2021 vil investeringen hovedsakelig brukes på økonomi- og lønssystemet i kommunen.

3 Samfunn og innovasjon

3.1 Kort om området

Samfunn og innovasjon har overordnet ansvar for fremtidsrettet strategi, næringsarbeid, innovasjon og utvikling for kommunen og som regional samfunnsaktør. Det fremtidige utfordringsbildet og de globale bærekraftsmålene legger viktige premisser og fordrer en offensiv og nyskapende kommune. Samfunn og innovasjon skal legge til rette for målrettet samhandling og koordinasjon mellom direktørområdene for å realisere mål og strategier i kommuneplanen. Sammen skal vi arbeide for gode løsninger på de store «samfunnsflokene». Kristiansand skal ta initiativ og delta aktivt i prosesser som gjelder strategi og samskaping innen bærekraftsmålene, FoUI, digitalisering, og næringsliv. Kommunen skal aktivt fremstå med et regionalt, nasjonalt og internasjonalt perspektiv og forsterke Kristiansands rolle som landsdelssenter, drivkraft for næringslivet, universitetsby og kompetansesenter i Agder.

Samfunn og innovasjon er organisert i de fire kommunalsjefområdene; strategi, forskning, Business region Kristiansand og digitalisering. Alle har som formål å legge til rette for prosesser på tvers av områder og eksterne aktører. Pr september 2020 har området 33,3 årsverk fordelt på 34 ansatte, herav 15 kvinner og 19 menn. I tillegg er det 8 prosjektmedarbeidere.

Strategi

I dette kommunalsjefområdet ligger systemansvaret for kommunens overordnede planverk; planstrategi, kommuneplanens samfunnsdel og kunnskapsgrunnlaget gjennom framstilling og formidling av analyser for alle kommunens områder. Ansvar for kommunens internasjonale arbeid, rådgivning for utvikling av internasjonale prosjekter og nettverk i alle områdene er også lagt her. Intern samhandling skal styrkes. Samarbeid med eksterne samarbeidsaktører skal utvikles, profesjonelt, systematisk og strategisk

Forskning

Kristiansand kommune skal være aktivt deltakende i forskning og innovasjon. I 2020 ferdigstilles kommunens forsknings- og innovasjonsstrategi. Forsknings- og innovasjonsprosesser skal skje i nært samarbeid med andre områder i kommunen og eksterne samarbeidspartnere. Kommunalsjefområdet har systemansvar for prosjekt-, program- og porteføljestyling som skal sikre at innsatsen innen forskning, utvikling og innovasjon samlet bidrar til å nå kommunens strategiske mål.

Business region Kristiansand - BRKrs

Business Region Kristiansand (BRKrs) har det overordnede ansvar for Kristiansand kommunes næringsarbeid og er en tilrettelegger for verdiskaping og vekst i Kristiansandregionen. BRKrs er etablert som et partnerskap for næringsutvikling og vekst i Kristiansandsregionen. BRKrs bidrar bl.a. med initiering av prosjekter, prosjektledelse og gjennomføring i samarbeid med eksterne aktører. I tillegg er BRKrs bindeledd og døråpner mellom næringsaktører og Kristiansand kommune. Det viktig at det legges til rette for at det skapes nye virksomheter og arbeidsplasser i fremtiden. Et internasjonalt næringsliv bidrar til høy verdiskaping og er viktig for regionen.

Digitalisering

Digitalisering er en av de gjennomgående strategiene i alle satsningsområder i Kommuneplanens samfunnsdel. En forutsetning for at kommune skal lykkes med sine satsningsområder er at kommunen er en digital og innovativ kommune. Kommunen skal være ledende innen digitalisering og ta i bruk nye smarte løsninger. Dette skal bidra til en enklere hverdag for innbyggere og næringsliv. Brukeren skal settes i sentrum og digitale tjenester skal være førstevalg. Kommunalsjefområdet for digitalisering har ansvaret for den digitale strategien og digitaliseringsporteføljen. Området fungerer som pådrivere for digital transformasjon gjennom rådgivere og prosjektledere. Ansvaret omfatter også tjenstedesign,

virksomhetsarkitektur og porteføljeforvalter.

3.2 Hovedutfordringer

Riktig kompetanse og kapasitet for å kunne løse samfunnsoppdraget

Samfunn og innovasjon har behov for ytterligere kompetanse innenfor blant annet tjenstedesign, næringsarbeid, innovative anskaffelser, prosjektledelse, forskning og plankompetanse.

Finansieringsmodell som støtter samfunnsoppdraget

For å kunne realisere de strategiske satsningsområdene forutsettes forutsigbar finansiering for utviklingsprosesser. Egenandel kreves som regel for å utløse eksterne midler. Søknadsfristene til ulike finansieringskilder sammenfaller ikke med det økonomiske årshjulet. Det er ofte behov for raske beslutningsprosesser for å kunne delta i relevante prosjekter. Det betinger at det er særskilte budsjetttrammer for slike formål og at disse beslutningene kan tas uavhengig av de ordinære budsjettprosessene. Kommuneledelsens prioritering vil basere seg på vedtatte strategier og planer.

Pågående prosjekter hvor ansvaret vil ligge hos samfunn og innovasjon

Kommunen har flere prosjekter på tvers av fagområdene, mellom kommuner og sammen med ikke-kommunale aktører og næringsliv. Prosjektene dreier seg om alt fra planarbeid til flerårige næringsutviklingsprosjekter, digitaliseringsprosjekter i regionen og større forskningsprosjekter med internasjonale partnere og samarbeid om bærekraftig samfunnsomstilling. Deltakelse i slike samarbeidsprosesser krever ressurser til egenfinansiering i prosjekter, tilgang til faglitteratur og bibliotek tjenester og kapasitet til å medvirke til utvikling av prosjektkompetanse i andre direktørområder.

3.3 Endrede forutsetninger

Store deler av næringslivet står overfor en ekstra krevende situasjon grunnet Covid-19 og nedgangen i oljepris. Dette ser kommunen spesielt inn mot næringsarbeidet, hvor mange bedrifter og bransjer er hardt rammet, med bortfall av inntektsgrunnlaget og en klar økning i arbeidsledigheten. Kommunene har fått en forsterket rolle som koordinator og pådriver for utvikling i denne akutte situasjonen. Det arbeides både nasjonalt og regionalt med ulike tiltakspakker rettet mot næringslivet og det føres en løpende dialog for hvordan man kan tilrettelegge best mulig for næringslivet. Situasjonen forsterker behovet for satsingen på «Flere i arbeid».

3.4 Innsparinger

Samfunn og innovasjon har ingen konkretiserte innsparinger, men vil ha et indirekte innsparingskrav ettersom området videreutvikles og det påløper kostnader i 2021 hvor det ikke er foreslått budsjettmessig dekning. Dette gjelder blant annet kostnader til AFP.

3.5 Omprioriteringer

For å dekke inn ovennevnte indirekte innsparinger, eller udekkede utgifter som kommer i 2021, vil samfunn og innovasjon ta grep for å omprioritere innenfor eget budsjettet. Foreløpig er følgende tenkt:

Uten budsjettmessig dekning vil AFP bli en utfordring for samfunn og innovasjon fra 2021 til 2023. En mulig konsekvens er at det ikke vil bli ansatt erstatter for ansatte som går ut i AFP. Dette vil medføre lavere kapasitet. Alternativt må samfunn og innovasjon vurdere andre områder hvor man kan kutte kostnader, eller å skaffe nye inntekter.

3.6 Hovedprioriteringer

Samfunn og innovasjon skal bidra sammen med de andre kommunalområdene i en viktig omstillingsperiode for å finne gode løsninger på de store «samfunnsflokene», unngå «silotenkning» og forsterke Kristiansands rolle som landsdelscenter, universitetsby og kompetansesenter i Agder.

Utvikling for morgendagens kommune

Det er behov for ulike prosjekter for å utforske de gode bærekraftige løsningene for morgendagens kommune. Det vil være forskning, utvikling og innovasjon i det enkelte området og på tvers av områdene. Tilrettelegging for næringsutvikling blir en stadig viktigere rolle for kommunene, og det er mer konkurranse om næringsetableringer og vekst i bedrifter. Her må kommunen ligge i forkant med tilgjengelige arealer, kompetanse og tjenester. Kommunen går også lengre i rollen som innovativ anskaffer i samarbeid med næringslivet. Samfunn og innovasjon vil ha en sentral rolle i kommunens arbeid for bærekraftig samfunnsutvikling, internt samspill mellom områdene og mobilisering til samarbeid i samfunnet. Deltagelse i det nasjonale bærekraftsnettverket, det nye bærekraftsenteret og samarbeidet om bærekraftsløftet i Kristiansand vil styrke arbeidet med bærekraft i kommunen.

Prosjekt på tvers av områdene, og regionale og nasjonale prosjekt vil inngå i samfunn og innovasjons prosjektportefølje. Det er i første omgang kartlagt fire pågående prosjekt. Tematisk omfatter disse prosjektene «forhindre utenforskap», eHelse, «strategisk bruk av innkjøp til innovasjon og klimavennlige løsninger» og «Flere i arbeid».

Forhindre utenforskap. Prosjektet "Nye mønstre, trygg oppvekst" er et regionalt prosjekt hvor barn i lavinntektsfamilier er et av satsningsområdene. 11 kommuner på Agder og Stavanger er deltakerkommuner, og hensikten er å bedre familienes livssituasjon og motvirke at barna får utfordringer med økonomi, arbeid eller bosituasjon når de blir voksne.

Kristiansand er prosjekteier for regionale satsninger innen *E-helse og velferdsteknologi*. Prosjektene er samarbeidsprosjekt mellom kommuner, sykehus, universitet og næringsliv. Prosjekt i Nasjonalt velferdsteknologi-program (NVP) sikrer regionens involvering i nasjonale strategier. Kristiansand kommune er referansekommune for prosjektet «Akson») som jobber for en felles kommunal pasientjournal og samhandlingsløsning som knytter Helse-Norge bedre sammen (*Én innbygger – én journal*).

«Flere i arbeid» følger opp Oppgaveutvalgets rapport. Det etableres et omfattende program som involverer representanter fra næringsliv, offentlig forvaltning, vekst og arbeidsmarkedsbedrifter, forskning og akademia samt frivillige organisasjoner. Samfunn og innovasjon leder og koordinerer dette arbeidet.

Næringsavdelingen vil i tillegg til aktivt næringslivsarbeid, oppfølging av koronatiltak også fokusere også på innovative offentlige anskaffelser. Det siste med formål om å bidra til at offentlig sektor blir pådriver for framtidsrettede løsninger i samarbeid med næringslivet. Business Region Kristiansand har etablert et prosjekt med klima- og innovasjonspådriver. Dette feltet blir stadig viktigere og bør utvikles videre.

Bidra til hensiktsmessig organisering av kommunenes arbeid med forskning, utdanning og innovasjon i helse- og omsorgstjenestene i Agder. Denne satsingen bygger på en nasjonal rapport fra KS om å styrke forskning og kunnskapsgrunnlaget i kommunal sektor og etablering av kommunenes strategiske forskningsorgan for helsesektoren.

Bidra til Etablering av regional samhandlingsstruktur for digital transformasjon («Ett digitalt Agder»). Formålet med samarbeidet er å utvikle og ta i bruk felles løsninger i regionen, bedre kvalitet i tjenestene og gi en helhetlig opplevelse.

Planstrategien for kommunen er vedtatt. Samfunn og innovasjon har hovedansvaret for flere planer og strategier, det er konkretisert i kapittelet *Plan- og utredningsoppgaver*. Samfunn og innovasjon vil ha en sentral rolle i å lage system for å følge opp at satsingsområdene i vedtatt samfunnsdel i kommuneplanen realiseres.

3.7 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

Alle kommunalsjefområder i Samfunn og innovasjon bidrar inn i de ulike satsingsområdene. Områdets aktiviteter vil ha indirekte effekt på periodemål og indikatorer, men de viser utviklingen på området og gir retning for kommunens samlede innsats de neste årene.

3.7.1 Satsingsområde: Attraktiv og miljøvennlig

Området arbeider med hensiktsmessige samhandlingsstrukturer for å samordne og realisere regionale og kommunale planer, blant annet innen klima, kompetanse og levekår. Gode analyser og planer gir målrettet innsats. Business Region Kristiansand (BRKrs) tilrettelegger for næringsutvikling og vekst i regionen. Området er opptatt av en bærekraftig utvikling av samfunn og næringsliv, noe som innebærer økologisk, sosial og økonomisk bærekraft. Ulike aktiviteter og tiltak vil påvirke retningsmålene indirekte under satsingsområdet *attraktiv og miljøvennlig*.

3.7.2 Satsingsområde: Inkluderende og mangfoldig

Det å være inkludert i arbeidslivet bidrar til god livskvalitet og fører til økt deltagelse. Samfunn og innovasjon har flere satsninger med mål om økt deltagelse i utdanning og arbeid. Kristiansand ønsker å bidra til at unge kan ta et kunnskapsbasert utdanningsvalg, og styrke koblingen mellom skole og næringsliv, blant annet gjennom støtte til Ungt Entreprenørskap, «Flere i arbeid» og andre tiltak.

I tillegg til flere arbeidsplasser, er det viktig å få flere inn i arbeidslivet. Business Region Kristiansand bidrar med å få kvinner i næringslivet inn i posisjoner der beslutninger fattes. Kommunen deltar i initiativet Næringsforeningen i Kristiansandsregionen har tatt ved etablering av nettverket *Women in Business*. Prosjektet *Relocation Region* bidrar til en god start for internasjonal arbeidskraft til regionen, og gir mulighet til å bygge nettverk gjennom møtearenaen *Secrets of Kristiansand*. Det arbeides også med å få flere kvinnelige gründere og innvandrere til å starte egen virksomhet.

Satsingen «Flere i arbeid» vil samordne innsats internt og på flere områder både lokalt, regionalt og nasjonalt, samt ivareta høy grad av brukermedvirkning og involvering av lokalt næringsliv. Det skal arbeides helhetlig og langsiktig med at flere kommer raskere gjennom utdanning og i arbeid, og at opplæring og arbeidstrening i størst mulig grad tar utgangspunkt i lokale bedrifters framtidige kompetansebehov. Kristiansand vil pilotere en modell for samarbeid mellom ulike samfunnsaktører som andre kommuner kan ta i bruk. Det er dialog med nasjonale myndigheter om muligheter for å være forsøkskommune.

Retningsmål: I Kristiansand er alle inkludert i utdanningsløp og arbeidsliv.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Kristiansand har en økende andel sysselsatte	Andel sysselsatte av arbeidsstyrken, tall fra SSB/NAV	64,4%	økende	økende

3.7.3 Satsingsområde: Skapende og kompetent

Kristiansand skal ha et variert og bærekraftig samfunns- og næringsliv. Samfunn og innovasjon bidrar til å videreutvikle eksisterende næringsliv, etablerer- og innovasjonsmiljøer og entreprenørskapskultur. Etablering av bedriftsnettverket for digital handel bidrar til utvikling av eksisterende virksomheter som selger gjennom digitale flater. Samhandling og prosjekter med gründermiljøene bidrar til at de som starter egen virksomhet har forholdene lagt til rette for det.

Eksportrettet virksomhet bidrar til vekst i verdiskapingen i en region. BRKrs ønsker å tilrettelegge for at flere av regionens bedrifter skal komme ut i nye markeder i verden, og vil arbeide aktivt med minst tre internasjonale markeder. Dette innebærer nærmarked som Danmark, fremvoksende markeder som Kina og USA gjennom arbeidet i Texas (Houston og Austin).

Oppfølging av vedtatt universitetsbystrategi involverer alle kommunalområder. I første omgang med de tiltakene som står beskrevet i handlingsplanen for oppfølging av strategien; nærhet mellom universitet og by, samspill mellom universitet og samfunns- og arbeidsliv, samt nyskaping og gründerkultur. Kommende år skal det utarbeides egen handlingsplan for FOUI-samarbeid.

Retningsmål: Kristiansand er en vekstkraftig, nasjonalt ledende og internasjonalt orientert kommune.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Kristiansand har en økning i antall eksportrettede virksomheter	Antall internasjonale markeder BRKrs jobber aktivt med	3	3	3
	Antall potensielle nyetablerere i regionen BRKrs arbeider aktivt med	2	2	5
Kristiansand har vekst i antall arbeidsplasser	Antall arbeidsplasser i Kristiansand kommune	58.643	økende	økende
Kristiansand har vekst i antall virksomheter	Antall virksomheter i Kristiansand med ansatte	4.145	økende	økende

Retningsmål: Kristiansand har et variert og bærekraftig næringsliv.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Kristiansand har et innovativt næringsliv	Andel av forskningsrådets bevilgninger til regionen	1,61%	økende	økende
	Antall nye bedriftsnettverk i regionen:	0	1	3
	Antall nyetableringer per 1000 innbygger / antall nyetableringer av bedrifter med ansatte i forhold til totalt antall bedrifter	381	økende	økende

3.8 Planoppgaver

I vedtatt planstrategi for Kristiansand fremgår det et samlet program for prioritering av planarbeid for perioden 2019-2023. Følgende planer skal følges opp av samfunn og innovasjon:

- Utarbeidelse av ny kommuneplan i to trinn:
  - Samfunnsdelen med arealstrategi - vedtatt
  - Arealdelen (ansvar: by- og stedsutvikling)

Samfunn og innovasjon

- Digitaliseringsstrategi inkludert strategi for bredbåndsutvikling – under arbeid
- Innovasjonsstrategi inkludert forskningsstrategi – under arbeid
- Internasjonal strategi – under arbeid
- Strategi for universitetsbyen Kristiansand og Handlingsplan 2019-2022 - vedtatt
- Strategisk næringsplan for Kristiansandsregionen 2014 - Handlingsplan for nye Kristiansand – under arbeid, sammen med nabokommuner
- Smart-by strategi (vurdere planbehov) – ikke påbegynt, koordineres med bærekraftsarbeidet.

3.9 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Samfunn og innovasjon	0	48 170	67 034	56 216	55 346	55 346
Sum	0	48 170	67 034	56 216	55 346	55 346

Samfunn og innovasjon ble etablert som eget område ved kommunesammenslåingen i 2020. Budsjett ved oppstart i 2020 var på 48 mill. kr. Endringer til dette i økonomiplan 2021 er omtalt under.

Områdets driftsbudsjett er økt fra 2020 til 2021 med 18,3 mill. kr. Driftsbudsjettet er i tillegg kompensert for pris- og lønnsvekst med 585 000 kr. Flytting av budsjettpost fra 2020 knyttet til tiltakspakke for næringsliv utgjør alene 11 mill. kr. I tillegg kommer prisvekst av eksisterende ramme på 1,2 mill. kr. Totalt vil samfunn og innovasjon ha et driftsbudsjett på 67 mill. kr i 2021, reduserende til 56 mill. kr i 2022 og 55 mill. kr i 2023/24. Se endringstabell under for detaljer. En fast stilling som digitaliseringsrådgiver finansieres av investeringsmidler.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	48 170	48 170	48 170	48 170
Deflatornedtrekk RNB 2020	-604	-604	-604	-604
Sum Lønns- og prisjustering	1 189	1 189	1 189	1 189
Tidligere vedtatte tiltak				
Business region møtebyen	-403	-734	-734	-734
Business region prosjektstøtte	-1 033	-1 033	-1 033	-1 033
Folkets klimadugnad	0	-857	-857	-857
Institusjonalisering klimasatsing	1 512	1 512	1 512	1 512
Sum Tidligere vedtatte tiltak	76	-1 112	-1 112	-1 112
Vedtatte endringer	661	-527	-527	-527
Vedtatt ramme	48 831	47 643	47 643	47 643
Nye tiltak				
Egenandeler prosjekter	1 000	1 500	1 500	1 500
Flere i arbeid	1 000	1 000	1 000	1 000
Folkets klimadugnad utsatt fra 2020 til 2022	0	870	0	0
Institusjonalisering klimasatsing overføring av andel til By- og sted	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Lønnsharmonisering ny kommune	496	496	496	496
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	66	66	66	66
Overførte prosjektmidler fra oppvekst	2 050	2 050	2 050	2 050
Pasientjournal Akson driftsmidler	1 000	1 000	1 000	1 000
Prosjektsamarbeid frivillig sektor overført ressurs fra HM	387	387	387	387
Stilling overført fra organisasjon til samfunn og innovasjon	1 691	1 691	1 691	1 691
Tiltakspakke næringsliv andel overført fra 2020	11 000	0	0	0
Økt driftsramme samfunn og innovasjon	513	513	513	513
Sum Nye tiltak	18 203	8 573	7 703	7 703
Nye tiltak og realendringer	18 203	8 573	7 703	7 703
Ramme 2021-2024	67 034	56 216	55 346	55 346

Tidligere vedtatte tiltak

Business region møtebyen

Prosjekt Møtebyen Kristiansand - vekst og økt aktivitet i konferanse-, møte og arrangementsmarkedet ble vedtatt i Kristiansand Bystyre 20.6.2018 med 2,2. mill. kr fordelt fra 2018 til 2021. Av dette trekkes det ut 400 000 fra rammen i 2021 og ytterligere 700 000 kr i 2022.

Business region prosjektstøtte

Det ble i HP 2019-2022 for Kristiansand kommune lagt inn 1 mill. kr i 2019 og 2020. Midlene skulle blant annet dekke Kinasamarbeidet og kostnader knyttet til Helsebyen. Disse midlene trekkes ut fra 2021.

Folkets klimadugnad

Bystyret har i økonomiplan 2020 vedtatt 850 000 kr til folkets klimadugnad i 2020 og 2021. Arbeidet vil bli gjort i samarbeid med by- og stedsutvikling. Det har i 2020 vært forsinkelser med oppstart av arbeidet. Prosjektleder blir ansatt 1.1.2021 og midler er dermed ubenyttet i 2020. Disse midlene ble derfor foreslått flyttet til 2022 i 2. tertial 2020. Ettersom det ligger midler i rammen i 2021 vil prosjektet på dette vis få finansiert to fulle år i 2021 og 2022. Denne saken står dermed oppført i tabellen under tidligere vedtatte tiltak og nye tiltak

Institusjonalisering klimasatsing

Bystyret bevilget i økonomiplan 2020 1,5 mill. kr i 2020 og årlig 3 mill. kr fra 2021 til institusjonalisering av klimasatsingen. Arbeidet vil bli gjort i samarbeid med by- og stedsutvikling. Det ble i 2. tertial 2020 overført 650.000 til by- og stedsutvikling for utgifter i 2020. Fra 2021 foreslår kommunedirektøren at det overføres fast 1 mill. kr til by- og stedsutvikling. Denne saken står dermed oppført i tabellen under tidligere vedtatte tiltak og nye tiltak.

Nye tiltak

Egenandeler prosjekter

Kommunen er avhengig av å ressurser for å hente inn eksterne midler til prioriterte prosjekter, og for å delta i viktige satsninger sammen med andre. Egenandelskravet kan variere, men i sum gir det økte ressurser til forsknings- og utviklingsaktiviteter. For 2021 foreslås det 1 mill. kr, økende til 1,5 mill. kr fra 2022.

Flere i arbeid

Samfunn og innovasjon skal ha overordnet ansvar for å følge opp kommunedirektørens bystyremelding om «flere i arbeid». Bystyremeldingen peker på at det er behov for å jobbe helhetlig og langsiktig med hva som kan forhindre at så mange faller ut av utdanning og arbeidsliv. For å lykkes med dette må kommunen jobbe med både systeminnovasjon, et bredt spekter av prosjekter og en rekke forbedringstiltak i eksisterende tjenester. Det overordnede målet er at flere kommer raskere i arbeid, og at opplæring og arbeidstrening i størst mulig grad tar utgangspunkt i lokale bedrifiers framtidige kompetansebehov.

Dette vil kreve samordnet innsats internt og på flere områder både lokalt, regionalt og nasjonalt, samt høy grad av brukermedvirkning og involvering av lokalt næringsliv. Det er foreslått som tiltak i handlingsprogram for Regionplan Agder at Kristiansand piloterer og utvikler en modell for samarbeid mellom ulike samfunnsaktører som andre kommuner kan ta i bruk. Kristiansand i dialog med nasjonale myndigheter om muligheter for å være forsøkskommune når det gjelder lokalt eierskap til statlige tiltaksmidler. Hensikten er å teste ut om økt lokalt handlingsrom kan gjøre det enklere å drive sosial innovasjon med utgangspunkt i lokale behov. Hele satsingen bør følges opp med evaluering og

gevinstanalyser. I tillegg til egen finansiering på 1 mill. kr fra 2021, vil kommunen jobbe for å utløse ekstern finansiering gjennom utlyste prosjektmidler og samfinansiering med samarbeidspartnere. Oppfølging av bystyremeldingen vil bestå av tre hovedsatsinger som følger opp oppgaveutvalgets anbefalinger: 1. Fra utdanning til arbeid, 2. Fra stønad til arbeid, 3. Bli jobbklar på jobben

Overførte prosjektmidler fra oppvekst

2 mill. kr til prosjekt "Nye mønstre trygg oppvekst" ble feilaktig plassert hos Oppvekst i økonomiplan 2020. Dette ble justert i 1.tertial 2020 og endringen foreslås videreført i 2021 av kommunedirektøren.

Pasientjournal Akson driftsmidler

Kommunedirektøren foreslår å legge inn 1 mil. kr i driftsmidler til pasientjournal Akson, noe som tilsvarer 1 stilling fra 2021. Som referansekommune vil Kristiansand inngå i forberedelsene til anskaffelse og innføring av nasjonal felles journalløsning for kommunene og samhandlingsløsninger i helsesektoren.

Prosjektsamarbeid frivillig sektor overført ressurs fra HM

Etter sammenslåing og omorganisering ble midler tilknyttet prosjekt "Nye Mønstre" liggende igjen i Helse og mestring. Dette er midler som skal brukes til prosjektsamarbeid innen frivillig sektor i tråd med politisk vedtak. Dette reguleres i 2.tertial 2020 og foreslås videreført i økonomiplan 2021. Det overføres dermed 387' til prosjektet.

Stilling overført fra organisasjon til samfunn og innovasjon

I 1.tertial ble midler tilknyttet tidligere direktørstilling overført fra organisasjon til samfunn og innovasjon. Dette foreslås videreført som en fast endring av kommunedirektøren i 2021.

Tiltakspakke næringsliv andel overført fra 2020

Arbeidet med tiltakspakken til næringslivet (17 mill.kr bevilgning ref. møte i bystyret 29.4.20, sak 48/20) er godt i gang og pengene er allokert til prosjekter. Prosjektene har en løpetid på noen uker til flere år, der de fleste av bevilgningene har utbetaling etterskuddsvis. Ca. 6 mill. kr estimeres utbetalt i 2020. Det foreslås derfor å flytte resterende 11 mill. kr fra 2020 til 2021.

Økt driftsramme samfunn og innovasjon

Det ble i 1. tertial 2020 lagt inn en økning av den generelle driftsrammen hos Samfunn og innovasjon på 500 000 fra bykassen. Denne posten inkluderer bl.a. en justering av lønnsnivå i forbindelse med økt formalkompetanse. Beløpet foreslås videreført i økonomiplan 2021.

3.10 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		Brutto prosjekt utgift	2021	2022	2023	2024	2021- 24
Investeringer							
Digitalisering	Løpende	4 600	7 000	7 000	7 000	25 600	0
Pasientjournal og samhandlingssystem (Akson)		30 000	0	0	15 000	15 000	30 000
Sum Investeringer		30 000	4 600	7 000	22 000	22 000	55 600

Digitalisering

Det settes årlig av en pott til digitaliseringsporteføljen. Videre fordeling av midler vil skje gjennom søknader der hvert prosjekt finansieres og skiller ut som selvstendige investeringsprosjekter. Midlene vil i hovedsak brukes til fellestiltak som det ikke er naturlig at et område skal finansiere alene.

I tråd med vedtak i KDL foreslås det følgende bruk av tildelt pott knyttet til digitaliseringsmidler i 2021:

- «DigiBarnevern» delfinansieres med 1,8 mill. kr.
- «Digitale innbyggertjenester» finansieres med 2,650 mill. kr i 2021.

Pasientjournal og samhandlingssystem (Akson)

Investeringsbehovet er knyttet til estimater som er gjennomført i forbindelse med kartleggingsarbeidet som Kristiansand kommune har utført i samarbeid med det nasjonale prosjektet for e-helse. Størrelsen på investeringsbehovet - og når dette inntreffer - er vanskelig å anslå siden dette ligger mot slutten av perioden. Vi antar å ha bedre kalkyler på kostnader i neste rullering av økonomiplanen, men foreløpig kan vi si dette om investeringene:

En innføring av ny felles nasjonal journal vil medføre ulike transaksjonskostnader, som tilgang til gamle fagsystemer over en 5-års periode som vil gi dobbelt kostnad på lisenser, investering i nye pc-er for den nye skybaserte løsningen og som igjen vil bety dyrere type lisenser. I tillegg kommer kostnader knyttet til infrastruktur og nye integrasjonsløsninger som må settes opp mot andre fagsystemer. Samlet er dette beregnet til om lag 30 mill. kr.

Utover dette er det beregnet at det vil påløpe betydelige kostnader internt som følge av at ansatte må frikjøpes i forbindelse med opplæring av nytt fagsystem.

Basert på IT sine uttalelser og erfaringer med sammenslåing av fagsystemer, kan det ikke beregnes gevinster før på lengre sikt. Fem fagsystemer skal først skiftes ut og dobbeltdrifting i implementeringsperioden må påregnes. Ved en overgang til Akson er det imidlertid estimert en mulig besparelse av årlige vedlikeholdskostnader knyttet til de ulike gamle fagsystemer på om lag 7 mill. kr, samt en mulig unngått fremtidig lisenskostnad på minimum 12,5 mill. kr. Årlige lisenser til Akson er imidlertid ukjente pr. dags dato.

4 Oppvekst

4.1 Kort om området

Oppvekst har ansvaret for et helhetlig tjenestetilbud til barn og unge som skal sikre trygge oppvekstvilkår og gode læringsarenaer for barn og ungdom. Området jobber mot en overordnet målsetting om at alle barn og unge skal oppleve et godt og inkluderende oppvekstmiljø som fremmer deres trygghet, læring, trivsel og helse. Denne målsettingen har vært førende også i de tidligere kommunene gjennom satsingene på Inkluderende læringsmiljø og FLiK, noe som gir et godt grunnlag for et felles ståsted for området i økonomiplanperioden. Disse satsingene videreføres i den nye kommunen under Rammeverk for kvalitet.

Hovedmålene for arbeidet er at:

- Alle barn og unge opplever tilhørighet, trygghet og trivsel innenfor fellesskapet
- Alle barn og unge er aktive deltakere som opplever læring og utvikling innenfor fellesskapet
- Alle barn og unge utvikler et positivt selvbilde og en trygg identitet
- Ingen opplever å bli mobbet, krenket eller å være utestengt fra fellesskapet
- Alle barn og unge vokser opp under kjærlige, trygge og omsorgsfulle vilkår

Området består av disse kommunalsjefområdene:

- Direktørområde med stab
- Skole og SFO
- Barnehage
- Barn- og familietjenester (helsetjenester, forebyggende tjenester, barnevern og PP-tjeneste)

4.2 Hovedutfordringer

Barn og unge vokser opp under svært ulike vilkår. De fleste barn og unge har det bra, men noen lider under omsorgssvikt og blir utsatt for vold og overgrep. Det er også en stor gruppe barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier, uten mulighet til å delta i ordinære fritidsaktiviteter. En del barn og unge trives ikke i barnehagen og på skolen, og for mange opplever mobbing. For å lykkes med tidlig innsats og hjelp til barn og familier med sammensatte behov, må samhandlingen mellom tjenester for barn og unge forbedres - innad i kommunalområdet og mellom kommunalområder.

Flere barn og unge opplever ikke skolen som relevant og meningsfull, og nesten 20 prosent av elevene går ut av grunnskolen med så svake lese- og skriveferdigheter at de kan få problemer med å fullføre videregående opplæring og ta del i arbeidslivet senere. Ungdata-undersøkelsen forteller at mange unge er ensomme, har utfordringer knyttet til psykisk helse og mangler troen på at de vil få et godt og lykkelig liv.

Det er for store kvalitetsforskjeller mellom enheter og internt i enheter, og vi ser at utdanningssystemet reproducerer i for stor grad sosiale forskjeller - i stedet for å jevne dem ut.

Kompleksitet, mangfold og rask endringstakt gjør at samfunnet har et stort behov for innovasjon, forskning og nyskaping for å kunne håndtere sammensatte oppgaver og utfordringer. Kunnskapssamfunnet stiller større krav til kompetanse enn noen gang før, og utdanningssystemet utdanner barn og unge for framtidens arbeidsmarked som vi ikke kjenner, og til jobber som ennå ikke finnes.

De økonomiske utfordringene

Den økonomiske situasjonen til oppvekst er svært utfordrende. Området har stramme rammer og lovpålagte krav innen de fleste tjenestene som leveres. Enhetene har måttet tilpasse seg nye harmoniserte rammer i den sammenslåtte kommunen. Ellers kan utfordringene oppsummeres til å gjelde:

- Grunnskole – rammene er stramme og det er utfordrende å drive innenfor lovpålagte krav. Det er særlig lærernormen og krav om særlige tiltak for å gi barn trygt læringsmiljø som er årsaken til utfordringen.
- Voksenopplæring – omstilling som følge av bortfall av norsktilskudd og integreringstilskudd er krevende som følge av at deltakerne fortsatt er i et opplæringsløp.
- Barnehagevirksomheten – Rammene er lagt ut fra en forutsetning om optimalisering av bemanningen innenfor pedagog og bemanningsnorm på kommunenivå, altså alle barnehager (på desimal) har lovpålagt minimumsbemanning.
- Helse – Selv om det ligger inne en styrking, er rammen ikke tilstrekkelig for dekke kostnadene til innplassert personell og utgifter for øvrig. Det er særlig utfordringen med forutsetningen for styrkningsmidler fra Staten som binder oss til å opprettholde aktiviteten på nåværende nivå.

I tillegg til utfordringene knyttet til den løpende driften, må et betydelig underskudd fra budsjettåret 2019 håndteres.

I økonomiplanperioden ligger det inne betydelige innsparingskrav. Rammen til oppvekst er i forhold til 2020 redusert med 8,29 mill. kr i 2021, økende til 16,62 mill. kr i 2024.

På bakgrunn av disse utfordringene har oppvekst måttet gjennomgå all virksomhet og enkelttiltak for å løse innsparingskrav og kunne frigjøre midler til å ha tilstrekkelige driftsrammer for kjernetjenestene innen barnehage, skole og helse.

4.3 Endrede forutsetninger

Nasjonale reformer/lovendringer som har betydning i økonomiplanperioden:

- Barnevernsreformen - kommunene får økt ansvar i oppgaver som hittil har vært statlige. Kostnadsfordelingen mellom stat og kommune endres og det blir stilt økt krav til formell kompetanse for dem som skal arbeide i barnevernet. Det uttalte målet er 80% av de ansatte i barnevernet skal ha kompetanse på masternivå i 2031. Et ledd i reformen er også å øke aldersgrensen for frivillig ettervern fra 23 år til fylte 25 år. I statsbudsjettet er det gitt en kompensasjon på 480.000 kr/år knyttet til ettervern.
- Ny læreplan, Fagfornyelsen - skolene er inne i en krevende og spennende utviklings- og omstillingsprosess for å videreutvikle skoletilbudet i tråd med prinsippene i læreplanens overordnet del og de nye fagplanene. Ny læreplan krever investeringer i nye læremidler. Statens bidrag til innkjøp av læremidler er langt lavere enn hva som tidligere har vært tildelt ved innføring av nye læreplaner. Skoleområdet må tilføres midler for å kunne gjøre nødvendige investeringer i læremidler.
- Ny barnehagelov - fra 01.01.21 iverksettes lovendring i barnehage som gir alle barn rett til trygt og godt miljø.
- Ny opplæringslov - det ventes i 2021 flere endringer i opplæringsloven som blant annet kan få betydning for nærskoleprinsippet og spesialundervisning.
- Fem ulike direktorater har gått sammen i 0-24 år samarbeidet for å støtte og stimulere arbeidet for samordning lokalt. Statlige virkemidler, herunder lovgivning skal bedre formes og innrettes med tanke på behovet hos kommunene og brukerne.

Oppvekst

- Lærernormen ble innført høsten 2018. Midlene ble fra og med 2020 innlemmet i det kommunale rammetilskuddet. Høsten 2019 ble lærertetthetskravet endret fra 16 til 15 elever per lærer på 1.-4. trinn, og fra 21 til 20 elever per lærer på 5.-10. trinn. Merutgiftene ved opptrappingen er ikke direkte kompensert av staten. Fra og med 2020 er lærernormen særskilt finansiert via det kommunale rammetilskuddet. I statsbudsjettet for 2021 er det foreslått å tildele midlene 50% særskilt (gammel ordning) og 50% etter delkostnadsnøkkelen for grunnskole. Omleggingen kan gi en noe lavere bevilgning til Kristiansand, men kommunedirektøren foreslår at rammen til skole opprettholdes på samme nivå som før omleggingen.

4.4 Innsparinger

Tiltak	2021	2022	2023	2024
20 Innsparingstiltak stab	-5 430	-5 730	-5 730	-5 730
21 Innsparingstiltak skole	-2 260	-1 139	-2 259	-2 249
22 Innsparingstiltak barnehage	-250	-2 720	-5 130	-8 140
23 Innsparingstiltak barn og familie	-350	-500	-500	-500
Sum	-8 290	-10 089	-13 619	-16 619

Tabellen viser innsparingskravene i økonomiplanperioden og fordeling på kommunalsjefsområdene.

Den økonomiske situasjonen har imidlertid gjort det nødvendig at oppvekst ved rullering av økonomiplanen har måttet gjennomgå hele virksomheten med tanke på alle muligheter for innsparinger:

- Oppvekst hadde i 2019 et negativt økonomisk resultat på 59 mill. kr og har et samlet negativt disposisjonsfond på 11,9 mill. kr. Det er få eller ingen sentrale reserver og mange enheter, særlig på skole, har betydelige negative disposisjonsfond som de tar med seg inn i nytt budsjettår.
- I 2020 forventes oppvekstområdet å få et underskudd på ca. 29 mill. kr relatert til løpende drift. Underskuddet skyldes i hovedsak:
  - merforbruk på grunnskolene.
  - manglende samsvar mellom inntekter og utgiftsbehov på voksenopplæring.
  - merutgifter på spesialpedagogiske tiltak i barnehage.
  - merutgifter på helsetjenester for barn og unge.

På denne bakgrunn foreslås en rekke enkelttiltak som i sum vil løse innsparingskravene og frigjøre midler til drift av kjernetjenestene innen barnehage, grunnskole/voksenopplæring og helse. I tillegg foreslår kommunedirektøren å styrke oppvekst med til sammen 47 mill. kr i økonomiplanperioden (15 mill. kr i 2021, 12 mill. kr i 2022, deretter 10 mill. kr/år)

Totalt vil det kunne omdisponeres 20,56 mill. kr i 2021, og økende i perioden til 24,675 mill. kr i 2024. Grepene anses som nødvendige og avgjørende for at oppvekst kan oppnå budsjettbalanse fra 2021. Dersom tiltakene ikke gjennomføres uten at rammen styrkes tilsvarende, er det ikke realistisk å kunne oppnå budsjettbalanse og innfri lovkrav i tjenestene.

Det er i forbindelse med økonomiplanarbeidet vurdert til sammen nærmere 50 ulike tiltak. Utgangspunktet for vurderingene har vært:

- Skjerme kjernevirksomhet og tiltak direkte rettet mot brukere
- Unngå at tiltak har en uheldig sosial virkning
- At tiltakene har sikker og varig effekt

Oppvekst

På bakgrunn av disse kriteriene foreslås 22 tiltak som fremgår av tabellen under og med påfølgende kommentarer.

Tiltak	2021	2022	2023	2024
Stab - nedbemanning	-5 200	-5 500	-5 500	-5 500
Møtevirksomhet - redusert antall nettverk	-100	-100	-100	-100
Redusert reiseaktivitet	-130	-130	-130	-130
Sum oppvekst stab	-5 430	-5 730	-5 730	-5 730
Etter- og videreutdanning - naturlig nedtrapping	0	-500	-1 000	-1 500
Kinesisk som fremmedspråk - utfasing (tidligere vedtatt)	-200	-350	-350	-350
Voiebyen - bortfall kompensasjon for delt skole	-500	-500	-500	-500
Reduserte utgifter på diverse enkelttiltak -(post, digitalisering mm)	-200	-200	-200	-200
Møtevirksomhet - redusert antall nettverk	-100	-100	-100	-100
Bursdagsrom - avslutte satsing etter to år	0	0	-750	-750
Skolemat - ungt entreprenørskap - avslutte prosjektet etter 3 år	0	-500	-500	-500
Avvikle gratis SFO fra 8.trinn og oppover	-750	-750	-750	-750
Økte SFO-satser - 3% utover deflator	-1 700	-1 700	-1 700	-1 700
Nedlegge Mottaksskolen (omdisponere øvrige ressurser til nærskolen)	-1 000	-2 500	-2 500	-2 500
Nedlegge kvalifiseringssenteret ("Vi mestrer norsk" og "På`an igjen")	-700	-1 700	-1 700	-1 700
Legge ned Rosseland skole - fordele elevene på Tunballen og Nygård	0	-1 500	-3 300	-3 300
Vurdere byggetrinn 2 på Tangvall, samle ungdomstrinnet på en skole	0	0	0	0
Redusert reiseaktivitet	-130	-130	-130	-130
Legge ned Åsane skole (strukturnalternativ OB)	0	0	-250	-500
Sum skole	-5 280	-10 430	-13 730	-14 480
Møtevirksomhet - redusert antall nettverk	-100	-100	-100	-100
Redusert åpningstid (30 min.) kommunale barnehager	-250	-500	-950	-1 400
Kongsgård Bhgsenter - omgjøres til ordinær barnehage	-650	-1 450	-1 450	-1 450
Redusert reiseaktivitet	-130	-130	-130	-130
Redusert ledelsesressurs barnehage	-750	-1 800	-3 100	-5 000
Legge ned Hamretun barnehage	-370	-740	-1 400	-2 060
Sum barnehage	-2 250	-4 720	-7 130	-10 140
Møtevirksomhet - redusert antall nettverk	-100	-100	-100	-100
MOT-satsing Søgneskoler inn i drift	-120	-270	-270	-270
Redusert reiseaktivitet	-130	-130	-130	-130
Redusert administrasjon, barn og familie	-500	-500	-500	-500
Sum barne- og familietjenester	-850	-1 000	-1 000	-1 000
Sum innsparing	-13 810	-21 880	-27 590	-31 350
Innsparingskrav	-8 290	-10 090	-13 620	-16 620
Økning driftsbudsjett	15 000	12 000	10 000	10 000
Sum midler som kan omdisponeres	20 520	23 790	23 970	24 730

Kommentarer til innsparingstiltakene:

Stab - nedbemanning

Etter innplassering i ny kommune er staben i oppvekst redusert med 9 personer i større eller mindre stillinger (ca. 6 årsverk) som følge av naturlig avgang eller omlegging av fagnettverksstrukturer. I tillegg er det definert økonomisk overtallighet på ytterligere 2-4 personer (ca. 2 årsverk). Oppvekst stab har

Oppvekst

også avgitt personer til Organisasjon, Bedriftshelsetjeneste og Samfunn og innovasjon der lønnsmidler har fulgt med over. I forhold til budsjett for innplassert lønnsmasse pr 01.01.2020, forventes en besparelse på 5,2 mill. kr i 2021, økende til 5,5 mill. kr i 2022. Stabens størrelse vurderes nå til å være minimum for å løse oppgaver innen forvaltning, barnehagemyndighet, fagutvikling, saksbehandling og til å støtte direktør og kommunalsjefer.

Møtevirksomhet - redusert antall nettverk

Oppvekst har gjort vesentlige omlegginger i den faglige nettverksaktiviteten. Det satses nå på ledernetverk på sentralt nivå og bydelsnivå. Fagnettverkene er avvirket. Fagutvikling skjer nå som del av de statlige etterutdannings-satsingene REKOMP (barnehage) og DEKOMP (skole) finansiert med statlige øremerkede midler. Endringen gir driftsbesparelser på anslagsvis 400 000 kr.

Redusert reiseaktivitet

I koronasituasjonen er reisevirksomheten utenfor kommunen vesentlig redusert. Møter og ulike samlinger er i stor grad gjennomført digitalt. I mange sammenhenger vil dette også være hensiktsmessig å fortsette med - også etter korona. Det vurderes å være et potensiale på å redusere reiseaktiviteten med 0,5 mill. kr årlig.

Etter- og videreutdanning skole - naturlig nedtrapping

Oppvekst bruker i dag ca. 4 mill. kr som egenandel knyttet til Statens opplegg for videreutdanning (Kompetanse for kvalitet). Det forventes at utgiften gradvis kan reduseres noe fra 2022 etterhvert som stadig flere innfrir de nye kompetansekravene som gjøres gjeldende fra 2024. Tiltaket vurderes årlig og skal ikke føre til begrensninger i forhold til behovet for videreutdanning.

Kinesisk som fremmedspråk - utfasing

I økonomiplan 2020-23 ble det vedtatt å ikke videreføre tilbudet om kinesisk som fremmedspråk. Tilbudet utfases over en treårsperiode ved at det ikke blir tatt inn nye elever på 8. trinn fra høsten 2020.

Voiebyen - bortfall av ekstra kompensasjon for delt skole

Voie skole ble nedlagt til skoleåret 2020/21 og Voiebyen skole ble da samlet på Torkelsmyra ved at det ble satt opp midlertidige brakkemoduler. På grunn av driftsulempene da Voiebyen hadde to skolesteder, ble det gitt en kompensasjon på 500 000 kr/år. Kompensasjonen bortfaller fra 2021.

Reduserte utgifter på diverse enkelttiltak

I forbindelse med kommunesammenslåingen er det laget en del fellesløsninger og foretatt digitalisering slik at enkelte utgifter bortfaller på oppvekstområdet. Dette gjelder blant annet post.

Bursdagsrom - avslutte satsing fra 2023

Bystyret vedtok i økonomiplan 2020-23 å sette av midler til skoler som ønsker å pusse opp tilfluktsrom eller andre lokaler til «fødselsdagsrom» til gratis utlån for elevene. Det ble lagt inn et årlig beløp på 750 000 kr til tiltaket. På bakgrunn av kartlegging er det 6 skoler som har meldt inn ønske/behov for å oppruste slike rom. Forøvrig har de fleste skoler arealer som egner seg godt til slike arrangementer. Bystyret har dessuten vedtatt gratis utlån til foreninger, lag og tiltak for barn og unge ellers. Det vurderes derfor tilstrekkelig å gjennomføre satsingen på opprustning av lokaler over to år ved å bruke 1,5 mill. kr og at midlene kan tas ut fra 2023.

Skolemat - ungt entreprenørskap - avslutte prosjektet etter 2021

UiA og Ungt entreprenørskap (UE) har utviklet tilbud til skoler for å medvirke til gode matvaner og sunt kosthold, sunne og friske elever, gode klassemiljø og utjevne sosiale ulikheter. Tilbudene har vært fullfinansiert innenfor en ramme på 500 000 kr med hensyn til eventuelle matinnkjøp og arbeidsinnsats, og skal ikke belastes skolenes budsjetter. Prosjektet er koordinert med Geitmyra

Oppvekst

matkultursenter. Prosjektet favner mer enn selve skolemåltidet, visjonen for prosjektet er: "God mat, bedre læring, best helse og trivsel for skoleelever i Kristiansand."

Prosjektstart var januar 2018 og er et utviklingsprosjekt som varer til t.o.m. 2021. Midlene til prosjektet tas derfor ut som innsparing fra 2022.

Det ble forøvrig også vedtatt et annet skolematprosjekt i forbindelse med budsjettbehandling for 2020-23 innrettet som arbeidsmarkedstiltak. Rammen for dette prosjektet er 2 mill. kr årlig. Det foreslås ikke endringer på dette prosjektet.

Avvikle gratis SFO 8.-10. trinn

Kommunen skal ha SFO-tilbud til barn på 5.-7. trinn med funksjonshemninger. Ved lovendring som trådte i kraft fra 01.08.2020 skal de også ha gratistilbud. Kristiansand kommune har før lovendringen allerede vedtatt at barn med funksjonshemninger fra 5. trinn og oppover (til og med videregående) skal ha gratistilbud. Vedtaket har medført en økt etterspørsel og har gitt kostnader utover rammen som ble bevilget.

Siden tilbudet fra 8. trinn og oppover ikke er lovpålagt eller det er krav om fritak fra foreldrebetaling, foreslås det å innføre foreldrebetaling i samsvar med gjeldende satser fra 01.01.2021.

Økte SFO-satser - 3% utover deflator (gjelder ikke inntektsgraderte satser)

Kristiansand innførte fra 01.08.2020 en ny inntektsgraderingsordning i SFO som skal sikre at barn fra familier med dårlig økonomi kan få en likeverdig SFO-deltakelse som alle andre barn. Ordningen i Kristiansand er bedre enn den lovfestede ordningen som også ble innført fra 01.08.2020. Det gis blant annet betalingsfritak for inntekter under 200.000. I tillegg ble moderasjonsordningene også gjeldende for barn på 3. og 4. trinn. I forslaget til statsbudsjett for 2021 er det foreslått bevilget midler til dekning av redusert foreldrebetaling også for 3. og 4. trinn fra høsten 2021. Det vurderes som forsvarlig å øke SFO-satsene med 3% utover den kommunale deflatoren på 2,5% for familier som har inntekter over innslagspunkt for inntektsgradert betaling. Økningen ut over den kommunale deflatoren utgjør 97 kr/mnd. for hel plass. Nye betalingssetser gjøres gjeldende fra 01.01.2021.

Mottaksskolen - nedleggelse - redusert administrasjon og ledelse

Kristiansand har en sentralisert mottaksskole som gir et innføringstilbud for nyankomne barn med flyktning- eller innvandrerbakgrunn. Tilbudet gis i inntil to år. Skolen er lokalisert ved Kongsgård skolesenter som egen skoleenhet. Mottaksskolen har i dag ca. 45 elever. Til sammenligning hadde skolen i 2016 145 elever. Normalt har elevtallet ligget rundt 80 elever. Søgne og Songdalen har ikke hatt tilsvarende sentralisert innføringstilbud. Det er gjennomført egen utredning med tanke på hvordan tilbudet til nyankomne faglig best bør organiseres i den nye kommunen. Det er da belyst andre modeller som alternativ til en sentralisert løsning. Enten å opprette innføringstilbud ved utvalgte skoler, at alle går i nærskolen eller kombinasjonsløsninger. Saken har enda ikke vært til politisk behandling.

Den økonomiske situasjonen innebærer imidlertid at Mottaksskolen fra 01.08.2021 foreslås nedlagt i sin nåværende form. Det vil gi besparelser på ledelse og administrasjon med 2-3 årsverk. Lærerressursene som brukes på mottaksskolen i dag vil omdisponeres og styrke tilbudet der nyankomne elever er - enten i nærskolen eller i desentrale innføringstilbud. Innføringstilbudet fra skoleåret 2021/22 vil bli behandlet i egen politisk sak på nyåret. Mottaksskolen organiserer i dag også tospråklige faglærere. Organisatorisk tilhørighet for disse vil det bli tatt en selvstendig avgjørelse på etter at budsjettbehandling og eventuelt vedtak om nedleggelse er fattet.

Nedlegge kvalifiseringscenteret - ("Vi mestrer norsk" og "På'an igjen")

Søgne kommune har etablert og drevet Kvalifiseringscenteret. Senteret har hatt ansvar for

Oppvekst

spesialundervisning for voksne, introduksjonstilbud, videregående opplæring og to andre tiltak; "Vi mestrer norsk" og "På'an igjen".

Spesialundervisningen for voksne er nå organisert under Voksenopplæringen på Kongsgård skolesenter og gis både som sentralt og desentralt tilbud. Introduksjonstiltakene er overtatt av Introavdelingen i Helse og Mestring og tilbudet om videregående opplæring er under avvikling. Tilbudene som gjenstår er:

- "Vi mestrer norsk" - er et tiltak for innvandrere som har vært lenge i Norge og som har vært i ulike tiltak gjennom Nav, og som enda ikke har tilstrekkelig norsk-kunnskaper til å kunne komme seg inn i utdanning eller jobb.

- "På'an igjen" - er et tiltak for inntil 16 samtidige deltakere – aldersgruppe 30 -55 år, de fleste har vært lenge i Nav-systemet. Deltakerne er både etnisk norske og flerkulturelle. Alle har vært lenge i Nav-systemet. Mange har hatt/har psykiske eller fysiske utfordringer.

Tilbudene har vært vurdert som gode. Imidlertid er målgruppen et ansvar under NAV og ikke oppvekst. Dersom NAV vurderer dette som viktige tiltak, vil de fortsatt kunne tilbys fra Kvalifiseringssenteret mot betaling. Innsparingen eller merinntekten med helårsvirkning på 1,7 mill. kr er lagt inn fra høsten 2021.

Igangsett prosess for å nedlegge Rosseland skole - fordele elevene på Tunballen og Nygård

I vedtatt økonomiplan ligger det inne en bevilgning på 208 mill. kr for å bygge Vollan skole med ferdigstillelse i 2024.

Det er to hovedforhold som gjør at kommunedirektøren anser det uforsvarlig å bygge den nye skolen:

- Det er tilstrekkelig kapasitet på eksisterende skoler (Tunballen og Nygård) for å kunne ta imot elevene som i dag går på Rosseland.
- Økonomi - prosjektet er rekalkulert, kostnadsrammen er økt fra 208 til 394,2 mill. kr.

Kapasitetsbehovet

Før kommunesammenslåingen ble det foretatt en grundig kapasitetsvurdering av alle skolene i de tre gamle kommunene. Norconsult, som har ansvaret for Utdanningsdirektoratets veiledningstjeneste for barnehage- og skoleanlegg, ble engasjert for å foreta vurderingene. Alle skoler ble besøkt og kartlagt med hensyn til forhold som har med kapasitet å gjøre (klasserom, arbeidsrom, garderober, spesialiserte læringsarealer mv.). Rapporten brukes blant annet som grunnlag for å vurdere fremtidig utbyggingsbehov, kapasitetsvurdering i forbindelse med skoleplassering mv.

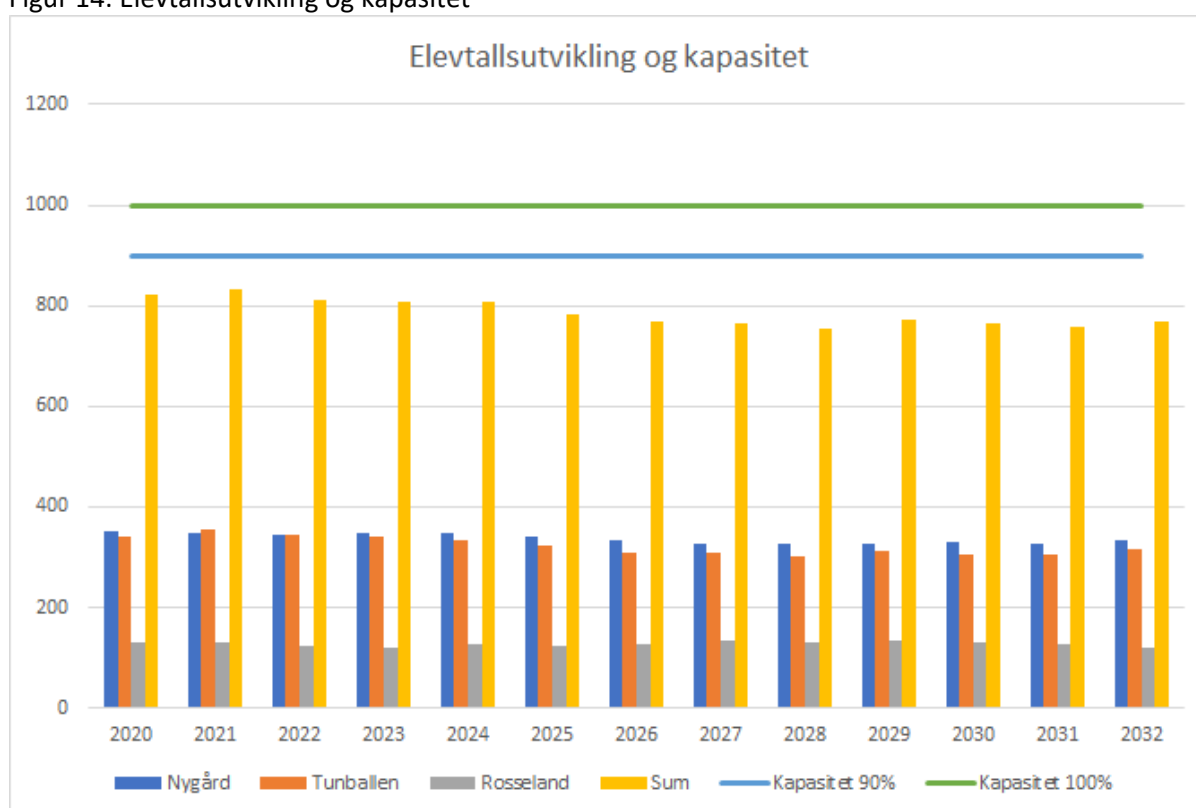
I rapporten fremgår det at de to barneskolene som ligger nærmest der elevgrunnlaget til Rosseland (Vollan) kommer fra, har betydelig overkapasitet. Tunballen er ca. 63% utnyttet mens Nygård er 77% utnyttet. Den funksjonelle kapasiteten til disse to skolene er ca. 900 elever. Dersom kapasiteten utnyttes 100% kan skolene ta ca. 1000 elever. Nygård har i dag ca. 350 elever, Tunballen har 345 elever og Rosseland har ca. 130 elever.

Oppvekst

Skole	Kapazität klasserom	Vurdert funksjonell	Vurdert maksimal teoretisk	Kapasitets-utnyttelse 2019/20
		kapasitet (90 % utnyttelse)	kapasitet (100% utnyttelse)	
Nygård skole	457	411	457	77 %
Tunballen skole	577	492	547	63 %

Elevtallsprognosene for disse tre skolene viser at det samlede elevtallet vil ligge rundt 800 elever de nærmeste årene, for deretter å ligge rundt 770. I prognosene er det tatt hensyn til forventet utbygging (jfr. utbyggingsprogram), andel elever som benytter friskoler og andre demografiske forhold som påvirker barnetallet. Figuren under viser elevtallsutviklingen ved de tre skolene hver for seg og samlet sett opp mot kapasiteten ved Nygård og Tunballen.

Figur 14: Elevtallsutvikling og kapasitet

Ved gjennomgang av de politiske sakene som har ligget til grunn for vedtak om å bygge ny skole (Rosseland og senere Vollan) var det selve lokaliseringsspørsmålet som var fokus. Naturlig nok var det ikke en mulig løsning å vurdere skoletilhørighet på Nygård den gangen det var to forskjellige kommuner, noe som i større grad kunne aktualisert spørsmålet om elevene kunne fordeles på eksisterende skoler. Området Volleberg har omtrent lik avstand til Nygård som til Vollan. Den "geografiske ulempen" vil derfor være liten for dette boområdet dersom de får skoletilhørighet på Nygård.

Økonomiske forhold

Skoledrift:

I innsparingstabellen er det lagt inn en besparelse som gir helårsvirkning på 3,3 mill. kr på den rene skoledriften. Midlene vil kunne omdisponeres på skoleområdet.

Oppvekst

Investering:

I tillegg er det i vedtatt økonomiplan finansiert investering på 208 mill. kr. Dette gir årlige kapitalkostnader på 12,5 mill. kr.

Prosjektet er blitt kvalitetssikret og rekalkulert til 394,2 mill. kr. Hovedårsakene til kostnadsforskjellene fra kalkyler gjort i Songdalen skyldes vesentlig høyere kostnader til infrastruktur, det lå inne idrettshall, men var kalkulert med gymsal, nye miljøkrav, prisregulering, finanskostnader og usikkerhetsavsetninger. For å realisere prosjektet må det innarbeides ytterligere 186 mill. kr, som gir en økt årlig kapitalkostnad på 11,2 mill. kr/år.

Totale kapitalkostnader blir dermed 23,7 mill. kr det første året med gjeldende renteforutsetninger. Deretter reduseres kostnadene med 315 000. kr/år (forutsatt uendret rente).

Forvaltning drift og vedlikehold (FDV)

Kostnadene til løpende drift (renhold, byggdrift, kommunale avgifter, uteområde mv) og vedlikehold for å sikre byggets tilstand i levetiden er beregnet til 5,08 mill. kr årlig ved en realisering av Vollan skole. FDV-midler (utover 1,7 mill. kr som brukes på Rosseland skole i dag) var ikke lagt inn i gjeldende økonomiplan.

Oppsummert vil realisering av Vollan skole belaste **32,08 mill. kr årlig** i kapitalkostnader, FDV og skole drift mot ca. **1,5 mill. kr** dersom skolen ikke realiseres.

Dersom skolen skal realiseres må det finansieres opp ca. 14,5 mill. kr årlig utover det som ligger i vedtatt økonomiplan.

Konklusjon

Kommunedirektøren finner det ikke økonomisk forsvarlig å bygge Vollan skole og foreslår å ta prosjektet ut av investeringsprogrammet.

Videre prosess

I forbindelse med skolenedleggelse er det særskilte krav til saksbehandling som følge av at nærskolereppen endres. Det innebærer at alle forhold rundt avvikling og skoletilhørighet må utredes og berørte parter høres før endelig nedleggelse kan skje. Utredningen vil omhandle forhold som:

- Risikovurdering
- Nærskolereppen og ny skoletilhørighet
- Gjennomgang av Tunballen og Nygård med hensyn til ombyggingsbehov og tiltak på uteområder
- Praktiske forhold ved avvikling
- Plassering av ansatte
- Skyssforhold mv.

Bystyret har, ved å vedta kommunedirektørens innstilling, en intensjon om nedleggelse av Rosseland skole slik at de formelle prosessene kan starte. Saken vil deretter komme til endelig behandling i Bystyret. Opplegget i økonomiplanen tilsier en nedleggelse fra høsten 2022. Det foreslås lagt inn 15 mill. kr i investeringsprogrammet til ombyggingstiltak og tiltak på uteområdet ved eksisterende skoler. Det kan særlig gjelde Tunballen der garderobeforhold, arbeidsplasser for ansatte og uteområdet vil måtte oppgraderes/ utvides noe.

Vurdere byggetrinn 2 på Tangvall, samle ungdomstrinnet på en skole

Tangvall skolesenter er vedtatt bygget med ferdigstilling av den kommunale skoledelen ved årsskiftet 2022/23. Kostnadsrammen for Kristiansand kommune er 461 mill. kr. Den kommunale investeringen

Oppvekst

innebærer bygging av ungdomsskole for 300 elever, idrettshaller, kulturarealer, utendørs idrettsanlegg og sambruksarealer med videregående skole.

Tangvall skole har i dag ca. 200 elever. Den andre ungdomsskolen (Tinntjønn) i gamle Søgne har 195 elever, tilsammen 395 elever på ungdomstrinnet.

Elevtallsprognosene for ungdomstrinnet i området viser et stabilt elevtall på ungdomstrinnet på ca. 400 elever, hensyntatt andel som forventes å gå på friskoler.

Den økonomiske situasjonen, og også faglige hensyn om størrelse på en ungdomsskole, gjør at det foreslås å sette i gang en prosess med sikte på å utvide Tangvall skole med byggetrinn 2, som vil gi kapasitet til 500 elever. Tinntjønn skole kan da legges ned som ungdomsskole. Kontraktsmessig er det tatt høyde for en slik utvidelse som en opsjon og utvidelsen er beregnet til mellom 55 og 60 mill. kr.

I forbindelse med skolenedleggelse er det særskilte krav til saksbehandling som følge av at nærskolereetten endres. Det innebærer at alle forhold rundt avvikling og skoletilhørighet må utredes og berørte parter høres før endelig nedleggelse kan skje. Et annet sentralt spørsmål ved en slik utredning vil være etterbruk av Tinntjønn skole. Dette vil bety mye for vurderingen av den økonomiske gevinsten utover besparelsen på ren skoledrift. Ved tilslutning til økonomiplanen vil disse forholdene bli utredet og fremmet i egen sak eller i forbindelse med neste års rullering av økonomiplanen.

Det er ikke lagt inn besparelser eller tatt høyde for investering i byggetrinn 2 i økonomiplanen. Det vil være tidsnok ved neste rullering når alle forhold er tilstrekkelig utredet. Dersom et byggetrinn 2 vedtas, kan bygging starte i 2022 med ferdigstillelse til skolestart 2023/24.

MOT-satsing Søgneskoler - tiltakene inn i ordinær drift

Søgne har hatt en særlig satsing for at alle skolene skal være "MOT-skoler". Det ble lagt inn ressurser til frikjøp av lærer (10%) ved den enkelte skole, i tillegg ble det lagt inn 10% til en koordinatorfunksjon. Det forutsettes at MOT-satsingen eller tilsvarende satsinger som ellers andre skoler har etterhvert inngår og institusjonaliseres som naturlig del av skoledriften. Det er forøvrig også andre skoler i kommunen som er "MOT-skoler" uten at det har vært tilført eller tilføres særskilte midler. På denne bakgrunn anses det naturlig å ta ut den særskilte ressurstildelingen til disse skolene fra 01.08.2021.

Redusert åpningstid kommunale barnehager - 30 min

Åpningstider for de kommunale barnehagene i Kristiansand er regulert i felles vedtekter. Åpningstiden er med et spesifisert unntak (Trollhaugen barnehage) 10 timer fra 07:00 til 17:00. Vedtektene gir imidlertid åpning for at kommunalsjef barnehage kan godkjenne inntil 30 minutters reduksjon forutsatt at det har vært gjennomført behovsvurdering og at det er enighet i Samarbeidsutvalget. Det er 6 kommunale barnehager som på dette grunnlaget har åpningstid på 9,5 timer. Private barnehager har egne vedtekter.

I koronasituasjonen, før sommeren, hadde barnehagene kortere åpningstid for å kunne ha bemanning i samsvar med kohortinndelingen og øvrige tiltak som fremgår av smittevernveilederen. Erfaringene barnehagene gjorde seg da var at de ansatte hadde mer tid og bedre kunne følge opp det enkelte barn enn ved full åpningstid. Samtidig er det viktig med en åpningstid som er tilpasset foreldrenes behov og arbeidssituasjon.

Det foreslås ut fra kvalitative hensyn å redusere åpningstiden med 30 minutter. En slik reduksjon vil gi høyere bemanningstetthet i åpningen. Dette vurderes også å kunne være forsvarlig ut fra foreldrenes situasjon og behov. Endringen krever vedtektsendring og foreslås derfor med virkning fra nytt barnehageår 2021.

Oppvekst

Det forventes noe innsparing som gjelder vikarbruk i den ekstra halvtimen som åpningstiden er redusert med.

Kongsgård barnehagesenter omgjøres til ordinær barnehage

Kongsgård barnehagesenter er en sentralisert mottaksbarnehage for flyktninger plassert like ved Mottaksskolen i Agder Allé på Lund. Barna går der første året før de starter i ordinær barnehage. Søgne og Songdalen har ikke tilsvarende ordning og der har flyktningbarn i alle år gått i ordinære barnehager.

Barnehagen hadde 23 barn per 1. oktober. Barnehagen har ut fra godkjenningen plass til litt over 50 barn. Barnehagen har det siste året hatt vesentlig færre barn enn tidligere år. Barnehagen har en ledelsesressurs på 1,4 personer som er svært mye for så få barn. Barnehagen har som følge av at de har så få barn blitt drevet dyrere per barn enn tidligere. Det forventes å kunne spares 0,4 årsverk i ledelsen, samt ca. 1 mill. kr i drift dersom barnehagen betraktes som en ordinær barnehage. Barnehagen mottar til sammen 0,9 mill. kr i psykiatrimidler, inkluderingsmidler og midler til nyankomne flyktninger. Disse midlerne vil fordeles til ut på barnehagene etter en hensiktsmessig metode og er ikke medregnet i innsparingen.

Den økonomiske situasjonen Oppvekst er i nå gjør at en foreslår at barnehagen gjøres om til en ordinær barnehage. Det regnes som forsvarlig at flyktningbarn starter i en ordinær barnehage, selv om foreldrene flytter en del i den første tiden og mange av foreldrene synes det har vært praktisk å levere barna i barnehage rett ved skolen. Kommunen har forøvrig flere ordinære barnehager med andel barn med minoritetsbakgrunn på over 70%.

Det er gjennomført et arbeid med bred deltakelse for på et faglig grunnlag å vurdere om kommunen skal ha en særskilt mottaksbarnehage eller ikke. Det er noe faglig uenighet om hvilken løsning som er best for nyankomne barn, sentralisert tilbud som nå eller at barna får plass i ordinære barnehager. Oppvekstdirektøren vurderer at en "desentralisert løsning" er fullt ut faglig forsvarlig.

Som ordinær barnehage vil barnehagen få en svært gunstig beliggenhet der mange barn vil få den som nærmeste barnehage. Økonomisk sett burde barnehagen vært noe større for helt optimal drift, men bygget er fra 2011 og det vurderes som uhensiktsmessig å skulle legge ned barnehagen, eller selge den til private aktører. Befolkningsprognosen viser at antall barn på Lund kommer til å øke de neste årene.

Redusert ledelsesressurs kommunale barnehager

Størrelsen på ledelsesressurs i kommunale barnehager fastsettes hovedsakelig på bakgrunn av barnehagens størrelse eller andre særskilte forhold. I tillegg ligger det en minimumssikring i barnehageloven. Det er imidlertid en del skjevheter både innad i de gamle kommunene og mellom de gamle kommunene. Barnehagene har i utgangspunktet ikke større ledelse enn de bør ha. Enhetsleder må utføre mange administrative oppgaver som ellers gjøres av merkantile. Det er til tross for dette vurdert at de i sammenheng med en større gjennomgang og omfordeling av ledelsesressurs etter mer objektive kriterier er grunnlag for å redusere kommunens samlede ledelsesressurs tilsvarende 2 årsverk. Reduksjonen og omfordelingen vil innebære at mange barnehager vil ha samme nivå som nå, noen få barnehager vil få økt ledelsesressurs, og enkelte vil få reduksjon. Reduksjonen og omfordelingen vil skje fra 01.08.2021.

Legge ned Hamretun barnehage, innsparing ekstra bemanning og ledelse

Hamretun er den minste kommunale barnehagen i Kristiansand kommune med kun 17 barn. Det er ikke en robust størrelse med tanke på sykdom m.m. og barnehagen er på grunn av størrelsen økonomisk kostbar å drive i den økonomiske situasjonen oppvekst har i dag. Det har lenge vært planen at barnehagene innlemmes i ny kommunal barnehage som er tenkt bygd på Lauvåsen en gang i fremtiden. Nå som de siste barnekullene har vært små og en har god kapasitet på Tveit vurderes det som

Oppvekst

uhensiktsmessig å vente så lenge med å legge ned barnehagen. Bygget er gammelt og ikke forenlig med den type bygg en ønsker at barn skal gå i barnehage i. Barnehagen ligger også i et NLF - område som kan gi utfordringer på sikt.

Barnehagen har en 50 prosent ekstra stilling ut over bemanningsnormen som regnes som besparelse. I tillegg legger en til grunn at Sone Øst som følge av nedleggelsen må spare minst 50% ledelsesressurs. Nedleggelsen fører som følge av lavere gjennomsnittskostnad til drift av kommunale barnehager og vil gi noe lavere tilskudd til private barnehager.

Redusert administrasjon barn og familietjenester (tidligere vedtatt)

I forbindelse med kommunesammenslåingen og som følge av naturlig avgang kan det reduseres 60% administrativ stilling i PP-tjenesten.

Legge ned Åsane skole når Vågsbygd skole er utvidet

Utvidelse av Vågsbygd skole i samsvar med strukturalternativ 0B ble vedtatt ved fjorårets budsjettbehandling og er lagt inn i investeringsprogrammet med ferdigstillelse til skolestart 2023. Utvidelsen skal ta høyde for at elevene som går på Åsane skole kan samles på Vågsbygd skole, Augland. Tilsvarende som på Voiebyen skole er Vågsbygd skole kompensert for driftsulempene ved å ha to skolesteder. Kompensasjonen faller bort fra 01.08.2023 når skolen er samlet.

4.5 Omprioriteringer

Innsparingstiltakene og styrkingen av rammen fra bykassa frigjør midler til å omdisponere slik at kjernevirksomheten kan drives innenfor lovkrav og ha realistiske budsjettammer.

Midlene som frigjøres og styrkingen fra bykassa foreslås disponert slik:

	2021	2022	2023	2024
Skole	11 020	14 290	14 220	14 980
Barnehage	8 000	8 000	8 000	8 000
Barn og familie (helse)	1 500	1 500	1 500	1 500
Sum	20 520	23 790	23 720	24 480

Skole - styrke ordinære rammer

Grunnskolen har ikke mulighet til å gå i balanse med gjeldende rammer. Lovkrav, særlig knyttet til lærernorm, innebærer at tjenesten må styrkes. Det foreslåtte opplegget vil styrke den ordinære grunnskoledriften med 11,17 mill. kr i 2021, økende til 15,175 mill. kr i 2024.

Barnehage - styrke rammen til spesialpedagogiske tiltak

Rammen til spesialpedagogiske tiltak i barnehage er i vedtatt økonomiplan 9 mill. kr lavere i 2021 enn i 2020. Tjenesten forventes å gå med noe merforbruk i 2020 til tross for at den ble styrket i 2020. Det er urealistisk å redusere tjenesten med 9 mill. kr, selv om det er igangsatt flere tiltak for å bremse/reducere utgiftsveksten tjenesten har hatt de siste 4 årene. Kommunedirektøren foreslår å tilføre 8 mill. kr.

Barn- og familie - styrke rammen til helsetjenester

De siste årene har statlige styrkingsmidler blitt brukt for å sikre kommunen riktig kompetanse til forebyggende helsetjenester og svangerskapsomsorg. Det er rekruttert jordmødre og helsesykepleiere slik at tjenestene mer er dimensjonert i samsvar med nasjonale forventninger. Kommunens egenandel for å utløse statlig stimuleringstilskudd er ikke fullfinansiert i de gamle kommunene og en innsparing vil

Oppvekst

redusere tilskudd fra staten tilsvarende. Helse Barn og unge melder i 2. tertial om 4 mill. kr i merforbruk 2020 og kommunedirektøren foreslås å tilføre 1,5 mill. kr.

4.6 Hovedprioriteringer

Hovedprioriteringen for oppvekst er å skape god kvalitet i de ordinære og universelle tjenestene. Gjennom å bygge trygge, gode og inkluderende læringsmiljø i barnehager, skoler og SFO vil man skape trivsel og trygghet og øke læringsutbyttet for alle barn og elever. Arbeidet med å utvikle god kvalitet i det ordinære tilbudet i barnehager, skoler og helsetjenester for barn og unge er det viktigste bidraget for å hjelpe utsatte grupper og utjevne sosiale forskjeller.

For å sikre et likeverdig tjenestetilbud og utjevne kvalitetsforskjeller mellom enheter og innad i enheter har vi fokus på organisasjonsutvikling gjennom å bygge gode lederteam og legge til rette for at enheter deler og utvikler kunnskap på tvers gjennom lærende nettverk.

Barn- og familietjenestene er samlokalisert i Familiens hus i hver bydel. Denne organiseringen skal legge til rette for bedre tverrfaglig samhandling slik at det i større grad vil lykkes med tidlig innsats og koordinerte tjenester for å hjelpe barn og familier.

Økonomi

De økonomiske prioriteringene vil handle om å:

- Styrke rammene ordinær skoledrift
- Styrke rammen til spesialpedagogiske tiltak
- Styrke rammene til helsetjenester for barn og unge.

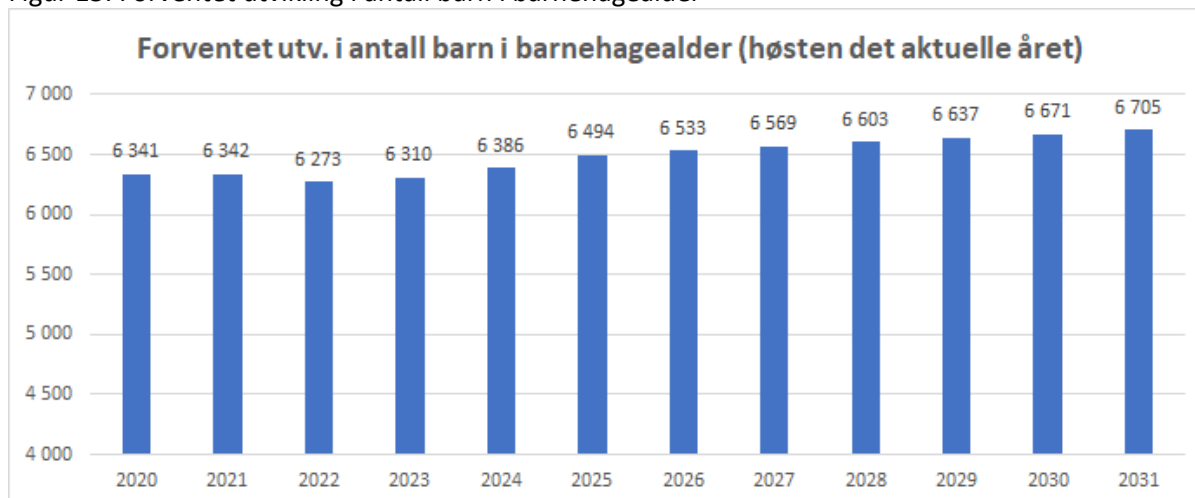
Jfr. kommentarer under innsparinger og omprioriteringer.

Styrkingen som følge av midler som frigjøres gjennom innsparingstiltakene og ekstra midler fra bykassa bidrar ikke til å øke innsats eller aktivitetsnivå, men er nødvendig for å holde aktiviteten på dagens nivå.

Demografi

Tabellene under viser den forventede demografiske utviklingen på henholdsvis barnehage og skole.

Figur 15: Forventet utvikling i antall barn i barnehagealder

Oppvekst

Figur 16: Eletallsutvikling 1. – 10. klasse

Grafene over viser forventet antall barn/elever på høsten det aktuelle året. Det er lagt til grunn kommunens egne prognoser da SSBs prognoser har justert ned fødselstallene utfra at 2019 var spesielt lavt. Fødselstallene varierer en del år for år.

Antall barn i barnehagealder forventes å øke med ca. 360 barn frem til 2031, mens antall barn i skolealder forventes å reduseres med 216 elever i samme periode.

Demografimodellen innebærer et trekk på 5 mill. kr på barnehage i fra 2020 til 2021. I 2024 er rammen økt med 4,5 mill. kr mer enn i 2020. Det legges til grunn en høst/vår modell der det også tas hensyn til antall små og store barn. Andelen små barn vil gå ned fra 2020 til 2021.

Demografimodellen gir Oppvekst skole en økning på 3,6 mill. kr i 2021 og 1,9 mill. kr i 2024 sammenlignet med 2020. Ved forrige rullering viste prognosene en betydelig høyere vekst.

Satser til private barnehager i 2021

Forskrift om tildeling av tilskudd til private barnehager, §16 om kommunesammenslåing, sier at ved kommunesammenslåing skal den nye kommunen beregne tilskuddet til private barnehager ut fra den tidligere kommunens regnskap og barnetall i to år etter at kommunesammenslåingen er gjennomført. Tilskuddssatsene for 2021 blir dermed forskjellige for private barnehager i gamle Søgne og gamle Kristiansand. Det er ikke private ordinære barnehager i Songdalen. Satsene skal vedtas innen 31. oktober. Nasjonale satser for kapitaltilskudd samt for familiebarnehager er ikke klare pr d.d. Ekstra kostnader for bemanningsnormen vil få helårseffekt i 2021 mot halvårseffekt i 2020 og det er lagt inn en budsjettøkning på litt over 9,3 mill. kr som følge av det. I statsbudsjettet er det foreslått at pensjonspåslaget til private barnehager reduseres fra 13 til 11 prosent inklusiv en overgangsordning der private enkeltstående barnehager får 13 prosent påslag i 2021 og 12 prosent i 2022. Oppvekst-barnehage får et trekk for dette på 5,7 mill. kr. Det er også lagt inn økte midler som følge av underskudd i de kommunale barnehagene både i Søgne og Kristiansand i 2019 som øker satsene i 2021.

Barnehagebehovsplan 2021 – 2024

Etter at antall barn i barnehagealder i en lengre periode vokste til dels kraftig har kommunen nå vært inne i en periode med noe nedgang i antall barn i barnehagealder. De tre siste barnekullene har vært spesielt lave. Av den grunn er det ikke behov for å opprette mange nye barnehageplasser i økonomiplanperioden. Kravet om full barnehagedekning innebærer at det skal være nok plasser innen kommunen. Barnehagebehovsplanen søker å balansere utbygging på både bydel- og delområdenivå for å gjøre hverdagen best mulig for foresatte og for å redusere transportbehovet.

Oppvekst

Hovedopptaket viser at det er ledige plasser. Dette gjelder særlig på Flekkerøy, Voie, Slettheia, Lund, Søgne og Songdalen. Det er alltid noen steder man sliter med å få plassert de siste rettighetsbarna. De siste årene har det vært mange barn fra Justvik-området som ikke kan tilbys plass i nærområdet, men som får barnehageplass på Kongsgård/Gimlekollen, eller Lund.

Tabellen nedenfor viser barnehagebehovsplanen 2021-2024. Tabellen viser at en i dag teoretisk sett har 161 flere barnehageplasser enn nødvendig for å oppfylle retten til barnehageplass. Som følge av at det allerede er barnehager under utbygging, samt at det er gitt konsesjoner til private barnehager om bygging er det vanskelig å ta ned overkapasiteten. Overkapasiteten er stort sett i Søgne og Songdalen med nesten 100 barn i 2020, økende til 130 barn i 2024.

Dekningsgrad	2020	2021	2022	2023	2024
Dekningsgrad:	94,1 %	94,3 %	94,3 %	94,3 %	94,3 %

Beregnet etterspørsel	2020	2021	2022	2023	2024
Kommunens prognose. Antall barn 1-5 år på høsten	6 341	6 342	6 273	6 310	6 386
Antall plasser som trengs i følge dekningsgrad	5 967	5 980	5 915	5 950	6 022
Beregnet etterspørsel	5 967	5 980	5 915	5 950	6 022

Antall barnehageplasser	2020	2021	2022	2023	2024
Antall barnehageplasser i kommunen nå	6 128	6 128	6 128	6 128	6 128
Mosby oppvekstsenter avd. bhg. - K (kommunal), (120 pl. 77 pl. nå)		43	43	43	43
Kongsgård barnehagesenter. Omgjøring til ordinær bhg.		20	20	20	20
Bjørndalen barnehage - P (vedtatt)			78	78	78
Solkollen Strømme - P (vedtatt)					40
Ny privat barnehage i Justvikområdet - P Etter anbud					50
Vedtatt utvidelse og relokalisering av LV. Grim - P					50
Nedleggelse av Hamretun		-19	-19	-19	-19
Naturlig utfasing av små barnehager/reduksjon av plasser der det er lite etterspørsel		-20	-40	-60	-80
Antall barnehageplasser	6 128	6 152	6 210	6 190	6 310

Beregnet barnehagedekning	2020	2021	2022	2023	2024
Beregnet etterspørsel	5 967	5 980	5 915	5 950	6 022
Antall barnehageplasser	6 128	6 152	6 210	6 190	6 310
Behov for nye plasser	-161	-172	-295	-240	-288

Oppvekst

Overkapasitet har både positive og negative sider. For foreldre er det bra at de lettere kan få barnehageplass i den barnehagen de ønsker. Tilflyttere og barn uten rett til plass pga. alder eller at de har søkt for sent vil også lettere kunne få barnehageplass midt i barnehageåret. På den andre siden så koster dette penger. Spesielt dyrt er det å ha tomme plasser i kommunale barnehager uten at bemanningen tilpasses umiddelbart. Det er også fordyrende at mange barn får plass på våren. I noen tilfeller velger små private barnehager i områder med overdekning å legge ned og noen barnehager stenger avdelinger.

Endringer i forhold til økonomiplan 2020-2023:

- Kongsgård barnehagesenter foreslås omgjort til ordinær barnehage fra høsten 2021
- Solkollen Strømme er skjøvet fra 2022 til 2024.
- Ny privat barnehage i Justvikområdet er skjøvet fra 2023 til 2024.
- Nedleggelse av Hamretun fra høsten 2021.

Kommentar til hver enkelt av de nye barnehager, samt nedleggelser:

- Mosby oppvekstsenter avd. barnehage, kommunal, 120 plasser (derav 43 nye): Er under bygging. Skal stå klar til bruk fra høsten 2021.
- Kongsgård barnehagesenter: Barnehagen er pr. i dag en ren flyktningbarnehage. En endring til ordinær barnehage vil øke antall barnehageplasser med ca. 20.
- Bjørndalen barnehage, privat, 78 plasser: Forsinket ett år fra opprinnelig plan. Forventes å stå klar høsten 2022
- Solkollen Strømme: Ble gitt konsesjon helt tilbake i Barnehagebehovsplanen 2010-2013, den gang med 120 plasser. Eier har i samarbeid med kommunen skjøvet på barnehagen mange ganger og er nå skjøvet fra 2022 til 2024 pga. at det ikke er grunnlag for den ennå. Benestad hadde vært en bedre plassering. Dersom barnehagen kan flyttes dit så vil barnegrunnet for den bli bedre.
- Ny privat barnehage i Justvikområdet etter anbud: Barnehagen ble vedtatt i forrige økonomiplan med oppstart høsten 2023. Administrasjonen har blant annet pga. merarbeid rundt koronasituasjonen ikke hatt kapasitet til å gjennomføre konkurranse. Mer realistisk oppstart er nå 2024. Også som følge av lavere prognoser for antall barn i barnehagealder er det grunnlag for å revurdere oppstartstidspunkt av barnehagen.
- Læringsverkstedet avd. Grim, privat: Vedtatt i økonomiplan 2020-2023. Barnehagen flytter til Grim Torv og eier har fått konsesjon til 76 plasser fra høsten 2024.
- Nedleggelse av Hamretun: Barnehagen er liten, ligger i et gammelt bygg og er dyr i drift. Det er ledige barnehageplasser på Tveit og barna fra Hamretun barnehage vil kunne få plass i andre barnehager på Tveit.
- Naturlig utfasing av små barnehager: Dette er kun en teknisk justering for at 2 til 3 private familiebarnehager normalt velger å legge ned.

Oppvekst

Behov for nye plasser:	Antall barn				Behov for nye barnehageplasser			
	2020	2022	2024	2031	2020	2022	2024	2031
Bydel - Vågsbygd:	1 304	1 297	1 326	1 340	-91	-73	-35	2
Bydel - Sentrum:	1 175	1 125	1 120	1 158	100	28	-19	-9
Bydel - Lund:	1 348	1 345	1 415	1 438	-17	-100	-67	-16
Bydel - Tveit/Randesund:	1 405	1 373	1 414	1 564	-58	-47	-39	28
Bydel - Søgne	665	693	713	676	-50	-48	-68	-96
Bydel - Songdalen	413	434	421	486	-46	-56	-59	-37

Bydel 1 - Vågsbygd (Delområde: Flekkerøy, Voie/Møvig, Midtre Vågsbygd og Slettheia)

Bydelen har totalt sett overkapasitet av barnehageplasser og ser ut til å ha mer enn nok barnehageplasser i mange år fremover. Det foreslås ingen endringer i barnehagekapasiteten i økonomiplanperioden.

Bydel 2 - Sentrum (Delområde: Hellemyr, Tinnheia, Grim, Kvadraturen/Eg, Strai og Mosby)

Sentrum har nå underdekning av barnehageplasser. Vurderingen er at Hellemyr gjerne kunne hatt flere barnehageplasser, men ikke nok til at en ønsker å etablere ny barnehage. Ut over det er det god balanse i delområdene og det trengs ikke tiltak ut over vedtatte bygde barnehager.

Bydel 3 - Lund (Delområde: Lund/Sødal, Kongsgård/Gimlekollen og Justvik/Ålefjær)

Det forventes en vekst på i underkant av 100 barn i perioden frem til 2031. Det er fordelaktig at bydelen har overkapasitet fordi barn fra andre bydeler også bruker barnehageplass sentralt i bydelen. Det er underdekning på Justvik. Ny barnehage i Justvik sentrum vil bedre kapasiteten.

Bydel 4 - Tveit/Randesund (Delområde: Tveit, Hånes, Søm/Torsvikheia og Randesund)

I praksis er det god kapasitet på Tveit og stort sett god balanse i de andre delområdene.

Bydel Søgne - (Delområde: Langenes, Nygård og Lunde)

Det er overkapasitet i hele perioden og kommunedirektøren ser ikke for seg at det trengs å bygges ut nye barnehageplasser med det første i Søgne. Det bør likevel legges til rette for at det kan bygges en sentrumsnær barnehage som erstatning små eksisterende barnehager. Dette gjelder Spiren barnehage som eies av Oasen menighet og som i dag holder til i 4 ulike bygg med lite tilfredsstillende bygningsmessig kvalitet.

Bydel Songdalen - (Delområde Finsland, Nodeland og Rosseland)

Det ser ut til å bli god kapasitet i Songdalen i hele perioden frem til 2031. Det har vært en reell nedgang i antall barn fra i fjor til i år som gjør at noen barnehager ikke helt har fylt opp plassene i fra høsten. Kommunen har avsatt ei tomt "Nodeland Syd" som det på sikt om nødvendig kan bygges barnehage på. Det forventes ikke å bli behov for å realisere utbygging der med det første.

Gjeldende søknader om å få starte private barnehager

Noatun NærNode og Barnehage AS har søkt om å bygge barnehage for 120 barn på Justnes. Tomten eier viser til ligger mellom Justvik og Justneshalvøya, like ved Havlimyra barnehage. Barnehagen ønskes etablert som en NærNode-barnehage som er et nytt barnehagekonsept der barnehagen kombineres med et nærmiljøsentrum.

Oppvekst

Vurdering: Ut fra behovet foreslås det ikke å lokalisere barnehage i dette området og ikke med så mange plasser. Den aktuelle søker er henvist til foreslått anbudskonkurranse for privat barnehage på Justvik.

Drangsvann AS som er utbygger av boligområdet ønsker at det skal etableres barnehage på Benestad med 100-120 barn. De ønsker denne barnehagen skal komme så fort som mulig.

Vurdering: Barnehage i området er tatt med i barnehagebehovsplanen i 2025 med 40 plasser, men der er ikke endelig vedtatt ettersom at 2025 er utenfor økonomiplanperioden. Det er ønskelig at barnehageplassene Læringsverkstedet har fått konsesjon på i forhold til Solkollen Strømme ble flyttet til Benestad, da det ikke forventes økning i antall barn i de allerede utbygde områdene på Søm/Strømme. Det forventes at det på sikt vil komme mange barn i de nye byggeområdene på Benestad og dermed er det naturlig at det blir bygd en barnehage der. Kommunen er usikker på utbyggingstakten i boligområdet. Derfor må omfang og tidspunkt for realisering vurderes på nytt ved neste eller senere rullering av barnehagebehovsplanen.

Skolebehov

Vurdering av skolebehov gjøres årlig i forbindelse med økonomiplanarbeidet. Til grunn for disse vurderingene utarbeides årlige prognoser på delområdenivå på bakgrunn av eksisterende befolkningssammensetning, utbygging og andre demografiske forhold. Prognosene holdes opp mot tilgjengelig kapasitet på den enkelte skole og i det enkelte delområde. Før kommunesammenslåingen er det foretatt en grundig kapasitetsvurdering på hver enkelt skole. Det er stort sett god skolekapasitet i de fleste områdene i Kristiansand. Enkelte områder har svært god kapasitet.

I områdene som har kapasitetsutfordringer er det igangsatt eller planlagt skoleutvidelser. Dette gjelder:

- Havlimyra skole - kapasiteten utvides til 450 elever på ungdomstrinnet med ferdigstillelse til skolestart 2021/22.
- Wilds minne skole - den gamle skolen rives, ny skole bygges for 500 elever med ferdigstillelse ved årsskiftet 2022/23.
- Hånesområdet - kapasiteten på barne- og ungdomstrinnet må utvides. Det er avsatt 100 mill. kr til tiltak i økonomiplanperioden. Konkrete tiltak vil bli foreslått ved neste rulling av økonomiplanen på bakgrunn av egen utredning av fremtidig struktur i området.

Øvrige investeringstiltak er på bakgrunn av nedslitt bygningsmasse eller andre forhold som ikke dreier seg om kapasitetsutfordringer. Dette gjelder:

- Mosby oppvekstsenter - ferdigstilles til barnehage- og skolestart 2021/22.
- Tangvall skolesenter - ferdigstilles ved årsskiftet 2021/22.
- Vågsbygd skole - utvidelse for å realisere vedtak om skolestruktur i området og nedleggelse av Åsane skole. Ferdigstillelse til skolestart 2023.
- Tunballen skole - tiltak for å ta imot elever fra Rosseland skole dersom nedleggelse.

Det vises forøvrig til investeringskapitlet for nærmere beskrivelse av alle investeringsprosjekt.

4.7 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

4.7.1 Satsingsområde: Attraktiv og miljøvennlig

Retningsmål: Kristiansand er et sosialt rettferdig lavutslippssamfunn med 80 % lavere klimagassutslipp i 2030 enn i 2015.

Det er et sterkt fokus på klima og økologisk bærekraft i den pedagogiske virksomheten i barnehager og skoler.

Dette er tydeliggjort i Rammeplan for barnehager som fremhever at barnehagen har en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn. Barnehagen skal legge grunnlag for barnas evne til å tenke kritisk, handle etisk og vise solidaritet, og barna skal gjøre erfaringer med å gi omsorg og ta vare på omgivelsene og naturen.

I læreplanen for grunnskolen er bærekraftig utvikling ett av tre tverrfaglige tema. Gjennom arbeid med temaet skal elevene utvikle kompetanse som gjør dem i stand til å ta ansvarlige valg og handle etisk og miljøbevisst. Elevene skal få forståelse for at handlingene og valgene til den enkelte har betydning.

Barnehager og skoler skal også i sin daglige drift bidra til reduserte klimautslipp og en bærekraftig utvikling gjennom å legge til rette for og oppmuntre til at barn og elever ikke blir kjørt med bil til og fra barnehager og skoler. Alle enheter innenfor oppvekst skal også ha miljøsertifisering. Barnehager og skoler oppmuntres også til å utvikle en kultur for gjenbruk gjennom blant annet bytte av utstyr og klær.

For ansatte i oppvekstsektoren er det fokus på å redusere reisevirksomhet og bidra til mer klimavennlige transportmåter.

4.7.2 Satsingsområde: Inkluderende og mangfoldig

Retningsmål: I Kristiansand er alle inkludert i utdanningsløp og arbeidsliv.

For at barn og unge skal oppleve å mestre overgangene i utdanningsløpet fra barnehage til videregående opplæring er det utarbeidet en plan for overganger for barn i barnehage og for elever i grunnskolen. Planen skal sikre grunnleggende viktige forhold i overgangsfaser som har vesentlig betydning for barnas utvikling, læring og trivsel. Alle ansatte i barnehager og skoler i Kristiansand skal kjenne til og forstå betydningen av trygghet, tilknytning og tilhørighet i en overgangsfase. I arbeidet er det sentralt at ansatte forstår betydningen av at barn og elever får nye opplevelser og nye muligheter og læring i en overgangsfase. Planen skal bidra til å sikre god dialog og god informasjonsflyt ved alle overganger mellom tilsatte og foreldre.

Faget utdanningsvalg skal skape en helhet mellom grunnskole og videregående opplæring, men også gi elevene mulighet til å prøve ut egne interesser og bli bevisst egne evner for slik å kunne ta bedre og mer kunnskapsbaserte utdannings- og yrkesvalg. Elevene hospiterer i videregående skole både på 9. og 10. trinn. Kommunen samarbeider med lokalt næringsliv gjennom at alle elever på 9. trinn får tilbud om to bedriftsbesøk og er utplassert en uke i arbeidspraksis på 10. trinn.

Bedre gjennomføring i matematikk er et samarbeidsprosjekt mellom Kristiansand kommune og Fylkeskommunen. Prosjektet startet opp i 2015 med bakgrunn i Regjeringens realfagstrategi. Mange elever har lavt utbytte av skolens matematikkundervisning, og dette har blitt pekt på som en viktig årsak til at elever ikke gjennomfører videregående opplæring. Gjennom satsingen ønsker skolene å fokusere på bedre sammenheng i utdanningsløpet ved å drøfte og jobbe med faglige, metodiske og matematikkdidaktiske emner. Yrkesfagenes status må vies økt oppmerksomhet.

Oppvekst

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Alle barn og unge får et sammenhengende utdanningsløp og aktivitet ut fra egne forutsetninger	Foreldres tilfredshet med tilvenning og skolestart, kommunale barnehager (skala 1-5)		4,5	4,6
	Utdanning og yrkesveiledning 10. trinn (skala 1-5)		4,0	4,1
	Vurdering for læring 10. trinn (skala 1-5)		3,3	3,5
	Vurdering for læring 7. trinn (skala 1-5)		4,0	4,2
Andel barn i barnehage med flerkulturell bakgrunn øker	Andel minoritetsspråklige barn (1-5 år) som går i barnehage	81,4 %	83,0 %	89,0 %
Andel barn som har utbytte av det ordinære pedagogiske tilbudet i barnehager og skoler øker	Andel barnehagebarn som mottar spesialpedagogisk hjelp	3,4 %	3,2 %	3,0 %
	Andel elever som mottar spesialundervisning.		6,8 %	6,5 %
	Andel elever som mottar spesialundervisningen i klasserommet.		50,0 %	60,0 %
Foreldre er tilfredse med barnehagetilbudet	Foreldres generelle tilfredshet med barnehagetilbudet, kommunale barnehager (skala 1-5)		4,6	4,7
SFO-tilbudet er tilgjengelig for alle	Andel barn på 1. trinn som benytter seg av SFO i områder med sosioøkonomisk indeks over 1,4	75,0 %	77,0 %	80,0 %

Retningsmål: I Kristiansand opplever alle barn og unge trygghet, verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet

To barnehager og to skoler har vært piloter i BTI-modellen (Bedre Tverrfaglig Innsats). Fra 2021 skal modellen implementeres i hele kommunen. Modellen skal bidra til systematikk og bedre koordinert tverrfaglig innsats ved at de som står i fare for å falle utenfor blir identifisert tidlig og tiltak settes inn tidlig.

Det er et sterkt fokus på livsmestring i den pedagogiske virksomheten i barnehager og skoler. Dette er tydeliggjort i Rammepplan for barnehager fremhever at barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser. For å styrke barnehagenes pedagogiske arbeid med livsmestring og helse pågår satsingen *Kroppen er min!* der alle barnehageansatte får tilført økt kunnskap innen traumeforståelse og traumebevisst tilnærming overfor barn. En hovedmålsetting er at mulige krenkelser, som seksuelle overgrep, vold og alvorlig omsorgssvikt skal avdekkes så tidlig som mulig. Arbeidet skal også virke forebyggende gjennom at det kommer alle barn til gode, og ikke bare utsatte barn.

I læreplanen for grunnskolen er folkehelse og livsmestring ett av tre tverrfaglige tema. Temaet skal bidra til at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, og personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte. Aktuelle områder innenfor temaet er fysisk og psykisk helse, levevaner, seksualitet og

Oppvekst

kjønn, rusmidler, mediebruk, og forbruk og personlig økonomi. Verdivalg og betydningen av mening i livet, mellommenneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, og å kunne håndtere tanker, følelser og relasjoner er sentralt i dette arbeidet.

Skolefritidsordningen er en viktig inkluderingsarena. Barndommen har sin egenverdi og SFO skal, i samarbeid og forståelse med hjemmet, ivareta barnas behov for omsorg og tilsyn, samtidig som det gis rik mulighet for fritid og lek. For å sikre enhetlig tjenester og kvalitet i SFO er det etablert et nettverk for SFO-ledere der deltakerne sammen med kommuneadministrasjon deler og utvikler kunnskap for å øke kvaliteten i SFO-tilbudet.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Barn og elever opplever trygghet og trivsel i barnehager og skoler.	Andel elever som opplever mobbing 10. trinn (skala 1-5)		5,4 %	5,0 %
	Andel elever som opplever mobbing 7. trinn (skala 1-5)		5,5 %	5,0 %
	Relasjon mellom barn og voksen i barnehagen, kommunale barnehager (skala 1-5)		4,5	4,6
	Støtte fra lærerne 10. trinn (skala 1-5)		4,1	4,2
	Støtte fra lærerne 7. trinn (skala 1-5)		4,5	4,6
	Trivsel i skolen 10. trinn (skala 1-5)		4,3	4,5
	Trivsel i skolen 7. trinn (skala 1-5)		4,4	4,6
	Barn og unge opplever at de får medvirke og påvirker innholdet i barnehage og skole.	Barn og foreldres medvirkning i barnehagen, kommunale barnehager (skala 1-5)		4,3
Elevdemokrati og medvirkning 10. trinn (skala 1-5)			3,4	4,0
Elevdemokrati og medvirkning 7. trinn (skala 1-5)			3,9	4,2
Barn og unge opplever mestring og utvikler ferdigheter i å mestre eget liv.	Andel elever på de to øverste mestringsnivåene på nasjonale prøver i lesing 5. trinn		77,0 %	80,0 %
	Andel elever på de to øverste mestringsnivåene på nasjonale prøver i regning 5. trinn		78,0 %	80,0 %
	Andel elever på de tre øverste mestringsnivåene på nasjonale prøver i lesing 8. trinn		75,0 %	80,0 %
	Andel elever på de tre øverste mestringsnivåene på nasjonale prøver i regning 8. trinn		70,0 %	75,0 %
	Barnets utvikling i barnehagen, kommunale barnehager (skala 1-5)		4,7	4,8
	Mestring i skolen 10. trinn (skala 1-5)		4,0	4,2
	Mestring i skolen 7. trinn (skala 1-5)		4,2	4,4
	Motivasjon for skolearbeidet 10. trinn (skala 1-5)		3,6	3,8
	Motivasjon for skolearbeidet 7. trinn (skala 1-5)		4,0	4,2

4.7.3 Satsingsområde: Skapende og kompetent

Retningsmål: Kristiansand er en ledende kompetanseby hvor innbyggerne bruker og utvikler sin kompetanse

Gjennom satsingene FLiK og Inkluderende læringsmiljø i de gamle kommunene ble det satt et sterkt fokus på at kvalitetsarbeidet og tjenesteutviklingen innenfor oppvekstområdet i Region Kristiansand skal være kunnskaps- og forskningsbasert. Dette arbeidet blir videreført i de nye strategiene for oppvekst i Region Kristiansand og i Kristiansand kommune. Kristiansand er en pådriver i det regionale arbeidet, særlig gjennom de regionale ordningene for kompetanseutvikling i barnehager og skoler (DEKOMP og REKOMP).

Prosjektet *Godt begynt – barn og unge i Agder* handler om at barn og unge skal ha best mulig helse i sin hverdag, og at helsesykepleiere i helsestasjonene og på skolene kan arbeide ut fra best tilgjengelig kunnskap for å bedre hjelpe alle. *Målet med forskningsprosjektet Godt begynt er å få mer kunnskap om hvordan barn og unge i Agder har det, og å forbedre tjenestene. Godt begynt legger til rette for:*

- Kunnskapsbasert vurdering av barn og unges utvikling, psykiske helse og livskvalitet til bruk som beslutningsstøtte i tjenestene.
- Oversikt over hvordan psykisk helse og livskvalitet er fordelt i befolkningen.
- Å undersøke hvordan helsesykepleiere og lærere erfarer bruken av en digital løsning for systematisk arbeid med barn og unges helse

DigiBarnevern er et samarbeidsprosjekt mellom kommuner (Trondheim, Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Asker, Bærum), KS og Bufdir, som består av to kommunale delprosjekter:

- Utvikling av nytt digitalt saksbehandlingsprogram for barneverntjenesten.
- Utvikling av muligheter for innbyggerdialog på elektroniske plattformer mellom brukere og ansatte.

Kommunen og skolene samarbeider tett med Universitetet i Agder for å få en lærerutdanning for fremtiden. Gjennom *ProDig-samarbeidet* utdannes det grunnskolelærere som er godt rustet til å møte både læreplanens og skolens krav til profesjonsfaglig digital kompetanse. UiA frikjøper lærere i 20 % stilling for å aktivt være del av fakultetene.

FriDA er et samarbeid for kommuner for anskaffelse og utvikling av innhold og tjenester. Dette samarbeidet skal også Kristiansand kommune være en del av. Skoleeier har etter opplæringsloven § 2-15 ansvaret for å gi elevene nødvendige læremidler og læringsressurser, også digitale. Med fagfornyelsen kan det være utfordrende og arbeidskrevende for den enkelte kommune å anskaffe og få utviklet digitale løsninger. Et samarbeid gjør det lettere å løse disse utfordringene på en effektiv måte nå og i fremtiden.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Flere fullfører videregående opplæring og høyere utdanning	Andel elever som gjennomfører videregående opplæring i løpet av 5 år		79,0 %	85,0 %
	Andel elever som har fullført og bestått vg1		85,0 %	90,0 %
	Grunnskolepoeng (skala 10-60)	42,9	42,0	43,0
	Karaktersnitt på skriftlig eksamen i matematikk (skala 1-6)		3,7	3,9
	Karaktersnitt på skriftlig eksamen i norsk hovedmål (skala 1-6)		3,5	3,7

Retningsmål: Kristiansand er regional drivkraft og nasjonal pådriver for å anvende teknologi i utvikling av effektive og behovsdrevne tjenester.

Partnerskapet med UIA videreutvikles gjennom regionale ordninger for kompetanseutvikling i barnehage og skole. Ordningene inngår i det regionale samarbeidet og skal bidra til å gjøre utviklings- og kvalitetsarbeidet mer forutsigbart og langsiktig for både skoleeiere, universitet og høyskoler. Utviklingsarbeidet bygger på lokale utfordringer og skal øke kvaliteten i barnehager og skoler. Ordningene skal også bidra til kompetansebygging i Universitets- og Høyskolesektoren (UH) ved at ansatte og elever/studenter på skoler og i UH skal utvikle sin kompetanse gjennom et styrket samarbeid om teori og praksis.

Masterstudiet i barnevern er utviklet i partnerskap mellom Universitet i Agder og Kristiansand kommune. Barneverntjenesten har samarbeidet med universitetet fra lansering av idéen, om innholdet i studiet og også bidratt med kompetanse på hva som behøves i tjenesten. Barnverntjenesten har forpliktet seg til å bidra med praksisplasser og ansatt syv praksisveiledere som til daglig jobber i barneverntjenesten for å serve studenter i flere praksisperioder i løpet av studiet.

Oppvekst videreutvikler også partnerskapet med UIA gjennom samarbeid omkring masterutdanning i offentlig ledelse. Samarbeidet skal fremme kompetansemobilitet mellom UiA og Kristiansand kommune, og bidra til å utvikle mer strategisk anvendelse av kompetanse internt i Kristiansand kommune. Dette fører til et tettere samspill mellom kompetanseutvikling og kommunalt behov gjennom blant annet masteroppgaver, studentprosjekter og kompetanseprogram. Samarbeidet skal også bidra til å fremme forskningsbasert utvikling i Kristiansand kommune for å håndtere utfordringsbildet og realisere vedtatte mål og til å fremme forskningsformidling og samarbeid i regionen.

For å møte fremtidens kompetansebehov er vi avhengige av at flere velger en yrkesfaglig utdanning. For å lykkes med dette er samarbeid med bedrifter og opplæringskontor sentralt. Samarbeidet danner grunnlaget for arbeidsukeutplassering i praktiske yrker kan bidra til at flere elever velger yrkesfag. Ulike opplæringskontor kommer også på besøk til ungdomsskolene i faget Utdanningsvalg for å fortelle om hvilke muligheter en yrkesfaglig utdanning kan åpne for.

Å fullføre videregående opplæring er svært sentralt for å lykkes videre i utdanning, arbeidsliv og kunne ha et godt liv forøvrig. Derfor er eget periodemål med indikatorer på læringsutbytte og gjennomføring i videregående skole særlig viktige.

4.8 Endring betalingssetter

Barnehage

Betalingssetterne fastsettes i samsvar med statens fastsatte makspris og reguleres i Statsbudsjettet. Det gjelder også moderasjonsordningene for gratis kjernetid, søskenmoderasjon og redusert betaling pga. lav inntekt. Ifølge Statsbudsjettet blir makspris for full barnehageplass 3 230 kr per måned i 2021. Alle husstander med samlet skattbar inntekt på under 592 167 kr vil ha rett til reduksjon i foreldrebetalingen. (6% regelen). Inntektsgrense for 20 timer gratis kjernetid per uke vil være 566 100 kr for våren og 583 650 kr fra august.

Kostpenger er basert på selvkost dvs. kommunene kan ikke ta mer inn i kostpenger enn det som brukes på mat til barna. Det foreslås at kostpengene holdes uendret på 210 kr pr. måned for full plass. Delte plasser betaler andelen av dette, dvs. plassprosent ganget med 210 kr.

Kommunal kontantstøtte

Kristiansand kommune har kommunal kontantstøtte for barn 2-3 år. Det utbetales 4 000 kr per måned for barn som ikke har barnehageplass. Det har siden innføringen av ordningen i snitt vært rundt 100 barn som mottar kontantstøtte. Andel barn med kontantstøtte gikk litt ned i 2020, noe som kan henge sammen med at det er bedre barnehagekapasitet nå enn tidligere år. Ordningen har omtrent nøytral økonomisk effekt og det ville være nok barnehageplasser til de ca. 20 barna som det er beregnet ville startet i barnehage dersom kontantstøtteordningen ble avviklet. Det blir fremmet en sak til bystyret i november angående mulig avvikling av kontantstøtte.

Skole/SFO

Høsten 2020 legges det frem forslag til nye vedtekter for skolefritidsordningen i Kristiansand. Vedtektene regulerer blant annet formål, opptak, oppsigelse av plass, foreldrebetaling, oppholdstider, plasstyper m.m.

De foreslåtte satsene for foreldrebetaling, gjeldende fra 01.01.2021 er i henhold til de plasstyper som ligger i forslaget til vedtekter. Satsene for 2021 er foreslått gitt en ekstra prisjustering på 3% ut over kommunal deflator på 2,5%, totalt 5,5%. Det er foreslått en søskenmoderasjon på 15%.

Sats for hel plass i SFO blir dermed 3 406 kr per måned, en økning på 178 kr i forhold til 2020. Satsene inkludere kostpenger.

Ordningen med inntektsgradert betaling er foreslått videreført, men med justeringer som følge av endringer i statsbudsjettet:

- Inntekt under 200 000 kr trinn 1 til 4 - ingen betaling
- Inntekt over 200 000 trinn 1 til 4 - maksimalt 6% av husholdningens samlede inntekt.
- Inntekt mellom 500 000 kr og 624 433 kr trinn 1 og 2 maksimalt 6% av husholdningens samlede inntekter.

I Statsbudsjettet for 2021 er det foreslått at inntektsgraderingsordningen som gjelder for 1. og 2. trinn utvides til å gjelde også 3. og 4. trinn fra og med høsten 2021.

Med virkning fra høsten 2020 innførte (og kompenserte) staten en ordning med gratis SFO for barn med særskilte behov på 5. til 7. trinn. Ordningen inkluderte ikke barn på ungdomstrinnet. Kommunen hadde allerede innført gratis SFO for barn med særskilte behov fra 5.-10. trinn og i videregående alder. Som en del av innsparingsforslagene i økonomiplanen er det foreslått å avvikle ordningen med gratis SFO for funksjonshemmede fra 8. trinn og oppover da dette ikke er lovpålagt eller særskilt finansiert fra staten.

Leie av skolelokaler

Satsene for leie av skolelokaler er foreslått justert med kommunal deflator på 2,5%. Endringene gjøres gjeldende fra 01.01.2021.

Gratisprinsippet gjelder for frivillige foreninger og lag som ønsker å benytte kommunale bygg/gymsaler.

4.9 Planoppgaver

- Plan for livsmestring - ferdig 2021
- Plan for kvalitet på oppvekstfeltet - 2021
- Skolestrukturplaner - 2021
  - Hånesområdet
  - Rosseland/Vollan skole
  - Ungdomstrinn Søgne
- Plan for bruk av teknologi i barnehage og skole

4.10 Driftsbudsjett

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Oppvekststab	0	42 552	35 235	34 935	34 815	35 915
Skole	0	1 373 200	1 380 875	1 373 881	1 371 595	1 367 456
Barnehage	0	953 395	975 626	960 228	955 056	957 107
Barne- og familietjenester	0	366 880	377 922	377 750	377 750	377 750
Sum	0	2 736 027	2 769 658	2 746 794	2 739 216	2 738 228

Oppvekst sitt driftsbudsjett er redusert fra 2020 til 2021 med 9 mill. kr. Budsjettet er kompensert for pris- og lønnsvekst på 42,6 mill. kr. Området har et innsparingskrav på 8,3 mill. kr.

4.11 Oppvekststab

4.11.1 Kort om kommunalsjefområdet

Oppvekst stab er organisert under to stabsledere og har følgende hovedansvar:

- Støtte kommunalsjefer og direktør i oppfølging av enheter m.v.
- Saksbehandling og utredning - politisk og administrativt
- Fagutvikling
- Myndighetsansvar etter lovverk, særlig barnehagemyndighet som også gjelder alle private barnehagene
- Forvaltningsoppgaver som blant annet barnehageopptak, vedtak om spesialpedagogiske tiltak barn i barnehager, spesialundervisning i friskoler og fosterbarn i andre kommuner
- Realisere barnehage- og skoleanlegg i samsvar med investeringsprogram
- Ulike planoppgaver

4.11.2 Hovedutfordringer

I forbindelse med kommunesammenslåingen og den nye organiseringen, er det viktig at staben er dimensjonert og tilpasset nye behov og arbeidsmåter. Ved innplassering av ansatte var staben noe overdimensjonert på enkelte områder, men manglet kapasitet på andre. Disse forholdene, og den økonomiske situasjonen har medført at det er gjennomført en betydelig nedbemanning ved ikke å erstatte ved naturlig avgang, i tillegg til egen nedbemanningsprosess ut fra definert økonomisk overtallighet. Per 2021 ventes staben å være redusert med minst 11 personer i forhold til januar 2020. Noe av reduksjonen skjer ved å overføre personell med lønnsmidler til andre steder i organisasjonen,

Oppvekst

mens det meste av avgangen gjør at midler kan omdisponeres til å styrke kjernetjenestene i barnehage, skole og helse.

4.11.3 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Oppvekststab	0	42 552	35 235	34 935	34 815	35 915
Sum	0	42 552	35 235	34 935	34 815	35 915

4.11.4 Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	42 552	42 552	42 552	42 552
Deflatoredtrekk RNB 2020	-536	-536	-536	-536
Sum Lønns- og prisjustering	1 050	1 050	1 050	1 050
Tidligere vedtatte tiltak				
Rajshahi	304	304	304	304
Sum Tidligere vedtatte tiltak	304	304	304	304
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-5 430	-5 730	-5 730	-5 177
Vedtatte endringer	-4 611	-4 911	-4 911	-4 358
Vedtatt ramme	37 941	37 641	37 641	38 194
Sum Innsparingstiltak	0	0	0	-553
Nye tiltak				
Fresh Water Project - vannprosjekt Rajshahi	120	120	0	0
Lønnsharmonisering ny kommune	234	234	234	234
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	60	60	60	60
Overføring av årsverk fra oppvekst til organisasjon BHT prosjektperiode	-1 100	-1 100	-1 100	0
Overførte budsjettmidler Nye mønstre trygg oppvekst	-2 050	-2 050	-2 050	-2 050
Rajshahi oppjustering	30	30	30	30
Sum Nye tiltak	-2 706	-2 706	-2 826	-1 726
Nye tiltak og realendringer	-2 706	-2 706	-2 826	-2 279
Ramme 2021-2024	35 235	34 935	34 815	35 915

Tidligere vedtatte tiltak

Rajshahi

Rajshahi-komiteen skal i 2021 gjennomføre en ny innsamlingsaksjon. Innsamlingsaksjonene gjennomføres hvert 3 år i tett samarbeid med blant annet skoler og barnehager. Som ved tidligere aksjoner foreslås det et kommunalt bidrag til innsamlingen på 224 000 kr (2 kr per innbygger) samt en engangsbevilgning på 110 000 kr som støtte til gjennomføringen av aksjonen. Totalt 334 000 kr.

Nye tiltak

Fresh Water Project - vannprosjekt Rajshahi

I 2016 bevilget bystyret 500 000 kr til utbygging av vannforsyning i tre ulike slumområder i Rajshahi. Den økonomiske rammen var ikke tilstrekkelig til å etablere så mange vannposter som ønskelig. Det er valgt å prioritere fremføring av friskt vann til et nytt område der det er behov for 3-4 vannposter. Etablering av nye vannposter er foreslått bevilget med 120 000 kr i 2021 og 2022.

Overføring av årsverk fra oppvekst til organisasjon BHT prosjektperiode

Oppvekst har overført en psykologstilling til bedriftshelsetjenesten i en treårig prosjektperiode.

Overførte budsjettmidler Nye mønstre trygg oppvekst

Det er bestemt at dette prosjektet koordineres fra samfunn og innovasjon og rammene flyttes derfor over.

4.12 Skole

4.12.1 Kort om kommunalsjefområdet

Skoleområdet har virksomhet knyttet til følgende tjenesteområder:

- Grunnskolevirksomhet på ordinære grunnskoler, kompetanseavdelinger (Hellemyr, Krossen og Nygård), Internasjonal skole og Mottaksskolen
- Skolefritidstilbud (SFO)
- Svømmeopplæringen
- Leirskole (Bringsvær)
- Skolelokaler og skoleskyss
- Voksenopplæring (Kongsgård)
- Kvalifiseringscenteret

Til sammen har skoleområdet 48 selvstendige enheter som rapporterer til kommunalsjef. Skoleområdet er kommunens største kommunalsjefsområde. På grunn av størrelse, kompleksitet og lederspenning har kommunalsjefsområdet også assisterende kommunalsjef.

4.12.2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringen for skoleområdet er å øke kvaliteten i tilbudene slik at alle barn og unge opplever seg inkludert i fellesskapet og at de opplever mestring og utvikling faglig og sosialt.

Kvalitetsutviklingsarbeidet utfordres av områdets stramme økonomiske rammer. Mange skoler klarer ikke å levere på lovpålagte oppgaver og levere tjenester av høy kvalitet innenfor dagens budsjetter. Skolestørrelsen er en av de viktigste kostnadsdriverne i grunnskolen og skolene i Kristiansand har betydelig færre elever i gjennomsnitt enn sammenlignbare kommuner. En mer effektiv utnyttelse av skolekapasiteten vil frigjøre ressurser som kan omfordeles og brukes til å styrke kvaliteten. Skoleområdets ramme må i tillegg styrkes for å håndtere økte utgifter i forhold til å innfri kravene i lærernormen og ivareta elevers krav på et trygt og godt læringsmiljø.

4.12.3 Hovedprioriteringer

Hovedprioriteringene for neste budsjettår er knyttet til disse områdene:

- Styrke skoleområdets økonomi - frigjøre og omfordele ressurser gjennom bedre utnyttelse av skolekapasiteten, utvikle tiltak som ikke gjelder kjernetilbudet og styrking av rammen
- Innføring av ny læreplan - Fagfornyelsen
- Organisasjonsutvikling med fokus på godt og tydelig lederskap og videreutvikling av de profesjonelle fellesskapene
- Fortsatt satsning på etter- og videreutdanning av lærere og ledere
- Innføring av BTI (Bedre tverrfaglig innsats) - bedre og mer koordinert tilbud til barn, unge og familier gjennom økt samhandling mellom de ulike tjenestene i kommunalområdet
- Bidra til å utjevne sosiale forskjeller og gjøre hverdagen bedre for barn i lavinntektsfamilier

Oppvekst

- Utbygging av skoler for å ha tilstrekkelig skolekapasitet
- Utvikle kvaliteten i SFO-tilbudet

4.12.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Skole	0	1 373 200	1 380 875	1 373 881	1 371 595	1 367 456
Sum	0	1 373 200	1 380 875	1 373 881	1 371 595	1 367 456

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	1 373 200	1 373 200	1 373 200	1 373 200
Sum Deflator	-16 354	-16 354	-16 354	-16 354
Sum Lønns- og prisjustering	33 921	33 921	33 921	33 921
Tidligere vedtatte tiltak				
Gratis buss til elever i skoletiden - prøveprosjekt	-516	-775	-775	-775
Integreringstilskudd	-2 431	-3 687	-3 687	-3 687
Midlertidige løsninger Mosby avsetning	-4 650	-7 351	-7 351	-7 351
Midlertidige løsninger Torkelsmyra skole	-6 048	-6 048	-6 048	-6 048
Midlertidige løsninger Wilds minne skole	4 133	2 066	2 066	2 066
Skolematprosjekt	1 008	1 008	1 008	1 008
Statsbudsjett 2020: SFO-ordning 1. og 2. trinn	1 750	1 750	1 750	1 750
Tilskudd Geitmyra matkultursenter i 2020	-579	-579	-579	-579
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-7 333	-13 616	-13 616	-13 616
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-2 260	-1 139	-2 259	-876
Sum Demografijustering	4 653	10 662	13 418	13 418
Vedtatte endringer	12 627	13 473	15 110	16 493
Vedtatt ramme	1 385 827	1 386 673	1 388 310	1 389 693
Sum Innsparingstiltak	0	0	0	-1 373
Nye tiltak				
Forsinket fremdrift Mosby - økte leiekostnader i 6 mnd. andel skole	1 500	0	0	0
Lønnsharmonisering ny kommune	1 263	1 263	1 263	1 263
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	2 366	2 366	2 366	2 366
Midlertidige løsninger Krossen skole	125	125	125	125
Midlertidige løsninger Torkelsmyra skole korrigerings	-700	-700	-700	-700
Møvig skole, overføring drift til inv.	-292	0	0	0
Overføring av stilling fra oppvekst til organisasjon	-174	-174	-174	-174
Overføring gratis leie fra kultur og innbyggerdialog andel oppvekst	1 538	1 538	1 538	1 538
Overførte prosjektmidler fra oppvekst til HM	-1 538	-1 538	-1 538	-1 538
Redusert pensjonspremie SPK	-17 100	-17 100	-17 100	-17 100
Statsbudsjett 2020: Gratis SFO for barn med særskilte behov 5-7 trinn	650	650	650	650
Statsbudsjett 2021: SFO 3 og 4 trinn	500	1 200	1 200	1 200
Økt driftsramme skole	8 000	5 000	3 000	3 000
Sum Nye tiltak	-3 862	-7 370	-9 370	-9 370
Sum Demografijustering	-1 090	-5 422	-7 345	-11 494
Nye tiltak og realendringer	-4 952	-12 792	-16 715	-22 237
Ramme 2021-2024	1 380 875	1 373 881	1 371 595	1 367 456

Tidligere vedtatte tiltak

Midlertidige løsninger Mosby avsetning

Midlertidige løsninger på Mosby fases ut når nytt oppvekstsenter er ferdig til barnehage-/skolestart 2021.

Midlertidige løsninger Torkelsmyra skole

Midler til å etablere Voie skole i midlertidige moduler ved Torkelsmyra skole som var lagt inn i 2020 bortfaller. Kostnadene gjelder montering, grunnarbeid

Midlertidige løsninger Wilds minne skole

Det er lagt inn midler til midlertidige løsninger for deler av skolen som berøres i forbindelse med nybyggprosjektet.

Skolematprosjekt

Bystyret har vedtatt 1 mill. kr i 2020 og 2 mill. kr årlig fra 2021 til skolematprosjekt. Bystyret ønsker forslag på prosjekter der langtids arbeidsledige/sosialhjelpsmottakere eller andre innbyggere på ulike trygdestønader kan sysselsettes. Økt matproduksjon (samt distribusjon) skal inngå i skolematprosjektet. Dette skal i første omgang prøves ut på utvalgte skoler i områder der sosioøkonomiske analyser tilsier at behovet for gratis skolemat til barna er størst.

Statsbudsjett 2020: SFO-ordning 1. og 2. trinn

Budsjettjusteringen skal sikre at foreldrebetalingen i SFO på 1.-2. trinn maksimalt skal utgjøre 6% av husholdningens inntekt fra høsten 2020.

Nye tiltak

Forsinket fremdrift Mosby - økte leiekostnader i 6 mnd. andel skole

De midlertidige løsningene som ble etablert under byggeperioden for Mosby oppvekstsenter må prolongeres et halvt år ekstra som følge av forsinket fremdrift i byggeprosessen. Midler til 6 måneders leie er lagt inn i budsjettet.

Midlertidige løsninger Krossen skole

Behov knyttet til nye elever på Krossen skole med et stort hjelpe- og arealbehov som ikke kan løses i eksisterende skole. Skolen er i dag sprengt, til tross for strenge krav til hvilke elever som får opptak. I 2020 er det etablert en midlertidig brakkøløsning som gir årlige leiekostnaden fra 2021 på 125 000 kr i brakkøløsningsperioden.

Midlertidige løsninger Torkelsmyra skole korrigerer

I forbindelse med at Voie skole ble nedlagt pr 01.08.20 ble det etablert og finansiert midlertidige løsninger på Torkelsmyra skole. De årlige kostnadene var beregnet til 2 mill. kr. Kostnadene er imidlertid blitt 700 000 kr lavere enn beregnet og rammen kan derfor reduseres tilsvarende.

Møvig skole, overføring drift til inv.

I 1. tertialrapport 2020 ble det vedtatt at Møvig skole kan omgjøre driftsmidler fra skolen til investeringsmidler med 285 000 kr i 2020 og 2021 til dekning egenandeler knyttet til 2 spillemiddelprosjekter.

Overføring gratis leie fra kultur og innbyggerdialog andel oppvekst

Midlene gjelder kompensasjon til skolene for tapte leieinntekter etter at prinsippet om gratis leie av gymsaler for lag og foreninger ble vedtatt i Økonomiplan 2020-2023.

Overførte prosjektmidler fra oppvekst til HM

Overføring av bevilgning Sommerjobbprosjekt fra oppvekst skole K-21 til helse og mestring K-32.

Redusert pensjonspremie SPK

Statens pensjonskasse (SPK) har beregnet at SPK-satsen reduseres fra 10,67% til 8,61% i 2021. I prognosen for 2021 er det tatt hensyn til premien for ny offentlig tjenestepensjon for ansatte født i 1963 og senere. Endelig prognose vil bli publisert i februar 2021. Justeringen har nøytral effekt.

Statsbudsjett 2020: Gratis SFO for barn med særskilte behov 5-7 trinn

I statsbudsjett for 2020 ble det bevilget 650 000 kr/år for å kompensere foreldre tapt foreldrebetaling ved å innføre gratis SFO for barn med særskilte behov på 5.-7. trinn.

Statsbudsjett 2021: SFO 3 og 4 trinn

I Statsbudsjettet for 2021 er det foreslått at inntektsgraderingsordningen i SFO utvides til å gjelde også 3. og 4. trinn fra og med høsten 2021.

Økt driftsramme skole

Skole blir tilført midler for å styrke ordinære rammer.

4.13 Barnehage

4.13.1 Kort om kommunalsjefområdet

Barnehageområdet består av til sammen 107 barnehager. Av disse er 37 kommunale barnehager, 50 private barnehager og 19 private familiebarnehager. I tillegg er det også 8 åpne barnehager som gir tilbud til barn og foreldre. Samlet er det ca. 5800 barn som har barnehageplass i Kristiansand. Per 15.09.19 er andelen av plassene 42 % kommunale og 58 % private.

På barnehagefeltet har kommunen to hovedoppgaver.

- Barnehagemyndighet for alle barnehagene
- Eier for de kommunale barnehagene.

Som barnehagemyndighet har kommunen ansvar for forvaltningsoppgaver som tilskudd til private barnehager, tilsyn, godkjenning av barnehager, dispensasjonssøknader og lignende. Vi har også et overordnet ansvar for faglig kvalitet i alle barnehager. Dette krever et godt samarbeid på mellom administrasjon, private og kommunale barnehager.

Som eier for de kommunale barnehagene, har vi særlig ansvar for lederoppfølging og drift av de kommunale barnehagene innenfor fag, økonomi og personal.

4.13.2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringen til barnehagene er å sikre god kvalitet i tilbudet for alle barn. Fokusområdene er inkluderende fellesskap, læring og utvikling og livsmestring.

I barnehagene skal barn i ulike sårbare og utsatte situasjoner få hjelp og tidlig innsats. Dette krever stor innsats internt i barnehagene, men også økt samhandling og kvalitetsutvikling med aktuelle fagmiljø i familiens hus. Samlet har vi store utfordringer med et økende behov for tilrettelagte tiltak og spesialpedagogisk hjelp.

I barnehagene skal alle barn oppleve at de er inkludert i fellesskapet. Fra 1. januar 2021 blir det lovfestet at alle barn har rett til et trygt og godt omsorgs- og læringsmiljø. Rammepåplanen stiller allerede krav om det, men nå kommer det strengere og tydeligere regler som skal sikre at alle barn har de.

Arbeid med samhandling og kvalitetsutvikling utfordres av krevende økonomiske rammer for den enkelte barnehage og kommunalsjefområdet i sin helhet.

4.13.3 Hovedprioriteringer

Hovedprioriteringene for neste budsjettår er knyttet til disse områdene:

- Organisasjonsutvikling med fokus på godt og tydelig lederskap og videreutvikling av de profesjonelle fellesskapene.
- Innføring av BTI (Bedre tverrfaglig innsats) - bedre og mer koordinert tilbud til barn, unge og familier gjennom økt samhandling mellom de ulike tjenestene i kommunalområdet
- Arbeid med det spesialpedagogiske feltet i barnehagene.
- Kommunens rolle som barnehagemyndighet. Det innebærer å ha god oversikt, veilede, samarbeide og føre tilsyn med alle barnehager. Dette krever et solid samarbeid med alle aktører på barnehageområdet.

4.13.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Barnehage	0	953 395	975 626	960 228	955 056	957 107
Sum	0	953 395	975 626	960 228	955 056	957 107

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

Økonomiplan

	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	953 395	953 395	953 395	953 395
Deflatoredtrekk RNB 2020	-4 780	-4 780	-4 780	-4 780
Sum Lønns- og prisjustering	23 715	23 715	23 715	23 715
Tidligere vedtatte tiltak				
Redusert integreringstilskudd	-782	-1 186	-1 186	-1 186
Redusert kapitaltilskudd private barnehager	-1 628	-1 628	-1 628	-1 628
Spesialpedagogiske tiltak barnehage	-7 056	-7 056	-7 056	-7 056
Spesialpedagogiske tiltak barnehage redusert ramme	-2 066	-2 066	-2 066	-2 066
Underskudd 2018 i kommunale barnehager	-4 032	-4 032	-4 032	-4 032
Økt dekningsgrad barnehager	1 845	1 845	1 845	1 845
Økte tilskudd til private barnehager som følge av ny bemanningsnorm	9 431	9 431	9 431	9 431
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-4 289	-4 693	-4 693	-4 693
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-250	-2 720	-5 130	-7 162
Sum Demografijustering	15 120	29 232	35 280	35 280
Vedtatte endringer	29 517	40 754	44 392	42 360
Vedtatt ramme	982 912	994 149	997 787	995 755
Sum Innsparingstiltak	0	0	0	-978
Nye tiltak				
Forsinket fremdrift Mosby - økte leiekostnader i 6 mnd. andel barnehage	500	0	0	0
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	707	707	707	707
Manglende tilskudd private barnehager	2 563	2 563	2 563	2 563
Nye satser Søgne (underskudd kommunale barnehager)	2 500	0	0	0
Redusert kapitaltilskudd private barnehager	0	-1 655	-3 311	-4 966
Statsbudsjett 2021: Barnehagemiljø	100	100	100	100
Statsbudsjett 2021: Besparelser 2% lavere pensjonspåslag private barnehager	-5 700	-7 400	-9 100	-9 100
Statsbudsjett 2021: Lavere deflator 2019-2021 tilskudd private barnehager	-3 900	-3 900	-3 900	-3 900
Statsbudsjett 2021: Makspris barnehage øker med 3%	-300	-300	-300	-300
Underskudd kommunale barnehager effekt satser private barnehager	8 500	0	0	0
Økning driftsramme barnehage	6 000	6 000	6 000	6 000
Økt dekningsgrad	2 000	2 000	2 000	2 000
Sum Nye tiltak	12 970	-1 885	-5 241	-6 896
Sum Demografijustering	-20 256	-32 036	-37 490	-30 774
Nye tiltak og realendringer	-7 286	-33 921	-42 731	-38 648
Ramme 2021-2024	975 626	960 228	955 056	957 107

Tidligere vedtatte tiltak

Redusert integreringstilskudd

Nedgang i integreringstilskuddet til kommunen er fordelt ut på hvert område og kommunalsjefsområde

Redusert kapitaltilskudd private barnehager

Private barnehager får høyere kapitaltilskudd de første 9 årene av barnehagebyggets levetid. Dette er en justering for endring i forhold til det.

Økt dekningsgrad barnehager

Kristiansand kommune har litt lavere dekningsgrad enn snittet av ASSS kommunene og det forventes basert på de siste års endringer at dekningsgraden går opp 0,2% fra 2020 til 2021. Oppvekst barnehage er kompenser 2 mill. kr for dette.

Økte tilskudd til private barnehager som følge av ny bemanningsnorm

De kommunale barnehagene innførte bemanningsnormen høsten 2018. I 2020 ble satsene til private barnehager basert på selvkostberegning for 2018, mens i 2021 skal gjennomsnittskostnaden for 2019 legges til grunn, lønns og prisjustert til 2021 nivå. Det betyr at en får inn helårseffekt av bemanningsnormen mot halvårseffekt i 2020

Nye tiltak

Forsinket fremdrift Mosby - økte leiekostnader i 6 mnd. andel barnehage

De midlertidige løsningene som ble etablert under byggeperioden for Mosby oppvekstsenter må prolongeres et halvt år ekstra som følge av forsinket fremdrift i byggeprosessen. Midler til 6 måneder leie er lagt inn i budsjettet.

Manglende tilskudd private barnehager

For lite avsatt budsjett til private barnehager i Søgne.

Redusert kapitaltilskudd private barnehager

Redusert tilskudd for 2021 på bakgrunn av faktiske beregninger som gjaldt 2019.

Statsbudsjett 2021: Barnehagemiljø

Midler i statsbudsjettet 2021 til økte kostnader i forbindelse med innføring av lovregler om psykososialt barnehagemiljø og internkontroll i barnehagene.

Statsbudsjett 2021: Besparelser 2% lavere pensjonspåslag private barnehager

I statsbudsjettet foreslås det at pensjonspåslaget til private barnehager reduseres fra 13 til 11 prosent. For uavhengige barnehager er det en skjermingsperiode der satsen for 2021 fremdeles holdes på 13 prosent, for så gå til 12 prosent i 2022 og 11 prosent i 2023.

Statsbudsjett 2021: Lavere deflator 2019-2021 tilskudd private barnehager

Som følge av korona og dermed et lavt lønnsoppgjør i 2020 er deflatoren som legges til grunn for omregning av kommunale barnehagers regnskap i 2019 omgjort til 2020 ganske lav. (1,6 prosent) Korreksjonen er for å ta hensyn til at oppvekst får lavere utgifter enn pris og lønnskompensasjonen som er gjort for hele rammen. Private barnehager får tilskuddene basert på overnevnte deflatorer som gjenspeiler reell pris og lønnsøkning, så dette er ikke et trekk, men mer en intern justering.

Statsbudsjett 2021: Makspris barnehage øker med 3%

Makspris øker 3 prosent som er noe høyere enn pris og lønnsveksten som legges til grunn. Justeringen er for merinntekt som følge av dette.

Økning driftsramme barnehage

Oppvekst- barnehage blir tilført midler for å styrke tilrettelagte tiltak. Det lå opprinnelig inne ett trekk fra 2020 til 2021 på 9,05 mill. kr. Rammen for tilrettelagte tiltak styrkes i denne økonomiplanen med til sammen 8 mill. kr. Rammen er da 1,05 mill. kr lavere i 2021 enn i 2020 ekskl. pris og lønnsstigning.

4.14 Barne- og familietjenester

4.14.1 Kort om kommunalsjefområdet

Barne- og familietjenester består av barneverntjenester, helsetjenester barn og familie, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og enhet for fag og støtte. Tjenestene er lokalisert i fem "Familiens Hus" som har ansvar for hvert sitt definerte geografiske område. Barnevernet for Kristiansandsregionen har i tillegg fire avdelinger som er lokalisert i Gyldengården. Gjennom interkommunalt samarbeid utøver barnevernet også slike tjenester for Lillesand og Birkenes. I tillegg driftes barnevernvakt for 30 kommuner i Agder og nasjonal Alarmtelefon for barn og unge.

I enheten helsetjenester barn og familie inngår svangerskapsomsorg, helsestasjon, skolehelse, familieveiledning, barnefysio- og ergoterapi. PPT samarbeider med barnehager og skoler for å øke kvaliteten på læringsmiljøene og sikrer vurdering av enkeltbarns utbytte av opplæring. Fag og støtte enheten består av forebyggende avdeling, spesialpedagogisk støtte i barnehagene og mobilt team i skolene.

4.14.2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringen for barne- og familietjenestene er å bidra til riktig hjelp tidligst mulig i livsløpet og tidlig identifisere barn i risiko for en uønsket utvikling.

Det er etablert fem "Familiens hus" i bydelene med sikte på å styrke tverrfaglig samhandling. Innbyggere skal motta koordinerte og treffsikre tjenester ved at Familiens hus har samlet kommunens ulike fagmiljøer bak en felles inngangsdør. Hvert av Familiens hus har faste barnehager og skoler i sitt område som de samarbeider med.

Det er ønskelig at barnehager og skoler skal ha faste profesjonelle samarbeidspartnere for å gi riktig støtte og stimulering til barn i opplæringen. Både PPT og enhet for Fag og støtte skal sammen med barnehager og skoler bidra til å sikre positive oppvekstmiljøer der barnet deltar ut fra sine forutsetninger. For ofte rapporterer brukere av ulike tjenester at det kan gis ulike anbefalinger fra tjenestene eller at tiltak som allerede er forsøkt kan foreslås på nytt fra andre tjenester. En viktig hensikt med "Familiens hus" er at hver tjeneste er kjent med hvilke tilbud andre tjenester kan gi og at innbyggere møter et koordinert og profesjonelt hjelpetilbud når de møter utfordringer der de trenger støtte eller profesjonell bistand.

Det er nasjonalt definerte veiledende normtall som for helsesykepleiere og leger i skolehelsetjenesten som Kristiansand fortsatt ikke fullt ut innfrir. Detaljerte nasjonale faglige retningslinjer for helsestasjon og skolehelsetjeneste samt svangerskaps- og barselomsorg, bidrar til klare beskrivelser av hvilke kvaliteter tjenesten skal levere. Detaljeringsgraden gjør det lokale handlingsrom til å utforme tjenestene mindre.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten i kommunen ble tildelt 10 mill. kr til styrking i 2020. Midlene brukes til helsesykepleier i barneskole, jordmødre, fysioterapeuter i 1.trinn. Det er en stor utfordring at disse 10 mill. kr tildeles etter søknad for kun ett år av gangen fra Helsedirektoratet. Dette er særlig kritisk fordi påkrevde jordmorstillinger som finansieres av styrkningsmidler ikke kan tilsettes fast fordi kommunen er avhengig av årlige og forutsigbare tilskudd fra staten.

Barneverntjenesten arbeider for å identifisere de mest riktige tiltak for hver enkelt familie gjennom å dreie tiltak fra kostbare kjøpetiltak til mer hensiktsmessige tiltak i egen regi - mest mulig i samarbeid med barnets familie. Barnevernet søker å styrke samarbeidet i den enkelte familie gjennom tiltaksavdelingen og økt bruk av familieråd/nettverksjobbing i alle fasene i en barnevernsak. Økte

egenandeler ved bruk av statlige barneverntiltak blir ikke kompensert fullt ut og er en vesentlig faktor for utgiftsveksten tjenesten har hatt de senere år. Samtidig er presset på tjenestene høyt med mange meldinger og undersøkelsessaker. Dette gjelder særlig barnevernets områdeavdelinger.

4.14.3 Hovedprioriteringer

Hovedprioriteringen neste år vil være å sikre sammenheng mellom ulike tjenester, gjøre synlig hvilke tilbud kommunen gir til ulike grupper innbyggere og sikre profesjonelle voksne som er nysgjerrige på og lyttende til barnets fortelling.

Barne- og familietjenester vil på ulike måter arbeide for en opplæring og et fritidstilbud som fremmer barn og unges psykiske helse, styrke tilbudet om foreldreveiledning og tilby svangerskapskontroller i henhold til nasjonale retningslinjer. Helsestasjon har mål om å prioritere en fast jordmor bemanning, for å løse økte statlige krav til denne tjenesten.

Barneverntjenesten prioriterer å dreie tiltakene til mer lokalt baserte tiltak. Dette er spesielt aktuelt for ungdom på institusjon eller som har vanskelige omsorgsbetingelser i egen familie. Reduserte utgifter til plasseringer i fosterhjem og institusjon omprioriteres til økte stillingsressurser i områdebarnevernet. Gjennom etablering av god internkontroll og nye rutiner, sikrer tilbakemeldinger fra Fylkesmannens tilsyn at kommunen har faglig forsvarlige og tjenester av god kvalitet.

Innføring av BTI er sentralt for å sikre bedre tverrfaglig samhandling overfor barn med behov for koordinerte tiltak.

4.14.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Barne- og familietjenester	0	366 880	377 922	377 750	377 750	377 750
Sum	0	366 880	377 922	377 750	377 750	377 750

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	366 880	366 880	366 880	366 880
Deflatornedtrekk RNB 2020	-3 502	-3 502	-3 502	-3 502
Sum Lønns- og prisjustering	9 084	9 084	9 084	9 084
Tidligere vedtatte tiltak				
Kompensasjon nedgang integreringstilskudd	3 730	5 746	5 746	5 746
Redusert integreringstilskudd	-3 938	-5 976	-5 976	-5 976
Reduserte leieutgifter Haugenbygget på Tangvall	-420	-420	-420	-420
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-629	-651	-651	-651
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-350	-500	-500	-404
Vedtatte endringer	4 603	4 431	4 431	4 527
Vedtatt ramme	371 483	371 311	371 311	371 407
Sum Innsparingstiltak	0	0	0	-96
Nye tiltak				
Barneergoterapeuter fra helse og mestring K-32	2 337	2 337	2 337	2 337
Fra barne- og familietjenesten til helse og mestring	-687	-687	-687	-687
Ledelsesressurs	410	410	410	410
Lønnsharmonisering ny kommune	203	203	203	203
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	593	593	593	593
Ressurs til forebyggende helsearbeid overføres fra kultur	103	103	103	103
Statsbudsjett 2021: Barn og unges psykiske helse	2 000	2 000	2 000	2 000
Statsbudsjett 2021: Barnevern utvidet aldersgrense ettervern	480	480	480	480
Økt driftsramme barne- og familietjenester	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Nye tiltak	6 439	6 439	6 439	6 439
Nye tiltak og realendringer	6 439	6 439	6 439	6 343
Ramme 2021-2024	377 922	377 750	377 750	377 750

Nye tiltak

Barneergoterapeuter fra helse og mestring K-32

Ved utarbeidelse av budsjett 2020 ble barneergoterapeutene i Kristiansand lagt til helse og mestring, de er nå tilført helse barn og unge.

Fra barne- og familietjenesten til helse og mestring

I budsjettet for 2020 ble det ved en feil overført midler som skulle vært på helse og mestring, disse føres nå tilbake til riktig kommunalsjefområde.

Ledelsesressurs

I forbindelse med overføring til ny kommune ble ledelsesressursen til helsestasjonen i Søgne lagt til feil område, denne tilføres nå.

Ressurs til forebyggende helsearbeid overføres fra kultur

Fag og støtte får overført 100 000 kr til forebyggende arbeid som ved en feil ble lagt til kulturområdet.

Statsbudsjett 2021: Barn og unges psykiske helse

I statsbudsjettet 2021 ble det bevilget 2 mill. kr til å styrke barn og unges psykiske helse.

Oppvekst

Statsbudsjett 2021: Barnevern utvidet aldersgrense ettervern

I statsbudsjettet 2021 ble det bevilget 480 000 kr til ettervern i barnevernet som følge av at aldersgrensen økes fra 23 til 25 år 1. januar 2021.

Økt driftsramme barne- og familietjenester

Barne- og familietjenester blir tilført midler for å styrke Helse barn og unge.

4.15 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede	Økonomiplan				Sum Inntekt	
	prosjektbeløp	2021	2022	2023	2024	2021-24	2021-24
	Brutto prosjekt utgift						
Investeringer							
EIE- Benestad tomt oppvekst	9 000	0	9 000	0	0	9 000	0
EIE- Fergefjellet barnehage	3 000	2 000	0	0	0	2 000	0
EIE- Havlimyra barnehage	32 006	14 669	13 837	0	0	28 506	0
EIE- Havlimyra ungdomsskole-utvidelse	80 813	45 449	0	0	0	45 449	0
EIE- Hånes skolestruktur	200	200	0	0	0	200	0
EIE- Kringsjø skole	331 173	25 000	0	0	0	25 000	-12 880
EIE- Mosby oppvekstsenter 1-7 skole nybygg	236 922	48 907	0	0	0	48 907	0
EIE- Odderøya barnehage	4 383	0	4 383	0	0	4 383	0
EIE- Strukturendringer skole, ev.rehabilitering	200 000	0	0	20 000	80 000	100 000	0
EIE- Strømme senter	3 195	0	3 195	0	0	3 195	0
EIE- Tangvall skole	460 938	144 647	139 865	15 707	0	300 219	0
EIE- Tunballen skole - akustikk	160	160	0	0	0	160	0
EIE- Tunballen skole - utvidelse	15 000	7 500	7 500	0	0	15 000	0
EIE- Uteområder barnehage i Søgne	9 820	2 900	0	0	0	2 900	0
EIE- Uteområder skole	13 600	3 000	0	0	0	3 000	0
EIE- Utvidelse av Vågsbygd skole	125 819	15 000	66 500	42 852	0	124 352	0
EIE- Voie skole utvidelse - avsetning	10 000	0	0	2 000	8 000	10 000	0
EIE- Voietun barnehage - mulighetsstudie	300	300	0	0	0	300	0
EIE- Wilds Minne Skole og flerbrukshall	363 358	33 607	86 889	180 275	61 087	361 858	0
EIE- Øvre Slettheia barnehage/ strukturendringer	47 004	26 505	16 499	0	0	43 004	0
IKT til undervisning/digitalisering	Løpende	15 150	15 350	15 350	15 350	61 200	0
Reserve - strakstiltak i skolen	Løpende	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	0
Utendørsarbeid ved skolene	Løpende	4 000	1 000	1 000	1 000	7 000	0
Sum Investeringer		1 946 691	389 994	365 018	278 184	1 199 633	-12 880

IKT til undervisning/digitalisering

Det ligger til sammen 15,15 mill. kr årlig til IKT i oppvekst for å realisere kontinuerlig 1:1 dekning av IKT-utstyr i skole. Noe av midlene brukes også på barnehage. Nivået er nødvendig for å ivareta målsettingen i henhold til IKT-planene.

Reserve - strakstiltak i skolen

Årlig bevilgning på 1 mill. kr til å tilrettelegge skoler, og til en viss grad barnehager, for elever med ulike funksjonshemminger. Gjelder særlig hørsels- og bevegelseshemmede. Rammen er ikke tilstrekkelig i forhold til behovet. Det må også brukes midler fra ordinær drift.

Utendørsarbeid ved skolene

Årlig bevilgning på 1 mill. kr årlig til opprusting av skolenes utearealer. Midlene brukes i stor grad som egenandel i forbindelse med spillemiddelanlegg. Slik realiseres anlegg for nærmere 2 mill. kr årlig. Det er fortsatt behov knyttet til uteområdene ved skolene som ikke lar seg løse innenfor den årlige rammen.

EIE- Benestad tomt oppvekst

Kristiansand kommune v/ Eiendom har fremforhandlet en avtale mellom Kristiansand kommune og utbygger av boligområde på Benestad. Avtalen sikrer kommunen bl.a. arealer til oppvekstsenter. Det er en kontraktsforpliktelse til utbetaling som forventes å inntre i 2022.

EIE- Fergefjellet barnehage

Fergefjellet barnehage er kjøpt av kommunen, men er ikke fullt ut hensiktsmessig i et langt perspektiv. Sløyden barnehage er nedlagt og kommunen har nå overtatt Trollhaugen barnehage. Det vil bli vurdert om denne barnehagen på et senere tidspunkt bør utvides for å dekke etterspørselen i området. Det ligger derfor inne en avsetning på 3 mill. kr i perioden.

EIE- Havlimyra barnehage

Justneshalvøya og Justvikområdet har hatt dårlig barnehagedekning. Derfor ble det til barnehagestart i 2017 etablert 46 midlertidige barnehageplasser i modulbygg ved Havlimyra barnehage.

Prognosene viser at barnehagebehovet som følge av utbyggingen på Justneshalvøya vil fortsette å øke. Derfor ble det ved forrige rullering av økonomiplanen vedtatt:

- Havlimyra barnehage utvides med ca. 50 plasser, som i praksis er erstatning for de midlertidige plassene.
- Det etableres i tillegg ca. 50 plasser på Justvik sentrum, forutsatt at reguleringsplan gir rom for det. Plassene etableres i privat regi etter anbudskonkurranse.

Ved denne rulleringen er prosjektet forskjøvet ett år med forventet byggestart i 2021 og ferdigstilling i 2022. Denne fremdriften er mer realistisk enn den som forelå.

Etablering av 50 nye plasser i privat regi ligger fortsatt inne i barnebehagebehovsplanen med realisering i 2024.

EIE- Havlimyra ungdomsskole-utvidelse

Det er lagt inn fullfinansiering av utvidelse på Havlimyra skole med oppstart i 2020 og ferdigstilling til skolestart i 2021. Skolen dimensjoneres da for ca. 450 elever. Fellesarealene er allerede dimensjonert for flere elever enn skolen har i dag, og utvidelsen vil derfor bestå av økt areal for elevene og arbeidsplasser for lærerne med et påbygg mot nordvest. Det er i tillegg behov for tiltak på uteområdet og at det etableres løsninger for å bedre trafikksikkerheten.

EIE- Hånes skolestruktur

Det avsettes 200 000 kr til å gjennomføre skolestrukturutredning i Hånesområdet som følge av elevtallsvekst og at deler av Vigvoll skole brant ned. Bydelshus for Hånes inkluderes i utredningen. Det er avsatt midler i økonomiplanperioden til å gjennomføre tiltak på bakgrunn av vedtak om fremtidig struktur. Ungdomstrinnet på Tveit, som i dag går på Ve skole, blir også del av utredningen.

EIE- Kringsjø skole

Kringsjø skole bygges ny for ca. 280 elever. Det bygges også en ny idrettshall. Skolen og idrettshallen integreres for å oppnå maksimale sambruksgevinster. Det er i tillegg innarbeidet 11`er kunstgressbane

Oppvekst

på skolens uteområde i samsvar med vedtatt reguleringsplan. Skolen får en plassering lengre syd på tomte enn der skolen ligger i dag. Ny adkomst vil skje via Rosshaven med oppgradert infrastruktur (vei, gang - og sykkelvei og parkering). Skolen drives tilnærmet normalt i byggeperioden, men med enkelte tilpasninger i forhold til adkomst og uteareal. Arbeidene startet opp høsten 2018 og ferdigstilles i oktober 2020. Siste del av uteområdene ferdigstilles i løpet av 2021.

EIE- Mosby oppvekstsenter 1-7 skole nybygg

Mosby barnehage avd. Høllen (som er lokalisert annet sted) samlokaliseres med skole i nytt oppvekstsenter på dagens skoletomt. Dagens barnehagebygg selges/avvikles. Skoledelen dimensjoneres for 220 elever, barnehagedelen for 120 barn. For å oppnå tilstrekkelig uteareal, er det ervervet tilleggsareal som i kommuneplanen er avsatt til tjenesteyting. I forbindelse med gjennomføring av prosjektet er hele oppvekstsenteret flyttet ut og etablert i midlertidige løsninger. Barnehagedelen er lokalisert til Høietun på egnet tomt til formålet, mens skoledelen er lokalisert ved Torridal skole på Hommeren. På grunn av at reguleringsplanen først ble vedtatt i juni 2019, ble oppstart av bygging utsatt til oktober/november 2019. Ny ferdigstillingsdato er satt til juli 2021. Opprinnelig skulle oppvekstsenteret vært ferdig til årsskiftet 2020/21.

EIE- Odderøya barnehage

Odderøya barnehage har pålegg fra miljørettet helsevern om å bedre sovefasilitetene for barna. Det er gitt frist til 2021 å utbedre. Tiltak er utredet med ulike nivå for utbedringen. Det er lagt inn 4.383 mill. kr som gir rom for å realisere de nødvendige tiltakene.

EIE- Strukturendringer skole, ev. rehabilitering

Det er avsatt 100 mill. kr i perioden til tiltak i Hånesområdet som følge av kapasitetsbehov og at deler av Vigvoll skole brant. Egen utredning av skolestruktur avklarer hvilke tiltak som skal gjøres.

EIE- Strømme senter

Familiens hus Øst er etablert i Strømme senter. Det er flere forhold ved bygningsmassen som ikke oppfyller arbeidsmiljøkrav eller krav til funksjonalitet for virksomheten. Det gjelder blant annet ventilasjon, lydskjerming og etterslep på innvendig vedlikehold. På bakgrunn av behovsutredning foreslås det å bevilge 3,1 mill. kr til nødvendige tiltak i 2022.

EIE- Tangvall skole

Tangvall skole, 8.-10. trinn, har i mange år hatt slitne lokaliteter nær sentrum av Tangvall. Ny skole er vedtatt bygd sammen med ny videregående skole for Kristiansandsregionen. Ungdomsskolen er planlagt med to byggetrinn. Første byggetrinn er dimensjonert for inntil 300 elever med mulighet for senere utvidelse til 540 elever (6 klasser per trinn).

Kommunen og fylkeskommunen planlegger og realiserer sine skoler gjennom et partnerskap med felles styringsgruppe. Administrasjonene har laget felles politiske saksfremlegg og beslutningsgrunnlag for hhv. kommunestyret og fylkestinget underveis i prosessen. I tilknytning til skolene bygges det ny idrettshall med flerbrukshall og turnhall, ny friidrettsstadion, nye klubblokaler for idrettsklubber og rehabilitering av kunstdekker på fotballbaner. Det ble inngått kontrakt for skoleanlegget for gjennomføringsfasen i september 2020. Friidrettsstadion skal ferdigstilles i løpet av 2020. Ungdomsskolen og idrettsbygg er planlagt ferdigstilt desember 2022. Videregående skole skal stå ferdig til skolestart 2023.

EIE- Tunballen skole - utvidelse

For å ta høyde for en mulig nedleggelse av Rosseland skole, er det lagt inn til sammen 15 mill. kr til en oppgradering på Tunballen skole i 2021 og 2022. Forutsatt vedtak om nedleggelsesprosess på Rosseland

Oppvekst

skole, utredes hvilke tiltak som bør gjennomføres på Tunballen for å ta imot flere elever. Behovene gjelder blant garderobeforhold, arbeidsplasser for ansatte og tiltak på uteområdet. Foreldre ved skolen har lagt ned et stort arbeid og foreslått mange tiltak for å oppgradere uteområdet som dermed lar seg realisere.

EIE- Uteområder barnehage i Søgne

I gjeldende økonomiplan for Søgne ble det bevilget midler i henhold til plan for opprustning av lekeplasser i barnehage. Det er lagt inn 2,9 mill. kr i 2021 for å fullføre tiltakene ved Åros og Torvmoen barnehager.

EIE- Uteområder skole

Prosjektet omfatter oppgradering/nybygg av uteområder på Nygård - og Langenes skole. På Nygård skole gjelder det oppgradering av parkeringsplasser, ny kunstgressbane, pumtrack-bane, basketballbane, trampoliner, klatreanlegg, samt flere mindre områder for de minste barna. Langenes skole er fortsatt under detaljplanlegging, men her planlegges det for diverse tau og klatreanlegg, trampoliner, basketballbane, asfalthumper for sparkesykler m.m.

EIE- Utvidelse av Vågsbygd skole

I dette prosjektet er det tatt høyde for å utvide Vågsbygd skole og legge ned Åsane skole i samsvar med skolestrukturutredningens alternativ OB.

Oppstart av prosjektering i 2021, med ferdigstilling til skolestart i 2023.

EIE- Voie skole utvidelse - avsetning

Det vises til tekst og bakgrunn i foranstående prosjekt "Voiebyen skole midlertidige tiltak".

Det er gjort en avsetning på til sammen 10 mill. kr i 2023 og 2024 for oppstart av permanent utvidelse av Torkelsmyra skole.

EIE- Voietun barnehage - mulighetsstudie

Voie skole ble nedlagt fra skolestart 2020. Før det tas stilling til etterbruk eller hva skoletomta skal brukes til, må behovet for Voietun barnehage som ligger på nabotomta ivaretas. Barnehagen er nedslitt og det er mangelfulle trafikkforhold. Plasseringen av barnehagen er svært god og er viktig å videreføre.

Skole-/barnehageområdet kan synes å ha potensiale for å utvikles i en kombinasjon med bolig og barnehage. Det er lagt inn 200.000 kr til å gjennomføre et mulighetsstudie for et slikt konsept. Vår foreløpige vurdering er at et slikt konsept kan gi et godt bo-, oppvekst- og barnehagemiljø. I tillegg vil det gi mulighet for en realisering av en ny barnehage. Resultatet av utredningen og strategi for utvikling av området vil bli fremmet for politisk behandling.

EIE- Wilds Minne Skole og flerbrukshall

Elevtallsutviklingen på Lund tilsier at det er behov for å utvide kapasiteten på barnetrinnet snarest. Wilds Minne skole er sprengt og elever i nærområdet avvises. Foreslått grep i kommuneplanen tilsier økt utbygging i sentrumsnære områder. Det er et vesentlig poeng å ha tilstrekkelig skolekapasitet for økt utbygging i sentrumsnære områder. Det legges til grunn en dimensjonering av den nye skolen på 500 elever. Det er utarbeidet et mulighetsstudie som viser at utvidelsen er mulig innenfor tilgjengelig areal og det er forutsatt at eksisterende bygningsmasse rives og bygges ny. Kommunen har kjøpt Starthallen slik at denne tomten også kan inngå som del av disponibelt areal for skolen og for nærmiljøfunksjoner. Det skal bygges ny flerbrukshall i tilknytning til Wilds Minne skole.

Oppvekst

Prosjektet søkte om klimasatsmidler hos Miljødirektoratet for å kunne avdekke andre mulige klimavennlige tiltak i idefasen. Miljødirektoratet har innvilget søknaden. Støtten dekker inntil 75 % av kostnadene kommunen har til å utrede og planlegge klimavennlige løsninger knyttet til bygget, oppad begrenset til 375 000 kr. Overordnede temaer i idefasen er alternativer for arealeffektivitet, limtre/KL-tre/lavkarbon betong/resirkulert stål/resirkulert isolasjon, passivbygg standard, fossilfri byggeplass, prioritere kortreiste produkter, behandling av overvann og klimavennlig drift av skolen.

Bygging starter opp i ved årsskiftet 2021/22,- og ferdigstilling av skolen er planlagt til våren 2023.

EIE- Øvre Slettheia barnehage/ strukturendringer

Barnehagen ved Øvre Slettheia Oppvekstsenter er revet, ref. kommunalutvalgets behandling av saken 02.04.2019. Eksisterende barnehagebygg var totalskadet av råte, og tilstandsvurderingen utført i slutten av 2018 viste at konstruksjonen hadde, i tillegg til fuktskadene, store bygningstekniske feil og mangler.

Ved forrige rullering av økonomiplanen ble det vedtatt å gjenoppbygge barnehagen på eksisterende tomt og avslutte utredning om 1-10 skoler.

Det tas utgangspunkt i samme fotavtrykk og prosjektering som eksisterende bygg, men med noen endringer. BTA vil bli noe utvidet (fra 1250 m² til ca. 1300 m²) for å gi rom for omdisponering av arealer innomhus. I tillegg legger man opp til å knytte skole og barnehage sammen med et mellombygg. Dette vil gi en økt følelse av et felles oppvekstsenter, og vil også gi deler av utearealet til barnehagen bedre skjerming for vinden. Opprinnelig prosjektering vil gjennomføres på ny for ytterligere kvalitetssikring og eliminering av de manglene som er detektert i tilstandsvurderingen av eksisterende bygg.

Det er ikke behov for nytt reguleringsarbeid, da eiendommen allerede er regulert til barnehageformål og nytt bygg skal være tilnærmet identisk med gammelt. I rammen er barnehagen lagt inn med mulig byggestart i 2021 og ferdigstilling i august 2022.

5 Helse og mestring

5.1 Kort om området

Området helse og mestring består av 6 kommunalsjefområder: forvaltning og koordinering, livsmestring, NAV, helsefremming og inkludering, hjemmetjenester og rehabilitering og omsorgssenter. I tillegg er helse- og mestringsdirektørens stab. Området har et netto driftsbudsjett på 2 599 578 000 kr og totalt 2 792 årsverk, fordelt på 4 356 ansatte.

Området har ansvaret for å utvikle og levere tjenester til alle innbyggere innenfor helse- omsorgs og sosialfeltet. Dette omfatter tjenester til barn, unge og voksne innenfor store områder som hjemmetjenesten, heldøgns omsorgstjenester, tjenester innen rus- og psykisk helsefeltet, habilitering, bolig – og oppfølgingstjenester. Området har også ansvar for blant annet legetjenester, frisklivs- og mestringstilbud, tjenester på integreringsfeltet og sosiale tjenester i NAV.

Kristiansand kommune har en forvaltningsmodell som skal sikre likebehandling, rettssikkerhet og forutsigbarhet gjennom profesjonalisert saksbehandling. Modellen skal sikre tilrettelegging for tverrfaglig koordinerte og sammenhengende tjenester. Forvaltningsavdelingen (kommunalsjefområde forvaltning og koordinering) har myndighet til å fatte vedtak og tildele helse- og omsorgstjenester. De har også det økonomiske ansvaret. Det innebærer at de samlede økonomiske rammene som bystyret bevilger til de ulike tjenestene, ligger på forvaltningsavdelingen. Ressursene fordeles videre ut til utførerenhetene som innsatsstyrt finansiering (ISF) i tråd med behov, tjenestenivå og volumet det fattes vedtak på. Gjennom ISF som finansieringsmodell synliggjøres budsjettavvik som skyldes økte behov, volum og nivå på tjenestene (Aktivitetsavvik) hos Forvaltningsavdelingen. Når det derimot gjelder budsjettavvik som skyldes driftseffektivitet (Effektivitetsavvik) fremkommer dette hos enhetene som utfører tjenesten, og som dermed står ansvarlig for dette avviket.

5.2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringene i perioden er relatert til følgende:

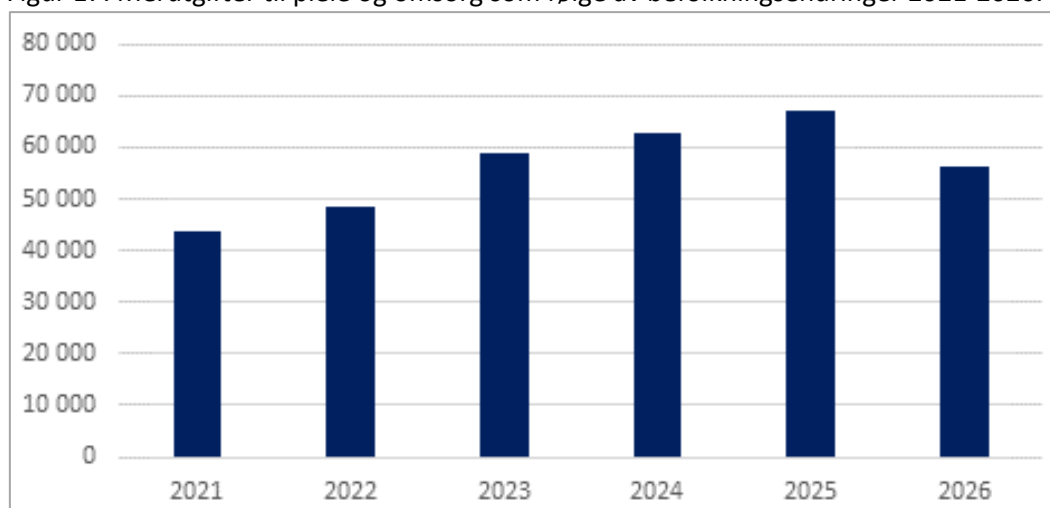
- **Økt press på helse- og omsorgstjenestene**
  - Behov for stor volumøkning innenfor både hjemmetjenester og institusjonstjenester – på grunn av demografiske endringer
  - Økende demografikostnader kompenseres ikke fullt ut
  - Endringer i sykdomsbildet i befolkningen – flere med komplekse behov
  - Behandlingsløp flyttes ut av sykehusene
  - Medisinske fremskritt og nye behandlingsmuligheter
- **Økt utenforskap**
  - Høy andel utenfor arbeid og utdanning
  - Svært høy og voksende andel unge uføre og unge på sosialhjelp
  - Bolig og tjenester til vanskeligstilte på boligmarkedet ikke tilpasset behov
  - Personer med flyktningbakgrunn og med annen innvandrerbakgrunn som har arbeidsevne og kapasitet, blir ikke tilstrekkelig integrert i arbeid
  - Høy andel barn i lavinntektsfamilier

- **Arbeidskrafts - og omstillingsutfordringer**
  - Utfordrende å rekruttere kompetent personell
  - Manglende heltidskultur
  - Marginalt handlingsrom til omstillingsarbeid
  - Økte forventninger til helse- og omsorgstjenestene
  - Implementering av teknologi basert på behovet for bærekraftige tjenester
- **Pandemisituasjonen**
  - Eftervirkninger av covid-19 vil forsterke flere av utfordringene
  - En del av ledelse og nøkkelpersonell vil være bundet opp til beredskapsarbeid

Økt press på helse- og omsorgstjenestene

Demografikostnadene vil være raskt voksende og vil utgjøre en permanent utfordring fremover. KOSTRA-tall for 2019 viser at Kristiansand kommune fortsatt har en kostnadseffektiv drift innen pleie og omsorg hvor utgiftene er på 87 % av gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Merutgiftene som følge av befolkningsendringer for årene 2021–2026 anslås til 56 mill. kr i snitt per år:

Figur 17: Merutgifter til pleie og omsorg som følge av befolkningsendringer 2021-2026. I 1000 kr.

Kilde: KS

Tabellen over viser veksten i beregnede demografikostnader fra år til år, for Kristiansand kommune. Veksten er kraftig gjennom hele perioden, men noe lavere fra 2025 til 2026.

Kristiansand kommunes viktigste fortrinn innenfor helse- og omsorgsfeltet er knyttet til kostnadseffektiv og riktig dimensjonert og differensiert omsorgstjeneste. Tjenesten er kjennetegnet ved god utnyttelse av tiltakskjeden og strategisk utvikling av hjemmebaserte tjenester over lang tid. Det er avgjørende at Kristiansand har tilstrekkelig volum og kvalitet på sine basistjenester.

I perioden er det behov for å vurdere og justere ISF- satsene, både på hjemmetjenester og institusjonstjenester. Forutsetningen i modellen til hjemmetjenesten, som ble revidert etter tidsstudie i 2018, har lagt til grunn en direkte brukertid på 50 %, kjøretid på 25% og 25 % på indirekte brukertid (koordinering, dokumentasjon, sjekkliste, samhandling, medikamenthåndtering mv) administrasjon og håndtering av trygghetsalarmer. Tidsstudien viste at den faktiske direkte brukertiden var 42 %. Det er en målsetting å øke den direkte brukertiden til 50%.

Det har over tid vært endring i pleietyngde og kompleksitet i sykdomsbildet hos beboere i institusjon. 90 % av beboerne ved sykehjemmene har en kognitiv svikt, tilsvarende demenstilstand. Det vil være behov

for å ha en ny aktivitetsmåling i institusjonstjenestene som grunnlag for justering av ISF-satsene også i institusjonstjenesten.

Videreutvikling av hjemmetjenestekommunen - bærekraftig og effektiv drift

Både kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen har over flere år gjennomført en langsiktig, strategisk satsing på hjemmebaserte tjenester. Målet er å legge til rette for at befolkningen kan bo trygt og godt hjemme så lenge som mulig, slik at man utsetter behov for omfattende omsorgstjenester. Denne utviklingen har vært avhengig av en tjenesteprofil hvor kommunen har satsset på styrking av hjemmetjenester, dagtilbud til ulike målgrupper, samling og forsterking av korttidsplasser og rehabiliteringsplasser og ambulante tjenester i bofellesskap. Disse grepene bidrar til å utsette brukernes behov for heldøgns omsorgsplasser (omsorgsboliger og sykehjem), og kan redusere behovet for utbygging av nye heldøgns omsorgsplasser.

Det er strategisk viktig at utbygging først skjer når behovet relatert til befolkningsutvikling utløses. En utbygging av heldøgns omsorgsplasser på et for tidlig tidspunkt gir lett forskyvninger i nivået på tjenestetilbudet. Dersom man på grunn av større kapasitet i en periode tildeler heldøgns omsorgsplasser til personer med noe lavere omsorgsbehov, risikerer man å ikke ha tilgjengelige plasser når den store økningen i behovet kommer.

Selv om kommunen klarer å opprettholde profilen som hjemmetjenestekommune, vil det likevel komme en økning i behovet for heldøgns omsorgsplasser fra ca. 2026. Hvis den reelle utviklingen av behov for omsorgsplasser tilsvarer framskrivningene, tilsier det behov for økning på inntil 100 plasser hvert annet år i perioden 2026 - 2040. Det er estimert behov for nytt omsorgssenter med 72 heldøgns omsorgsplasser med ferdigstillelse 2026. Denne utbyggingen inkluderer også erstatning for sykehjemsbyggene på Randesund og Strømme som har begrenset levetid, totalt 30 plasser. Kommunedirektøren foreslår å avsette investeringsmidler til oppstart av denne utbyggingen i perioden. Det er videre estimert behov for 84 heldøgns omsorgsplasser, med ferdigstillelse i 2028.

Medregnet i disse framskrivningene er både 42 plasser i Strømmehaven, som har åpnet i 2020 og 64 omsorgsboliger som etableres i Søgne. Disse to nyetableringene gjør at kommunen vil få noe overkapasitet frem mot ca. 2024/2025. Deretter vil det bli et raskt økende behov for flere plasser. For å ha riktig kapasitet de førstkomende årene er det nødvendig å ta i bruk bygget i Søgne gradvis. Dette er også i tråd med beskrivelsene i helse og omsorgsplanen for gamle Søgne kommune som lå til grunn for vedtatt investering. Dersom alle 64 plasser skal settes i drift fra 2021/2022 må andre eksisterende omsorgstilbud midlertidig legges ned og flytte drift til Tangvall. Kommunedirektøren finner dette krevende og ikke hensiktsmessig, og foreslår at dagsenter og kontorer for hjemmetjenester i byggets 1. etasje tas i bruk fra 2021. I løpet av høsten 2022 åpner 32 omsorgsboligplasser på Tangvall.

Endelig godkjenning av forslaget om gradvis innflytting må gis av Husbanken. Bygningsmassen i omsorgsboliger i Søgne er utformet som bokollektiv. Dette legger til rette for personer med omfattende omsorgsbehov på linje med sykehjems plass. Tildeling til personer med lavere omsorgsbehov ville også her gi risiko for å ikke ha plasser tilgjengelig for personer med omfattende behov når etterspørselen øker ytterligere. Målgruppen forutsetter tilstedeværende heldøgns bemanning. Det er ikke dekning for de totale driftskostnader i vedtatte budsjetter. Estimerte driftskostnader for Søgne omsorgsboliger, 64 enheter, er om lag 50 mill.kr per år. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 11 mill. kr i 2022 og 22,5 mill. kr i 2023. Det vil bli utarbeidet en plan og budsjettforslag for videre åpning fram mot 2025. Dette legges til grunn for rullering av økonomiplanen for 2022-2025.

Behovet for harmonisering og driftstilpasninger i perioden

Innbyggerne i Kristiansand kommune skal ha likeverdige tjenester uavhengig av hvor de bor. Det vil være sentralt at kommunen i de kommende år justerer organisasjonen slik at ressursbruken

tilpasses den økonomiske rammen. Det må foretas prioriteringer slik at ressurser vris mot de største utfordringsområdene. Tjenestene må derfor i perioden ha stort fokus på å gjennomføre driftstilpasninger og sørge for nødvendig harmonisering. Dette vil i størst grad få konsekvenser innenfor hjemmetjenesten og omsorgssentre.

Endringer i sykdomsbildet

Den mest dramatiske endringen i sykdomsbildet fremover er knyttet til demografiutviklingen og det raskt økende antallet eldre med demenslidelser. Forekomsten av demenslidelser i befolkningen vil øke kraftig frem mot 2040. Dette øker behovet for kompetanse, spesiell tilrettelegging og forsterkning i tjenestene. Det vil også kreve planlegging og tilrettelegging i samfunnet generelt, med tanke på at langt flere personer med kognitiv svikt skal kunne bo og være trygge i sine nærmiljø. Dette vil kreve stor grad av samhandling og samordning på tvers av områder.

Livsstilssykdommer har økt i omfang, noe som gjør at helsefremmende og forebyggende tiltak blir sentralt å utvikle fremover. Hjerter- karsykdommer, hjerneslag, type 2-diabetes, KOLS og overvekt er blant de sentrale sykdommene som er viktig å forebygge. Det er utfordrende å finne økonomisk handlerom til dette. Kommunens hovedoppdrag slik det følger av samhandlingsreformen, er å øke innsatsen i folkehelsearbeidet og sikre mer helsefremming og forebygging. Dette oppdraget er i liten grad sikret gjennom økonomiske insitamenter. Det er avhengig av kontinuerlig prioritering i den enkelte kommune. Når kommunene trekkes i retning av behandlingstunge oppgaver, viser erfaring og forskning at dette kan ta oppmerksomhet og vri ressurser bort fra helsefremmende tiltak og tidlig innsats. Endringer som kan gi slike utilsiktede konsekvenser må motvirkes. Felles kunnskapsgrunnlag og omforent forståelse av utfordringsbildet mellom helseforetak og kommuner kan bidra til dette. Ulike endringsfaktorer som påvirker forvaltningsnivåene, må sees i sammenheng med tanke på å utforme et helhetlig helsetilbud til befolkningen.

Flere innbyggere med komplekse og omfattende tjenestebehov

Parallelt med veksten i de eldste aldersgruppene ser en også at antallet yngre med omfattende tjenestebehov øker. En betydelig andel av aktivitetsøkningen er relatert til yngre innbyggere under 67 år som har komplekse sykdomsbilder og stort behov for helse- og omsorgstjenester. Økningen er særlig innenfor habiliteringsfeltet og psykisk helse- og rusfeltet.

Behandlingsløp flyttes ut av sykehusene

Kommunen får flere og ofte mer krevende pasienter, uten at dette har blitt fulgt tilstrekkelig opp økonomisk fra nasjonalt hold. Dette gjelder blant annet somatisk rehabilitering hvor kommunen har overtatt en lang rekke oppgaver uten at finansieringsmodeller har kompensert for dette.

Sykehuset har over en tid redusert antall sengeplasser innen psykiatrien til målgrupper som trenger langvarig og samtidig tjenestetilbud fra spesialisthelsetjeneste og kommune. Sykehuset bruker også flere sengeplasser til personer som er dømt til psykisk helsevern. Dette gjør at andre pasientgrupper som tidligere ble prioritert til inneliggende behandling, ikke får dette tilbudet. Det øker presset på kommunale tjenester og det er flere krevende enkeltsaker hvor kommunen verken har juridiske eller tilstrekkelige ressursmessige virkemidler til å gi forsvarlige tjenester. Situasjonen innen psykisk helsefeltet krever intensivt samarbeid om løsninger og tiltak med spesialisthelsetjenesten i perioden.

Økt utenforskap

Utjevning av ulikhet i helse og tiltak rettet mot fattigdomsproblematikk kan bidra til at kommunen bedrer sine muligheter til å håndtere de demografiske utfordringene. Barn og unges levevaner danner grunnlag for helsen i senere leveår. Gjennom systematisk prioritering av tidlig innsats kan gapet mellom det økte behovet for tjenester og den fremtidige mangelen på personell bli mindre.

Kristiansand har en høyere andel utenfor yrkesdeltakelse enn landet for øvrig. Arbeidsmarkedet etterspør i økende grad utdanning og tilbyr stadig færre arbeidsplasser for ufaglærte, noe som gjør at særlig unge og personer med innvandrerbakgrunn står utenfor arbeidslivet. Drop-out problematikk fra videregående skole er fortsatt en utfordring som bidrar til at unge står utenfor arbeid og utdanning. Kristiansand skiller seg særlig ut fra de andre storbyene ved å ha en høy andel innbyggere på helserelaterte ytelser. Psykisk helseproblematikk er en stor del av denne utfordringen.

Det er økt pågang til helse- og sosialtjenester fra ungdomsgruppa. Andelen unge på sosialhjelp er fortsatt forholdsvis høy. Andel unge med helserelaterte ytelser fra NAV er også økende. En gjennomgang av innsatsen rettet mot ungdomsgruppen som ble gjennomført i Kristiansand kommune i 2019, viste udekkede behov for tjenester fra spesialisthelsetjenesten. Dette ser en nærmere på sammen med sykehuset, spesielt innenfor rus- og psykisk helsefeltet.

Andelen barn i lavinntektsfamilier er høyere enn landssnittet og det er en høy andel sosialhjelpsmottakere som har barn.

Flyktning- og integreringsfeltet

Kristiansand ligger under gjennomsnittet for de største byene når det gjelder sysselsettingsandel både for vestlige og ikke vestlige innvandrere, arbeidsinnvandrere og flyktninger. For å lykkes på integreringsfeltet vektlegger både nasjonale og kommunens egne strategier, tiltak som skal sikre kvalifisering, utdanning og arbeid og samfunnsdeltakelse. Det er utfordrende rammebetingelser på integreringsfeltet i perioden. Dette skyldes i hovedsak nedtrekk i integreringstilskudd. Å nedjustere driften i takt med dette, samtidig med at tjenesten skal videreutvikles for å sikre måloppnåelse, er en utfordring for området.

Planlegging for et aldersvennlig samfunn

Fremtidsrettet kommunal planlegging av helse- og omsorgstilbudet til befolkningen i langt større grad må sees i sammenheng med arealutvikling, byplanlegging og utvikling av lokalsamfunn med gode bomiljø. Boligplanlegging må ta hensyn til utviklingen i familiestrukturer og andre faktorer med tanke på å motvirke ensomhet, og bygge opp under innbyggernes selvstendighet og ressurser. Det er viktig at kommunen planlegger for et aldrende samfunn ved å tilrettelegge infrastruktur og sikre innbyggerne bomuligheter i sitt nærmiljø gjennom et livsløp. På denne måten kan en sikre trygghet og tilhørighet for flere eldre, slik at ensomhet motvirkes. Virkemidler knyttet til byutvikling vil være svært viktig fremover, ikke minst med tanke på de store arealbehovene kommunen vil ha relatert til volumøkning i institusjonstjenesten.

Bolig og tjenester til vanskeligstilte på boligmarkedet

Kommunen er i en krevende situasjon med hensyn til å skaffe tilstrekkelig og riktig differensiert boligmasse til innbyggere som av ulike grunner er vanskeligstilte på boligmarkedet. Det er omlag 40 vanskeligstilte som ikke har tilfredsstillende bosituasjon og som venter på bolig. Dette har vært en vedvarende situasjon over lengre tid. Dette er hovedsakelig innbyggere som har utfordringer relatert til rus- og psykisk helse. Situasjonen for vanskeligstilte barnefamilier er imidlertid også blitt forverret siste året. Forvaltning og koordinering har pr. i dag flere barnefamilier på venteliste til kommunalt leid bolig; fem av disse er uten fast bolig og bor dermed i midlertidige botilbud. De øvrige familiene bor uegnet. Flere av disse husstandene er familier med mange barn.

Det må i perioden planlegges utvikling av en differensiert boligmasse til vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette må skje i et samarbeid mellom helse og mestring og by- og stedsutvikling som har ansvar for forvaltning og utvikling av kommunale utleieboliger til vanskeligstilte. Det er særlig utfordrende å utvikle boligmassen til den delen av brukergruppen som krever robuste boliger

med god beliggenhet som passer deres behov. Dette vil være viktige hensyn i den strategiske arealplanleggingen og stedsutviklingen fremover.

Framskrivninger og venteliste til bolig viser behov for økning i tilrettelagt boligmasse både innen rus- og psykisk helsefeltet og habiliteringsfeltet i perioden. Kommunedirektøren har ikke funnet midler innenfor en stram økonomi, til å dekke alle behovene. Det er avsatt midler til etablering av fem nye boenheter innfor rus- og psykisk helsefeltet, som kan ferdigstilles i 2022. Innen habiliteringsfeltet vil 6 boenheter med heldøgns bemanning kunne ferdigstilles i 2024. Volumøkningen i antall boliger er i realiteten kun to, siden fire enheter er erstatning for boliger som ble sanert i forrige periode. Siden framskrevet boligbehov vil være større enn volumøkningen i perioden, vil det bli utfordrende å tilby bolig til alle som trenger det, når de trenger det. Siden dette er lovpålagte tjenester må kommunen i perioden tilby kompenserte tiltak, noe som vil øke presset på disse tjenestene. Et eksempel på dette er avlastningstjenester og også omsorgslønn som er et virkemiddel. Dette kan bidra til å øke kostnadsnivået.

Arbeidskrafts - og omstillingsutfordringer

Arbeidskraftutfordringen fremover vil gi store rekrutteringsutfordringer. Dette kan få særlig store konsekvenser for tjenestene innen Helse og mestring. Det er allerede merkbart når det gjelder nøkkelkompetanse som sykepleiere, vernepleiere og leger. Denne situasjonen er alvorlig for kommunen og må møtes med tiltak i perioden.

Området har et høyt sykefravær; arbeidet med å øke nærvær må derfor prioriteres høyt i perioden. Oppmerksomhet rettet mot arbeidsmiljø og nærværarbeid er også svært viktig med hensyn til rekruttering. Det samme gjelder arbeidet for å øke andelen heltid. Et høyt antall deltidsansatte er en utfordring både når det gjelder tjenestekvalitet, arbeidsmiljø, rekruttering og likestilling. Hovedgrepet for å øke andelen heltid i området helse og mestring er knyttet til å endre arbeidstidsordninger. Det gjelder særlig økning i vaktlengder, der det fortsatt er kortvakter i turnus. Det er ikke funnet økonomisk handlingsrom til å prioritere virkemidler relatert til heltid i perioden. En stor utfordring som også vil innvirke på mulighetene til å oppnå heltid, er situasjonen vedrørende vaktbank. Se omtale under endrede rammebetingelser.

Kommunene må yte stadig mer komplekse helse- og omsorgstjenester som stiller økte krav til kompetanse i tjenestene. Tilrettelegging og gjennomføring av kompetansehevede tiltak, særlig i tjenester med døgnkontinuerlig drift er kostnadskrevede. Det er behov for å videreføre og utvikle kompetansehevede tiltak og opplæringsmoduler på prioriterte områder. Dette gjelder blant annet videreutvikling av basiskompetanse, e-læring og opplæringsmoduler på nasjonale satsingsområder som eksempelvis demens og lindring.

Området står ovenfor omstillingsprosesser som vil kreve ledere som har kapasitet og kompetanse til å lede ansatte gjennom endringsprosesser. Lederstøtte på utførende nivå (nivå 4) vil være svært avgjørende å sikre i perioden.

Helse og mestring har svært begrensede ressurser i rammen til å håndtere behovet for omstilling, kompetanseutvikling og støtte til implementeringsarbeid på kommunalsjefområdene.

Kostnadene til AFP beløper seg til om lag 7,5 mill. kr. Det er en økning på 0,9 mill. kr bare siden 1. tertial, og en må forvente økning også videre i perioden. Helse og mestring må finne dekning for dette innenfor eksisterende driftsrammer og vil håndtere det ved at kostnaden fremover legges der hvor en har noen grad av mulighet til å kunne påvirke utgiftene. Kommunens arbeidsgiverstrategi og utvikling av insentiver som kan bremse kostnaden vil være avgjørende. Uten gode virkemidler vil kostnaden fortsette å være et utfordrende effektiviseringskrav innenfor gitte driftsrammer.

Implementering av teknologi

Kommunen må søke etter de teknologiske løsningene som understøtter de helsefaglige arbeidsprosessene på en slik måte at det ytes gode og effektive tjenester i hele pasientforløpet og som muliggjør leveranse av gode helse- og omsorgstjenester med mindre personell.

Det er en forutsetning for å lykkes med innføring av teknologi i omsorgssektoren at man kan dokumentere realisering av gevinster i form av hensiktsmessig bruk av helsepersonell samtidig med at kvalitet og brukertilfredshet ivaretas. I perioden er det utfordringer både med hensyn til investeringsbehov og ressurser til implementering i tjenestene. Det er behov for å implementere nye digitale løsninger som DigiHelse og Kjernejournal i løpet av planperioden. Kjernejournal vil ifølge pilotkommuner kunne bidra til en gevinst knyttet til pasientadministrativt arbeid. Samtidig vil det være en kostnad både til frikjøp av ressurser til implementering og opplæring, samt innkjøp av teknisk løsning. Det samme gjelder Digi Helse - digitalt verktøy for kommunikasjon som bidrar til styrket samarbeid mellom tjenestemottakere, pårørende og ansatte. En må komme mer konkret tilbake til dette ved neste rullering av økonomiplan.

Pandemisituasjonen

Helse og mestring har hatt ansvar for å etablere en rekke tiltak som testing, smittesporing, tjenester til covid-19 syke og ulike tiltak innen smittevern. Helse og mestring har også hatt en stor del av ledelsen og nøkkelpersonell bundet opp til kriseledelse, og vil fortsatt måtte ha det. Området har ansvar for å planlegge og følge opp det regionale samarbeidet rundt koronaberedskap. Kristiansand kommune er vertskommune for regionalt koronasenter. Direktør for helse og mestring har det faglige og driftsmessige ansvaret ved opprettelse av mottak hvis pandemien går inn i en fase der dette blir aktuelt. Utviklingen i pandemisituasjonen er usikker, men kommunen må være forberedt på at tjenestene i helse og mestring igjen vil bli utsatt for betydelig press ved økt smittetrykk. Dette påvirker driftssituasjonen i hele området og vil igjen føre til at omstillings- og utviklingsprosesser ikke kan gis prioritet. En rekke plan- og utredningsoppgaver vil i perioden være preget av at de har vært satt på vent og får forsinket oppstart og behandling.

5.3 Endrede forutsetninger

Opphør av vaktbankordning – konsekvenser

Det har frem til nå forelagt en avtale om såkalt «vaktbank». Tidligere praksis med bruk av ubundet tid i vaktbank ivaretar ikke bestemmelsene i hovedtariffavtalens kap.2, og kan dermed ikke godkjennes videre av tillitsvalgte. Dette er en svært krevende utfordring som vil få konsekvenser både for ansatte og arbeidsgiver. Det vil påvirke andel heltid og kvalitet i tjenesten. I ytterste konsekvens vil det kunne føre til nedbemanningen innen flere tjenesteområder. Helse og mestring i samarbeid med personalenheten, er i dialog med tillitsvalgte for å klargjøre utfordringen og forsøke å finne mulige løsninger og virkemidler.

Multidose

Fra og med 1.januar 2020 foreskriver fastlegene ikke lenger multidose til nye pasienter i hjemmetjenesten. Bakgrunnen for dette er manglende nasjonale digitale løsninger for utveksling av multidoseinformasjon. Dette gir utfordringer for samhandlingen mellom fastlege, kommunehelsetjenesten og multidoseapotek. Dette gir kommunen betydelige økte kostnader til manuelle dosering. Estimert økning i behovet for sykepleier/vernepleierressurs vil for 2020 tilsvare 5,4 årsverk. Behovet vil være økende i perioden. Det jobbes med å finne alternative løsninger lokalt og samtidig dialog inn mot sentrale myndigheter for å få prioritet til nasjonal løsning.

Avtale vedrørende kjøp av bo- og tjenestetilbud til rusmiddelavhengige

Kristiansand kommune har hatt avtale med Blå Kors Sør Rehabilitering om kjøp av bo og tjenestetilbud

til 21 beboere med rusmiddelavhengighet siden 2010. Det skulle etter planen vært gjennomført en anbudskonkurranse våren 2020 da avtalen opphørte. Den ble imidlertid forlenget med ett års varighet som følge av beredskapssituasjonen. Det ble åpnet for dette ved endringer i regelverk under pandemien. I forbindelse med forlengelse av avtalen og nødvendige justeringer som følge av dette økte kostnadene med 2 mill. kr. Avtalen med Blå Kors opphører 14.05.2021 og det er igangsatt et arbeid med ny anbudskonkurranse.

Andre endringer som ikke er finansiert og som har påvirket kostnadsbildet i tjenestene

- Endringer i ny lov om tolketjenester vil stille økte krav til kvalitet og kompetanse i tjenesten
- Betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter innen rus- og psykisk helsefeltet, gjeldende fra 2019
- Endringer i ordningen med arbeidsavklaringspenger fra NAV
- Endringer i kontantstøtteordningen
- Endringer i trygderefusjonsordninger til tannbehandling
- Endringer i bostøtteordningen
- Diverse endrede nasjonale bestemmelser i forbindelse med koronasituasjonen

5.4 Innsparinger

Tiltak	2021	2022	2023	2024
30 Innsparingstiltak stab og sentrale ansvar	-11 400	-8 900	-9 500	-9 600
31 Innsparingstiltak Forvaltning og koordinering	-1 900	-300	-300	-300
32 Innsparingstiltak Livsmestring	-2 800	-4 900	-5 400	-5 400
33 Innsparingstiltak Helsefremming og inkludering	-600	-1 200	-2 800	-2 800
34 Innsparingstiltak Hjemmetjenester og rehabilitering	-1 000	-1 000	-1 000	-4 000
35 Innsparingstiltak Omsorgssenter	0	-3 200	-3 200	-3 200
36 Innsparingstiltak NAV	-1 300	-3 300	-3 300	-3 300
Avsatt til omstilling i direktørområdet	7 764	8 742	7 914	8 014
Omdisponering innsparingskrav	6 700	6 700	6 700	6 700
Sum	-4 536	-7 358	-10 886	-13 886

Omdisponering innsparingskrav er en fordeling av tidligere uløste innsparingskrav fra 2019, samt håndtering av nedtrekk knyttet til e-helse.

Svært effektiv drift innenfor helse- og omsorgstjenestene i kombinasjon med tidligere vedtatte nedtrekk i rammen innenfor sosial- og integreringsfeltet som er betydelige – gjør håndtering av innsparingskrav krevende.

Budsjettrammene til e-helse og velferdsteknologi reduseres med nærmere 3,6 mill. kr i perioden. Det er krevende å ta ut store gevinster og effekter på kort sikt knyttet til implementering av ny teknologi. Endring i tjenestene, investeringer i utstyr, opplæring og kompetanse på området er nødvendig i en innføringsfase. Helse- og omsorgstjenestene vil som følge av demografiske endringer være i vekst fremover, og på sikt vil e-helse og velferdsteknologi bidra til at helse- og omsorgstjenestene vil trenge "mindre mer". Konkrete implementerings- og gevinstplaner knyttet til velferdsteknologi er utarbeidet i tjenestene, men det er vanskelig å se at innsparingen som foreligger er fullt ut realiserbare i perioden.

Gjennomførte prosesser relatert til driftstilpasninger og innsparingskrav

Området har identifisert innsparings- og effektiviseringstiltak, se tabell under. Samlet sum overstiger

vedtatte og foreslåtte innsparingskrav og vil bli satt av sentralt i området til det videre omstillingsarbeidet og kostnader ved gjennomføring av tiltak.

I prosessen er det identifisert tiltaksområder som er sentrale med tanke på utvikling av bærekraftige tjenester og som kan ha potensiale for effektivisering. Dette er områder det vil arbeidet prioritert med i perioden:

- Sikre vedtatt forvaltnings- og finansieringsmodell i tjenesteutviklingen, med hensyn til helhetlig styring og utvikling
- Sikre lederstøtte og opplæring til alle nivå, med særlig prioritet til avdelingsledere
- Jobbe for større fleksibilitet i det interne arbeidsmarked, knyttet til nedbemanningsprosesser
- Implementering av teknologi i prosesser og tjenesteutøvelse
- Styrke samordning og koordinering mot målgrupper med sammensatte behov
- Optimalisering av bygg og boligmasse tilpasset behov

Samhandling med og bistand fra andre områder er avgjørende i videre prosesser. Gode analyser og kunnskapsbasert beslutningsgrunnlag er en forutsetning for videre driftstilpasninger, slik at disse støtter opp om bærekraftig tjenesteutvikling.

Håndtering av vedtatte innsparingskrav og nye innsparingskrav foreslått i perioden

Tabellen viser forslag til tiltak fordelt på kommunalsjefsområdene, og tiltakene ligger i tabellene for driftsbudsjett med endringer for hvert enkelt kommunalsjefsområde. Enkelte tiltak er kommentert under tabellen.

Helse og mestring

Tall i 1000 kr	2021	2022	2023	2024
Reduksjon av reisekostnader knyttet til både vedlikehold av kompetanse og møtevirksomhet ved bruk av IKT	-300	-300	-300	-300
Forskyvning av oppstart Søgne omsorgsbolig derav driftsmidler til planleggingsfase	-1 600	-	-	-
Sum Forvaltning og koordinering	-1 900	-300	-300	-300
Innføre digital tolk som standard, i tillegg til å ha oppmøtegebyr	-500	-500	-500	-500
Følge opp oppgaveutvalgets rapport. Effektivisering tilsvarende en halv stilling i introavdelingen.	-	-	-300	-300
Kjøre undervisning i introduksjonsprogrammet digitalt i ferier	-50	-50	-50	-50
Utrede bærekraftig driftsmodell Gyldengården helsesenter	-	-	-1 300	-1 300
Optimalisere/effektivisere bestilling, utførelse og finansiering av intern tolketjeneste	-	-600	-600	-600
Sum Helsefremming og inkludering	-550	-1 150	-2 750	- 2 750
Holde stillinger vakante	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Optimalisering av akuttmedisinske tjenester	-	-	-	-3 000
Sum Hjemmetjenester og rehabilitering	-1 000	-1 000	-1 000	-4 000
Optimalisering av turnusplanlegging	-	-500	-1 000	-1 000
Redusert sykefravær (tidligere vedtatt)	-1 600	-1 600	-1 600	-1 600
Redusere nattevaktressurs ved bruk av alarmsystem	-	-1 000	-1 000	-1 000
Samordne flere enheter under én enhetsleder	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Samordning drift ambulerende boligsosialt team	-150	-	-	-
Slå sammen to avdelinger (reduere med én avdelingsleder)	-	750	750	750
Sum Livsmestring	-2 850	-4 950	-5 450	-5 450
Bedre utnyttelse av sysselsettingsvedtak for sosialhjelpsmottakere	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Innføring av Digisos, innsparing på administrative oppgaver	-	-1 000	-1 000	-1 000
Redusere kurs, konferanse, reiser og sosiale aktiviteter	-200	-200	-200	-200
Redusere adm. utgifter med digitale brevutsendelser (svar ut)	-100	-100	-100	-100
Sum NAV	-1 300	-3 300	-3 300	-3 300
Nedleggelse av kafédrift ved Kongens senter og Vågsbygdtnet	-	-2 800	-2 800	-2 800
Utredning av vaskeritjenesten i omsorgssentre	-	-400	-400	-400
Sum Omsorgssenter	-	-3 200	-3 200	-3 200
Avlønning privat avlastning	-3 200	-3 200	-3 200	-3 200
Besparelse overgang til el-biler	-600	-1 500	-2 100	-2 200
Midler til heltid og lederstøtte	-2 700	-2 700	-2 700	-2 700
Samhandlingsmidler	-4 200	-1 500	-1 500	-1 500
1 årsverk/stilling sambruk hjemmetjenester og rehabilitering (1 år foreløpig)	-700	-	-	-
Sum Stab og sentrale ansvar	-11 400	-8 900	-9 500	-9 600
Totalsum	-19 000	-22 800	-25 500	-28 600

Forskyvning av oppstart Søgne omsorgsboliger derav driftsmidler til planleggingsfasen

Oppstart Søgne omsorgsboliger er utsatt til 2022 og dermed kan også planleggingsfasen forskyves noe. Det vil gi en effekt på 1,6 mill. kr og legges inn som en innsparing hos forvaltning i 2021.

Holde stillinger vakante

Innenfor hjemmetjenesten har en gjennomgått oppgaver, holdt stillinger vakante og vurderer det mulig å spare stillingsressurs tilsvarende 1 mill.kr.

Optimalisering av akuttmedisinske tjenester

Kristiansand kommune har inngått forpliktende samarbeid med Sørlandet sykehus når det gjelder deres planlegging av nytt akuttbygg og kommunens behov for nytt legevaktsbygg på Eg. I samarbeidet vil en vurdere samlokaliseringer som kan gi gevinster med tanke på bærekraftig tjenesteutvikling og synergier innenfor de akuttmedisinske tjenester. Det vil også omfatte tidligere utredninger og anbefalinger om etablering av et kommunalt helsehus i denne forbindelse. Merverdien av samlokaliserte tjenester og gevinstrealisering ligger et stykke frem og en må komme tilbake til dette ved rullering av økonomiplanen.

Optimalisering av turnusplanlegging

Livsmestring har høye kostander ved vikarbruk og overtid og har gjort beregninger som viser at bedre turnusplanlegging, samt utvikling av system for bruk av vikarer på tvers kan effektivisere driften

Redusert sykefravær (tidligere vedtatt)

Tidligere vedtatt innsparingskrav knyttet til redusert sykefravær vil håndteres gjennom systematisk arbeid for å øke nærvær innenfor kommunalsjefsområdet Livsmestring.

Samordne flere enheter under én enhetsleder

Dette er relatert til psykisk helsefeltet.

Slå sammen to avdelinger (reduere med én avdelingsleder)

Etter kommunesammenslåingen er det foretatt vurderinger og gjennomført risikoanalyse, som viser at det vil være mulig og hensiktsmessig å slå sammen to mindre avdelinger innenfor området Livsmestring

Bedre utnyttelse av sysselsettingsvedtak for sosialhjelpsmottakere

Det er forventet en innsparing på NAV ved at sosialhjelpsmottakere får tilbud om arbeidsrettede tiltak som skal føre til at flere blir økonomisk selvhjulpne. Det er knyttet til tidligere vedtatte kommunale sysselsettingstiltak, som for eksempel LTA plasser (langvarig tilrettelagt arbeid) og prosjekt som igangsettes i tilknytning til blant annet vedlikehold av kommunal bygningsmasse.

Nedleggelse av kafédrift ved Kongens senter og Vågsbygdtonet

Dette er kafetilbud som har forholdsvis lite besøk og det har heller ikke vært etterspurt i særlig grad da tilbudene var stengt i forbindelse med koronasituasjonen.

Utredning av vaskeritjenester i omsorgssentre

Det er vurdert at det ligger mulighet for effektiviseringspotensial knyttet til organisering og drift av de ulike vaskeritjenestene omsorgssentre har ved Strai, Søgne og Songdalen.

Avlønning privat avlastning

I samsvar med 1. tertialrapport 2020 foreslår kommunedirektøren å omprioritere ubrukte midler som området fikk i forbindelse med domsavgjørelsen som gjaldt avlønning av private avlastere i 2017. Etter arbeidet med omlegging i henhold til dommen, sitter området igjen med 3,2 mill. kr som omprioriteres til å dekke innsparingskrav.

5.5 Hovedprioriteringer

Basert på utfordringsbildet for Kristiansand kommune er følgende hovedområder for strategisk tjenesteutvikling prioritert i perioden:

- Videreutvikle profilen som hjemmetjenestekommune - for å gi befolkningen mulighet til å bo trygt i eget hjem og nærmiljø så lenge som mulig
- Videreutvikle helsefremmende og forebyggende innsatser- for å gi befolkningen i alle aldre mulighet til å leve et aktivt og selvstendig liv så lenge som mulig
- Videreutvikle bolig- og tjenestetilbud – for å sikre grunnleggende livsbetingelser som inkluderer innbyggere i alle aldre og livssituasjoner i gode bomiljø og sosiale fellesskap
- Videreutvikle tiltak og virkemidler som motvirker «utenforskap» i samfunnet og bidrar til økt deltakelse i utdanning og arbeidsliv

Regionalt samarbeid og arbeid i strategiske fagnettverk

Helse- og omsorgsfeltet har stort behov for omstilling. Utviklingsarbeid i samhandling med eksterne samarbeidsparter vil være svært sentralt fremover. Kristiansand kommune har flere roller og funksjoner i det strategiske samarbeidet på helsefeltet regionalt. Gjennom arbeidet i ulike nettverk og fora ivaretas behov og interesser relatert til samarbeidet med spesialisthelsetjenesten, academia og opp mot regionale råd, utvalg og nasjonale myndigheter. Kristiansand har pådriverrolle, leder- og sekretariatsfunksjoner i mange prosjekter og interkommunale beslutningsorgan og nettverk som har regional og nasjonal verdi. Dette arbeidet vil fortsatt ha prioritet på fagområdene innen helse og mestring. I den svært utfordrende økonomiske situasjonen kommunen er i vil det kreve at en må prioritere de mest sentrale nettverkene med tanke på utvikling av bærekraftige helse-, sosial og omsorgstjenester.

Det pågår en reetablering av regional samhandlingsstruktur på Agder for å realisere Regionplan Agder 2030. Målet er å styrke den regionale gjennomføringskraften og Agders posisjon nasjonalt. Dette arbeidet vil blant annet få konsekvenser for hvilke nettverk som vil prioriteres fremover.

Følgende nettverk vil ha høy prioritet i perioden:

- Samhandling med spesialisthelsetjenesten gjennom OSS - Helsefellesskapet i Agder
- Strategisk samarbeid innenfor helse-, sosial - og omsorgsfeltet med kommunene i Agder Kommunalt strategisk samarbeidsorgan (KOSS)
- Samarbeid om innovasjon, forskning og utdanning gjennom trepartssamarbeidet mellom SSHF, UIA og kommunene på Agder i Overordnet samarbeidsorgan (OSO)
- Nasjonalt strategisk kommunesamarbeid på helsefeltet mellom de ti største byene (K10)
- Nettverk knyttet til E-helse og velferdsteknologi som sikrer implementering og utvikling av teknologi som understøtter de behov området har for å utvikle bærekraftige og fremtidsrettede helsetjenester.

Partnerskapet i NAV

Et sentralt satsingsområde for perioden vil være å utvikle partnerskapet i NAV i den nye kommunen. Partnerskapet vil ha en sentral funksjon også i forbindelse med administrasjonens oppfølging av oppgaveutvalgets rapport.

Utvikling av vertskommuneoppdraget for Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT)

Kristiansand er vertskommune for USHT Agder (vest). Dette er et nasjonalt oppdrag fra Helse direktoratet. USHT har en sentral rolle i fag- og tjenesteutvikling i Agder (vest). I perioden vil en ha stort fokus på utvikling av vertskommuneoppdraget for å legge til rette for intern samhandling i den nye

kommunen, samt utadrettet samarbeid med de andre kommunene i Agder. Det er viktig å sikre synergi mellom kommunens behov for fag- og tjenesteutvikling og vertskommuneoppdraget som USHT har.

Samarbeidsutvikling med frivillige og ideelle organisasjoner

På helse- og mestringsområdet er det lange tradisjoner for samarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner. For å løse utfordringer og utvikle gode og utfyllende tilbud til målgrupper blir det viktig å gjøre dette også i et samarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner. Helse- og mestring har også en rekke tjenestekjøp fra organisasjoner. Videreutvikling av god kontraktsoppfølging og samarbeidsstrukturer blir prioritert i perioden. Det viktige samarbeidet en har hatt rundt oppfølging av rusmiddelavhengige under pandemien, vil bli videreført.

Brukermedvirkning og pårønderarbeid

Helse- og mestring vil vektlegge brukermedvirkning og brukerkompetanse i utvikling av tjenestetilbudet. I perioden vil også det å utvikle et godt samarbeid med pårørende bli prioritert. Brukerundersøkelser og kontinuerlig dialog med mottakere av tjenester er svært avgjørende kunnskapsgrunnlag for kvalitetsarbeidet. Dette er et område en vil utvikle i perioden- i samarbeid med brukere og pårørende og gjennom innbyggerdialog. Alt planarbeid skal ha et sterkt fokus på dette.

5.6 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

5.6.1 Satsingsområde: Attraktiv og miljøvennlig

Retningsmål: I Kristiansand oppnår kommunen og innbyggerne mer med mindre ressursbruk.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Helse og mestring redusere matsvinn og materialforbruk	Redusert matsvinn ved omsorgssentrene, målt i reduksjon av kilo bioavfall	100 tonn	97 tonn	88 tonn

Retningsmål: Kristiansand er et sosialt rettferdig lavutslippssamfunn med 80% lavere klimagassutslipp i 2030 enn i 2015

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Helse og mestring reduserer reisevirksomhet og benytter klimavennlig transportformer	Andel elbiler i tjenestene		100,0 %	100,0 %
	Bruken av digital tolk er økt	40,0 %	45,0 %	60,0 %

5.6.2 Satsingsområde: Inkluderende og mangfoldig

Retningsmål: I Kristiansand er alle inkludert i utdanningsløp og arbeidsliv.

Økt inkludering i utdanning og arbeid blir et sentralt område for innsats i perioden. Oppfølging av oppgaveutvalgets anbefalinger er prioritert. NAV vil ha de mest sentrale virkemidlene, men også helse- og oppfølgingstjenester vil spille en viktig rolle i perioden. Innsatsen vil rettes både mot unge og voksne som står i fare for, eller har falt utenfor arbeid eller utdanning. Målgrupper innenfor integreringsfeltet og ungdom er særlig prioritert i perioden. Det vil også være viktig å rette innsats mot å etablere flere arbeidsplasser i det ordinære arbeidslivet for innbyggere med utviklingshemming. Gjennom blant annet

Helse og mestring

bruk av metodikken «Helt med» har en målsettinger om øke antall arbeidsplasser i kommunen for denne målgruppa.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Flere innbyggere er tilknyttet utdanning og arbeidsliv	Andel arbeidssøkere med overgang til arbeid	64,0 %	65,0 %	65,0 %
	Andel KVP-deltakere med overgang til arbeid/utdanning	52,0 %	65,0 %	65,0 %
	Andel langtidsmottakere sosialhjelp (6 mnd.) av alle mottakere beregnet i henhold til definisjonen som benyttes i storkommunesamarbeidet.	36,0 %	33,0 %	33,0 %
	Andel personer med redusert arbeidsevne med overgang til arbeid	39,0 %	45,0 %	45,0 %
	Antall deltakere i KVP (kvalifiseringsprogrammet)	300	240	220
	Samlet antall mottakere av sosialhjelp	1130	1100	1100
	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv (18 -24 år)	Andel av befolkningen i alderen 18-24 år som mottar sosialhjelp (på nivå med ASSS kommune)	5,9 %	4,6 %
Andel selvhjulpne etter avsluttet tiltak «Diverse prosjekter arbeid» innenfor rehabilitering av bygg og prosjekt skolemat		0,0 %	50,0 %	50,0 %
Andel selvhjulpne etter avsluttet tiltak med langvarige tilrettelagte arbeidsplasser (LTA) for sosialhjelpsmottakere		0,0 %	50,0 %	50,0 %
Nyankomne flyktninger og innvandrere er integrert i arbeid og samfunnsdeltakelse innen fem år	Andel med overgang til arbeid/utdanning 1 år etter endt Introduksjonsprogram	68,0 %	69,0 %	72,0 %
	Andel med overgang til arbeid/utdanning etter endt Introduksjonsprogram er økt	62,0 %	63,0 %	66,0 %

Retningsmål: I Kristiansand opplever alle barn og unge trygghet, verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet

Det er prioritert i perioden å sikre at ungdom får rask og fleksibel hjelp. Det er også viktig å øke bruken av virkningsfulle kurstilbud, slik som tankeviruskurs - mestringskurs til ungdom som har psykiske helseutfordringer. Når det gjelder ungdom som har sammensatte behov, er det prioritert å jobbe med overganger mellom tjenester og styrke samhandlingen blant annet mellom NAV, kommunale oppfølgingstjenester og spesialisthelsetjenesten. Innsatser i forbindelse med barn som vokser opp i lavinntektsfamilier prioriteres videre i perioden.

Retningsmål: Kristiansand er en helsefremmende by

Boligososiale virkemidler

Bolig er en grunnleggende betingelse for helse og deltakelse i samfunns- utdannings og yrkesliv. Kommunens innsatser rettet mot å utvikle boligmasse og sikre differensierte boligtilbud tilpasset behov, vil være viktig i perioden. Gjennom målrettet bruk av Husbankens virkemidler kan kommunen bidra til at

Helse og mestring

så mange som mulig av de som er vanskeligstilte på boligmarkedet kan settes i stand til å eie sin egen bolig. For vanskeligstilte som trenger bistand for å etablere og opprettholde et boforhold og skape seg et trygt hjem, er boligsosiale oppfølgingstjenester et sentralt virkemiddel.

Helsefremmende og forebyggende innsatser

Kommunen har en rekke tilbud som er sentrale når det gjelder helsefremmende tilbud med lav terskel. Dette er viktig innsats i folkehelsearbeidet og omfattes blant annet av: Rask psykisk helsehjelp (RPH) frisklivstilbud (Aktiv hver dag, levevaneendring, frisklivsresept mm) kurs i depresjonsmestring (KID) og kurs i belastningsmestring (KIB), lærings og mestringstilbud f.eks. pårørendeskole for demente, «puls og kols», kolskurs, diabeteskurs, treningstilbud og Aktiv senior som et sentralt tilbud til innbyggere over 60 år.

I perioden er det viktig at måltall og målgruppe for influensavaksinasjoner samsvarer med statlige føringer. Når det gjelder utviklingen i ledige fastlegeplasser og kjønnssammensetning av fastleger, er det viktig å sikre innbyggernes rettighet til å bytte fastlege ut fra sine individuelle behov

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Flere er selvhjulpne på boligmarkedet	Andel barnefamilier som er innvilget startlån til kjøp av bolig	56,4 %	60,0 %	60,0 %
Innbyggere som er vanskeligstilte på boligmarkedet får tilbud om bolig og tjenester tilpasset behovene	Gjennomsnittlig botid i nødbolig reduseres			

Retningsmål: Kristiansand er et aldersvennlig samfunn

For å møte konsekvensene av de store demografiske endringene er det avgjørende at kommunen sikrer et godt differensiert tjenestetilbud. Dette omfatter riktig dimensjonering og sammensetning av tjenester til hjemmeboende og ulike typer heldøgns omsorgsplasser som omsorgsboliger, sykehjemsplasser, rehabiliterings – og korttidsplasser. Dette vil videreutvikle og styrke profilen som hjemmetjenestekommune.

Kommunen skal ha heldøgns omsorgstjenester som er tilpasset brukernes behov på individnivå, med fokus på egenmestring. Områder som følges opp særskilt er ernæring, fallforebygging og systematisk legemiddelgjennomgang. Dette er også sammenfallende med noen av målsettingene i den nasjonale kvalitetsreformen «Leve hele livet». Arbeidet rettet mot å redusere utagerende atferd, vold og trusler er prioritert i perioden. Bruk av trivselskoordinator skal bidra til å rekruttere og beholde frivillig innsats, som er en svært viktig ressurs.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Profilen som hjemmetjenestekommune forsterkes og utvikles	Andelen innbyggere over 80 år som mottar pleie- og omsorgstjenester og som bor hjemme		29,3 %	29,3 %
	Andelen korttidsplasser i forhold til totalt antall heldøgns omsorgsplasser		14,0 %	14,0 %
	Den direkte brukertiden i hjemmetjenesten er økt		50,0 %	50,0 %

5.6.3 Satsingsområde: Skapende og kompetent

Retningsmål: Kristiansand er regional drivkraft og nasjonal pådriver for å anvende teknologi i utvikling av effektive og behovsdrevne tjenester.

Implementering av teknologi vil være et prioritert område i perioden, selv om dette er krevende på grunn av samtidige effektiviseringskrav fra tidligere vedtatte budsjett. For å oppnå ønsket effekt er det avgjørende at kommunen søker etter de teknologiske løsningene som:

- Understøtter de helsefaglige arbeidsprosessene på en slik måte at det ytes gode og effektive tjenester i hele pasientforløpet
- Forbedrer brukernes mulighet til å mestre egen hverdag
- Øke brukere og pårørendes trygghet
- Sikrer god samhandling mellom ulike helseaktører og brukere/pårørende
- Øker brukernes mulighet til å ha kontakt med andre
- Gir pasienter, pårørende og ansatte større mulighet for å skaffe seg opplysninger og motta veiledning gjennom nettbaserte programmer
- Sikrer at pasienter og pårørende i størst mulig grad kan bli gjort i stand til å håndtere egen helse
- Muliggjør leveranse av gode helse- og omsorgstjenester med mindre personell

Det vil i perioden være viktig å følge med på hvorvidt andel behovsdrevne forskningsprosjekt initiert fra helse og mestring øker og hvordan utviklingen er når det gjelder prosjekt området er deltaker eller partner. Det vil være viktig at kommunen i perioden har vurdert sitt behov for e-helse standarder og også formidler dette nasjonalt. Det samme gjelder vurdering av hvilke e-helsestandarder som er aktuelle å implementere. Det er også sentralt å påse at nasjonale e-helsestandarder er integrert i kravspesifikasjoner i anskaffelser av e-helseløsninger

Det er sentralt for tjenesteutviklingen å ta i bruk nye digitale løsninger, som også kan bidra til å dempe det omfattende behovet for helse og omsorgstjenester som vil komme - i retning av «mindre mer». Dette vil blant annet gjelde avstandsoppfølging (telemedisin) som kan redusere oppfølgingsbesøk i hjemmene, digitale løsninger for sikker dialog med brukere, økt bruk av selvhjelpsverktøy, digitale legevaktskonsultasjoner og legemiddelgjennomgang med video. Det er også prioritert i perioden å videreutvikle effektive digitale kompetanse- og opplæringsverktøy. I forbindelse med pandemisituasjonen er det viktig å sørge for at manuelle arbeidsprosesser i forbindelse med test- og smittesporing erstattes med digitale løsninger.

I tjenesteutviklingen vil dialogen med innbyggere, brukere og pårørende være et utviklingsområde, blant annet gjennom brukermedvirkning og erfaringskompetanse og gjennom samhandling og utviklingsarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner.

5.7 Endring betalingssetser

Betalingssetsene gjelder for helse- og omsorgstjenesten. Det legges til grunn en prisvekst på 2,7 %. Betaling beregnes av et inntektsavhengig tak som tar utgangspunkt i statens grunnbeløp (G). Brukerbetaling for husstander med inntekt under 2 G fastsettes statlig og offentliggjøres i eget rundskriv i desember. Mer informasjon om betalingssetser finnes på kommunens nettside.

Abonnementsordningen for omsorgsboligene i Songdalen for kjøp av fullkost/ halvpenisjon videreføres et år til, men vil bli tatt opp til ny vurdering i forbindelse med økonomiplan arbeidet høsten 2021. Betalingssetsen for nedvask omsorgsbolig i Songdalen blir som følge av harmonisering ikke videreført i 2021. Omfanget av denne ordningen er liten. Nedvask i omsorgsboliger inngår ikke i vedtatt tjenestebeskrivelser for praktisk bistand. En oversikt over betalingssetsene fremkommer i eget vedlegg til økonomiplanen.

5.8 Planoppgaver

Planoppgaver I henhold til vedtatt planstrategi

I tråd med vedtatt planprogram for Kristiansand kommune startet helse og mestring opp arbeid med rusmiddelpolitisk handlingsplan, plan for psykisk helsearbeid og handlingsplan på flyktning- og integreringsfeltet. Samtlige planprosesser måtte settes i bero da kommunen gikk inn i en beredskapssituasjon. Også strategi for e-helse og velferdsteknologi ble satt på vent, da prekære behov knyttet til digitale løsninger for å håndtere korona-epidemien ble prioritert. For helse og mestring er fortsatt situasjonen slik at en del strategi- og planressurser er bundet opp til arbeid relatert til pandemisituasjonen og beredskapsarbeid. Alkoholpolitisk handlingsplan, er ferdigstilt og behandles politisk høsten 2020. En prioriterer å kunne ta opp arbeidet med resterende deler av helhetlige rusmiddelpolitisk handlingsplan, så snart ressursituasjonen tillater det, slik at planen kan vedtas 2021. Plan for psykisk helsearbeid og handlingsplan på flyktning – og integreringsfeltet planlegges også vedtatt i 2021. Kommunedirektøren foreslår at arbeidet med boligsosial handlingsplan for den nye kommunen startes opp i løpet av 2021. Revisjonen som skal gjennomføres på dette området blir viktig grunnlagsmateriale. Planen må også omfatte strategisk plan for differensiering og utvikling av boligmassen til vanskeligstilte. Det er viktig at planarbeidet sees i sammenheng med prosessene vedrørende arealdelen i ny kommuneplan.

Helse- og mestring ser behov for å utarbeide en strategi for rekruttering av legeressurser, som en del av plan for legetjenester i ny kommune. Arbeidet må også sees sammen med kompetanse og rekrutteringsstrategien. Av hensyn til rekrutteringsutfordringene, og pandemisituasjonen ønsker en å prioritere oppstart av dette planarbeidet i 2021, så fort ressursituasjonen i området tillater det

Utredningsoppgaver

Behov for utvikling av system og verktøy

Helse og mestring har behov for en rekke analyser og utredninger i perioden. Mange av disse oppgavene er uløst grunnet beredskapssituasjonen en har vært gjennom året. Det mest sentrale for området er å utvikle system og verktøy som kan sikre mer treffsikre framskrivninger av behov innenfor de store tjenesteområdene. Det er også behov for å utvikle verktøy som gjør det enklere å følge med på den reelle utviklingen, fange opp endringer underveis samt effekt og gevinster av tiltak. Området er avhengig av samhandling og ressursbistand fra flere andre områder for å få dette realisert.

Oppfølging av Meld. St. 15 (2017-2018) Leve hele livet - En kvalitetsreform for eldre over 65 år

Regjeringen har lagt opp til at kommunene i 2019 og 2020 skal starte kartlegging, vurdering og planlegging for tiltak og løsninger knyttet til reformens satsingsområder. Reformens satsingsområder krever innsats på tvers av områder, og er blant annet en oppfølging av regjeringens strategi for utvikling av aldersvennlige samfunn. Det er viktig at også kommunens oppfølging av den nasjonale demensplanen sees i denne sammenhengen. Kommunene skulle bruke 2020 til å kartlegge og vurdere de lokale behovene innenfor de ulike satsingsområdene i reformen. Dette arbeidet er også forsinket grunnet pandemien. De regionale samarbeidsstrukturene fylkesmannen har sammen med KS relatert til dette, er heller ikke tatt opp igjen etter beredskapssituasjonen.

Konkrete utredningsoppgaver

Helse og mestring er sentral i det videre samarbeidet med Sørlandet sykehus i deres planlegging av nytt akuttbygg. Målet med samarbeidet er å realisere felles intensjon om merverdi av samlokaliserte tjenester, med hovedvekt på akuttmedisinske tjenester og behovet for ny legevakt.

I perioden har helse og mestring behov for å se nærmere på utvikling av transporttjenesten, framskrivning av institusjons- og avlastningsbehov til barn med store og sammensatte behov og utvikling

Helse og mestring

av aktivitetssentertilbudet på habiliteringsfeltet. Det er behov for å vurdere behov og muligheter når det gjelder dagsentertilbudet til demente. Det er også behov for å vurdere framtidig utvikling og lokalisering av seniorsentre og frisklivstilbud. Beregne og vurdere nivå på omsorgsstønning og andre virkemidler som benyttes til pårørendestøtte. Det er behov for en gjennomgang av kjøkken – og matproduksjon. Det vil være behov for å ha en ny aktivitetsmåling i institusjonstjenestene som grunnlag for eventuell korrigerende av ISF-satsene også i institusjonstjenesten.

5.9 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap		Økonomiplan			
	2019	Budsjett 2020	2021	2022	2023	2024
Helse- og mestringsstab	0	89 143	69 054	74 208	72 476	82 876
Forvaltning og koordinering helse og mestring	0	1 043 817	1 136 005	1 170 959	1 190 863	1 208 975
Livsmestring	0	491 022	505 394	502 357	501 857	501 857
Helsefremming og inkludering	0	190 982	183 465	172 762	166 626	166 626
Hjemmetjenester og rehabilitering	0	324 966	335 862	337 362	337 362	334 362
Omsorgssenter	0	109 813	107 838	104 638	104 638	104 638
NAV	0	259 573	261 961	253 549	252 541	252 541
Sum	0	2 509 316	2 599 578	2 615 835	2 626 363	2 651 875

Budsjettet for helse og mestring er fra 2020 til 2021 økt med 53,7 mill. kr. I tillegg er området kompensert for lønns- og prisvekst tilsvarende 36,5 mill. kr. De ulike budsjettpostene beskrives i tilknytning til kommunalsjefområdene.

Tabellen videre viser tidligere vedtatt endringer, samt kommunedirektørens forslag til kompensasjoner og styrking i perioden.

Tall i 1000 kr	2021	2022	2023	2024
Tidligere vedtatt 2020-2023				
Demografi	4 800	29 600	37 700	37 700
Boliger til 6 personer med utviklingshemming	10 000	10 000	10 000	10 000
Driftsmidler 42 omsorgsboliger	14 000	14 000	14 000	14 000
Kompensasjon bortfall av inntekter ressurskrevende tjenester	200	200	200	200
Diverse prosjekter knyttet til arbeid, NAV	1 500	1 500	1 500	1 500
Forslag til driftsbudsjett 2021-2024				
Kompensasjon for demografikostnader	7 500	2 500		20 000
Søgne omsorgsboliger		11 010	22 500	22 500
Nytt hjelpemiddellager	1 000	2 500	2 500	2 500
5 boenheter rus og psykisk helsefeltet		3 350	3 350	3 350
6 boenheter med personalbase habilitering			530	9 042
Kompensasjon for lønnsoppgjør 2019	5 000	5 000	5 000	5 000
Kompensasjon for økte lisenskostnader fagsystemer	3 000	3 000	3 000	3 000
Styrking av ISF-satser for hjemmesykepleie	5 000	5 000	5 000	5 000
Kompensasjon for bortfall av inntekter ressurskrevende tjenester	10 250	10 250	10 250	10 250
Statsbudsjettet: Kompensasjon for bortfall av inntekter ressurskrevende tjenester	7 000	7 000	7 000	7 000
Statsbudsjettet: Økt basistilskudd, etablering grunntilskudd	9 139	9 139	9 139	9 139
Sum	78 389	114 049	131 669	160 181

5.10 Helse- og mestringsstab

5.10.1 Kort om kommunalsjefområdet

Helse – og mestringsdirektørens stab skal betjene og støtte alle nivå i hele området. Staben er delt inn i 3 team: Virksomhetsstyring og driftsstøtte, Strategi- og planarbeid og Utvikling og kompetanse.

Driftsbudsjettet under HM stab består i tillegg til lønnsutgifter og løpende drift for stab utgifter til felles prosjekt, satsinger og tiltak innenfor hele området.

5.10.2 Hovedprioriteringer

Endringer som følge av kommunedirektørens forslag til prioritering i perioden

Videreføring av simuleringssenter i drift

Kommunedirektøren foreslår å prioritere demografimidler til å videreføre simuleringssenteret i drift, med 1 mill.kr i perioden. Gjennomføring av prosjekt har vist at tiltaket gir en gevinst ved at kommunen kan tilby målrettet opplæring med metoder som gir høyt læringsutbytte. Kombinert med nytt innmeldingssystem for kompetansebehov i kommunenes kvalitetssystem, bidrar simuleringssenteret til fleksibel opplæring som raskt kan gjøre ansatte i stand til å møte nye problemstillinger. Det medfører også at kommunen selv kan tilby spesialisert og målrettet opplæring basert på de ansattes behov. Det fører til mindre behov for innkjøp av eksterne kurs, reisevirksomhet for ansatte og innleie av eksterne kursholdere.

Håndtering av kostnader til avtalefestet pensjon (AFP) i perioden

Kostnadene til AFP beløper seg til om lag 7,5 mill.kr. Det er en økning på 0,9 mill. kr bare siden 1. tertial, og en kan forvente økning også videre i perioden. Dette er usikkert. Helse og mestring må finne dekning for kostnaden innenfor eksisterende driftsramme. Fremover vil det legges en plan for at kostnaden legges der hvor en har noen grad av mulighet til å kunne påvirke utgiftene. Direktør for helse og mestring vil ved neste rullering ha gjort analyser og vurderinger som kan legges til grunn for en slik modell for fordeling av kostnader. Kommunens arbeidsgiverstrategi og utvikling av insentiver som kan bremse kostnaden vil være avgjørende. Uten gode virkemidler vil kostnaden uavhengig av fordelingsmodell, fortsette å være et utfordrende effektiviseringskrav innenfor gitte driftsrammer.

5.10.3 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Helse- og mestringsstab	0	89 143	69 054	74 208	72 476	82 876
Sum	0	89 143	69 054	74 208	72 476	82 876

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	89 143	89 143	89 143	89 143
Deflatoredtrekk RNB 2020	-975	-975	-975	-975
Sum Lønns- og prisjustering	2 204	2 204	2 204	2 204
Tidligere vedtatte tiltak				
Andre tiltak	-364	-364	-364	-364
Responscenter og velferdsteknologi- opptrapping (nedtrekk i ramme)	-3 587	-3 587	-3 587	-3 587
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-3 951	-3 951	-3 951	-3 951
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	3 064	6 542	5 114	5 114
Sum Demografijustering	1 982	24 788	36 884	36 884
Vedtatte endringer	2 324	28 608	39 276	39 276
Vedtatt ramme	91 467	117 751	128 419	128 419
Nye tiltak				
Innkjøp- smittesporingsprogram FIKS	230	0	0	0
Lønnsharmonisering ny kommune	2 450	2 450	2 450	2 450
Pedalen sykkelverksted	161	161	161	161
Simuleringscenter	1 000	1 000	1 000	1 000
Tilskuddsordning for integrering m.m. overført fra kultur og innbyggerdialog	52	52	52	52
Andre tiltak	-1 429	-1 429	-1 429	-1 429
Sum Nye tiltak	2 464	2 234	2 234	2 234
Sum Demografijustering	-9 050	-29 950	-42 350	-31 950
Nye tiltak og realendringer	-6 586	-27 716	-40 116	-29 716
Sum Rammefordeling	-15 827	-15 827	-15 827	-15 827
Interne rammeendringer	-15 827	-15 827	-15 827	-15 827
Ramme 2021-2024	69 054	74 208	72 476	82 876

5.11 Forvaltning og koordinering helse og mestring

5.11.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet er delt inn i tre avdelinger: Mottak og koordinering og to avdelinger med ansvar for bolig- og tjenestetildeling. Kommunalsjefområdet har også en del tiltak rettet mot tidlig innsats og forebygging, som kreftkoordinator, hukommelsesteam og helseveiledning for seniorer.

Forvaltning og koordinering har ansvaret for å tildele individuelle helse- og omsorgstjenester. Etter pasient- og brukerrettighetsloven og helse- og omsorgstjenesteloven skal det fattes enkeltvedtak ved tildeling for flere tjenester, deriblant helsetjenester i hjemmet, praktisk bistand og opplæring, støttekontakt, plass i institusjon, avlastningstiltak, omsorgstønad og brukerstyrt personlig assistanse (BPA). Kommunalsjefområdet skal sikre likebehandling og ivareta rettsikkerheten til brukerne gjennom profesjonell saksbehandling med tverrfaglige og helhetlige vurderinger av behov. Hovedprinsippet er at Forvaltning og koordinering har myndighet til å fatte vedtak og tildele helse- og omsorgstjenester, i riktig mengde og til riktig tid, i tråd med innbyggernes behov – og har det økonomiske ansvaret for tildelt tjeneste. Forvaltning og koordinering har ansvar for framskrivning og behovsvurdering på kort og lengre sikt- både når det gjelder bolig- og tjenestebehov.

Kommunalsjefområdet har også ansvar for å vurdere behov og tildele alle typer kommunale utleieboliger, individuelle økonomiske virkemidler- startlån og husbankens tilskudd og fremskaffer private leieavtaler ved førstegangsbosetting av flyktninger. Boligavdelingen vil ha et tett samarbeid opp mot By- og stedsutvikling som har ansvaret for å fremskaffe og forvalte den kommunale utleieboligmasse.

Koordinerende enhet er en lovpålagt tjeneste som har et overordnet ansvar for arbeid med individuell plan og for oppnevning, opplæring og veiledning av koordinator. Koordinerende enhet skal bidra til å sikre helhetlig tilbud til pasienter og brukere med behov for sosial, psykososial eller medisinsk habilitering og rehabilitering.

5.11.2 Hovedutfordringer

Det oppleves stadig økt forventninger til helse- og omsorgstjenester. Forvaltning og koordinering gir vedtak på tjenester innfor gitt lovverk, vedtatt tjenestenivå og budsjett. For å sikre effektiv fordeling av ressurser i tråd med prinsippet om likebehandling, er forankring og god praksis i tråd med vedtatt forvaltnings- og finansieringsmodell sentralt.

Det er behov for å videreutvikle kommunens Koordinerende enhet med hensyn til rolle og myndighet i den nye kommunen. For å kunne gi brukere helhetlige og sammenhengende tjenester, er det behov for økt kompetanse og utvikling av metodikk når det gjelder koordinering. Kommunen har fortsatt lav andel med brukere som har individuell plan, innenfor flere målgrupper- blant annet på rus- og psykisk helsefeltet. Dette vil være et prioritert arbeid i perioden.

Det er aktivitetsvekst i tjenestene til personer med kognitive funksjonsnedsettelse og i tjenestene til personer med psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet. Veksten er knyttet til yngre brukere med store og sammensatte behov. Det er stadig flere krevende enkeltsaker med hensyn til kompetanse, bemanning og fysisk tilrettelegging. Det er press på avlastningstjenestene til foreldre med særlig tyngende omsorgsoppgaver, og dette vil øke i perioden. Det har blant annet sammenheng med dekningsgraden på boliger tilpasset behov i målgruppen. Det er også økt antall ungdommer som i perioden vil ha krav på dagaktivitetstilbud etter fullført videregående skole. Det er en utfordring at kapasiteten og begrensninger ved de fysiske lokalene ved dagsentrene ikke er tilpasset behovene i målgruppen. Siden dette er en lovpålagt tjeneste må kommunen finne andre løsninger i perioden og dette vil medføre økte kostnader.

Omsorgsstønad er et virkemiddel som er viktig i forbindelse med pårørendestøtte til personer med særlig tyngende omsorgsoppgaver. Det har vært en økning i antall søknader de siste to årene. Det er behov for å vurdere hva som er riktig nivå på omsorgsstønad i den nye kommunen.

En ser utslaget av de demografiske endringene, blant annet gjennom økt behov for differensierte heldøgns omsorgsplasser til personer med demenslidelse og personer med psykiske lidelser og/eller rusproblematikk. En ser også at flere av de eldste eldre, får et brått behov for omfattende helse- og omsorgstjenester, etter å ha klart seg godt i eget hjem med hjemmebaserte tjenester. Sykdomsbildet til beboere i sykehjem er mer kompleks og krever økt kompetanse.

Forvaltning og koordinering har som en naturlig konsekvens av utviklingen hatt en økende saksmengde over tid. Sakene kjennetegnes også i større grad av økt kompleksitet og de krever grundig utredning. Saksmengden er økende også som følge av sykehusets utskrivningspraksis. Kommunen plikter å ta imot utskrivningsklare pasienter, når kommunen er i stand til å levere forsvarlige tjenester. Overskridelse fra kommunens side medfører betalingsplikt. Forvaltning og koordinering har en sentral rolle for å sikre gode, effektive og trygge pasientforløp.

Kommunen ser en utvikling i retning av flere utskrivinger fra spesialisthelsetjenesten innen rus- og psykisk helsefeltet (ROP), som følge av betalingsplikten for utskrivningsklare pasienter som ble innført i 2019. Det er et økende press både på bofelleskap til personer med samtidige rus- og psykiske lidelser og institusjonsplasser. Flere som utskrives fra døgnpostene ved sykehuset har behov for et så omfattende tjenestetilbud at det er vanskelig for kommunen å ivareta i form av hjemmetjenester. Utfordringen er å sikre tilstrekkelig differensierte botilbud til målgruppen.

Boligmassen til vanskeligstilte på boligmarkedet er ikke tilstrekkelig differensiert og tilpasset målgruppens behov. Utfordringen gjelder særlig boliger til personer med rus- og psykiske lidelser. Det er tidligere bevilget midler til anskaffelse av 10 robuste boliger til denne målgruppen i 2019, men oppdraget har vært utfordrende å gjennomføre. Det samme gjelder anskaffelse av to enheter til midlertidig botilbud (nødbolig) som det også er bevilget midler til i tidligere budsjett. Det boligsosiale feltet blir et hovedområde for samhandling mellom områdene fremover. Vurdering og framskrivning av tjenestebehov og boligbehov til vanskeligstilte på boligmarkedet er en prioritert oppgave.

5.11.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følge av tidligere vedtatte budsjетtrammer

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er en måte å organisere individuelle tjenester til brukere som har krav på helse- og omsorgstjenester. På bakgrunn av politisk vedtak i sak til formannskapet i gamle Kristiansand kommune vedrørende BPA, økes ressursinnsatsen slik at flere søkere til helse- og omsorgstjenester kan få tilbud om BPA-ordningen. Dette gjøres i hovedsak gjennom en generell økning av antall timer til sosial aktivitet og samfunnsdeltakelse. Det er i økonomiplan 2020-2023 vedtatt en gradvis opptrapping i perioden, til 6 mill.kr i 2023, noe som utgjør en økning på 1 mill. kr i 2021.

Endringer som følge av kommunedirektørens forslag til prioritering i perioden

Omsorgsstønad

Kommunedirektøren forslår å styrke budsjетtrammen til omsorgsstønad med 2 mill. kr årlig i perioden fra 2021. Tjenesten er en del av det lovverket beskriver som støttetiltak til pårørende med særlig tyngende omsorgsoppgaver. I flere klagesaker har Fylkesmannen trukket frem denne tjenesten som viktig for å støtte pårørende med krevende omsorgsoppgaver.

IKT – lisenser

Kommunedirektøren foreslår å legge inn 3 mill.kr til kompensasjon for økte kostnader. I forbindelse med kommunesammenslåingen måtte avtaler vedrørende lisenser knyttet til fagsystemer reforhandles og dette ga økte kostnader, blant annet på grunn av økt antall brukere og prisstigning.

Aktivitetsvekst hjemmetjenesten

Direktør for helse og mestring har prioritert demografimidler til å økt aktivitet i hjemmetjenesten i perioden. Budsjетtøkningen som det er funnet rom for å legge inn er imidlertid betydelig lavere enn hva anslaget fra prognosemodell for utvikling av demografikostnader tilsier. Kommunedirektøren foreslår derfor å legge inn en demografisk vekst knyttet til denne tjenesten med 2 mill. kr i 2021, 8 mill. kr i 2022, 15 mill. kr i 2023 og 21,3 mill. kr i 2024.

Endringer som følge av forslag til statsbudsjett

Regjeringen foreslår å øke innslagspunktet for tilskudd til ressurskrevende tjenester med 46 000 kr for 2021. For Kristiansand kommune innebærer dette reduserte årlige inntekter tilsvarende 7 mill. kr i 2021. Kommunedirektøren foreslår å kompensere helse og mestring for inntektsbortfallet.

Regjeringen foreslår å styrke kommunenes rammetilskudd til barn og unge med nedsatt funksjonsevne med en engangsbevilgning som tilsvarer 1,9 mill. kr til Kristiansand kommune. Smitteverntiltakene har rammet mange barn og unge og deres familier. Midlene skal gå til habiliterings- og avlastningstilbud til disse gruppene. Kommunedirektøren foreslår at disse midlene tilføres helse og mestring, hvor halvparten legges i budsjettet til forvaltning og koordinering til privat avlastning, det resterende legges til avlastningstjenestene i kommunalsjefsområdet Livsmestring.

5.11.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Forvaltning og koordinering helse og mestring	0	1 043 817	1 136 005	1 170 959	1 190 863	1 208 975
Sum	0	1 043 817	1 136 005	1 170 959	1 190 863	1 208 975

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	1 043 817	1 043 817	1 043 817	1 043 817
Deflatoredtrekk RNB 2020	-11 743	-11 743	-11 743	-11 743
Sum Lønns- og prisjustering	25 802	25 802	25 802	25 802
Tidligere vedtatte tiltak				
Brukerstyrt personlig assistent utvikling av ordningen	1 008	2 016	4 032	4 032
Demografi justering overført til stab	2 782	4 798	766	766
Driftsmidler til 42 omsorgsboliger	14 011	14 011	14 011	14 011
Driftsmidler til 6 boliger for personer med utviklingshemming	9 979	9 979	9 979	9 979
Statsbudsjett 2020: Konsekvens av økt innslagspunkt ressurskrevende tjenester	202	202	202	202
Søgne - økt grunnbemanning (til nye omsorgsboliger)	706	1 714	1 714	1 714
Varige tilrettelagte arbeidsplasser - VTA plasser	331	331	331	331
Sum Tidligere vedtatte tiltak	29 018	33 050	31 034	31 034
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-1 900	-300	-300	-300
Vedtatte endringer	41 177	46 809	44 793	44 793
Vedtatt ramme	1 084 994	1 090 626	1 088 610	1 088 610
Nye tiltak				
5 boenheter rus og psykiatri	0	3 350	3 350	3 350
6 boliger med personalbase habilitering	0	0	530	9 042
Aktivitetsøkning dagsenterplasser habilitering	1 300	4 000	6 300	9 500
Avlastningsplasser habilitering	0	9 000	9 000	9 000
Etablering av nye omsorgsboliger Strømmehaven	2 760	2 760	2 760	2 760
Husleie Gyldengården	-1 128	-1 128	-1 128	-1 128
Kompensasjon bortfall inntekter ressurskrevende tjenester	10 250	10 250	10 250	10 250
Lisenskostnader fagsystemer	3 000	3 000	3 000	3 000
Lønnsoppgjør 2019 ISF-satser	3 220	3 220	3 220	3 220
Andre tiltak	1 927	1 927	1 927	1 927
Omsorgsstønad	2 000	2 000	2 000	2 000
Statsbudsjett 2021: Habilitering avlastning barn og unge 2021	938	0	0	0
Statsbudsjett 2021: Kompensasjon bortfall inntekter ressurskrevende tjenester	7 000	7 000	7 000	7 000
Sterkavdeling Presteheia	5 410	5 410	5 410	5 410
Styrking av ISF-satser for hjemmesykepleie	5 000	5 000	5 000	5 000
Søgne omsorgsboliger	0	11 010	22 500	22 500
Vekst demografi hjemmetjenester	2 000	6 200	13 800	20 200
Sum Nye tiltak	43 677	72 999	94 919	113 031
Nye tiltak og realendringer	43 677	72 999	94 919	113 031
Sum Rammefordeling	7 334	7 334	7 334	7 334
Interne rammeendringer	7 334	7 334	7 334	7 334
Ramme 2021-2024	1 136 005	1 170 959	1 190 863	1 208 975

5.12 Livsmestring

5.12.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet Livsmestring har ansvar for store deler av kommunens tjenestetilbud innen psykisk helse, rus og habilitering. Livsmestring har omkring 1450 ansatte fordelt på 9 enheter. Det gis råd og veiledning, individuelle oppfølgingstjenester, gruppebaserte tilbud i form av kurs, fritidstilbud, aktivitetstilbud, arbeidstilbud og praktisk bistand og oppfølging i forbindelse med bosituasjon.

Tjenester på habiliteringsfeltet

Kommunalsjefområdet har ansvaret for tjenester til barn, unge og voksne med kognitiv funksjonsnedsettelse.

Habilitering voksne har ansvar for:

- 38 bofellesskap/tiltak som er bemannet gjennom hele døgnet.
- 6 aktivitetshus som tilbyr fellesskap og aktivitet tilpasset funksjonsnivå og behov.
- Ambulerende tjenester som følger opp brukere som ikke har døgntjenester

Habilitering barn og unge, gir tilbud til multifunksjonshemmede barn og unge i kommunen.

Tjenesten har ansvar for:

- 4 kommunale avdelinger som gir avlastningstilbud (døgntilbud, dagtilbud)
- Avdeling for privat avlastning / krutt
- To boliger for unge over 18 år
- Nattjeneste til barn og unge
- Etterskoletidsordning (eso) til videregående elever

Tjenester på psykisk helse- og rusfeltet

Kommunalsjefområdet har følgende tjenestetilbud:

- 7 aktivitetssentre til personer med rus- og psykiske lidelser og pårørende
- Aktiv fritid, støttekontakt og arbeidsforberedende tiltak
- Livsmestring Ung: Tjeneste til ungdom i aldersgruppen 16-25 år som består av avdelingene Ungteam og Ungdomshelse. Livsmestring ung inneholder blant annet tilbud om hasjavvenning, skolehelsetjenesten i videregående skole og Helsestasjon for Ungdom (HFU)
- Drop- in / lavterskeltilbud for både ungdom og voksne
- Tverrfaglige team som tilbyr psykisk helsehjelp og sosialfaglig oppfølging til voksne over 25 år
- 14 bemannede bofellesskap
- Midlertidig botilbud (nødbolig)
- Jegersberg gård. Rehabiliteringstilbud for rusavhengige med 26 rehabiliteringsplasser.
- Feltsykepleien

Flere av tilbudene i tjenesten er ambulerende og oppsøkende. Disse tiltakene er tilpasset brukere som har utfordringer med å nyttiggjøre seg det ordinære helse- og oppfølgingstilbudet.

5.12.2 Hovedutfordringer

Utviklingshemmede har i liten grad tilgang til tilrettelagt arbeid. Det er behov for økt rekruttering av personer med nedsatt funksjonsevne. Det er økt press på tjenestene i livsmestring og det er behov for økning i aktivitetstilbud og aktivitetshus.

På habiliteringsfeltet har det vært en utvikling i retning av at stadig flere beboere har et sammensatt og økt tjenestebehov. Dette stiller andre krav til kompetanse og økt ressursbruk. Målgruppen har et underforbruk av helsetjenester.

Boligtilbudet for utviklingshemmede er ikke godt nok differensiert. Det er behov for å utvikle og harmonisere boligoppfølging og mestringstilbud ut ifra den enkeltes ressurser, muligheter og behov. Blant annet er det behov for å utvikle og harmonisere ambulerende oppfølgingstjenester innenfor habiliteringsfeltet i ny kommune.

Habilitering for barn og unge har en økning i antall barn med store og komplekse tjenestebehov, hvor foreldre trenger avlastning og har stort behov for informasjon. Det vil i perioden bli prioritert å ha et fokus på dialog med pårørende.

Det er økt press på avlastningstilbud. Tjenesten har også utfordringer med å rekruttere og beholde kvalifisert personell.

Habiliteringsfeltet for voksne har hatt en økning i antall beboere i bofellesskap med komplekse tjenestebehov og presset i tjenesten øker. Det er store avdelinger med kompleks drift. Habilitering for voksne har hatt overforbruk utover budsjettet i flere år og det vil i perioden bli jobbet målrettet med driftstilpasninger. En ser at endringer i behov i brukergruppen gir store utslag på økonomien. I 2021 blir det innført ny finansieringsmodell som er mer differensiert med tanke på hjelpebehov hos brukere. Modellen vil også i større grad ta høyde for endringer i behov og sikre en riktiger fordeling av ressurser i tråd med dette. Det anbefales å gjennomføre en evaluering av modellen etter ca. to år, og mindre tilpasninger og justeringer skal vurderes jevnlig som en del av den løpende kvalitetssikringen av modellen.

En stor andel av registrerte HMS-avvik knyttet til vold og utagerende atferd finner en innen habiliteringsfeltet. Dette er svært krevende og det gjør at tjenesten må ha høyt fokus på forebygging, rett kompetanse og tverrfaglig miljøarbeid.

I videreutvikling av tjenestetilbudet vil det kartlegges aktuelle velferdsteknologi verktøy som kan støtte tjenesten i drift og lage en implementeringsplan for dette.

Rus og psykisk helsefeltet

Psykisk helseutfordringer regnes som en av Norges største folkehelseutfordringer. Nasjonale føringer formidler at tjenestene skal utformes i et proaktivt perspektiv, med tidlig innsats og legge vekt på lett tilgjengelige lavterskel tilbud til alle målgrupper. Samtidig skal det sikres tilpassede tjenester med god tilgjengelighet for brukergruppen med store hjelpebehov som følge av rusmiddelavhengighet og alvorlige psykiske lidelser. Det er utførende å prioritere tiltak som sikrer begge deler. En vil i perioden jobbe med å sikre en bærekraftig tjenesteinretning, forankret i faglige strategier i forbindelse med planarbeidet som skal gjennomføres.

Mangelfull differensiering og tilpasning av boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet medfører at et økende antall blir boende i nødbolig over lang tid. Det er venteliste på døgnbemannet bofellesskap innen rus og psykisk helse, samtidig som noen brukere som bor i døgnbemannede bofellesskap uttrykker ønske om å flytte til annen bolig med punktoppfølging. Dette er vanskelig å gjennomføre som

følge av at kommunens utleieboligmasse ikke er tilpasset behov i målgruppen. I perioden vil det bli en gjennomgang av boligmasse og behov, i regi av forvaltning. Arbeidet må sees i sammenheng med utviklingen av det boligsosiale arbeidet i den nye kommunen. Det jobbes med å forbedre det boligsosiale arbeidet med å tilby mer fleksible og tilgjengelig oppfølging gjennom ambulerende team og Housing first prosjekt.

Pågang i spesialisthelsetjenesten medfører økt press i kommunale tjenester. Det er behov for utvikling av samhandling, gode samarbeidsstrukturer og felles tiltaksutvikling med spesialisthelsetjenesten. Viktige problemstillinger løftes gjennom oppfølgingen av den regionale samhandlingsmeldingen på rus- og psykisk helsefeltet.

Jegersberg gård har stor pågang av nye beboere. Det er høy aktivitet både i næringsdelen og rehabiliteringstilbudet. Det er prioritert i perioden å jobbe med planer for videreutvikling av tiltaket, blant annet med tanke på et neste byggetrinn. Det er behov for utvidelse av spisesalen før dette siden felles måltider er et sentralt virkningsfullt element i rehabiliteringskonseptet. Dette vil sikre effekt i mellomtiden.

Ungdom

Når det gjelder ungdom er det særlig bekymring for de som har behov for omfattende og helhetlige tjenester fra både kommune og spesialisthelsetjenesten. Det er en bekymring knyttet til at det er målgrupper tjenesten ikke når eller fanger opp for sent. Det er spesifikke overganger som defineres ekstra sårbare for ungdom i målgruppen og det settes i verk samarbeidstiltak med samhandlingspartnere i kommunen og spesialisthelsetjenesten for å sikre disse sårbare overgangene best mulig.

5.12.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følge av tidligere vedtatte budsjetterammer

6 boenheter på habiliteringsfeltet i 2021

Det er tidligere vedtatt å etablere en ny bolig med 6 boenheter på habiliteringsfeltet. Boligen ferdigstilles til oppstart i 2021 med en budsjetteramme på 10 mill. kr.

Økt nærvær og redusert sykefravær

Livsmestring har igangsatt målrettet innsats for å forebygge og redusere sykefraværet. Det er tatt i bruk en arbeidsmetodikk utarbeidet i KS prosjektet «NED – med sykefraværet», samtidig som kommunalsjefområdet har initiert et eget prosjekt: «OPP- med arbeidsgleden». Hovedmål for prosjektene er i tillegg til å redusere sykefraværet varig, å tilføre kunnskap og lederstøtte gjennom systematisk innsats. Det er knyttet innsparringskrav til effekten av arbeidet, med en varig reduksjon i budsjetterammene tilsvarende 1,6 mill. kr fra 2021.

Endringer som følger av kommunedirektørens forslag til prioritering i perioden

Dagaktivitetstilbud innen habiliteringsfeltet

Dagsenter er et aktivitetstilbud til personer som har kognitiv funksjonsnedsettelse. Det er behov for et økt tilbud i perioden til ungdom som er ferdige med videregående skole. Kommunedirektøren foreslår derfor å styrke denne tjenesten med 1,3 mill. kr i 2021, økende til 9,5 mill. kr i periode.

Demografimidler til avlastningstilbud

På grunn av en utfordrende investerings situasjon er det skjøvet på etablering av nye avlastningsplasser på habiliteringsfeltet, i Lundeveien fra 2021 til 2025. Presset på avlastningstjenester vil øke i perioden,

blant annet som følge av at man ikke vil ha tilstrekkelig boligmasse som tilsvarer framskrevet behov. Helse og mestring har derfor prioritert tilgjengelige demografimidler tilsvarende 9 mill.kr til avlastningstilbud fra 2022.

5 nye boenheter på rus- og psykisk helsefeltet

Kommunen har ansvar for å fremskaffe boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Dagens boligmasse er ikke tilpasset behovet i målgruppen. Det er lagt inn investeringsmidler i 2021 til å etablere 5 boenheter i Midtheilia til dette formålet. Disse er planlagt ferdigstilt 1.1.2022. Det er behov for å øke tilbudet om boligsosial oppfølging i forbindelse med tiltaket og kommunedirektøren foreslår å legge inn 3,3 mill.kr til dette fra 2022.

Endringer som følge av forslag til statsbudsjett

Kommunedirektøren foreslår å legge inn midler fra statsbudsjettet tilsvarende 0,9 mill. kr til avlastningstjenester for barn og unge som følge av økt press i tjenesten i forbindelse med smitteverntiltak.

5.12.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Livsmestring	0	491 022	505 394	502 357	501 857	501 857
Sum	0	491 022	505 394	502 357	501 857	501 857

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	491 022	491 022	491 022	491 022
Deflatoredtrekk RNB 2020	-5 379	-5 379	-5 379	-5 379
Sum Lønns- og prisjustering	12 141	12 141	12 141	12 141
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-2 800	-4 900	-5 400	-5 400
Vedtatte endringer	3 962	1 862	1 362	1 362
Vedtatt ramme	494 984	492 884	492 384	492 384
Nye tiltak				
Lønnsharmonisering ny kommune	309	309	309	309
Lønnsoppgjør 2019 habilitering ramme	573	573	573	573
Statsbudsjett 2021: Habilitering avlastning barn og unge 2021	937	0	0	0
Andre tiltak	40	40	40	40
Sum Nye tiltak	1 859	922	922	922
Nye tiltak og realendringer	1 859	922	922	922
Sum Rammefordeling	8 551	8 551	8 551	8 551
Interne rammeendringer	8 551	8 551	8 551	8 551
Ramme 2021-2024	505 394	502 357	501 857	501 857

5.13 Helsefremming og inkludering

5.13.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefsområdet serverer hele kommunen på flere områder, eksempelvis miljørettet helsevern, legetjenester, smittevern, tolketjenester. Kommunalsjefområdet har tre enheter:

Mestringsenheten

Mestringsenheten skal gjennom tidlig innsats redusere forekomsten av og forebygge utvikling av livsstilssykdommer og psykiske plager, slik at den enkelte kan opprettholde sin arbeidsevne og livskvalitet. Enheten skal fremme helse og livskvalitet og utsette innbyggernes behov for tjenester gjennom å legge til rette for deltakelse, aktivitet og mestring. Mestringsenheten består av tre avdelinger:

Friskliv og mestring gir en rekke tilbud til personer som har økt risiko for eller allerede har utviklet sykdom og som trenger hjelp til å endre levevaner og mestre helseutfordringer.

Aktiv senior har fire seniorsentre og tilbyr aktiviteter, kurs og sosiale møteplasser for innbyggere over 60 år. Sentrene besøkes i snitt av 1300 hver uke.

Rask psykisk helsehjelp er et kommunedekkende lavterskeltilbud for personer over 16 år med symptomer på angst og depresjon av lett til moderat grad.

Samfunnsmedisinsk enhet

Samfunnsmedisinsk enhet skal ha en bred tilnærming til helse og sykdom og til sammenhengen mellom medisin og samfunn. Enheten har ansvar for kommunelegene og for fastlegeadministrasjon i tilknytning til 102 fastlegehjemler. I tillegg har samfunnsmedisinsk enhet ansvar for institusjonslege, helsestasjonsleger og leger på korttids- og rehabiliteringsinstitusjoner og legevakt. Enheten har ansvar for turnusleger (leger i spesialisering - LIS 1) og leger i spesialisering innen allmenntilleggsmedisin (LIS 3) og et nyopprettet ALIS kontor (Allmenntilleggsleger i spesialisering). ALIS kontoret er basert på et nasjonalt oppdrag og har en regional rådgivende funksjon. Kontoret skal bistå og gi råd til kommunene innenfor helse Sør-øst i forbindelse med planlegging og oppfølging av spesialistutdanningen i allmenntilleggsmedisin. Samfunnsmedisinsk enhet omfatter også miljørettet helsevern, smittevern, flyktningehelseteam, og vaksinasjonskontor.

Integreringsenheten

Integreringsenheten består av statlig mottak, heldagstilbud til asylanter og tilrettelagt avdeling for asylanter med helseutfordringer og behov for ekstra oppfølging. Introavdelingen jobber med flyktninger som er bosatt, hvor bosetting og introduksjonsprogrammet er kjerneoppgaver. Tolketjenesten leverer tolkeoppdrag til hele kommunen og andre aktører som etterspør og kjøper tjenesten. Enheten har også tjenester til enslige mindreårige flyktninger.

5.13.2 Hovedutfordringer

Det er svært utfordrende for kommunalsjefområdet å tilpasse seg rammene for drift i den nye kommunen. Området serverer hele kommunen og flere av tjenesteområdene er ikke tilført ressurser tilpasset befolkningsstørrelsen i ny kommune.

Det er utfordrende å sikre at frisklivs- og mestringstilbudene har tilstrekkelig kapasitet og er dimensjonert i tråd med demografisk utvikling og utviklingen av ikke-smittsomme folkesykdommer og livsstilssykdommer (kreft, diabetes, hjerte/kar, kronisk lungesykdom, psykisk helse).

Aktiv senior er et viktig bidrag til det å skape et aldersvennlig samfunn, hvor seniorbefolkningen gis mulighet til å være deltakende og aktive for å bevare egen helse og livskvalitet lengst mulig. Det er behov for nye og funksjonelle lokaler til Aktiv senior for å sikre drift og videreutvikling av dagens tilbud i takt med den raskt økende seniorbefolkningen.

Det er utfordring knyttet til rekruttering av fastleger. Kommunen har i dag fire ubesatte fastlegehemler som det er satt inn vikarer i. En vil jobbe prioritert med denne rekrutteringsutfordringen i perioden.

Integreringsfeltet er et fagområde som stadig vil være i endring når det gjelder ytre rammebetingelser, endringer i målgruppen og endringer i krav til tjenesten - blant annet med hensyn til måloppnåelse innenfor både nasjonale strategier og kommunens egne strategier. Det er svært utfordrende å tilpasse driften til en rask nedtrapping av integreringstilskuddet.

Når det gjelder drift av asylmottak, hvor kommunen er driftsoperatør, har en fått rammeavtale men det er fortsatt usikkert om en vil få oppdrag videre.

Tjenesten for enslige mindreårige ble overført til helse og mestring fra oppvekst. En tverrfaglig arbeidsgruppe har vurdert og utarbeidet tiltak for å bringe tjenesten i balanse og i overensstemmelse med det kraftige nedtrekket kommunen får i integreringstilskudd for 2021. På grunn av stor overtallighet i tjenesten er driftstilpasningene svært utfordrende og nedbemanningsprosessene er krevende.

Endring av lovverket knyttet til tolketjenester vil kreve at kommunen tilpasser tjenesten til økte kvalitetskrav. I tillegg har det trolig vært et underforbruk av tolketjenester i deler av kommunen, slik at dagens tolketjeneste vurderes å være underfinansiert. Det er derfor behov for å gjennomgå tjenesten for å vurdere hvilket innhold og nivå denne må ha for å tilfredstille behovene kommunen som helhet har for tolketjenester fremover.

5.13.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følge av tidligere vedtatte budsjетtrammer

Inntektsbortfall som følge av redusert integreringstilskudd

Som følge av redusert antall bosatte flyktninger, bortfaller inntekter på integreringstilskudd kraftig i perioden. Inntektsbortfallet i perioden summerer seg til 38 mill. kr. Tjenestene på integreringsfeltet må i perioden tilpasses budsjетtrammene. I 2021 er nedtrekket 23 mill. kr sammenlignet med 2020. Om lag 15-20 mill. kr vil håndteres ved at utbetaling av introstønad går ned i takt med færre bosettinger, mens det resterende av nedtrekket vil måtte tas fra driften. Med et årsbudsjett på 14,5 mill. kr i 2020 til drift av introduksjonsprogrammet, er et nedtrekk i størrelsesorden 3-8 mill. kr en betydelig reduksjon og det vil kunne bli krevende.

Styrking som følge av lovpålagte ansvaret for utdanningsløp for leger i spesialisering

I økonomiplan 2020-2023 ble det lagt inn midler til en styrking av legetjenester for å oppfylle det lovpålagte ansvaret for utdanningsløp for leger i spesialisering fra 2020. Dette er tiltak som vil være virkemiddel også med hensyn til rekruttering av leger til kommunehelsetjenesten. For 2021 er det vedtatt en økning på 0,7 mill. kr til dette.

Endringer som følger av kommunedirektørens forslag til prioritering i perioden

Kompensasjon for endringer i basistilskuddet i fastlegeordningen

I revidert nasjonalbudsjett 2020 ble det vedtatt å endre innretning på basistilskuddet i fastlegeordningen fra og med 1. mai 2020. I ordningen vedtok regjeringen et knekkpunkt på fastlegenes

lister ved 1000 pasienter. Satsen under knekkpunktet vil være høyere enn satsen over knekkpunktet. Kommunedirektøren foreslår å legge økningen på 5,2 mill. kr fra revidert statsbudsjett, samt helårseffekt som er foreslått i statsbudsjettet tilsvarende 3,9 mill. kr over til helse og mestring årlig i perioden.

Endringer som følger av forslag til statsbudsjett

Regjeringen foreslår å redusere satsene for særskilt tilskudd for enslige mindreårige flyktninger, tilsvarende 22 950 kr pr enslige mindreårige over 17 år og 48 700 kr pr enslige mindreårige 0-16 år. I 2021 vil det tilsvare en inntektssvikt på 0,6 mill. kr. Kommunedirektøren foreslår å kompensere området tilsvarende.

5.13.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Helsefremming og inkludering	0	190 982	183 465	172 762	166 626	166 626
Sum	0	190 982	183 465	172 762	166 626	166 626

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	190 982	190 982	190 982	190 982
Sum Deflator	-1 396	-1 396	-1 396	-1 396
Sum Lønns- og prisjustering	4 740	4 740	4 740	4 740
Tidligere vedtatte tiltak				
Integreringstilskudd	-18 478	-29 409	-29 409	-29 409
Legetjenester og miljørettet helsevern	706	706	706	706
Redusert integreringstilskudd flyktninger	-4 536	-4 032	-8 568	-8 568
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-22 308	-32 736	-37 272	-37 272
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-600	-1 200	-2 800	-2 800
Vedtatte endringer	-19 564	-30 592	-36 728	-36 728
Vedtatt ramme	171 418	160 390	154 254	154 254
Nye tiltak				
Basistilskudd fastleger fra revidert nasjonalbudsjett 2020	5 246	5 246	5 246	5 246
Lønnsharmonisering ny kommune	767	767	767	767
Lønnsoppgjør 2019	308	308	308	308
Statsbudsjett 2021: Fastlegetilskudd basistilskudd helårseffekt	3 893	3 893	3 893	3 893
Statsbudsjett 2021: Kompensasjon reduksjon særskilt tilskudd enslige mindreårige	600	600	600	600
Andre tiltak	516	841	841	841
Sum Nye tiltak	11 330	11 655	11 655	11 655
Nye tiltak og realendringer	11 330	11 655	11 655	11 655
Sum Rammefordeling	717	717	717	717
Interne rammeendringer	717	717	717	717
Ramme 2021-2024	183 465	172 762	166 626	166 626

5.14 Hjemmetjenester og rehabilitering

5.14.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet har ansvar for hjemmetjenester, samt flere tilgrensende tjenester som samlet sett understøtter tjenester som gir innbyggerne mulighet for å bo trygt i eget hjem lengst mulig.

Kommunalsjefområdet har omkring 1200 ansatte med aktiv stillingsprosent, fordelt på seks enheter.

Fire enheter: hjemmetjenester inndelt i geografiske områder (øst, vest, nord og sentrum)

- Helsehjelp i hjemmet (hjemmesykepleie)
- Praktisk bistand (hjemmehjelp)
- Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)
- Dag- og aktivitetssentre
- Trygghets- og varslingsteknologi

Rehabilitering og lokalmedisinske tjenester

- Døgnopphold rehabilitering ved Kløvertun rehabiliteringssenter
- Korttidsopphold på sykehjem ved Valhalla helsesenter
- Øyeblikkelig hjelp døgnopphold (ØHD)
- Responssenter
- Ambulerende blodprøvetaking
- Legevakt (Eg og Tangvall)

Enhet for fysio- og ergoterapi

- Rehabiliteringsmottak og hjelpemiddellager
- Velferdsteknologiteam
- Fysioterapi og ergoterapi, rehabiliteringsteam, Sansetap
- Transportsentral
- Administrasjon av driftsavtaler med private fysioterapeuter

5.14.2 Hovedutfordringer

Hjemmebaserte tjenester vil være sentrale for å sikre opprettholdelse av kommunens hjemmetjenesteprofil. Tjenestene er i tillegg til differensierte dagsenterplasser og tilstrekkelig tilgang til korttids-, rullerings- og rehabiliteringsplasser i institusjon virkemiddel som bidrar til at kommunens innbyggere kan bo trygt hjemme lengst mulig.

De hjemmebaserte tjenestene står overfor store utfordringer, både når det gjelder behovet for volumøkning og økte krav til kompetanse som følge av at flere brukere har komplekse helsetilstander. Behovet for samhandling og koordinering opp mot blant annet pårørende, fastlege og sykehus og andre kommunale tjenester er økt.

Kravet til dokumentasjon og administrativ oppfølging har økt over tid og dette påpekes også ved tilsyn. Dette er en faktor som har innvirkning på arbeidet med å øke direkte brukertid i hjemmetjenesten. Det jobbes med organisering av en robust og bærekraftig tjeneste, samt utprøving og implementering av teknologiske løsninger som kan bidra til å optimalisere arbeidsprosesser, logistikk og kompetansesammensetning.

Hjemmetjenesten og andre ambulerende tjenester har i perioder utfordringer med fremkommelighet som følge av vanskelige værforhold, og vil fremover ha behov for tilgang til kjøretøy med god framkommelig og sikkerhet.

Enkelte avdelinger i hjemmetjenesten har fortsatt utfordringer med dårlig egnede og for små lokaliteter, hvor tjenesten er «vokst ut» av disse. Behovet for å samlokalisere mindre soner med tanke på faglig robusthet og bedre ressursutnyttelse er også relatert til dette.

Det er et stort behov i perioden å sikre tilstrekkelige ressurser til implementering av velferdsteknologi hos hjemmeboende.

Kløvertun rehabiliteringsavdeling skal videreutvikles som en spesialisert rehabiliteringsenhet, med tilbud til brukere med store og sammensatte rehabiliteringsbehov. I forbindelse med koronapandemien har denne avdelingen nå blitt disponert til testsenter og korttidsplasser for Covid 19-pasienter. Dette utfordrer utviklingsarbeidet på rehabiliteringsfeltet.

Akuttmedisinforskriften stiller krav til organisering av kommunal legevaktordning, ambulansetjeneste, medisinsk nødmeldetjeneste mv. Det er utfordrende å rekruttere leger til stillinger på legevakt. Nye spesialiseringskrav for allmennleger og forventning fra fastleger om lav vaktbelastning, gjør at lønnskostnader til leger er under press. Det er høsten 2020 nå brudd i de sentrale lønnsforhandlingene om fastlegenes plikt til å arbeide i kommunal legevakt. Dersom rammebetingelsene endres i gjeldende tariffavtaler, forventes det at kostnader til lønn for leger på legevakt kan øke i økonomiplanperioden.

Det er kapasitetsutfordringer i den kommunale transporttjenesten i dag. Det er et område som er blitt langt mer krevende over flere år, blant annet med hensyn til endringer i brukernes helsetilstand som medfører behov for større og tyngre hjelpemidler. Transporttjenester er et område som må videreutvikles i den nye kommunen. Det er behov for å vurdere mer effektive løsninger på transportområdet; arbeidet må sees opp mot sykehusets transporttjeneste.

Driftstilpasninger i hjemmetjenesten

I vedtatt økonomiplan for 2020–2023 fremgår det at det må gjennomføres tilpasninger av driften i området som følge av harmonisering av tjenestenivået i ny kommune. For hjemmetjenesten avdeling Songdalen innebærer dette både organisatoriske og personellmessige endringer, herunder omplassering av ansatte. Det vil ikke medføre endringer i det tilbudet for brukerne.

Ved utgangen av 2. tertial 2020 anslås et merforbruk i avdelingen på 8,5 mill. kr inneværende år som skyldes at man ikke har klart å tilpasse tjenesten til vedtatt nivå. En av endringene kommunedirektøren har vurdert som ledd i å tilpasse driften ved avdelingen til de vedtatte økonomiske rammene, innebærer å samlokalisere kontoret til avdeling Songdalen med Søgne-avdelingene i nytt bygg på Tangvall fra høsten 2021. I dette bygget etableres nye og moderne lokaler med plass til to nye, sammenslåtte avdelinger. Administrasjonen foretar vurderinger med tanke på langsiktig bærekraft- blant annet med hensyn til arbeidskraft- og rekrutteringsutfordringer. Erfaring viser at det da er nødvendig med en viss størrelse på avdelingen for å sikre kompetanse, robusthet, fleksibilitet og god utnyttelse av ressurser. Dette oppnås ved samlokalisering. Det er ikke bærekraftig å planlegge for små avdelinger.

Tilpasningene vil bidra til at avdelingen kommer nærmere økonomisk balanse, blant annet gjennom bedre utnyttelse av personellressurser og ved å redusere kostnaden per utførte time som ledd i harmoniseringen til vedtatt tjenestenivå. Samlokaliseringen vil også innebære besparelser som følge av bortfall av avdelingslederstilling. Til sammen anslås dette til å utgjøre en besparelse på omlag 2,5 til 4 mill. kr årlig. Hvis det ikke foretas en nødvendig samlokalisering av avdelingene slik kommunedirektøren foreslår, vil en ikke klare å tilpasse seg vedtatt nivå i den nye kommunen.

Kommunedirektøren har vurdert andre alternativer enn samlokalisering på Tangvall, herunder samlokalisering i eksisterende lokaler eller i stasjonsbygget på Nodeland. Stasjonsbygget på Nodeland vil ikke gi muligheter for samlokalisering med andre hensiktsmessige avdelinger pga. arealbegrensninger. Etablering av hjemmetjenesten avdeling Songdalen i stasjonsbygget på Nodeland vil derfor hindre muligheten for samlokalisering med andre avdelinger- slik det er gjennomført med hell både i gamle Søgne og gamle Kristiansand kommuner. Det er heller ikke rom for samlokalisering i bygningsmassen hvor hjemmetjenesten har tilhold i dag. Nåværende lokaler for avdeling Songdalen hjemmetjenester er ikke hensiktsmessige hverken i størrelse eller med hensyn til bygningsmessig beskaffenhet. Organisasjon er tilført 1,2 mill. kr for å dekke husleien i den delen av bygget som kommunen har leiekontrakt på. Lokalene i 2 etg. vil bli forsøkt leid ut til andre.

I dag har enkelte ansatte oppmøte- og arbeidssted i Finsland. Kontorfasiliteter i Finsland vil benyttes fleksibelt videre. Brukersammensetningen og behov i avdelingen kan gjøre det nødvendig å revurdere dette på et senere tidspunkt.

Videre drift av kommunal responsentertjeneste

Den kommunale responsentertjenesten i Kristiansand ble etablert i 2017. Responssenteret leverer i dag en god og fremtidsrettet tjeneste, men har i løpet av de tre siste årene ikke lyktes med å oppnå inntekter som dekker kostnadene ved tjenesten. I lys av dette vurderes nå hvilke endringer som kan gi en mer økonomisk bærekraftig drift fremover. Dette inkluderer både vurderinger av hvilke tjenester responssenteret skal tilby, og til hvem. Et viktig moment i vurderingen vil være hvilke priser man forventer å kunne oppnå i markedet fremover, også for tilleggsteknologier til trykghetsalarmer.

Utredningsarbeidet ferdigstilles etter planen innen utgangen av året. Det forventes fortsatt utfordringer i driften i 2021 og det vil være behov for å håndtere et underskudd. Tiltakene som vurderes i utredningsarbeidet må forventes å gi effekt fra 2022.

5.14.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følge av tidligere vedtatte budsjettammer

Dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens

I 2020 fikk kommunen overført tidligere tilskuddsmidler til Dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens i rammen, tilsvarende 7 mill. kr. Det blir viktig å sikre en strategisk og langsiktig utvikling av kommunens tjenestetilbud på dette området. Det er også vedtatt en utvidelse i perioden på dagaktivitetsplasser i forbindelse med etablering av omsorgsboligene i Søgne. Det pågår et arbeid som vurderer dagsentertilbudene og kapasitetsbehovet i den nye kommunen. Arbeidet er blitt forsinket grunnet koronasituasjonen. En vil komme nærmere tilbake til dette i forbindelse med neste års rullering av økonomiplanen. Aktivitetstilbud er et viktig virkemiddel for å øke livskvalitet til både brukere og pårørende, og tilrettelegge for at innbyggerne kan bo i eget hjem så lenge som mulig.

Midler til aktivitetsøkning i transporttjenesten

Det ble lagt inn en økt aktivitet knyttet til transporttjenester i 2020 ved forrige rullering av økonomiplanen. Det er tatt høyde for noe forventet økt etterspørsel etter transporttjenester også i 2021. Dette utgjør en vekst på 0,2 mill. kr.

Endringer som følge av kommunedirektørens forslag til prioriteringer i perioden

Gjennomgang av ISF-satsene på hjemmetjenester

I perioden er det behov for å vurdere og justere ISF- satsene på hjemmetjenester. Forutsetningen i modellen hjemmetjenesten, som ble revidert etter tidsstudie i 2018, har lagt til grunn en direkte

brukertid på 50 %, kjøretid på 25% og 25 % på indirekte brukertid (koordinering, dokumentasjon, sjekklister, samhandling, medikamenthåndtering mv) administrasjon og håndtering av trygghetsalarmer. Tidsstudien viste at den faktiske direkte brukertiden var 42 %. Det er en målsetting å øke den direkte brukertiden til 50%.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn ressurser til styrking av ISF-satsene hjemmesykepleie, med 5 mill. kr årlig fra 2021. Dette er for å kompensere for lønns- og prisvekst og effektene av ubekvemstillegg.

Erstatningslokaler til hjelpemiddellager

Det er behov for å etablere et nytt hjelpemiddellager som er dimensjonert til den nye kommunen. Lokaler til formålet skal leies og stå klart til innflytting i 2021. Det er en årlig leiekostnad på 3 mill. kr med halvårseffekt i 2021. Kommunedirektøren foreslår å legge inn midler til leiekostnadene i perioden, men legger inn forutsetning om at tjenesten får realisert en årlig gevinst på 0,5 mill. kr ved at man samlokaliserer og sentraliserer ressurser. Det foreslås derfor at området kompenseres med 2,5 mill. kr.

Kompensasjon for endringer i driftstilskudd til private fysioterapeuter

Kommunen betaler driftstilskudd til private fysioterapeuter som har driftsavtale med kommunen. Dette tilsvarer 53 årsverk. Størrelsen på tilskuddet fastsettes etter forhandlinger mellom Helse- og omsorgsdepartementet og KS, og de ulike fysioterapiforbundene, og justeres med virkning fra 1. juli hvert år. Tildelt budsjetttramme i gamle Kristiansand dekker ikke utgiftene til driftstilskudd til avtaleterapeutene, fordi driftstilskuddet har økt mer enn lønns- og prisstigning på 2,5 %. Kommunedirektøren foreslår å kompensere tjenesten med 1,3 mill. kr for å komme opp på nivå med faktisk utbetalte tilskudd fra 2021.

5.14.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Hjemmetjenester og rehabilitering	0	324 966	335 862	337 362	337 362	334 362
Sum	0	324 966	335 862	337 362	337 362	334 362

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	324 966	324 966	324 966	324 966
Deflatornedtrekk RNB 2020	-3 786	-3 786	-3 786	-3 786
Sum Lønns- og prisjustering	8 030	8 030	8 030	8 030
Tidligere vedtatte tiltak				
Hjemmebaserte tjenester økt aktivitet transporttjenester	202	202	202	202
Nødnett økte driftskostnader	207	207	207	207
Sum Tidligere vedtatte tiltak	408	408	408	408
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Vedtatte endringer	3 652	3 652	3 652	3 652
Vedtatt ramme	328 618	328 618	328 618	328 618
Sum Innsparingstiltak	0	0	0	-3 000
Nye tiltak				
Lønnsharmonisering ny kommune	441	441	441	441
Lønnsoppgjør 2019	1 025	1 025	1 025	1 025
Nytt hjelpemiddellager	1 000	2 500	2 500	2 500
Private fysioterapeuter driftstilskudd	1 300	1 300	1 300	1 300
Andre tiltak	442	442	442	442
Sum Nye tiltak	4 208	5 708	5 708	5 708
Nye tiltak og realendringer	4 208	5 708	5 708	2 708
Sum Rammefordeling	3 036	3 036	3 036	3 036
Interne rammeendringer	3 036	3 036	3 036	3 036
Ramme 2021-2024	335 862	337 362	337 362	334 362

5.15 Omsorgssenter

5.15.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet består av syv enheter som omfatter 14 omsorgssentre med heldøgns omsorgstilbud og en enhet bestående av Omsorgssenter servicetjenester.

Totalt antall plasser i omsorgssentrene er 774, hvorav 157 er omsorgsboliger. Alle omsorgssentre har heldøgns omsorgsplasser i form av sykehjemsplasser. Seks av omsorgssentrene har tilhørende omsorgsboliger. Det er to typer omsorgsboliger: Selvstendige leiligheter og bokollektiv. Omsorgsboligene er lokalisert i omsorgssentrene Strømmehaven, Randesund, Prestehøia, Grimtunet, Ternevig og Songdalstunet og Søgne omsorgsboliger etableres på Tangvall

Omsorgssenter Servicetjenester består av Kjøkkenservice på Bråvann, og kjøkkenene ved Søgne og Songdalstunet omsorgssenter. Kjøkkenservice leverer også mat til enkelte andre institusjoner, til dagsenter og til hjemmeboende. I tillegg driftes kafeteriaer ved Vågsbygdstunet, Valhalla og Kongens senter.

5.15.2 Hovedutfordringer

For å lykkes med kommunens hovedstrategi om at innbyggerne skal kunne bo trygt i eget hjem så lenge som mulig, er det avgjørende at også tilbudet om heldøgns omsorgsplasser er tilpasset behovet i målgruppen og riktig dimensjonert og differensiert. De hjemmebaserte tjenestene er innrettet med tanke på å gi forsvarlige helse- og omsorgstjenester så lenge som mulig i hjemmet. Som følge av dette, og den generelle demografiutviklingen, ser en at helsetilstanden til beboere i sykehjem stadig blir mer sammensatt og komplisert. De fleste beboere har kognitive funksjonsnedsettelse og demenslidelse som krever spesiell tilrettelegging og oppfølging gjennom døgnet.

Endret beboergruppe over tid stiller store krav til rett kompetanse, blant annet når det gjelder å håndtere krevende situasjoner og utagerende adferd. Dette gir også et økt behov for differensierte og forsterkede plasser til blant annet personer med demenslidelser og psykiske lidelser som har betydelige adferdsutfordringer. Tjenesten har en rekke avvik relatert til vold og trusler i forbindelse med sykdomstilstander som gir utagerende adferd- både overfor medbeboere og ansatte. Som en oppfølging etter tilsyn og verbalvedtak knyttet til å etablere en tiltaksplan mot vold i sykehjem har området utarbeidet en detaljert og omfattende prosedyre som er innarbeidet i kvalitetssystemet. Denne beskriver tiltak og gir god veiledning til ansatte for håndtering av utagerende atferd. Den beskriver også forebyggende tiltak som kan forhindre utagering og vold og uønsket bruk av tvang.

Situasjonen totalt sett stiller økte krav til rett kompetanse for å sikre god kvalitet i tjenesten, blant annet gjennom god dokumentasjon og muligheten til å drive nødvendig utviklings- og omstillingsarbeid. Dette vil ofte gi seg utslag i at en opplever økt arbeidsmengde og tidspress ute i avdelingene. Pleie og omsorgstjenesten har over lang tid hatt en svært kostnadseffektiv drift, noe som gjør at handlingsrommet til utvikling og omstillinger for å håndtere økte utfordringer er begrenset. Det er en utfordring at kommunalsjefområdet ikke har tilstrekkelige midler til systematisk kompetanseheving.

Dette er viktig at det legges til rette for rekruttering, også av minoritetsspråklige. Det er imidlertid en utfordring at mange arbeidssøkere i dag ikke har gode nok språkkunnskaper til de kravene som må stilles i tjenesten både når det gjelder både skriftlige og muntlige språkferdighet. Dette er en utfordring en ønsker å jobbe prioritert med sammen med andre direktørområder, for å utvikle tilpassede tiltak.

Høyt sykefravær er en utfordring da det går utover tilgjengelig kompetanse, stabilitet i arbeidsstokken og kjennskap til beboeren, som igjen kan påvirke adferden til beboere. Det er store variasjoner mellom avdelingene, men det vil intensivere systematisk arbeid med nærværestiltak i hele kommunalsjefsområdet i perioden.

Turnusene ved bo- og omsorgssentre er tilpasset behov hos beboere og økonomiske rammer som over tid har ført til stor andel av korte vakter i turnusene. Korte vakter betyr stor andel oppmøter for ansatte på jobb uten at de har mulighet for å øke stillingsprosent hvis ikke lengde på vekten endres. Det er utfordringer som må løses gjennom tilførte demografimidler i de tjenestene det er mulig, men for omsorgssentre vil ikke demografimidler bli tilført uten at det er behov for kapasitetsutvidelse i form av nyetableringer. Beregninger viser at for å endre alle korte vakter til 7 timers vakter vil det medføre en årlig økt kostnad på 5,8 mill. kr, hvis en skulle ønske å bruke dette som et virkemiddel for å oppnå større grad av heltid i området. Det er ikke funnet rom for å prioritere dette i perioden.

Kommunalsjefområdet opplever utfordringer med rekruttering av sykepleiere, da særlig på natt. Til tider er det ingen søkere på sykepleierstillinger, selv med flere utlysninger, noe som er kritisk i forhold til tjenesten. Dette har ført til kortsiktige løsninger som ikke er bærekraftige på lenger sikt, noe som medfører stor belastning på de ledere og sykepleiere som er til rådighet i dag.

I kommunalsjefområdet har avdelingslederne svært mange ansatte de er ansvarlige for å følge opp. Oppgavene til avdelingsleder på omsorgssentrene har blitt endret over tid. Administrative oppgaver har økt i mengde, samtidig som de faglige utfordringene er blitt større. Administrative oppgaver går ut over tiden avdelingsleder kunne brukt på ledelse og oppfølging av ansatte. En ser derfor på muligheter for å bruke annen kompetanse til å løse noen av disse administrative oppgavene, slik at det blir mer rom for ledelse. Det antas at med god og tilstedeværende faglig ledelse, er det betydelig lettere å opprettholde fokus på kvalitetsforbedring og pasient- og brukersikkerhet, i tillegg til oppfølging av personell og arbeidsmiljø.

I perioden vil også kommunalsjefområdet ha stort fokus på kulturarbeid og sørge for at driften harmoniseres. En er på etterskudd med mye av dette arbeidet grunnet koronasituasjonen.

5.15.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følge av tidligere vedtatte budsjetttrammer

Etablering av Strømmehaven med 42 omsorgsboliger

Strømmehaven med 42 omsorgsboliger åpnet oktober 2020. Driftsrammene er 31,3 mill. kr med helårsdrift fra 2021. Dette er et konsept som er spesielt tilrettelagt for personer med demens.

Endringer som følge av kommunedirektørens forslag til prioriteringer i perioden

Dekning av endret kostnadsbehov ved Stømmehaven

I forbindelse med iverksetting av det faglige konseptet har det fremkommet et økt kostnadsbehov relatert til konkretisering av bemanningsplan og kompetansesammensetning. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 2,8 mill. kr for å sikre valgt driftskonsept.

Dekning av driftskostnader til Søgne omsorgsboliger

Estimerte driftskostnader for Søgne omsorgsboliger, 64 enheter, er om lag 50 mill.kr per år. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 11 mill. kr i 2022 og 22,5 mill.kr i 2023 slik at en tar i bruk bygget med 32 omsorgsboligplasser innen høst 2022. Det vil bli utarbeidet en plan og budsjettforslag for videre åpning fram mot 2025. Dette legges til grunn for rullering av økonomiplanen for 2022-2025. Nærmere omtale og bakgrunn for forslaget, finnes under utfordringsbildet: *Videreutvikling av hjemmetjenestekommunen - bærekraftig og effektiv drift.*

Lukking av avvik ved Presteheia omsorgssenter

Kommunedirektøren foreslår å legge inn 5,4 mill. kr årlig i perioden til nødvendige forbedringstiltak som er etablert for å lukke avviket kommunen fikk etter tilsynet høsten 2019.

Rekrutteringstiltak- Jobbvinner

Jobbvinner Agder er et rekrutteringsprosjekt som har vært gjennomført med gode resultater. Et sentralt mål har vært å tilrettelegge for god praksis i første studieår for sykepleierstudenter, med tanke på fremtidig rekruttering. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 0,2 mill. kr årlig fra 2021 for å kunne frikjøp av 4 sykepleiere til å forberede praksisen samt være koordinerende praksisveileder i perioden sykepleierne er i praksis.

5.15.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Omsorgssenter	0	109 813	107 838	104 638	104 638	104 638
Sum	0	109 813	107 838	104 638	104 638	104 638

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	109 813	109 813	109 813	109 813
Sum Deflator	-1 501	-1 501	-1 501	-1 501
Sum Lønns- og prisjustering	2 708	2 708	2 708	2 708
Tidligere vedtatte tiltak				
Livsglede for eldre	-111	-111	-111	-111
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-111	-111	-111	-111
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	0	-3 200	-3 200	-3 200
Vedtatte endringer	1 096	-2 104	-2 104	-2 104
Vedtatt ramme	110 909	107 709	107 709	107 709
Nye tiltak				
Jobbvinner	280	280	280	280
Lønnsharmonisering ny kommune	205	205	205	205
Andre tiltak	255	255	255	255
Sum Nye tiltak	740	740	740	740
Nye tiltak og realendringer	740	740	740	740
Sum Rammefordeling	-3 811	-3 811	-3 811	-3 811
Interne rammeendringer	-3 811	-3 811	-3 811	-3 811
Ramme 2021-2024	107 838	104 638	104 638	104 638

5.16 NAV

5.16.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet NAV består av to seksjoner med totalt 10 avdelinger. I tillegg kommer stabsfunksjon som støtter linjeledelsen, og administrasjon. Den ene seksjonen består av oppfølging av brukere i alle alders- og målgrupper, og har to avdelinger rettet mot unge under 30 år. Markedsarbeid og publikumsmottak er organisert i den andre seksjonen. Der ligger også viktige tiltak som Jobbhuset, Jobbskolen og prosjekter. Kommunal del av NAV består av funksjoner knyttet til tjenester etter Lov om sosiale tjenester i NAV. Sentralt er råd og veiledning og økonomisk sosialhjelp. Sentrale virkemidler utover dette er kvalifiseringsprogrammet, aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere og gjeldsrådgivning, samt frivillig og tvungen forvaltning.

5.16.2 Hovedutfordringer

Kristiansand kommune har høyere andel utenfor arbeid enn andre storbyer. Andelen barn i lavinntektshusholdninger er også høyere enn i sammenliknbare kommuner. Det er flere unge som mottar sosialhjelp enn i andre storbyer. Disse forholdene har sammenhenger og er en del av levekårsutfordringene i regionen.

Arbeidsmarkedet har gjennomgått en stor omveltning i forbindelse med pandemien. I første fase av pandemien fant det sted en firedobling av ledigheten, mens situasjonen viser at ledigheten er i underkant av det dobbelte ved utgangen av august. Alt tilsier at en vil få noen strukturelle endringer i arbeidsmarkedet som vil gjøre det mer krevende for flere å komme i arbeid enn tidligere.

Det er en utfordring å sikre prioritet til NAVs virkemiddelapparat som på sikt kan forebygge og redusere antall innbyggere som står utenfor utdanning og arbeidsliv. Det er de aktive tiltakene, og ikke de økonomiske ytelsene som kan redusere behovet for økonomisk bistand, som sosialhjelp, på sikt. Det er forventninger i partnerskapet til at også kommunen bidrar med styrket virkemiddelapparat som kan samspille med ressursøkningen som har funnet sted på statlig side de senere år. På statlig side gjelder

dette særlig innsats rettet mot ungdom. Det er svært krevende å sikre NAV handlingsrom på tiltakssiden, med hensyn til den kraftige reduksjonen av integreringstilskuddet i perioden.

Ovennevnte utfordringer henger også sterkt sammen med videre oppfølging av oppgaveutvalgets anbefalinger. Analyser viser blant annet at det bør legges mer til rette for individuelle løsninger fremfor store standardpakker og at det samtidig må utvikles systemer som løpende evaluerer om igangsatte tiltak virker og har effekt. NAV har også erfart at tett, individuell oppfølging er det som har best effekt når det gjelder å få personer ut i arbeid eller utdanning. Det er ressurskrevende mens oppfølgingen pågår, men det gir store gevinster i form av at flere blir økonomisk selvhjulpne og utgiftene til sosialhjelp reduseres.

Fra 1.1.2018 er det gjort endringer i bestemmelsene om de statlige arbeids- og avklaringspengene hvor perioden nå er redusert fra 4 til 3 år, uten muligheter for forlengelse. Innstrammingen har gitt utslag i form av økt sosialhjelp. En gjennomgang av dette viser at denne utfordringen for Kristiansand kommune utgjør om lag 5 mill. kr i økt utbetaling. Statens kompensasjon over statsbudsjettet utgjør imidlertid kun 1,6 mill. kr. Tidligere regelendringer som kommunen ikke er blitt kompensert, utgjør fortsatt økonomiske utfordringer når det gjelder kontantstøtteordningen (0,5 mill. kr per år), endringer i trygderefusjonsordninger til tannbehandling (1 mill. kr per år) og endringer i bostøtteordningen (tidligere beregnet til 1 mill. kr per år)

5.16.3 Hovedprioriteringer

Endringer som følge av tidligere vedtatte budsjетtrammer

Trekk i rammen for sosialhjelp

Som følge av at antall bosatte flyktninger er redusert, reduseres inntekter fra integreringstilskuddet kraftig. NAV sin andel av inntektsbortfallet er 6,6 mill. kr i perioden. Dette samtidig med at allerede vedtatt budsjетtramme for sosialhjelp reduseres med 2,7 mill. kr i 2021 med et økende trekk til over 7,3 mill. kr i slutten av perioden. For at NAV skal kunne nå målsettingen om redusert sosialhjelpsutbetalinger i perioden vil det være avgjørende å ha tilgang til tiltak som kvalifiseringsprogrammet og andre arbeidsrettede tiltak.

Kommunale sysselsettingstiltak

Det ble i vedtatt budsjет prioritert midler til å etablere tilrettelagte arbeidsplasser for sosialhjelpsmottakere som står langt fra arbeidslivet (LTA-plasser). Oppstart av 10 plasser har funnet sted fra og med august 2020 og målsettingen med tiltaket er at flere kan komme ut i ordinært arbeid og bli selvhjulpne. Barnefamilier vil bli prioritert. Det lokale næringslivet vil ha en rolle, i nært samarbeid med tiltaksbedrifter i kommunen.

Det ble også bevilget midler til kommunale sysselsettingstiltak som vil omfatte plasser til om lag 20 unge som mottar sosialhjelp. Tiltakene er relatert til rehabilitering av kommunale bygg og leveranse av skolemat. Målet er selvhjelpenhet gjennom tilknytning til arbeid eller utdanning.

Endringer som følge av kommunedirektørens forslag til prioriteringer i perioden

Jobbskolen

Jobbskolen er et virkningsfullt tiltak til unge under 25 år som har falt utenfor skolen, som hjelpes tilbake til utdanning gjennom praksis og bistand i forbindelse med manglende eksamener. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 0,5 mill. kr årlig i perioden til tiltaket.

Endringer som følge av forslag til statsbudsjett

Egenandelstak 1 og 2 for frikort for helsetjenester slås sammen til et nytt egenandelstak fra 1. januar 2021. For å sette kommunene i stand til å skjerme utsatte grupper som vil kunne få utfordringer med høyere egenbetaling, foreslår regjeringen å øke rammetilskuddet i 2021 tilsvarende 1,2 mill. kr for Kristiansand kommune. Kommunedirektøren foreslår å legge disse midlene over til helse og mestring for å styrke budsjett knyttet til sosialhjelp.

5.16.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
NAV	0	259 573	261 961	253 549	252 541	252 541
Sum	0	259 573	261 961	253 549	252 541	252 541

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	259 573	259 573	259 573	259 573
Deflatoredtrekk RNB 2020	-766	-766	-766	-766
Sum Lønns- og prisjustering	6 470	6 470	6 470	6 470
Tidligere vedtatte tiltak				
Diverse prosjekter, kommunale sysselsettingstiltak	1 512	1 512	1 512	1 512
Redusert budsjetttramme, sosialhjelp	-11 530	-16 934	-16 934	-16 934
Andre tiltak	-101	-101	-101	-101
Økonomisk sosialhjelp	5 040	4 032	3 024	3 024
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-5 079	-11 491	-12 499	-12 499
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-1 300	-3 300	-3 300	-3 300
Vedtatte endringer	-675	-9 087	-10 095	-10 095
Vedtatt ramme	258 898	250 486	249 478	249 478
Nye tiltak				
Husleie Gyldengården	2 153	2 153	2 153	2 153
Jobbskole	500	500	500	500
Statsbudsjett 2021: Skjermingsordning økt egenandelstak	1 168	1 168	1 168	1 168
Andre tiltak	-758	-758	-758	-758
Sum Nye tiltak	3 063	3 063	3 063	3 063
Nye tiltak og realendringer	3 063	3 063	3 063	3 063
Ramme 2021-2024	261 961	253 549	252 541	252 541

5.17 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Brutto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt		
		2021	2022	2023	2024	2021- 24	2021- 24	
Investeringer								
Digitale trygghetsalarmer	Løpende	300	300	300	300	1 200	0	
EIE- 10 robuste utleieboliger	51 510	28 200	9 400	0	0	37 600	-3 280	
EIE- 5 boenheter rus og psykisk helsefeltet	10 607	10 607	0	0	0	10 607	0	
EIE- 6 boenheter habilitering	48 024	6 222	20 502	17 947	3 353	48 024	0	
EIE- 64 nye omsorgsboliger og aktivitetssenter	284 160	43 360	0	0	0	43 360	-92 000	
EIE- Dagsenter for hjemmeboende demente	10 500	0	10 000	0	0	10 000	0	
EIE- Legevakt - avsetning	10 000	0	0	1 000	9 000	10 000	0	
EIE- Nøddaggregater	9 825	0	2 054	0	0	2 054	0	
EIE- Oppgradering kjøkken sykehjem	13 380	0	2 690	0	0	2 690	0	
EIE- Oppgradering langtidsavdeling Songdalen	10 500	4 000	0	0	0	4 000	0	
EIE- Oppgradering omsorgsboliger Nodeland	6 500	0	0	0	500	500	0	
EIE- Oppstart nytt sykehjem	583 470	0	0	100 000	200 000	300 000	0	
EIE- Sikring og oppgradering av uteområder Strai	2 636	2 636	0	0	0	2 636	0	
EIE- Spisesal Jegersberg gård	1 000	0	0	0	1 000	1 000	0	
EIE- To nødboliger	11 393	11 393	0	0	0	11 393	0	
EIE- Utvidelse av Lundeveien avlastning	14 000	0	0	0	3 000	3 000	0	
EIE- Vågsbygd tunet rehabilitering beboerrom	28 457	12 917	0	0	0	12 917	0	
Helse og mestring investeringsfond	Løpende	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	0	
Inventar og vedlikehold Kjøkkenservice	Løpende	300	300	300	300	1 200	0	
Inventar til 6 omsorgsboliger, habilitering	1 000	1 000	0	0	0	1 000	0	
IT-investeringer	Løpende	2 750	2 750	2 750	2 750	11 000	0	
Mobiltelefoner sykesignalanlegg	Løpende	140	140	140	140	560	0	
Tilleggsteknologi varsling	Løpende	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	0	
Varslingsanlegg (sykehjem og boliger)	8 648	640	0	0	0	640	0	
Velferdsteknologi, hjemmetjenesten	3 000	500	500	500	500	2 000	0	
Sum Investeringer		1 108 610	127 965	51 636	125 937	223 843	529 381	-95 280

Digitale trygghetsalarmer

Midler til kommunalområdets investeringer knyttet til utskifting fra analoge til digitale trygghetsalarmer. Kommunalområdet har også egne investeringsprosjekter til tilleggsteknologi (trygghets- og varslingsteknologi) i hjemmet, varslingsanlegg i sykehjem. Alle analoge trygghetsalarmer til hjemmeboende er skiftet ut til digitale alarmer og tilknyttet Responssenteret. I alle omsorgsboliger er analoge trygghetsalarmer også skiftet til digitale trygghetsalarmer, men disse er ikke tilknyttet Responssenteret. Alarmene betjenes av bemanningen i omsorgsboligene direkte. I løpet av 2021 vil alle kommunens omsorgssentre, samt rehabiliteringssenter og helsesenter ha skiftet ut sine analoge anlegg til digitale varslingsanlegg.

Helse og mestring investeringsfond

Dette er Helse- og mestrings eget investeringsfond. Midler herfra blir brukt til å finansiere løpende investeringsbehov i området. Eksempelvis vedlikehold og fornyelse av inventar på institusjoner og bygg, i tillegg til å løse ekstraordinære mindre investeringsbehov.

IT-investeringer

Helse og mestrings eget IT-investeringsfond. Midlene brukes til IKT-modernisering av tjenestene i området og løpende utskifting av utstyr.

EIE- 10 robuste utleieboliger

Det er i tidligere vedtatt budsjett avsatt midler til 10 enkeltstående robuste boliger til innbyggere som er vanskeligstilte på boligmarkedet. Boligene inngår i den differensierte porteføljen av kommunale utleieboliger, som fremskaffes og forvaltes av by- og stedsutvikling og tildeles av Boligavdelingen i Helse og mestring. Boligene er planlagt fremskaffet i perioden 2019 – 2022. Det er i 2019 ervervet en eiendom for formålet. Framskaffelsen av resterende vil ha høy prioritet i samarbeidet mellom områdene i perioden.

EIE- 5 boenheter rus og psykisk helsefeltet - Midtheilia

Kommunen har ansvar for å fremskaffe boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Dagens boligmasse er ikke tilpasset behovet i målgruppen. Det er lagt inn 10,6 mill. kr i 2021 til 5 boenheter for dette formålet i Midtheilia. Disse er planlagt ferdigstilt til 1.1.2022, og det er lagt inn driftsmidler fra samme tidspunkt. Det er behov for å øke tilbudet om boligsosial oppfølging i forbindelse med tiltaket og kommunedirektøren foreslår å legge disse inn fra 2022.

EIE- 6 boenheter habilitering

Det er behov for flere boliger på habiliteringsfeltet, med heldøgns bemanning. Det etableres 6 nye boenheter i perioden. Volumøkningen i antall boliger er i realiteten to, siden fire enheter er erstatning for boliger som ble sanert i forrige periode. Prosjektet er kalkulert til en total kostnad på 48 mill. kr som er innarbeidet i perioden. Boligene vil ha byggestart i 2022 og stå klare til bruk 1.1.2024. Kommunedirektøren finner ikke rom for å legge inn driftsmidler før i 2024.

EIE- 64 nye omsorgsboliger og aktivitetssenter

Det skal bygges 64 nye omsorgsboliger og nytt aktivitetssenter på Klepland i Søgne. Prosjektet startet opp høsten 2019 og skal stå ferdig i 2021.

EIE- Dagsenter for hjemmeboende demente

Prosjektet gjelder tilbygg til Songdalstunet på ca. 85 m². Tilbygget er et dagsenter for hjemmeboende demente og inneholder fellesarealer, stue, kjøkken, toaletter og kontor. Prosjektet startet opp i 2019, og er planlagt ferdigstilt i 2022. Det pågår et arbeid som vurderer dagsentertilbudene og kapasitetsbehovet i den nye kommunen. Arbeidet er blitt forsinket grunnet koronasituasjonen. En vil komme nærmere tilbake til dette i forbindelse med neste års rullering av økonomiplanen.

EIE- Legevakt - avsetning

Det er lagt inn en avsetning på 1 mill. kr i 2023 og 9 mill. kr i 2024 til et samarbeidsprosjekt med Sørlandet sykehus på planlegging av ny legevakt samlokalisert med akuttbygg og helsehus, med tanke på bærekraftig tjenesteutvikling og synergier innenfor den akuttmedisinske tjenester.

EIE- Nøddagregater

Det er behov for økt kapasitet på nødstrøm ved sykehjemmene i Kristiansand. Sykehjemmene som har vært en del av prosjektet er Vågsbygd-tunet, Valhalla, Straitunet, Prestheia, Stener Heyerdahl, Elvegata og Grimtunet (inkl. Grim bokollektiv), samt varmesentral for Ternevig. Det er lagt inn 2,054 mill. kr i 2022 for å ferdigstille arbeidet.

EIE- Oppgradering kjøkken sykehjem

Flere institusjonskjøkken i kommunen er i dårlig forfatning. Det er behov for en planmessig oppgradering og utskiftning av disse. Arbeidet startet opp i 2016 og har pågått siden. Det er lagt inn en bevilgning på 2,69 mill. kr i 2022 for å fortsette oppgraderingen.

EIE- Oppgradering langtidsavdeling Songdalen

Prosjektet gjelder oppgradering av ca. 685 m². Alle flater innvendig skiftes. Det skal i tillegg gjøres ombygginger på 14 bad, samt etableres takheis mm. Ombygging av dagligstue og utskifting av vinduer er også del av dette prosjektet. Prosjektet startet opp i 2019 - og planlagt ferdigstillelse er i 2021.

EIE- Oppgradering omsorgsboliger Nodeland

Det ble i tidligere Songdalen kommune vedtatt en oppgradering av omsorgsboligene på Nodeland. Prosjektet ligger inne med 0,5 mill. kr til et forprosjekt i slutten av perioden.

EIE- Oppstart nytt sykehjem

Befolkningsframskriving ut fra dagens tildeling av sykehjems plasser, samt behov for økt differensiering av heldøgns omsorgsplasser antyder doubling av behovet for antall plasser mot 2040. Basert på disse framskrivningene har Helse og Mestring definert behov for 72 nye heldøgns omsorgsplasser med ferdigstillelse i 2026. Etablering av disse plassene må ses i sammenheng med levetidsbegrensningene for Strømme sykehjem og Randesund sykehjem. Endelig lokalisering må vurderes nærmere i samarbeid med By- og stedsutvikling, slik at man sikrer strategisk areal og byplanlegging. Det er lagt inn en avsetning i perioden på 100 mill. kr i 2023 og 200 mill. kr i 2024.

EIE- Sikring og oppgradering av uteområder Strai, Bispegra, Presteheia

Flertallet av beboerne i omsorgssentrene har en form for demens. Hagene i de aktuelle omsorgssentrene er åpne/har lave rekkverk mot omliggende arealer, eller gir tilgang til dører som er forbundet med hovedutgangen. Mange beboere kan derfor ikke gå ut i hagene på egenhånd, på grunn av fare for at de går bort og skader seg. Det er viktig for beboernes helse å bevege seg og få frisk luft. Det er i denne omgang prioritert 3 omsorgssentre: Straitunet, Presteheia og Bispegra omsorgssenter. Bevilgning for gjennomføring av tiltak ligger inne i 2021.

EIE- Spisesal Jegersberg gård

Det er behov for en større spisesal på Jegersberg gård. Spisesalen skal etter ombyggingen ha en kapasitet på 60 personer. Behovet løses ved å legge et tilbygg på ca. 150m² inntil fasaden mot syd på byggetrinn to. Arbeidene vil også omfatte en større ombygging av eksisterende kjøkken. Det er i tillegg behov for et lager og to garderober. Prosjektet er kalkulert til 6,3 mill. kr og ligger inne med 1,0 mill. kr i slutten av perioden.

EIE- To nødboliger

Det er behov for 2 individuelle og robuste boenheter som skal fungere som midlertidig bolig (nødboliger) for mennesker med utfordringer knyttet til rusavhengighet for å ivareta kommunens plikt til å fremskaffe midlertidig botilbud. Planlagt ferdigstilt i 2021.

EIE- Utvidelse av Lundeveien avlastning

Dette prosjektet henger sammen med de 64 nye omsorgsboligene i Søgne, og ferdigstillelsen av disse. Prosjektet innebærer en utvidelse med 7-8 nye rom/leiligheter i Lundeveien, med nye bad/toalett og nytt personalrom. Prosjektet er kalkulert til 14 mill. kr, hvorav 3 mill. kr ligger inne i slutten av perioden. Utvidelsen er forskjøvet fra 2021, noe som innebærer behov for driftsmidler til å håndtere avlastningsbehov i perioden frem til etablering av nye plasser.

EIE- Vågsbygd tunet rehabilitering beboerrom

Vågsbygd tunet har behov for oppussing av sine 8 avdelinger og 72 plasser etter mange års drift. Prosjektet innebærer oppussing av beboerrom med oppgradert baderom. Fellesrom pusses opp så godt det lar seg gjøre innenfor rammen. Arbeidet startet opp september 2018 og planlegges ferdigstilt i 2021.

6 Kultur og innbyggerdialog

6.1 Kort om området

Kultur og innbyggerdialog består av de tradisjonelle kulturtjenestene, inklusiv idrett og fritid, samt tjenester som har hovedfokus på dialog med befolkningen. Området består av tre kommunalsjefområder:

- Kulturstab med fagmiljø for kunst og kultur, samt koordinerende funksjoner innen folkehelse, kriminalitetsforebygging, likestilling og flerkulturell dialog. Herfra overføres det også budsjettmidler til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunn.
- Kultur og idrett - kulturarenaer, fritid, kulturskole og idrett.
- Innbyggerdialog - innbyggertorg, kommunikasjon, frivillighet, bibliotek og demokratiordninger.

6.2 Hovedutfordringer

Kvalitet. Vektlegge kvalitet og kunnskapsdrevet utvikling av tjenestetilbud og forvaltning.

Utvikle området. Fortsette utviklingen av innbyggerdialogen og samhandling med frivillighet og innbyggere. Benytte ressursene til tjenestene enda mer effektivt.

Forankre og planlegge. Utvikle flere plandokumenter i tråd med planoversikt. Involvere relevante samarbeidspartnere, kunstnere, frivilligheten og innbyggerne før endelig politisk behandling.

6.3 Innsparinger

Tiltak	2021	2022	2023	2024
40 Innsparingstiltak- Stab	-323	-544	-1 157	-1 557
41 Innsparingstiltak- Kultur og idrett	-433	-958	-1 710	-2 310
42 Innsparingstiltak- Innbyggerdialog	-232	-423	-1 075	-1 675
Innsparingstiltak- Kirkelig fellesråd	-101	-202	-202	-202
Sum	-1 089	-2 127	-4 144	-5 744

Kulturutvalget vedtok 11. mars 2020 fordeling av innsparingskrav for 2020 til 2023. Kommunedirektøren foreslår en økning på 1,6 mill. kr fra 2024 i forhold til allerede vedtatte innsparingskrav. Totalt innsparingskrav fra 2020 til 2021 utgjør 1,1 mill. kr økende til 5,74 mill. kr i 2024. Innsparingstiltak som omhandler nedbemanning vil bli tatt ut ved naturlig avgang.

Kultur og innbyggerdialog

Innsparingstiltakene foreslås løst på følgende måte:

Tiltak	2021	2022	2023	2024
40 kultur og innbyggerdialog stab				
Tilskudd til nettverksorganisasjoner og kompetansesentre	-223	-244	-444	-544
Avvikling av abonnement Tilskuddsportalen.no	-100	-100	-100	-100
Reduksjon tilskuddsordninger		-200	-613	-913
Sum	-323	-544	-1 157	-1 557
41 kultur og idrett				
Rådgiverfunksjoner	-150	-300	-750	-900
Holde stillinger vakant ved avgang så lenge som forsvarlig	-33	-158	-210	-310
Kulturskolen, økt oppfylling/ økt gruppestørrelse	-50	-100	-150	-225
Kulturskolen, redusert antall gruppetilbud	-50	-100	-150	-200
Fritid, redusert antall gruppe-/fritidsklubbtildbud	-50	-100	-150	-225
Samsen kulturhus, utleie ansatte med spisskompetanse	-50	-100	-150	-225
Kulturarena, økt inntekt utleie	-50	-100	-150	-225
Sum	-433	-958	-1 710	-2 310
42 innbyggerdialog				
Innbyggertorg, nedbemanning	-232	-432	-675	-1 175
Bibliotek, nedbemanning			-400	-500
Sum	-232	-423	-1 075	-1 675
Kirkelig fellesråd	-101	-202	-202	-202
Sum innsparingstiltak	-1 089	-2 127	-4 144	-5 744

6.4 Omprioriteringer

I løpet av 2020 er det gjort tiltak for å rette opp i budsjettammen for idrettsenheten som har hatt utfordringer før og etter etableringen av ny kommune. Samtidig er rammefordeling mellom områder gjennomført for å treffe bedre med historiske rammer. Det er fortsatt usikkerhet om rammene for hver enhet er helt treffsikker etter mindre enn ett års drift og i tillegg med koronautfordringer. Det vil imidlertid omprioriteres mellom enhetene for å komme i balanse.

De søknadsbaserte tilskuddsordningene justeres etter særskilt vurdering og ikke nødvendigvis med lønns- og prisvekst. Ordningene foreslås med runde kronebeløp og enkelte ordninger foreslås redusert moderat for å få rom for økning på andre ordninger. Det foreslås å overføre 100 000 kr fra søknadsbaserte tilskuddsordninger til driftstilskudd til Kristiansand kunsthall for å følge opp den økte aktiviteten i Kunstens og litteraturens hus, som også er anerkjent av Kulturrådet.

For innbyggerdialog anbefales at det innen kommunalsjefområdet gjøres omdisponeringer slik at enhetslederstillingen for frivillighet dekkes opp og kommunikasjonsenheten styrkes. Det avsettes også midler til formannskapets dialogmøter og til oppstart og utvikling av den samhandlende kommune, også kjent som kommune 3.0. Samlet sett foreslås det å omprioritere inntil 2,1 mill. kr fra økt effektivisering av administrasjon/drift på innbyggertorget (1,6 mill. kr) og ved at økonomiske og administrative oppgaver på biblioteket omorganiseres (0,5 mill. kr) slik at ledige stillinger ikke erstattes ved naturlig avgang.

6.5 Hovedprioriteringer

De allerede vedtatte prosjektene fra avviklede kommuner er i gang. Sygna kultursenter på Nodeland, Knuden kulturskole på Silokaia og detaljprosjekteringen av Tangvall skolesenter med kulturskole, fritidstilbud og idrettsanlegg er de største og gir store investeringer i området.

Sygna kultursenter vil bli en arena som gir nye muligheter for frivillige lag og foreninger, samtidig som forestillinger og arrangementer som til nå ikke har hatt mulighet til å finne rom i denne delen av den nye kommunen, nå vil gjøre det. Nytt hovedbygg for kulturskolen vil gi rom for videreutviklingen av det som er en av Norges eldste og beste kulturskoler samlet sett. Det er aktiviteten i Musikkens hus og Samsen kulturhus som i 2022 flytter til ny kulturskole, mens undervisningen som foregår på 25 andre steder i kommunen vil fortsette. Denne nye skolen gir helt nye muligheter til produksjon og samarbeid over kunststartene, samt åpning for nye tilbud.

Det er en krevende oppgave å få en helt ny organisasjon til å fungere optimalt så raskt som mulig. Området har ansvar for flere av de sentrale satsingsområdene for Kristiansand kommune, og det er til dels store forventninger som skal innfris innenfor budsjetttrammene. Et viktig fokusområde i starten blir derfor den interne kultur- og organisasjonsbyggingen.

Det er ikke rom for nye satsinger i økonomiplanen og flere investeringsprosjekter skyves ut til slutten av perioden. En del av forventningene til hva en ny kommune kan få til av nye tiltak må derfor justeres i løpet av 2021.

Det er ikke funnet midler til å bygge nytt formidlingsbygg for Vest-Agder-museet i Nodeviga, og det må jobbes videre med alternativer til å finansiere bygget over bykassa. Det jobbes med løsning for nytt magasin sammen med museet og de andre eierne uten at det er funnet rom for særlig økning av driftsbudsjettet til dette i økonomiplanforslaget.

Administrasjonens svar på verbalforslag 45/46-2020 om overdragelse av Langenes arbeidskirke ble fremmet til bystyret i sak 108/20 med følgende økonomiske vurderinger gjort i samarbeid med kirkevergen angående undervisning, diakoni og kirkemusikk, drift og vedlikehold, kirketjener og tilskudd til leie, til sammen 850 000 kr. Summene er på ny vurdert i samarbeid med Kirkelig fellesråd. Kommunedirektøren mener Kristiansand kommune ikke kan påta seg nye driftsutgifter på 850 000 kr samt ukjente vedlikeholdskostnader, og kan derfor ikke overta ansvaret for Langenes arbeidskirke.

6.6 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

Kultur og innbyggerdialog har valgt periodemål og indikatorer som følger opp satsingsområdene i kommuneplanen. Det foreslås i tillegg følgende periodemål som kultur og innbyggerdialog vil finne målbare indikatorer på fram mot neste økonomiplan:

- Større deler av samfunnets ressurser legges inn i bærekraftige og tjenesteytende kulturnæringer og aktiviteter (attraktiv og miljøvennlig).
- Attraktive kulturarenaer og møteplasser for profesjonelle og det frivillige feltet er bygd opp med arbeidsdeling sentrum og nærområder (attraktiv og miljøvennlig).
- Alle innbyggere deltar på arenaer som gir mestring, samhørighet og økt deltakelse og inkludering i samfunnet uavhengig av etnisitet, kjønn, alder og andre bakgrunnsfaktorer (inkluderende og mangfoldig).

Dette vil bli jobbet videre med mål og indikatorer i områdetets virksomhetsplan og fram mot økonomiplanen for 2022-2025.

6.6.1 Satsingsområde: Inkluderende og mangfoldig

Retningsmål: I Kristiansand er alle innbyggere aktive samfunnsdeltakere og har tillit til hverandre

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Alle innbyggere i Kristiansand har mulighet til å delta i kunst-, kultur- og fritidstilbudet	Andel barn og unge (6-19 år) som kulturskolen regelmessig når med sin virksomhet (Prosent)	14	15	20
	Antall barn, unge og voksne med behov for tilrettelegging som deltar i kultur- og fritidsaktiviteter	592	650	700
	Antall besøk i fritidsklubb, helgearrangement og ferietilbud	52 203	55 000	60 000
	Antall besøkende på Samsen kulturhus	85 000	100 000	120 000
	Antall besøkende (Barn, unge, frivillige organisasjoner, privatpersoner, bedrifter m.m) i Fritidsenhetens åtte bydelshus/fritidssentra		+5%	+10%
	Antall deltakere i gratistilbud på kulturskolen	383	400	450
	Antall friplasser på Fritidsenhetens ferietilbud	420	550	600
	Antall offentlige konserter, forestillinger og utstillinger hvor barn og unge er utøvere		nivå med 2020	+10%
	Antall utleiedager på de historiske byggene		+10	+25
	Være blant de tre beste storbyene på Norsk idrettsindeks	1	1	1
	Kommunens hovedkanal (websiteside) med oppdatert og målrettet informasjon er godt tilrettelagt	Antall unike årlige treff på nettsiden	2 800 555	3 000 000
Nye måter for dialog og samarbeid som alle kan delta i er tatt i bruk	Antall følgere i de ulike kanalene våre øker: Facebook, Innbyggerapp, Instagram, LinkedIn, Twitter, Youtube.		+15%	+30%
	Gjennomføre dialogmøter med formannskapet	7	10	10
	Gjennomføre møter med frivilligheten	4	8	12
Skape nye møteplasser hvor folk blir kjent med hverandre	Gjennomføre frivillighetsarrangementer	1	4	6
	Gjennomføre temamøter med innbyggere	0	2	4
Øke aktiviteten på biblioteket	Samlet besøk på bibliotekene i Kristiansand	180 000	310 000	320 000
	Samlet utlån på bibliotekene i Kristiansand	345 454	580 000	580 000

6.6.2 Satsingsområde: Skapende og kompetent

Retningsmål: Kristiansand er en vekstkraftig, nasjonalt ledende og internasjonalt orientert regionhovedstad.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Kristiansand kommune er en kulturell drivkraft og attraktiv samarbeidspartner, både regionalt, nasjonalt og internasjonalt, med en høy grad av profesjonalitet	Antall kunstnere på Odderøya i yrkesaktiv alder, med inntekt primært fra kunstnerisk virke		+3%	+10%
	Kunstnertetthet i Kristiansand		+3%	+10%
Sørge for samarbeid på tvers i kommunen for å få små og store arrangement til kommunen	Antall nasjonale arrangementer	3	1	1

Retningsmål: Kristiansand er regional drivkraft og nasjonal pådriver for å anvende teknologi i utvikling av effektive og behovsdrevne tjenester.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Innbyggerne har digitale tjenester som sitt førstevalg	Andel digitale brukere av ulike tjenester øker		økende	økende

6.7 Endring betalingssetser

Kommunedirektøren oppfatter bystyrets vedtak fra 20.4.2020 om geografisk differensiering av kulturskolens elevavgifter som et ønske om å unngå store og brå endringer i prising av kommunale tilbud i forbindelse med kommunesammenslåing. Praxis med differensiert betaling basert på hvor tilbudet gis og ikke på elevenes bostedsadresse gjør til at ordningen anses å være innenfor lovverket, men fortsatt i strid med god forvaltningsskikk. Kulturskolen drives som én enhet med mange lokasjoner og samtidig tilgang for alle elever til felles tjenester og tilbud. Ordinær elevavgift ble i 2020 satt til 1 900 kr per semester for alle tilbud med unntak av enetimer og gruppetilbud på Søgne gamle prestegård, Noden og Finsland skole der prisen er 550 kr lavere. I økonomiplanen foreslås det å trappe ned prisforskjellen over tre semestre slik at elevavgiftene er like på de ulike undervisningsstedene fra og med høstsemesteret 2022.

Bystyrets bevilgning på 2,5 mill. kr for å kunne gi gratis leie av kulturlokaler og idrettsanlegg til frivillige lag og foreninger i størst mulig grad, har medført betydelige endringer i både satser og prisstruktur. Nye satser for idrettsanleggene ble vedtatt av kulturutvalget 3.6.2020 og nye satser for bydelshus og kulturarenaer ble vedtatt av kulturutvalget 16.10.2020. Disse videreføres uendret i økonomiplanen til å gjelde også for 2021. Det samme er tilfellet for dagens betalingssetser på biblioteket, innbyggertorget og Ekserserhuset.

6.8 Planoppgaver

Det er i 2020 startet opp arbeid med følgende planer og strategier for området hvor arbeidet vil pågå videre utover 2021:

- Strategi for utvikling av Kulturskolen
- Kulturstrategi
- Temaplan frivillighet
- Bibliotekplan
- Folkehelsestrategi
- Handlingsplan for vold i nære relasjoner

I tillegg vil det i 2021 startes opp arbeid med følgende planer:

- Kommunal plan for idrett og friluftsliv
- Strategi for toppidrett
- Plan for kultur og fritidstilbudet til barn og unge i nærmiljøet

6.9 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kulturstab	0	169 725	156 806	160 384	157 470	157 319
Kultur og idrett	0	112 694	113 176	111 463	110 711	110 111
Innbyggerdialog	0	83 761	81 425	80 891	80 240	79 640
Sum	0	366 180	351 407	352 738	348 421	347 070

Områdets driftsbudsjett er redusert med 20,3 mill. kr fra 2020 til 2021. Driftsbudsjettet er kompensert for pris- og lønnsvekst på 5,5 mill. kr. Størst endring skyldes overføring av tilskuddsordning for tros- og livssynssamfunn til staten som medfører et trekk i budsjettrammen på 16,9 mill. kr. Forøvrig vises til driftsbudsjettets endringstabell.

6.10 Kulturstab

6.10.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kulturstaben består av kulturfaglige, tverrfaglige og administrativ rådgiver.

Kulturfaglige rådgivere har det faglige ansvaret for kulturområdene visuell kunst, musikk, scenekunst, museer/kulturvern, litteratur og film. Arbeidet foregår i hovedsak langs to linjer: Forvaltning av kommunens økonomiske tilskudd til kulturlivet og som aktør i samfunnsutviklingen gjennom deltakelse, dialog og rådgivning.

De tverrfaglige rådgiverne har ansvar henholdsvis på områdene kriminalitetsforebygging, likestilling inkludering og mangfold, folkehelse og flerkulturell koordinering. Rådgiverne skal være pådrivere for kompetanse-/fagutvikling og rådgiving på det aktuelle området. Rådgiverne benytter sin kompetanse til tverrfaglig innovasjon og veiledning i samlet stab på området, ut til andre områder og til eksterne aktører.

Kristiansand kirkelige fellestråd er en selvstendig juridisk enhet, som følger kommunegrensene. Budsjettmidler knyttet til kirkens virksomhet overføres til fellestrådet i form av en tilskuddspost under kulturstaben.

Fra 2021 vil ansvar for beregning og utbetaling av tilskudd til tros- og livssynssamfunn bli overført til staten.

6.10.2 Hovedutfordringer

Organisasjonsutvikling. Videreutvikle en ny stab med sentrale samfunnsoppgaver på vegne av hele den kommunale organisasjonen.

Utredningskapasitet. I ny kommune er det store forventninger om oppdatering av planverk og styringsdokumenter.

Kirkelig fellesråd

Fellesrådets økonomiske rammer er i utgangspunktet knappe og bemanningen er lav. Effektiviseringskrav og lavere lønns- og priskompensasjon har medført en særlig utfordring når det gjelder driftsrammene i planperioden. Økonomiplanen er gjort opp med en ubalanse som foreløpig dekkes ved bruk av disposisjonsfond.

Fellesrådet har presentert behov og utfordringer til økt stilling som driftssjef, økt stilling for kirketjener, samlet økt stilling for organister i 3 menigheter, økt diakonisatsing, økt vedlikehold, aktiv energiledelse av ENØK-tiltak, overtakelse av Langenes arbeidskirke og fullføring av vedlikehold på domkirkens hovedtårn. Samtlige tiltak er kostnadsberegnet til 7,150 mill. kr. Kommunedirektøren ikke har funnet mulighet til å prioritere dette i økonomiplanen.

6.10.3 Hovedprioriteringer

- Tilrettelegge kulturelle satsninger og regionens kulturarv for helhetlig attraksjonsutvikling.
- Sikre deltakelse fra ulike grupper i befolkningen i frivillige kulturaktiviteter.
- Videreutvikle tverrfaglig samarbeid for å fremme folkehelse, likestilling og kriminalitetsforebygging.
- Prioritere plan- og strategiarbeid og tiltak som følge av disse.
- Prioritere fokus på kulturnæring i og etter korona

Kirkelig fellesråd

Ved utarbeidelse av økonomiplanen for 2021-2024 er samlede utgifter høyere enn inntektsrammene og det er usikkerhet uten erfaring fra et fullt regnskapsår med ny organisasjon.

De vesentligste prioriteringene i forslag til økonomiplan for fellesrådet er:

Drift: Det er ønskelig å videreføre driftssjefstillingen på 0,6 mill. kr og uten delfinansiering må fellesrådet søke andre løsninger. Aktiv energioppfølging ENØK tiltak. Kristiansand kirkelige fellesråd foreslår å redusere kremasjonsavgiften i 2020 fra 7 550 kr til 7 000 kr. Servicetorget styrkes med 20% stilling uten endring i samlede stillingsprosent. Hånes diakoni omgjør stilling til dåpsopplæring til diakonstilling med fokus på barne- og ungdomsarbeid. I økonomiplanperioden er om lag 4,1 mill. kr foreløpig finansiert av disposisjonsfond. I tillegg kommer beregnet bruk av bundne fond for å møte inntektsfall festekontrakter 2,9 mill. kr.

Vedlikehold: Oddernes kirke – utbedring av benkevarme, Finsland kirke – utbedring av benkevarme, Tveit kirke – utbedring utvendig kalking, Vågsbygd kirke – utbedring drenering underetasje, Søgne kirker – vurdering av instrumentbehov og Domkirken – utbedring hovedtårn. Taksjekk av Oddernes og Tveit kirker er foretatt i 2020, men estimert kostnad er så høy at en ikke har hatt rom for å legge dette inn i økonomiplanen.

Kultur og innbyggerdialog

Investering: Nytt orgel i Vågsbygd kirke er under bygging i Nederland, utvidelse av kirkegården på Flekkerøy og kan tas i bruk fra sommeren 2022, utvidelse av garasje Oddernes kirkegård, utbedring av kontorforhold Hånes kirke og etablering av navnet minnelund på kirkegården i Søgne.

Investeringsfond. Fondet er nær null grunnet planlagt bruk av hele fondet til delfinansiering av brannsikring/sprinkling av Søgne gamle kirke og Oddernes kirke. Det vurderes utbedring av kontorforholdene i Oddernes menighetshus.

6.10.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kulturstab	0	110 110	96 872	100 551	97 637	97 486
Tilskudd til kirkelig fellesråd	0	59 615	59 934	59 833	59 833	59 833
Sum	0	169 725	156 806	160 384	157 470	157 319

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	169 725	169 725	169 725	169 725
Deflatoredtrekk RNB 2020	-937	-937	-937	-937
Sum Lønns- og prisjustering	4 220	4 220	4 220	4 220
Tidligere vedtatte tiltak				
Driftsutgifter Torridal kirkegård Kirkelig fellesråd	-403	-403	-403	-403
Fond for kommunal kunst justering	-112	-223	18	18
Fullriggeren Sørlandet økt tilskudd i 2018-2020	-530	-530	-530	-530
Kunsthond drift	-12	56	56	56
Markering av Bjørneboe	-517	-517	-517	-517
Prosjektering forskuttering Vest-Agder museet 1. tertialrapport 2019	-1 260	-1 260	-1 260	-1 260
Sørlandets kunstmuseum- økt driftstilskudd	0	4 032	4 032	4 032
Tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn	-1 008	-504	-504	-504
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-3 842	651	892	892
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-424	-746	-2 359	-2 359
Vedtatte endringer	-984	3 188	1 816	1 816
Vedtatt ramme	168 741	172 913	171 541	171 541
Sum Innsparingstiltak	0	0	1 000	600
Nye tiltak				
Intern overføring, frivillighetspris	-79	-79	-79	-79
Kunsthond drift justeringer	58	-28	-70	179
Lønnsharmonisering ny kommune, kulturstab	130	130	130	130
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	28	28	28	28
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator kirka	77	77	77	77
Overføring veteranplan fra HM til kultur	205	205	205	205
Statsbudsjett 2021: Stiftelsen Fullriggeren Sørlandet	14	14	14	14
Statsbudsjett 2021: Sørlandet kunstmuseum økning tilskudd	111	111	111	111
Statsbudsjett 2021: Tilskudd til tros- og livssynssamfunn overføres til staten	-16 884	-17 392	-17 392	-17 392
Tilskudd til X-huset/ gjesteleilighet	154	154	154	154
Økning kontingenter	100	100	100	100
Økning tilskudd til Kilden IKS	400	400	400	400
Økt tilskudd til Fullriggeren Sørlandet	2 623	2 623	123	123
Økt tilskudd til tros- og livssynssamfunn	1 128	1 128	1 128	1 128
Sum Nye tiltak	-11 935	-12 529	-15 071	-14 822
Nye tiltak og realendringer	-11 935	-12 529	-14 071	-14 222
Ramme 2021-2024	156 806	160 384	157 470	157 319

Nye tiltak

Statsbudsjett 2021: Tilskudd til tros- og livssynssamfunn overføres til staten

Det er foreslått i statsbudsjettet at tilskuddene til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirken fra 1. januar 2021 blir hjemlet i lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven).

Tilskuddsordningen flyttes fra kommunene til staten, som medfører et staten trekker inn kommunens tilskudd i rammetilskuddet. Området kultur og innbyggerdialog, som har hatt ansvar for tilskuddsordningen i kommunen, blir dermed trukket for 16,9 mill. kr fra 2021.

Ny ordning medfører at tros- og livssynssamfunnene får et samlet tilskudd fra staten som tilsvarende det staten og kommunene gir i tilskudd til Den norske kirken, regnet per medlem. Lovendringen innebærer at det bare er medlemmer og ikke tilhørende Den norske kirken som skal inngå i regnestykket. Det er også bare tros- og livssynssamfunn med minst 50 medlemmer som vil få tilskudd.

Økning tilskudd til Kilden IKS

Kommunens tilskudd til Kilden IKS er i 2020 økt med 360 000 kr, som er i samsvar med avtalt finansieringsandel mellom staten (70%) og regionen (30% fordelt på Agder, Kristiansand, Grimstad og Arendal). Kristiansands andel er på 16,7 %. Når staten øker sin andel må regionen øke sin andel, som samlet vil utgjøre 400 000 kr for Kristiansand i 2021.

Økt tilskudd til Fullriggeren Sørlandet

Det er lagt inn økt tilskudd 2,5 mill. kr over en 3 års periode til Stiftelsen Fullriggeren Sørlandet som vedtatt i bystyret 17. juni 2020. Tilskuddet gjelder bevaringsprogrammet og fortsatt klassifisering. Videre er det lagt inn en mindre fast økning på 123 000 kr for å oppfylle avtalt finansieringsandel.

6.11 Kultur og idrett

6.11.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet kultur og idrett består av fire enheter:

- Kulturskolen gir barn og unge planmessig og allsidig opplæring og kreativ utfoldelse i kunstneriske fag. Undervisningen følger grunnskolens skoleår og gis på ettermiddag og kveldstid på 25 ulike steder i den nye kommunen. Kulturskolen leverer også dirigenttjenester til kommunens skolekorps.
- Kulturarenaenheten skal tilby arenaer for et mangfold av kulturopplevelser, både i egen regi og gjennom utleie av lokaler til andre. Enheten består av tre avdelinger: Samsen kulturhus, Søgne gamle prestegård og Vågsbygd kultursenter. Avdelingen i Vågsbygd har også ansvar for driften av de historiske byggene Andøen gård, Myren gård og Christiansholm festning.
- Fritidsenheten har unge i alderen 10-18 år som hovedmålgruppe. Ung kultur og frivillig engasjement utvikles gjennom fritidsklubber, arrangementer, turer og andre ungdomsaktiviteter i nærmiljøene. Det gis gruppetilbud for ulike målgrupper med tilretteleggingsbehov. Enheten forvalter en rekke bydelshus og fritidssentre som er viktige møteplasser i lokalområdene.
- Idrettsenheten skal tilrettelegge for allsidig idrett og fysisk aktivitet for alle byens innbyggere, med et spesielt fokus på barn og unge, gjennom planlegging, utvikling og drift av idrettsanlegg, samt ansvaret for operativt folkehelsearbeid.

6.11.2 Hovedutfordringer

Arenautvikling. Funksjonelle arenaer med tidsriktige fasiliteter er avgjørende for at det kommunale kultur-, fritids- og idrettstilbudet kan gi et kvalitativt godt og attraktivt tilbud til innbyggerne. Realisering av nye - og betydelig oppgradering av eldre - arenaer og anlegg er den viktigste utfordringen.

Samhandling. Alle enhetene har ansvar for flere tjenester med et omfattende grensesnitt mot en rekke aktører, både internt og eksternt. En viktig utfordring er å få til en samordnet og effektiv ressurs- og kapasitetsutnyttelse internt i kommunen, samt en utvidet dialog med brukerne og eksterne samarbeidspartnere.

6.11.3 Hovedprioriteringer

- Nytt bygg til kulturskolens sentrale undervisningstilbud. Ferdig til skolestart 2022.
- Frivillige foreninger og lag skal få gratis tilgang til kommunens anlegg og lokaler.

Kultur og innbyggerdialog

- Åpning av Sygna kultursenter på Nodeland høsten 2021.
- Legge best mulig til rette for Norgesmesterskapet i friidrett på Kristiansand stadion i august 2021.
- Ferdigstille bygdebok for Søgne i løpet av økonomiplan-perioden.
- Fortsette arbeidet med å etablere og optimalisere den nye organisasjonen.

6.11.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kultur og idrett	0	112 694	113 176	111 463	110 711	110 111
Sum	0	112 694	113 176	111 463	110 711	110 111

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	112 694	112 694	112 694	112 694
Deflatoredtrekk RNB 2020	-1 501	-1 501	-1 501	-1 501
Sum Lønns- og prisjustering	2 780	2 780	2 780	2 780
Tidligere vedtatte tiltak				
Gateakademiet	-504	-504	-504	-504
Kringsjø flerbrukshall driftstilskudd helårseffekt	234	234	234	234
Kultur og servicesenteret øst - behov og reguleringsplan	517	0	0	0
Andre tiltak	6	6	6	6
Søgne - bygdebok ferdig	0	-672	-672	-672
Sum Tidligere vedtatte tiltak	253	-936	-936	-936
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-433	-958	-1 210	-1 210
Vedtatte endringer	1 098	-615	-867	-867
Vedtatt ramme	113 792	112 079	111 827	111 827
Sum Innsparingstiltak	0	0	-500	-1 100
Nye tiltak				
Gratis leie lokaler andel flyttet til oppvekst	-1 538	-1 538	-1 538	-1 538
Ledskermer Aquarama økt leieinntekt	-100	-100	-100	-100
Lønnsharmonisering ny kommune, Kultur og idrett	35	35	35	35
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	192	192	192	192
Sandripheia økning tilskudd	125	125	125	125
Søgne bygdemuseum økte driftsutgifter	170	170	170	170
Økt driftsbudsjett idrett	500	500	500	500
Sum Nye tiltak	-616	-616	-616	-616
Nye tiltak og realendringer	-616	-616	-1 116	-1 716
Ramme 2021-2024	113 176	111 463	110 711	110 111

6.12 Innbyggerdialog

6.12.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet innbyggerdialog skal styrke og videreutvikle demokratiordningene og dialogen med innbyggere og frivillige lag og organisasjoner. Områdets fem enheter skal sammen skape og videreutvikle tjenestene slik at innbyggerne opplever at kommunen har et velfungerende system for å motta og bruke innspill og forslag.

- Innbyggertorg er kommunens førstelinjetjeneste og ansikt utad, og skal gi informasjon, veiledning og saksbehandling. Kommunen samler de aller fleste av sine publikumsrettede tjenester på tre innbyggertorg - Kvadraturen, Nodeland og Tangvall - hvor innbyggerne skal få de

samme tjenestene uavhengig av stedet de henvender seg til. Samlokalisering med bibliotek og NAV på Nodeland og Tangvall.

- Kommunikasjonsenheten skal sikre at kommunen informerer innbyggere, egne ansatte og andre interessenter. Enheten skal videreutvikle bruken av eksisterende kommunikasjonskanaler, og hele tiden vurdere nye.
- Bibliotek skal forvalte lovverket for folkebibliotek, videreutvikle bibliotekene som møtested, arrangør og dagsordensetter, samt videreutvikle fagområdet sammen med aktuelle samarbeidspartnere. Alle bibliotek-tjenester er samlet i én enhet med hovedbibliotek i Kvadraturen - Kunsten og litteraturens hus - filialer i Vågsbygd, Tangvall, Nodeland og kombinasjonsbibliotek på Finsland, Flekkerøy og Hellemyr.
- Demokratienheten skal i samarbeid med innbyggere og andre organisasjoner, videreutvikle og forankre nye metoder og verktøy for innbyggerdialogen. Enheten har et medansvar for dialogmøter med formannskapet, og er sekretariat for følgende råd og ordninger: seniorråd, rådet for funksjonshemmede, ungdommens bystyre, studentrådet, barn og unges representant i plansaker, medvirkningsrådgiver barn og unge.
- Frivillighetsenheten skal støtte og tilrettelegge for god samhandling mellom kommunen og frivillige organisasjoner, lag, foreninger og ideelle organisasjoner. Enheten har oppfølgingsansvar for kommunale- og organisasjonseide frivilligsentraler.

6.12.2 Hovedutfordringer

Dialog og samskaping. Utvikle nye arenaer og metoder for økt dialog med innbyggerne, og styrke medvirkningsordningene. Området skal også ha et hovedansvar med å utforme et felles rammeverk for utvikling av den samhandlende kommunen – kommune 3.0. Det er startet opp dialogmøter med formannskapet, der planen er at formannskapet i løpet av en 4 års periode skal besøke alle kommunens områder en eller flere ganger.

Samarbeid med frivillig sektor. Skape arenaer for kontinuerlig dialog mellom kommunen og frivillige aktører. Samarbeid og samhandling mellom offentlig og frivillig sektor skal baseres på likeverdige partnerskap, og gjensidig respekt for hverandres roller

Forventninger. Ved etablering av et nytt kommunalsjefområdet skapes det forventninger som er utfordrende å nå innen de økonomiske rammene som finnes.

6.12.3 Hovedprioriteringer

På grunn av kommunens økonomiske situasjon er det gjennomført interne omprioriteringer i kommunalsjefområdet med å omprioritere personalressurser fra innbyggertorg og bibliotek til enhet for frivillighet og enhet kommunikasjon. Vi ønsker å styrke kommunikasjonsenheten slik at vi kan ha fokus på flere og nye virkemidler for kommunikasjon. Enhetslederstillingen frivillighet har ikke vært finansiert i 2020. Videre avsettes det midler til samarbeid med frivillig sektor og markering av den internasjonale frivillighetsdagen. Det settes av midler til å finansiere utgifter til formannskapets dialogmøter, samt midler til å starte på utviklingen av den samhandlende kommunen – kommune 3.0. Om ordningen med gratis busskort til studenter skal videreføres må vurderes i forbindelse med vedtak i økonomiplan.

- 100% enhetsleder frivillighet.
- Avsette midler til samarbeid med frivillig sektor og markering av den internasjonale frivillighetsdagen – 300.000
- 50% kommunikasjonsrådgiver
- Avsette midler til formannskapets dialogmøter – 200 000
- Avsette midler til utvikling av den samhandlende kommune – 200 000
- (Videreføring av ordning med gratis busskort til studenter.)

6.12.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Innbyggerdialog	0	83 761	81 425	80 891	80 240	79 640
Sum	0	83 761	81 425	80 891	80 240	79 640

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	83 761	83 761	83 761	83 761
Deflatornedtrekk RNB 2020	-1 090	-1 090	-1 090	-1 090
Sum Lønns- og prisjustering	2 067	2 067	2 067	2 067
Tidligere vedtatte tiltak				
Statsbudsjett 2020: Kemner servicetorget, statliggjøring	-423	-423	-423	-423
Studentkortkampanje eksklusiv Agderstudenter	-2 218	-4 435	-4 435	-4 435
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-2 641	-4 859	-4 859	-4 859
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-232	-423	-575	-575
Vedtatte endringer	-1 896	-4 305	-4 456	-4 456
Vedtatt ramme	81 865	79 456	79 305	79 305
Sum Innsparingstiltak	0	0	-500	-1 100
Nye tiltak				
Busskort studenter utenfor Agder	1 500	3 700	3 700	3 700
Frivillighetssentralen overført	924	924	924	924
Lønnsharmonisering ny kommune, innbyggerdialog	245	245	245	245
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	150	150	150	150
Statsbudsjett 2021: Tilskudd til frivillighetssentral blir øremerket	-2 479	-2 479	-2 479	-2 479
Telefoni/sentralbord fra gml. Søgne	154	154	154	154
Andre tiltak	-934	-1 259	-1 259	-1 259
Sum Nye tiltak	-440	1 435	1 435	1 435
Nye tiltak og realendringer	-440	1 435	935	335
Ramme 2021-2024	81 425	80 891	80 240	79 640

Nye tiltak

Busskort studenter utenfor Agder

Det foreslås å videreføre busskortordningen for studenter som melder overflytting til Kristiansand kommune. Ordningen gjelder ikke studenter som flytter fra kommuner i Agder fylke. Våren 2020 har 619 studenter meldt flytting og fått gratis busskort, men 635 studenter har meldt flytting pr oktober 2020. Gratis busskort gis for maksimalt 1 studieår fra høsten, og må søkes for hvert semester. Busskortordningen administreres av innbyggertorg og i samarbeid med Agder kollektivtrafikk. Det er innarbeidet gode kontrollrutiner, slik at ordningen ikke kan misbrukes.

Kostnaden med gratis busskort forventes å bli redusert fra ca. 4,4 mill. kr til ca. 3,7 mill. kr årlig. Det er utfordrende å beregne eksakt hvor stor netto inntekt kommunen har av ordningen, men tidligere beregninger har vist at den kan ha vesentlig betydning for kommunens rammetilskudd.

Andre tiltak

Andre tiltak beløper seg til - 934 000 kr. Dette gjelder overføringer av budsjettmidler eller ansatte i forbindelse med tertialrapporter mellom områdene. Blant annet annonsebudsjet, frivillighetsprisen, elevombudet, tilskuddsordning og en stilling fra innbyggerdialog til helsefremming.

6.13 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Brutto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2021	2022	2023	2024	2021- 24	2021- 24
Investeringer							
EIE- Avsetning nytt idrettsanlegg på Gimle	5 000	0	0	0	5 000	5 000	0
EIE- Biblioteket- teknisk oppgradering	50 860	0	0	0	5 000	5 000	0
EIE- Bydelshus Hånes	11 336	0	0	0	10 500	10 500	0
EIE- Forprosjekt samt bygging hall Hortemo	20 000	0	15 000	0	0	15 000	0
EIE- Gimlehallen-rehabilitering	4 000	0	2 000	1 000	1 000	4 000	0
EIE- Kulturell møteplass Nodeland, Sygna	61 281	23 681	0	0	0	23 681	-6 000
EIE- Kultursenter øst (tomt)	10 000	0	0	0	10 000	10 000	0
EIE- Ny kulturskole sentrum	338 607	145 600	45 000	0	0	190 600	0
EIE- Ombygging av innbyggertorg Nodeland	1 000	0	0	0	1 000	1 000	0
Fond for kommunal kunst	Løpende	1 227	741	584	670	3 222	0
Idrettsanlegg rehabilitering og oppgradering	Løpende	300	300	300	300	1 200	0
Idrettsplanen, kulturtiltak	Løpende	1 250	1 250	1 250	1 250	5 000	0
Kirken Den Norske (ekskl. mva)	15 900	2 500	3 500	3 500	3 500	13 000	0
Kunstgressbane Kongsgårdbane 2	15 000	1 000	0	0	0	1 000	0
Kunstgressbane Langenes skole (7'r)	1 200	1 200	0	0	0	1 200	0
Kunstgressbane Tangvall skole (11'r)	3 000	3 000	0	0	0	3 000	0
Kunstgressbaner, hovedprosjekt	Løpende	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	-1 045
Oppgradering av kunstgressbaner, granulatflukt.	1 350	1 350	0	0	0	1 350	0
Utvidelse Flekkerøy kirkegård	18 000	6 000	0	0	0	6 000	0
Sum Investeringer	556 534	189 108	69 791	8 634	40 220	307 753	-7 045

Fond for kommunal kunst

I henhold til vedtatte retningslinjer skal bystyret i budsjettbehandlingen hvert år sette av minimum 0,2 og inntil 0,5 prosent av «totalt brutto investeringsbudsjett for byggeprosjekter, parkanlegg og andre skattefinansierte anleggsprosjekter i offentlig rom», til kunst i offentlige bygg og uterom. Faktoren er satt til 0,2 prosent.

Idrettsanlegg rehabilitering og oppgradering

Idrettsenheten har i perioden en årlig bevilgning på 0,3 mill. kr til rehabiliteringsprosjekter og større vedlikeholdsoppgaver. Anleggene har stor slitasje. Bevilgningene blir benyttet til et stort antall tiltak.

Idrettsplanen, kulturtiltak

Videreføring av fast avsetning på 1,25 mill. kr i Søgne kommunes investeringsprogram. Vil bli vurdert i sammenheng med lignende prosjekter i den nye kommunen.

Kirken Den Norske (ekskl. mva)

Det er videreført en årlig bevilgning til diverse prosjekter innenfor Kirken på 2,9 mill. kr. Det er tidligere vedtatt en forskuttering fra kommunen på 1 mill. kr til å rehabilitere kontorene i Vågsbygd kirke. Av den grunn er beløpet 1,9 mill. kr i 2021.

På grunn av kommunesammenslåingen foreslås det at kommunen i tillegg finansierer et egenkapitaltilskudd fra Kirken til Kristiansand kommunale pensjonskasse på 0,6 mill. kr per år i økonomiplanperioden. Tilskuddet er derfor 3,5 mill. kr i 2022, 2023 og 2024.

Kunstgressbane Kongsgårdbane 2

Det er rekkefølgekrav til utbygging av Bjørndalen og Marviksletta om å anlegge en bane nr. 2 på Kongsgårdjordene. Utbyggerne skal finansiere brorparten, men i 2021 settes det av 1 mill. kr til en kommunal andel av kostnadene.

Kunstgressbaner, hovedprosjekt

Kristiansand har hatt 2 mill. kr årlig i økonomiplanen til utbygging av kunstgressbaner. Dette videreføres i neste periode, men redusert til 1 mill. kr i 2020 som delfinansiering av nytt kunstgress på Hellemyrbanen. I tillegg ventes det spillemiddelinntekter i 2020 fra fire ferdigstilte kunstgressbaner med totalt 4,19 mill. kr. Gjelder Color-banen på Flekkerøya, Kongsgårdjordet, Hellemyrbanen og Karuss.

Oppgradering av eksisterende kunstgressbaner - tiltak mot granulatflukt.

Videreføring av avsetning på 1,35 mill. kr i Songdalen kommunes investeringsprogram (2021). Vil bli vurdert i sammenheng med lignende prosjekter i den nye kommunen.

Utvidelse Flekkerøy kirkegård

Kapasiteten på Flekkerøy kirkegård er sprengt, og det er behov for en snarlig utvidelse. I forbindelse med behandlingen av regnskapsrapport for 2. tertial 2019 ble det bevilget 0,5 mill. kr til å sette i gang prosjektering. I økonomiplanen er det satt av 6 mill. kr til utvidelsen. Totalkostnad er 18 mill. kr. Prosjektet skal stå ferdig i 2021.

EIE- Avsetning nytt idrettsanlegg på Gimle

Sammen med andre aktører, og i lys av "strategi for toppidrett", er det laget et mulighetsstudium for å vurdere ulike alternativer i området rundt Gimlehallen. Det er ikke konkludert med hvilket alternativ man ønsker å realisere, men det er lagt inn en avsetning på 5 mill. kr til oppstart av nytt idrettsanlegg på Gimle i 2024.

EIE- Biblioteket- teknisk oppgradering

Biblioteket er oppgradert og renoverert innvendig (eget prosjekt i 2016-2017 over kulturbudsjettet). Samtidig ble inngangspartier og heiser skiftet og renoverert med midler fra Statlig tiltakspakke i 2016 og 2017. I forkant av disse prosjektene ble det gjennomført en tilstandsanalyse for bygget og øvrige tekniske anlegg. Det er fortsatt et stort behov for renovering av bygningsmassen og utskifting av tekniske anlegg. Levetiden på anleggene er overgått, renovering/utskifting er nødvendig. Utrangert ventilasjonsanlegg medfører dårlig inneluft og dårlige arbeidsforhold for de ansatte. Avsetningen til oppstart av arbeidet er utsatt til 2024.

EIE- Bydelshus Hånes

For å imøtekomme kravene til et tidsriktig bydelshus på Hånes skal det realiseres et bydelshusprosjekt. Opprinnelig forslag var et tilbygg til Hånes skole. Tilbygget skal inkludere blant annet ny scene i utvidet gymsal og flytting av skolekjøkken. Oppdatert kostnadskalkyle er høyere enn tidligere forutsatt på grunn av krav til nytt ventilasjonsanlegg, elektriske anlegg, samt strengere krav knyttet til brann og rømning. Det skal derfor foretas en ny gjennomgang av prosjektet og avsetningen er utsatt til 2024. I tillegg må prosjektet ses i sammenheng med skolestrukturprosjektet på Hånes.

EIE- Forprosjekt samt bygging hall Hortemo

Prosjektet skal etablere en isolert kaldhall til fotball med nødvendig infrastruktur. I KS-vedtak 25/9-19 (tidligere Songdalen), ble det bestemt at det skal utredes offentlig frivillig samarbeid med Greipstad IL om drift og bygging. Bystyret vedtok også i budsjettbehandlingen at det skal utredes privat eierskap til hallen. Det er lagt inn 15,0 mill. kr til prosjektet i 2022.

EIE- Gimlehallen-rehabilitering

Det ble i 2019 gjennomført en rekke tiltak i Gimlehallen for å ivareta de mest akutte oppgraderingsbehovene i et 5-års perspektiv. Det er satt av tilsammen 4 mill. kr i perioden på prosjektet, Prosjektet kan sees i sammenheng med prosjektet "Avsetning nytt idrettsanlegg på Gimle" som er omtalt i økonomiplanen.

EIE- Kulturell møteplass Nodeland sentrum, Sygna kultursenter

Prosjektet består av ombygging og tilbygg på eksisterende bygg. Etablering av kulturell møteplass som skal inneholde bla. konsertsal, øvingsrom, bandrom, scene, amfi, lager mm. Total prosjektkostnad er kalkulert til 61,2 mill. kr og prosjektet skal stå ferdig i 2021.

EIE- Kultursenter øst (tomt)

Bystyret godkjente 26.10.2016 behovsutredningen for et kultursenter også på østsiden av byen, og ba kommunen arbeide for å sikre en tomt til formålet i Rona. I økonomiplanen er avsetningen på 10 mill. kr til kjøp av tomt lagt inn i 2024. Dette må ses i sammenheng med skolestrukturprosjektet på Hånes.

EIE- Ny kulturskole sentrum

Prosjektet innebærer bygging av ny kulturskole på Silokaia. Ferdigstillelse av prosjektet er satt til våren 2022.

EIE- Ombygging av innbyggertorg Nodeland

Det er nødvendig med en ombygging av innbyggertorget på Nodeland for å kunne utvikle innbyggertorget til en møteplass for innbyggerne og for å kunne gi gode tjenester. Det er lagt inn 1 mill. kr til prosjektet i slutten av perioden.

7 By- og stedsutvikling

7.1 Kort om området

By- og stedsutvikling består av 5 kommunalsjefområder (ingeniørvesen, parkvesen, plan og bygg, eiendom og klima og arealutvikling) og tre stabsområder (utbygging, prosjekt og kvalitet).

By- og stedsutvikling har 692 faste ansatte fordelt på 634 årsverk. Området har ansvar for bolig-, areal- og transportplanlegging, klima og miljø, eiendomsutvikling, boligpolitikk, bygge- og anleggsprosjekter, plan- og byggesaker, geodata og eiendomsdata, landbruk, friluftsliv, park- og skjærgårdsforvaltning, småbåthavner, vann og avløp, vei, parkering, drift og vedlikehold av kommunale formålsbygg og boliger.

7.2 Hovedutfordringer

Kommuneplanens samfunnsdel og arealstrategi vedtas høsten 2020. Målene for å bli et lavutslippssamfunn er klart definert. Arealstrategien legger føringene for en mer klimavennlig bystruktur. Arealdelen med tilhørende fagutredninger er neste fase i arbeidet med revisjon av kommuneplanen. Det er en stor og viktig oppgave å lage en ny arealdel som følger opp prinsippene i arealstrategien.

Kristiansandsregionen inngikk ny belønningsavtale med Samferdselsdepartementet for årene 2020-2023. Arbeid knyttet til belønningsavtalen vil i de kommende årene dreie seg om å iverksette tiltak i tiltaksporteføljen samt å gjennomføre og avslutte tiltak i porteføljer fra de tidligere avtalene. Dels som følge av en tendens til trafikkøkning i 2019 og starten på 2020 er det behov for fornyet innsats fra ATP-samarbeidet for å holde nullvekstmålet. Situasjonen som er oppstått med koronapandemien kompliserer dette arbeidet siden det ikke er anledning til å bruke kollektivtilbudet som et effektivt virkemiddel. Innsatsen må derfor økes for å endre folks reisevaner i retning av sykkel. I det kommende året vil det derfor arbeides med å finne nye måter å øke befolkningens bruk av sykkel som transportmiddel.

For å nå kommunens mål om reduksjon av utslipp og nullutslipps bil- og maskinpark har man så langt satset på at maskinparken gradvis skiftes ut i takt med fornyelsesbehovet. Energivennlig drift og utskifting til LED-lys i parkeringshus og veilys er viktige klimatiltak som er innarbeidet i forslag til økonomiplan.

Klimautfordringer

Konsekvenser av klimaendringer er et tema det jobbes mye med, både med tanke på håndtering av overvann, beredskap ved flom og styrtregn og ikke minst rassikring. Det brukes mye midler til separering av vann og løp og behovet for midler til rassikring øker. God fagkompetanse er viktig, men det er nå blitt en utfordring å få tak i erfarne ingeniører innen disse fagene.

Standard på tjenester og effektivisering

Den nye kommunen skal ha god standard på tjenestene. Innenfor enkelte tjenester fulgte det ikke med driftsmidler fra Søgne og Songdalen. Med trangere økonomiske rammer og utvidet oppgaveportefølje må området jobbe smartere. Arbeidet med å definere driftsstandarder er en del av gevinstjobbingen til området. Likeledes er å se standarden på forvaltningsoppgaver. Det er en utfordring å ta innsparinger før vi har avdekket hvor gevinstene ligger.

Boligselskapet kom inn i eiendom med svært lite ressurser til drift og vedlikehold. Det er ikke nok driftsmidler til å håndtere boligene. Mange av boligene er ikke egnet til det behovet som er i dag. Arbeidet med å tilpasse den kommunale boligmassen til behovene ble igangsatt i selskapet og er en

prioritert oppgave i boligenheten. I dette ligger å avhende ukurante boliger og fremskaffe egnede boliger i samarbeid med helse og mestring. Det forutsettes at inntektene fra salg av kommunale boliger tilbakeføres til boligenheten og brukes til nyanskaffelser og bedre vedlikehold.

7.3 Innsparinger

Økt innsparingskrav i økonomiplanperioden 2021-2024 fordelt på kommunalsjefsområdene:

Tiltak	2021	2022	2023	2024
50 Innsparingstiltak stab	-115	258	-961	-1 210
51 Innsparingstiltak ingeniørvesen	-578	-1 046	-1 393	-1 929
52 Innsparingstiltak parkvesen	-302	-920	-923	-1 081
53 Innsparingstiltak plan og bygg	-55	13	-676	-758
54 Innsparingstiltak eiendom	-1 048	-1 719	-1 700	-2 190
55 Innsparingstiltak klima og areal	-52	-28	-10	-93
Sum	-2 150	-3 443	-5 663	-7 262

Området vil så langt det er mulig unngå flate kutt i tjenestene og har derfor arbeidet mye med å finne tiltak som gir lavere kostnader uten å få en uønsket reduksjon på tjenester og kvalitet. Antall stillinger i området (sett i forhold til bemanningsplan ved sammenslåing) er allerede redusert i løpet av 2020, ved at vakante stillinger ikke blir besatt eller holdt tilbake for nærmere vurdering. Det vil bli gjort slike vurderinger løpende også i tiden framover.

Følgende tiltak er lagt inn i perioden: (Effekten av tiltakene vil slå inn på forskjellig tid i perioden, anslagene under er effekten i 2024.)

- Reduksjon av 3 administrative stillinger i perioden. Som følge av kommunesammenslåing skal disse ikke erstattes (anslått til 2,6 mill. kr).
- Det er startet et prosjekt for å samordne drift på tvers av driftsenhetene (parkvesen, ingeniørvesen og eiendom). Prosjektet skal i første omgang se på bygningsmassen (lagerplass og sonestasjoner) (anslått til 600 000 kr).
- For å forsøke og redusere langtidsfraværet startes det opp et sykefraværsprosjekt tilvarende IA-prosjektet hos eiendom (anslått til 700 000 kr).
- Det er lagt inn prosjekter i investering som vil redusere driftskostnader (anslått til 1,2 mill. kr)
  - 28 mill. kr i perioden til led-veily
  - 850 000 kr i perioden til ledlys i parkeringshus
  - 2,2 mill. kr til utvidelse av verkstedet på Dalane for å samle og optimalisere verksteddrift i ny kommune og redusere kjøp av eksterne tjenester

I 2021 er ca. 1,2 mill. kr av innsparingene på 2,2 mill. kr fordelt etter netto driftsramme. I 2022 er ca. 200 000 kr av innsparingene på 3,4 mill. kr fordelt etter netto driftsramme. I 2023 er hele innsparingen dekket av tiltak. I 2024 er ca. 1,2 mill. kr av innsparingene på 7,3 mill. kr fordelt etter netto driftsramme.

Området vil fortsatt arbeide med å finne gode innsparingstiltak.

Selvkosttjenester

Vann og avløp

Effektivisering av tjenestene innen vann- og avløpsområdet pågår og dette synliggjøres gjennom samdrift av rensanlegg og tilpasning av bemanning på sikt. I tillegg økes innsatsen på områder som har

etterslep på drift og vedlikehold uten at det tilføres mer driftsmidler. Personell fra oppgaver som er effektivisert gjennom sammenslåing omfordeles til nye oppgaver og vil redusere behov for å kjøpe disse tjenestene fra eksterne aktører.

Byggesak

Byggesak reduseres med 2 årsverk ved naturlig avgang. Ett årsverk er tatt ut i 2020 og ikke erstattet, det andre årsverket forventes tatt ut i 2022.

7.4 Omprioriteringer

Bydelsfond som bystyret la inn i budsjettet i 2020 er flyttet fra investering til drift. Fondet er tenkt som søkbare midler der velforeninger, bydelsråd, nabolag eller lignende kan søke om midler til oppgradering av fellesarealer. En slik ordning hører regnskapsteknisk hjemme i drift. Ubrukte midler fra 2020 flyttes til 2024.

7.5 Hovedprioriteringer

De viktigste oppgavene for by- og stedsutvikling er i stor grad å løse planoppgavene på en god måte, å få på plass en byvekstavtale, lage en strategi som viser veien mot et lavutslippssamfunn, en arealplan som blir et godt styringsverktøy for plan og byggesaker.

Arbeidet med å tilpasse den kommunale boligmassen til behovene gis høy prioritet. En viktig forutsetning er at stortinget vedtar forslaget om å endre lovverket slik at boligstiftelsen kan oppheves. Da får man muligheten til å avhende uegnede boliger og dermed redusere tomgangsleien.

Videre er arbeidet med å definere rett driftsstandard og jobbe smartere på tvers av fagområdene en viktig oppgave i 2021. De tre gamle kommunene har hatt både ulik standard på tjenestene og måten man har jobbet på. Harmonisering og tilpasning til nye driftsrammer er derfor en viktig del av dette arbeidet.

Kristiansand kommune utlyste våren 2020 en konkurranse for finne den beste driveren til å utvikle og drive et regionalt senter for bærekraft og innovasjon i Kristiansand, tuftet på FNs bærekraftsmål. Tett samarbeid med og utvikling av det nye bærekraftsenteret vil være en viktig oppgave fremover.

7.6 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

7.6.1 Satsingsområde: Attraktiv og miljøvennlig

Retningsmål: Kristiansand er et sosialt rettferdig lavutslippssamfunn med 80% lavere klimagassutslipp i 2030 enn i 2015

Retningsmålene knyttet til attraktiv og miljøvennlig by er kjerneområdet for by- og stedsutvikling. Det legges ned betydelig ressurser for å gjøre Kristiansand rustet til å møte konsekvensene av klimaendringer og andre uønskede hendelser. Det etableres flomveier i allerede utbygde områder og nye flomveier planlegges i alle nye utbyggingsplaner. En annen viktig satsing er separering av avløpsnett og oppgradering overvannsnett for å takle økt vannmengde.

Arealstrategi legger føringene for en mer klimavennlig bystruktur. Fortetting og transformasjon prioriteres i og nær senterområder for å redusere behovet for å ta i bruk nye utbyggingsområder. Planinitiativ som ikke er i tråd med arealstrategien avvises.

By- og stedsutvikling

Det arbeides med å få på plass periodemål med målbare indikatorer for klimavennlig bystruktur og håndtere konsekvensene av klimaendringer.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
All trafikkvekst skjer via sykkel, gange og kollektivtransport	Antall busspassasjerer i Kristiansand ruteområde per år	970 000	10 088 000	10 911 180
	Personbiltransport gjennom bomstasjonene per år	18 889 887	18 889 887	18 889 887
By- og stedsutvikling reduserer reisevirksomhet og benytter klimavennlige transportformer	Andel elektriske kommunale tjenestebiler (i %)	24	40	70
	Klimautslipp (tonn CO ₂ ekv.)	409 069	327 255	245 441
	Kristiansands elektrifiseringsgrad (i %)	64,0	72,5	80,0
Kommunen bidrar til at bygge- og anleggsbransjen har redusert sine utslipp betydelig	Andel fossilfrie kommunale byggeplasser (i %)	60	80	100
Mer dyrkbar mark tas i bruk til produksjon	Dyrka mark (daa)	23 885	24 000	25 000

Retningsmål: Kristiansand har en by- og stedsutvikling som fremmer kompakte sentre med gode kvaliteter i byrom og nærmiljø

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Boligbyggingen skjer ved fortetting og transformasjon i tilknytning til eksisterende senter og boligområder	Antall boliger med mer enn 100 m til sandlekeplass	21 300	21 200	21 000
	Antall boliger med mer enn 400 m til kvartalslekeplass/nærmiljøpark	6 700	6 600	6 500
	Antall innbyggere per tettstedsareal	2 216	2 236	2 296

7.6.2 Satsingsområde: Inkluderende og mangfoldig

Retningsmål: I Kristiansand er alle inkludert i utdanningsløp og arbeidsliv.

Området jobber aktivt med å tilrettelegge for utvikling av senterområdene til å bli inkluderende steder, med variert boligtilbud, møteplasser, handel og tjenester, tilpasset det naturlige omlandet og tilrettelagt for et samfunn der en større andel av innbyggerne er eldre. Skal kommunen lykkes med dette må det jobbes målrettet på tvers av områder.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Den flerkulturelle befolkning, kvinner og unge har høyere deltakelse i arbeidslivet	Antall arbeidstrening og praksisplasser i by- og stedsutvikling	75	75	85

7.7 Satsingsområde: Skapende og kompetent

Retningsmål: Kristiansand er regional drivkraft og nasjonal pådriver for å anvende teknologi i utvikling av effektive og behovsdrevne tjenester.

Viktige satsinger for by- og stedsutvikling er utvikling av Kristiansand som regionalt tyngdepunkt innen handel, kulturliv, næring og akademia. Satsinger som kan nevnes i denne sammenheng er utvikling av universitetsbyen og helsebyen på Eg.

Periodemål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2021	Mål 2024
Innbyggerne har digitale tjenester som sitt førstevalg og nye digitale løsninger er tatt i bruk i tjenesteutviklingen	Antall tjenester på Min Eiendom	1	2	5

7.8 Endring betalingsatser

Vann, avløp, renovasjon og slam

For tjenestene vann, avløp, husholdningsrenovasjon og slam er årsgebyrene beregnet til å dekke 100 % av drifts- og kapitalkostnader. Beregningene er gjort etter gjeldende retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester. Alle priser er oppgitt inklusiv merverdiavgift.

For vann økes abonnementsgebyret med 60 kr, mens forbruksprisen for vann er uendret på 7,83 kr pr m³. For en bolig på 120 m² blir det totale årsgebyret for vann på 2 314 kr, som er en økning på 61 kr (+ 2,7 %) fra 2020.

For avløp økes abonnementsgebyr med 80 kr, mens forbruksprisen for avløp økes til 15,41 kr pr m³. For en bolig på 120 m² blir det totale årsgebyret for avløp på 4 634 kr, som er en økning med 239 kr (+ 5,44 %) fra 2020.

Tilknytningsgebyret for vann og avløp er et engangsgebyr og betales etter fastsatte kategorier i gebyrregulativet. Engangsbeløpet for tilkobling av en bolig er 12 500 kr for både vann og avløp. Satsene er uendret fra 2020. Det er andre satser for abonnenter med større vann- og avløpsmengder.

For husholdningsrenovasjon er gebyret uendret i 2021 for et normalabonnement. Avfall Sør har holdt normalgebyret uendret helt siden 2014 selv om tjenestetilbudet er økt med henteordninger for plastemballasje (2018) og glass- og metallemballasje (2019).

For slamrenovasjon er abonnementsgebyret og de ulike tømmegebyr økt med 2,5 %.

Kommunale avgifter - bolig:

		Gebyr		2021 priser		
		2020	2021	2022	2023	2024
Vann	120m ² bolig	2 253	2 314	2 404	2 583	2 755
Avløp	120m ² bolig	4 395	4 634	4 660	4 742	4 797
Renovasjon	3x120l. dunker	3 925	3 925	3 984	4 043	4 103
Feiing		375	375	380	390	400
Sum årsgebyr		10 948	11 248	11 428	11 758	12 055
Gebyrendring i % forhold til året før			2021	2022	2023	2024
Vann			2,71 %	3,89 %	7,45 %	6,66 %
Avløp			5,44 %	0,56 %	1,76 %	1,16 %
Renovasjon			0,00 %	1,50 %	1,47 %	1,48 %
Feiing			0,00 %	1,33 %	2,63 %	2,56 %
Sum			2,74 %	1,60 %	2,89 %	2,53 %

Graving i kommunal vei

For graving i kommunal vei kan kommunen kreve et vederlag for administrasjon og kontroll av gravearbeidene. Dette skal dekke kostnader med å håndtere gravemeldinger, koordinere aktører, følge opp arbeidsvarslingsplaner, med mer. Administrasjonsvederlaget er for 2021 satt til 2 760 kr, som er en økning på 2,5 % fra 2020.

Parkering

Avgiftssatsene prisjusteres hvert andre år av praktiske årsaker. Det innebærer at prisjusteringen nå vil gjelde for 2021 og 2022. I saken om gatebruk i Kvadraturen er det vedtatt at bosoneparkering skal trappes opp gradvis til et nivå tilsvarende 500 kr pr. måned i 2022. Månedsbeløpene for bosoneparkering i Kvadraturen foreslås økt fra 440 kr til 470 kr i 2021, og fra 470 kr til 500 kr i 2022 for beboere. Resterende prisjustering er gjort med utgangspunkt i 5 % stigning (rundet opp til hele kroner):

- 1 kr på timesatser
- 5 kr på makspriser
- 10 kr på månedsleie

Salg av jakt

Satser for salg av jakt på kommunal grunn er økt med 50%. For eksempel er felling av voksen elg økt fra 10 000 kr til 15 000 kr. Gjeldende priser i Kristiansand kommune har vært lave i forhold til markedspris, og er sjekket opp mot UT.no og økningen vil gi en forsiktig tilnærming til markedspris.

Dispensasjoner byggesak

Kommunen har erfart at i noen byggesaker blir gebyrene høye pga. mange dispensasjoner. I noen saker speiler ikke gebyrene for dispensasjonsbehandling den reelle arbeidsbelastningen i saken. Det foreslås derfor å innføre en avtrappingsordning for dispensasjonsgebyrene:

- Det tas 100 % gebyr for dispensasjon nr. 1
- Det tas 50 % gebyr for dispensasjon nr. 2
- Det tas 25 % for øvrige dispensasjoner

Dispensasjonene rangeres etter gebyrsats, høyeste gebyrsats er nr. 1 osv.

Fasadeendringer - byggesak

I dagens gebyrregulativ tas ved fasadeendring gebyr pr. fasade. I noen tilfeller slår dette uheldig ut, og det foreslås at gebyret endres slik at det tas gebyr pr. bygg (ikke pr. fasade).

Igangsettingstillatelser - byggesak

I dagens gebyrregulativ tas det ikke gebyr for igangsettingstillatelse (IG) nr. 1. Det tas kun gebyr for IG nr. 2 osv. Kommunen ser at dette slår uheldig ut, da det i mange saker er en del arbeid knyttet til IG nr. 1. Det foreslås derfor at det tas gebyr for IG fra og med IG nr. 1.

Tilsyn - byggesak

Kommunen har som målsetting å øke aktiviteten med tilsyn på byggesaker. Etter dagens gebyrregulativ skal 10 % av byggesaksgebyret gå til tilsyn (§4 i gebyrregulativet). Det foreslås derfor å øke dette til 20%.

Tekniske hjelpemidler - byggesak

I gamle Kristiansand kommune ble det politisk vedtatt at det ikke skulle tas gebyr for tekniske hjelpemidler (tiltak som må oppføres i ettertid pga. tilgjengelighetskrav). Dette er ikke kommet med i dagens gebyrregulativ. Det foreslås at et slikt unntak tas inn i gebyrregulativet.

Utslippstillatelser

Gebyret dekker kommunens arbeid med behandling av søknad om utslippstillatelse for små avløpsanlegg, og er differensiert på størrelse (antall hus/belastningen) pr. anlegg. Det er ikke full dekning over selvkost. Beregning av selvkost antyder at gebyret ligger lavt, og det er lagt til grunn en økning i gebyret med 20 %.

Tilsyn private avløpsanlegg

Kommunen har plikt til å føre tilsyn av private avløpsanlegg, at de fungerer og ikke forurenser. Gebyret er årlig og skal dekke alt arbeid forbundet med planlegging, befarings på anleggene og oppfølging. Gebyret er differensiert for små anlegg (opp til 10 hus) og større anlegg. Arbeidet skal dekkes av gebyret og være 100 prosent selvkostfinansiert, for å oppnå full selvkostdekning økes gebyret med 42 % fra 650 kr til 920 kr i 2021.

Tiltaksplan graving i forurenset grunn

Kommunen skal godkjenne planer ved graving i forurenset grunn, og gebyret dekker behandling av tiltaksplaner, inkludert kontroll/tilsyn. Gebyret er differensiert og det skiller på vanskelighetsgrad og konsekvens for helse og miljø. Det er ikke full dekning over selvkost. Beregningene antyder at gebyret ligger lavt, og det er lagt til grunn en økning av gebyrsatsen med 20 %.

Matrikkellovsaker og seksjonering

Satsene for matrikkellovsaker er i snitt økt med 3 %, seksjonering med 4 %. Med bakgrunn i selvkostprognosen for tjenestene er økningen noe større ordinær justering på 2,5 %.

7.9 Planoppgaver

Ytre ringvei

Nye veier starter i høst opp arbeidet med detaljregulering for Ytre ringvei, fra Vige til Grauthelleren. Dette er et viktig prosjekt for byen og regionen, og det må forventes tung involvering fra kommunens fagmiljø i planprosessen. Ambisjonen er å få en plan klar for sluttbehandling rundt årsskiftet 2021-22.

Klima- og miljøstrategi

Kristiansand kommune skal lage en ny Klima- og miljøstrategi, som skal peke retning for hvordan

lokalsamfunnet skal møte utfordringene med reduksjon av klimagassutslipp og klare en omstilling til en bærekraftig utvikling.

Byvekstavtale

Kristiansandsregionen venter på avklaring fra Samferdselsdepartementet for å innlede forhandlinger om byvekstavtale. Regionen, da spesielt Agder fylkeskommune og Kristiansand kommune, må ha administrativ beredskap for å være klare når departementet kommer med et initiativ.

Administrasjonene har startet arbeid for å gjennomgå tidligere tiltaksporteføljer for å revidere disse og gjøre en vurdering av tidligere prioriteringer og om det er nye tiltak som bør inn på listen. Det er også behov for beredskap knyttet til nye virkningsberegninger. Gartnerløkkaprosjektet er en del av byvekstavtaleporteføljen, men det forventes at Stortinget gjør nødvendige bompengvedtak høsten 2020 slik at prosjektet kan startes 2021.

Kommuneplanens arealdel

Arbeid med arealdelen til ny kommuneplan vil være den største enkeltoppgaven til areal- og transportenheten i 2021 og i 2022. Arbeidet starter høst 2020 med utarbeidelse av planprogram og forventes ferdigstilt 2022.

Utbyggingsprogrammet

Utbyggingsprogrammet skal ivareta gjeldende kommuneplan og utbyggingspolitikk. Programmet inneholder en bolig- og næringsdel, og gir grunnlag for inngåelse av utbyggingsavtale.

Utbyggingsprogrammet rulleres årlig og sammen med inngåtte utbyggingsavtaler gir det innspill til kommunens økonomiplan.

Områderegulering gatebruksplan for Posebyen

Bystyret i gamle Kristiansand kommune vedtok at det skal utarbeides en prinsipplan for gatene i Posebyen i samarbeid med beboere og andre aktører i området. Målet med planarbeidet er at gaterommene skal bidra til et bedre bomiljø. Videre skal planen bidra til å styrke Posebyens identitet og kulturhistoriske verdier og bedre trafikksikkerheten i området. Arbeidet er igangsatt og videreføres i 2021.

Mulighetsstudie Tinnheia (erstatte begrepet bydelsmelding)

Arbeidet er en videreføring av det innbyggerinitierte mulighetsstudiet som ble igangsatt i 2019. Medvirkning og innspill fra innbyggerne i området er en viktig del av arbeidet. Analysen danner grunnlaget for en omreguleringsplan.

Områderegulering Støleheia sør

Det er igangsatt områderegulering for Støleheia Sør. Arbeidet er organisert som et samarbeid med Vennesla kommune. Områdereguleringsplanen skal legge til rette for energiforedlende virksomheter og samtidig sikre de eksisterende virksomhetene i området.

Regulering av Stemtjønn skytebane

Arbeid med regulering av Stemtjønn skytebane var så vidt startet opp i gamle Songdalen kommune og skal nå sluttføres i ny kommune. Det arbeides med å få på plass konsulenter med spesialkompetanse på de ulike fagområdene som kreves i en slik plan.

Turløyper

Bystyret har bestilt en oversikt over turløyper og mangler i løypenettet, som er utarbeidet i samråd med løypelag i gamle Kristiansand. Noe gjenstår i oversikten for gamle Søgne og Songdalen. Utbedring av en rekke turløyper er i gang innenfor rammen av flere statstilskudd og kommunal bevilgning. Plan for fremtidig turparkering er nesten ferdig. Prioritert liste over hovedturløyper som skal skiltes med ny

nasjonal standard er under utarbeiding. Plan for skilting og strukturering av turparkeringsplasser med tidsrestriksjoner (bobil) er startet opp.

Grønnstrukturplan Kvadraturen

Det er behov for å lage en samlet plan for alle utearealene i Kvadraturen. Arbeidet med registrering og vurdering av alle grøntområder i Kvadraturen er påbegynt. Arbeidet skal ferdigstilles på nyåret.

7.10 Driftsbudsjett

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
By- og stedsutvikling stab	0	109 870	113 818	113 590	112 368	112 119
Ingeniørvesen	0	-44 831	-42 245	-60 215	-71 963	-85 471
Parkvesen	0	54 102	57 570	56 952	56 949	56 791
Plan og bygg	0	28 488	29 749	20 316	19 628	19 546
Eiendom	0	164 169	169 462	179 806	185 423	187 319
Klima og arealutvikling	0	36 707	33 237	55 036	29 494	28 350
Sum	0	348 505	361 592	365 485	331 898	318 654

Områdets driftsbudsjett er økt med 11,7 mill. kr fra 2020 til 2021 i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 1,3 mill. kr. De største endringene er knyttet til reduserte kapitalkostnader for vann og avløp på ca. 8 mill. kr, økte FDV (forvaltning, drift og vedlikehold) kostnader knyttet til nye formålsbygg ca. 8 mill. kr, reduserte strømkostnader på 5 mill. kr samt økt innsparingskrav på 2,1 mill. kr. Det er også en rekke andre endringer som påvirker rammen. Alle endringer er synliggjort under det enkelte kommunalsjefområde.

7.11 By- og stedsutvikling stab

7.11.1 Kort om kommunalsjefområdet

Stabsområdene skal sikre plan, styring, koordinering og samhandling, på tvers av de fem kommunalsjefområdene i by- og stedsutvikling, samt yte faglig bistand.

Kvalitetsstaben har overordnet ansvar for økonomi- og virksomhetsstyring, kvalitetsarbeid, HMS og beredskap.

Prosjektstaben har ansvar for at kommunalområdet totalt sett har god kapasitet og kompetanse på prosjektorganisering og –styring, og vil ha direkte ansvar for noen komplekse og tverrfaglige prosjekter. Videre skal prosjektstaben ivareta kommunens innkjøpskompetanse innen bygg og anlegg.

Utbyggingsstaben har ansvaret for kommunes samarbeid med private utbyggere i forhold til gjennomføring. Dette innebærer bl.a. å formulere en forutsigbar utbyggingspolitikk i boligprogrammet, utforme og saksbehandle utbyggingsavtaler, samt å lede de administrative samarbeidsgruppene, med sikte på at kommunen fremstår samlet og forutsigbar i behandlingen av private planinitiativ.

7.11.2 Driftsbudsjett

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
By- og stedsutvikling stab	0	109 870	113 818	113 590	112 368	112 119
Sum	0	109 870	113 818	113 590	112 368	112 119

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	109 870	109 870	109 870	109 870
Deflatornedtrekk RNB 2020	-253	-253	-253	-253
Sum Lønns- og prisjustering	2 740	2 740	2 740	2 740
Tidligere vedtatte tiltak				
Bydelmelding Tinnheia	-252	-252	-252	-252
Seriøsitetstiltak/Fairplay	0	-605	-605	-605
Tilskudd Dyrenes beskytter	-252	-252	-252	-252
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-504	-1 109	-1 109	-1 109
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-185	98	-1 181	-1 070
Vedtatte endringer	1 798	1 477	198	309
Vedtatt ramme	111 668	111 347	110 068	110 179
Sum Innsparingstiltak	70	160	220	-140
Nye tiltak				
1.tertial juriststilling fra eiendom	830	830	830	830
Lønnsharmonisering ny kommune, by- og sted stab	138	141	138	138
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	40	40	40	40
Sum Nye tiltak	1 008	1 011	1 008	1 008
Nye tiltak og realendringer	1 078	1 171	1 228	868
Sum Rammefordeling	1 072	1 072	1 072	1 072
Interne rammeendringer	1 072	1 072	1 072	1 072
Ramme 2021-2024	113 818	113 590	112 368	112 119

Nye tiltak

1.tertial juriststilling fra eiendom

Intern omfordeling for å styrke den juridiske kompetansen knyttet til avtaler og anskaffelser i prosjektstaben.

7.11.3 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Brutto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2021	2022	2023	2024	2021- 24	2021- 24
Boligprogrammet	11 550	2 500	4 750	0	0	7 250	0
Brannsikring Ny Hellesund	2 500	0	0	0	1 250	1 250	0
Torridalsveien/Ringlebekkveien	2 600	1 300	0	0	0	1 300	0
Sum investeringsprosjekter	16 650	3 800	4 750	0	1 250	9 800	-6 710

Boligprogrammet

Utbyggingsprogrammet skal ivareta gjeldende kommuneplaner, vedtatt arealstrategi og gjeldende utbyggingspolitikk. Dette innebærer blant annet å sikre mulighet for gjennomføring av ca. 800 boliger per år. Utbyggingsvolumet skal sikres gjennom prioriteringer i programmet og inngåelse av utbyggingsavtaler. Utbyggingsavtalene fremmes fortløpende for utbyggingsområdene til formannskapet for politisk behandling.

Brannsikring Ny Hellesund

Investeringsprosjekt over 2 år med oppstart i 2024 og en samlet kostnadsramme på 2,5 mill. kr. Inngår i kulturminnevern.

Torridalsveien/Ringlebekkveien

Kommunen har i forbindelse med utbyggingen av to utbyggingsområder på Sødal (Kokleheia og Ringlebekk ca. 165 boenheter), inngått utbyggingsavtale og påtatt seg ansvaret for å forskuttere og delfinansiere bygging/oppgradering av Ringlebekkveien. Grunnervervet er i ferd med å avsluttes. Nye reviderte planer og kalkyler for opparbeidelse er bestilt og under utarbeidelse. Det er varslet at kommunen trolig må regne med økte kostnader på byggingen. Ny prognose er under utarbeidelse.

7.12 Ingeniørvesen

7.12.1 Kort om kommunalsjefområdet

Ingeniørvesenet har ansvar for kommunens infrastruktur, i hovedsak vei, vann, avløp og parkering, i tillegg til kommunens dammer. Ingeniørvesenet utfører en god del av drift- og vedlikeholdsarbeid i egen regi, samt bygger en del ledningsanlegg for vann og avløp også med egne fagfolk. Kommunen har ansvar for ca. 1 800 km rørledninger, ca. 600 km kommunale veier og gang-/sykkelveier, nesten 20 000 veilys, over 25 dammer, seks parkeringshus og totalt 5 200 parkeringsplasser.

7.12.2 Hovedutfordringer

Ingeniørvesenet har i mange år jobbet med klimatilpasning og hatt høyt fokus på tiltak for å redusere konsekvenser av klimaendringer. Dette arbeidet vil fortsatt være utfordrende i mange år fremover, spesielt for avløpsvirksomheten, men også for kommunens veianlegg. Trygg bortledning av regnvann ved ekstremhendelser krever god og langsiktig planlegging og det er krevende å få til gode og robuste løsninger i allerede etablerte tettere bebygde områder.

Det er vanskelig å få rekruttert kompetanse innenfor vei, vann og avløp, spesielt kompetanse i prosjektering og planlegging, men også høy driftskompetanse. Det er samtidig utfordrende å sikre overlapp mellom seniorer som slutter og nyansatte, da rekrutteringsprosesser tar tid og økonomiske rammer ikke tilrettelegger for en overlappende periode til kunnskapsoverføring.

I prosessen med kommunesammenslåing er det signalisert at man kan forvente både økt kvalitet og standard på tjenestene, samtidig som en både skal effektivisere og gjennomføre kostnadsreduksjon. Innbyggerne har forventninger om at standarder opprettholdes eller forbedres på vedlikehold av vei, både sommer og vinter, spesielt asfaltering og veilys, men også brøytstandard, noe som gjør det vanskelig finne besparelser gjennom å redusere kvalitet noe, selv om dette er faglig forsvarlig.

For å nå kommunens mål om reduksjon av utslipp og en 0-utslipps bil- og maskinpark har man så langt satset på at bilparken gradvis skiftes ut i takt med fornyelsesbehov av biler. Det er derimot utfordrende å ha samme fremdrift på å fornye maskinparken, da utviklingstakt- og tilgjengelighet på elektrifiserte maskiner (gravemaskiner, lastebiler, feiebiler, renovasjonsbiler, mm) er treg og kostnadene er svært høye.

7.12.3 Hovedprioriteringer

For ingeniørvesenet vil det i årene fremover være viktig å både styrke og øke kompetanse på å utvikle flere løsninger enn bare å oppdimensjonere rør. For å kunne håndtere større nedbørsmengder og hyppigere ekstremvær er det viktig å finne gode løsninger på utforming av anlegg både over og under bakken (vei, grøntanlegg, med mer) og at disse bygges både for å fordrøye regnvann (forsinke flom) og/eller kunne håndtere mer ekstreme nedbørsmengder i fremtiden. Utbygging av ladepunkter og utskifting av bilpark til nullutslipp har høy prioritet, samtidig som det jobbes med å en mest mulig miljøvennlige overgang med økende bruk av biodrivstoff i egen og innleid maskinpark, fram til 0-utslippsalternativer er reelt tilgjengelig.

By- og stedsutvikling

Det legges opp til en betydelig økt satsing på å få redusert strømforbruk og få på plass smartere lysstyring (eks. nattsinking). Utskifting av gammelt lysarmatur til LED-armatur på veilys og i parkeringsanlegg skal satses på fremover. Dette vil spare kommunen for driftskostnader i fremtiden ved reduserte strømkostnader og mindre slukte lyspunkter pga. lengre levetid på LED-pærer.

I tillegg er det viktig å fortsatt utvikle gode digitale løsninger mot brukerne av tjenestene ingeniørvesenet leverer, der spesielt tjenester innenfor parkeringsområdet har mange muligheter.

7.12.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ingeniørvesen	0	-44 831	-42 245	-60 215	-71 963	-85 471
Sum	0	-44 831	-42 245	-60 215	-71 963	-85 471

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	-44 831	-44 831	-44 831	-44 831
Deflatornedtrekk RNB 2020	-1 856	-1 856	-1 856	-1 856
Sum Lønns- og prisjustering	-1 167	-1 167	-1 167	-1 167
Tidligere vedtatte tiltak				
Endringer i kapitalkostnader vann og avløp	-17 762	-38 331	-38 331	-38 331
Endringer i kapitalkostnader vann og avløp	3 931	13 326	-6 560	-6 560
Gatebruksplan parkering	814	814	814	814
Lading kommunale tjenestebiler	462	462	462	462
Parkering justerte inntekter og pris	-1 252	-1 252	-1 252	-1 252
Søgne - overtakelse vei/veilys Leire/Kjellansheia	258	258	258	258
Økt driftsramme vei, park og friområder	109	109	109	109
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-13 440	-24 614	-44 500	-44 500
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-628	-1 176	-1 583	-1 819
Vedtatte endringer	-17 091	-28 814	-49 106	-49 343
Vedtatt ramme	-61 922	-73 645	-93 937	-94 174
Sum Innsparingstiltak	50	130	190	-110
Nye tiltak				
1. tertial kameraovervåking til eiendom	-161	-161	-161	-161
1. tertial Leiekostnad kvartal 6 til eiendom	-458	-458	-458	-458
Endring i kapitalkostnader avløp	8 994	4 017	9 905	5 324
Endring i kapitalkostnader vann	12 692	11 342	13 938	5 548
Forsikringer overføres til økonomi	-186	-186	-186	-186
Lønnsharmonisering ny kommune, Ingeniørvesen	45	45	45	45
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	53	53	53	53
Offentlige toaletter - budsjett overføres til K-54	-1 422	-1 422	-1 422	-1 422
Økonomirådgiverstilling 60% overført fra økonomi	630	630	630	630
Sum Nye tiltak	20 187	13 860	22 344	9 373
Nye tiltak og realendringer	20 237	13 990	22 534	9 263
Sum Rammefordeling	-560	-560	-560	-560
Interne rammeendringer	-560	-560	-560	-560
Ramme 2021-2024	-42 245	-60 215	-71 963	-85 471

Nye tiltak

1. tertial kameraovervåking til eiendom

Budsjett for kameraovervåking av parkeringshus er overført eiendom som har ansvar for vakt og sikkerhet av bygg i kommunen.

1. tertial Leiekostnad kvartal 6 til eiendom

Inntekter for utleie av parkeringsplasser i parkeringskjeller i Kvartal 6. Ansvar for utleie og drift av parkeringskjeller overføres til ingeniørvesenet, og det samme med tilhørende inntektskrav.

7.12.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Brutto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt		
		2021	2022	2023	2024	2021-24	2021-24	
Arbeidsplan vei	Løpende	5 100	5 100	5 100	5 100	20 400	0	
Asfaltering	Løpende	1 625	1 625	1 625	1 625	6 500	0	
Fortau fra Fv. 303- Svarttjønnheia		8 500	0	8 500	0	8 500	0	
Gatebruksplan		14 700	0	0	5 000	0	5 000	
Håndhevingsteknologi	Løpende	200	200	200	200	800	0	
ITV- Elvegata parkeringshus		300	300	0	0	0	300	
Kjøp av transportmidler (helse, oppvekst, kultur)		56 950	20 450	21 500	5 000	5 000	51 950	
Kjøp av transportmidler/maskiner	Løpende	14 630	13 400	13 400	13 400	54 830	0	
Klimaendringer, Plan tiltak, håndtering av overvann		5 775	2 100	0	0	0	2 100	
Lade El-biler parkering	Løpende	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	0	
Ladestasjoner kommunale biler	Løpende	2 000	2 000	2 000	1 000	7 000	0	
Ny bro Haus		36 000	0	35 000	0	0	35 000	
Ny bro over Søgneelva (Tofteland/Monan)		3 500	0	3 500	0	0	3 500	
Nyanlegg reserve	Løpende	400	400	400	400	1 600	0	
Parkeringsautomater	Løpende	400	400	400	400	1 600	0	
Parkeringshus- LED lys		850	0	450	400	0	850	
Skjærgårdsbåt		2 500	0	0	2 500	0	2 500	
Tilskudd større veibreder	Løpende	250	250	250	250	1 000	0	
Vei- og gatebelysning LED	Løpende	9 300	9 300	9 300	9 300	37 200	0	
Verksted Dalane		2 150	2 150	0	0	0	2 150	
Øvrige dammer		48 000	8 000	8 000	8 000	32 000	0	
Sum Investeringer		179 225	67 905	110 625	54 575	45 675	278 780	-15 000

By- og stedsutvikling

Selvkostinvesteringer

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		Brutto prosjekt utgift	2021	2022	2023	2024	2021-24
Alternativ vannforsyning til Mjåvann	20 800	5 900	5 900	0	8 500	20 300	0
Arbeidsplan avløp	Løpende	61 000	62 500	63 000	63 000	249 500	0
Arbeidsplan vann	Løpende	44 000	45 000	46 000	46 000	181 000	0
Avløpsledning fra Mebakken (delfinansiering)	2 500	2 500	0	0	0	2 500	0
Avløpsutbedring Flekkerøy	23 500	4 000	0	0	0	4 000	0
Avvanningsanlegg slam odderøya	5 000	0	0	0	5 000	5 000	0
E18-E39 samarbeidsprosjekt SVV Avløp	12 000	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000	0
E18-E39 samarbeidsprosjekt SVV Vann	13 000	0	2 000	3 000	2 000	7 000	0
Eg Pumpestasjon	4 000	4 000	0	0	0	4 000	0
Grimsbekken- Natmansbekken diverse tiltak	10 000	5 000	5 000	0	0	10 000	0
Hovedvannledning østsiden Strømme- Hånes	11 400	0	11 400	0	0	11 400	0
Hånes - ny pumpestasjon avløp	18 000	7 000	0	0	0	7 000	0
Kapasitetsøkning Rossevann	45 000	14 000	20 000	0	10 000	44 000	0
Marviksletta avløpsledning	22 500	10 000	0	0	0	10 000	0
Marviksletta vann	13 500	3 500	0	0	0	3 500	0
Ny pumpestasjon Monan	2 500	0	0	2 500	0	2 500	0
Ny trykkforsterker, Strosdalen	5 500	5 500	0	0	0	5 500	0
Overføringsanlegg Bredalsholmen Odderøya	40 000	20 000	19 000	0	0	39 000	0
Pumpeledning Hånes-Strømme skole	14 500	10 000	0	0	0	10 000	0
Pumpestasjon Hundebakken	7 000	0	0	0	7 000	7 000	0
Reduksjon utslipp Kvadraturen og Lund avløp	330 000	14 000	15 000	15 000	15 000	59 000	0
Rehabilitering av Svalåskjerran pumpestasjon	2 500	0	0	2 500	0	2 500	0
Rehabilitering av vannettet i Kvadraturen	200 000	9 000	9 000	9 000	10 000	37 000	0
Renseanlegg forprosjekt sekundærrensekrav	200	200	0	0	0	200	0
Renseanlegg Høllen	300 000	0	0	0	50 000	50 000	0
Reservevannforsyning øst for Topdalsfjorden	680 000	10 000	60 000	50 000	50 000	170 000	0
Tangvall utbedring kommunalt bidrag avløp	5 000	0	0	0	5 000	5 000	0
Tangvall utbedring kommunalt bidrag vann	5 000	0	0	0	5 000	5 000	0
Utskifting av ledninger ved Skinnermoen	2 400	2 400	0	0	0	2 400	0
Utskiftning av AAS ledning Hortemo Songdalen	9 000	0	0	0	9 000	9 000	0
Utskiftning av pumper avløp	Løpende	11 500	6 500	4 000	4 000	26 000	0
Utskiftning av pumper, høydebassenger vann	Løpende	2 700	2 700	2 700	2 700	10 800	0
Vannledning Hånes pumpestasjon- Strømme	19 500	7 000	3 000	7 000	0	17 000	0
Vannledning Justvik - Kjevik	16 000	16 000	0	0	0	16 000	0
Vannledning mot Vesterøya Flekkerøy	7 000	0	0	7 000	0	7 000	0
Vannledning mot Østerøya Flekkerøy	4 500	4 500	0	0	0	4 500	0
Vannledning Rossevann- Rosseland	15 000	14 000	0	0	0	14 000	0
Vesvann til Grasåsen HB sammenkobl	70 000	0	0	20 000	20 000	40 000	0
Sum Selvkostinvesteringer	1 936 800	290 700	270 000	234 700	315 200	1 110 600	0

Alternativ vannforsyning til Mjåvann

Mjåvann industriområde har i dag en ensidig vannforsyning. Det er planlagt å etablere tosidig forsyning, samt rehabilitere eksisterende ledning. Total kostnad er 20,8 mill. kr.

Arbeidsplan avløp

Arbeidsplan for avløp benyttes til løpende utskifting og rehabilitering av avløps- og overvannsnettet. Rammen er tilpasset den nye kommunen og det er lagt inn en liten økning i perioden fra 61 mill. kr i 2021 til 63 mill. kr i 2024.

Arbeidsplan vann

Arbeidsplan for vann benyttes til løpende utskifting og rehabilitering av ledningsnett. Rammen er tilpasset den nye kommunen og det er lagt inn en liten økning i perioden fra 44 mill. kr i 2021 til 46 mill. kr i 2024.

Arbeidsplan vei

Arbeidsplan for vei skal gå til mindre veiprojekter som gang/sykkelveier, fortau, kryssutbedringer, busslommer, overvannsanlegg, leskur, av- og påstigningsplasser ved skoler, støyskjermingstiltak og fartsdempende tiltak. Bevilgningen går også til å dekke egenandeler til prosjekter der det gis tilskudd fra andre (ATP-midler, Samferdselspakke, BRA-midler m.m.). Bevilgningen er på 5,1 mill. kr hvert år i perioden.

Asfaltering

Det er bevilget 1,625 mill. kr pr. år til større asfalteringsprosjekter av kommunale veier. Må sees i sammenheng med bevilget driftsramme for mindre asfalteringsarbeider

Avløpsledning fra Mebakken (delfinansiering)

Beløpet er anleggsbidrag til utbygger av Mebakken i forbindelse med at det skal legges spillvann til området og utgjør 2,5 mill. kr i 2021.

Avløpsutbedring Flekkerøy

Det er store avløpsutfordringer på Flekkerøya, som medfører betydelige overløpsutslipp flere steder. For å bedre kapasitet på ledningsnett bygges ny sjøledning fra Skyllevika til Kvennesviga, inklusiv nødvolum og utvidelse av Kvennesviga pumpestasjon. Det er tidligere bevilget 19,5 mill. kr til dette prosjektet, men pga. endringer av løsninger i andre planer, har det medført at det må bygge nye traseer for både vann og avløpsledninger. Prosjektet utvides med 4 mill. kr i 2021.

Avvanningsanlegg slam odderøya

To gamle sentrifuger med to slamavvanningsmaskiner til Odderøya renseanlegg bør byttes. Sentrifugene er gamle, og drift og vedlikehold av disse binder opp uforholdsmessig store ressurser i form av personell og driftsmidler. Erfaringen med en ny maskin installert, så krever den betydelig mindre behov for driftsoppfølging. Det er behov for totalt 5 mill. kr i 2024.

E18-E39 samarbeidsprosjekt SVV Avløp

I forbindelse med utbygging av E18 og E39 i regi av Statens vegvesen (SVV) må kommunen flytte / legge om eksisterende ledninger. Eksempler på prosjekter er E39 ved Glencore og E18 Håneskrysset med flere. Kommunen må ha midler til disposisjon. Utbygging av Gartnerløkka er planlagt i 2022/23 og det er fortsatt behov for midler til nye prosjekter fra 2024 og videre. Det bevilges 3 mill. kr hvert år i 2021-2024, totalt 12 mill. kr.

E18-E39 samarbeidsprosjekt SVV Vann

Som for avløp er det behov for midler til å dekke kommunens kostnader i forbindelse med utbygging av E18 og E39 i regi av Statens vegvesen (SVV). Det bevilges 7 mill. kr i perioden 2022-2024.

Eg Pumpestasjon

Det er nødvendig å erstatte gammel pumpestasjon på Eg så raskt som mulig, da den gamle er nedslitt og tilfredsstillende ikke dagens krav til forsvarlig HMS. Det bevilges 4 mill. kr i 2021.

Fortau fra Fv. 303- Svarttjønnheia

Da Svarttjønnheia boligområde ble opparbeidet på 80-tallet ble det ikke bygget gang- og sykkelvei langs hovedtraseen. Det ble derfor bevilget midler til regulering og opparbeidelse. Reguleringsplan for opparbeidelse er godkjent og det bevilges 8,5 mill. kr i 2022 til gjennomføring.

Gatebruksplan

Flere gatestrekninger skal bygges om når gateparkering fjernes (tiltak for gående og syklende og kollektivprioritering). Det er tidligere bevilget 8,7 mill. kr og prosjekter pågår. Fremdriften er noe forsinket og deler av tidligere bevilgning benyttes fram til 2023, hvor nye 5 mill. kr bevilges.

Grimsbekken- Natmansbekken diverse tiltak

Utredningsarbeidet Nattmansbekken og Grimsbekken er gjennomført og det foreligger forslag til tiltak som bør gjennomføres for å øke kapasitet og redusere skade ved store nedbørsmengder på Grimsmyra. Foreløpige kalkyler er 10 mill. kr og det er ønskelig å komme i gang med arbeidet så raskt som mulig. Det bevilges derfor totalt 10 mill. kr i 2021/22.

Hovedvannledning østsiden Strømme- Hånes

Hele vannforsyningen mot Hånes og videre mot Kjevik er basert på en 400 mm vannledning i asbestsement. For å sikre vannforsyningen og tilstrekkelig kapasitet til området, er det nødvendig å dublere hele strekket fra Strømme skole til krysset Hånesveien – Vigvollåsen. Det er bevilget 11,4 mill. kr til dette prosjektet i 2022.

Håndhevingsteknologi

Fremtidige kontroll- og håndhevingsrutiner går i retning av billettløse ordninger via skanning av registreringsnummer, slik at betaling og øvrige vilkår er koblet sammen via registreringsnummeret til det enkelte kjøretøy. Det parkeringstekniske utstyret må tilpasses dette. Det er lagt inn 200 000 kr pr. år i perioden.

Hånes - ny pumpestasjon avløp

Planlagt utbygging i området har medført behov for større pumpestasjon, Det ble bevilget 11 mill. kr i 2019. Pumpestasjonen har blitt betydelig mer komplisert enn først antatt og det er bevilget ytterligere 7 mill. kr i 2021 for å ferdigstille arbeidene.

ITV- Elvegata parkeringshus

Dagens løsning er foreldet og må fornyes. Overvåkningsanlegg med bildeoverføring til eget driftssenter, har en preventiv virkning mot uønskede hendelser som hærverk og tyveri, samt bistand overfor publikum i feilsituasjoner. Det er bevilget 300 000 kr i 2021.

Kapasitetsøkning Rossevang

Rossevang vannverk har i dag en vannproduksjon på ca. 370 l/s. Ledningsnett gjennom Vågsbygd er oppgradert og fått økt kapasitet som ønskes utnyttet spesielt i en beredskapssituasjon. I tillegg ønskes det å bygge fullverdig reservevannløsning direkte mot gamle Søgne og Songdalen. Vannproduksjonen på Rossevang vannverk bør derfor økes med ca. 100 l/s. Prosjektutredning viser et samlet behov på 45 mill. kr med oppgradering i flere etapper.

Kjøp av transportmidler (helse, oppvekst, kultur)

Bevilgningen skal dekke utskiftning av bil- og maskinparken som Ingeniørvesenet administrerer for områdene helse og mestring, oppvekst, kultur og innbyggerdialog og eiendom. Rammen for perioden er 52 mill. kr fordelt etter antatt utskiftingsbehov.

Kjøp av transportmidler/maskiner (ingeniør, park og idrett)

Bevilgningen skal dekke utskiftning/fornyning av bil-, maskin- og utstyrsparke på Dalane sentralanlegg vedrørende egen bil og maskinpark, samt for parkvesenet og idrett. Rammen for perioden er 54,8 mill. kr.

Klimaendringer - Plan og tiltak for håndtering av overvann

Det er bevilget 2,1 mill. kr i 2021 for håndtering av overvannsutfordringer knyttet til bekkeløp, overvannsnett og kommunale veier.

Lade El-biler parkering

Ny parkeringslovgivning har bestemmelser om at det på parkeringsområdet skal tilbys lademulighet for ladbar motorvogn på et tilstrekkelig antall plasser. Det bevilges 1 mill. kr pr. år i økonomiplanperioden.

Ladestasjoner kommunale biler

Ved utskifting til 0-utslippsbilpark (el-biler) må det tilrettelegges for lading av disse på de ulike lokasjoner. Prosjektet er godt i gang, og for videre utbygging av ladepunkter bevilges det 2 mill. kr pr år fra til og med 2023, deretter reduseres det til 1 mill. kr pr år, da man forventer at man nærmer seg at behovet er dekket.

Marviksletta avløpsledning

Prosjektet er en del av kommunens forpliktelser i forbindelse med ombygging/ny bydel på Marviksletta. Arbeidene er kompliserte og gjennomføres i dårlig grunn (leire) og kom først i gang i 2020. Totalkostnaden er på 22,5 mill. kr for avløp og det er bevilget 10 mill. kr i 2021.

Marviksletta vann

Se avløp. Prosjektkostnaden for vannledninger er på 13,5 mill. kr og det er bevilget 3,5 mill. kr i 2021.

Ny bro Haus

Ny gangbro på Haus er kalkulert til 36 mill. kr. Av disse er det gitt tilsagn om 15 mill. kr fra ATP (areal og transportprosjektet) til økt bredde, slik at den er en fullverdig gang og sykkelbro. Det pågår arbeid med avklaring av endelig plassering og sannsynligvis trasevalg vil kreve en regulering. Oppstart forventes derfor først i 2022. Budsjettet må økes med 10 mill. kr og bevilgning skyves til 2022.

Ny bro over Søgneelva (Tofteland/Monan)

Det er lagt inn 3,5 mill. kr til ny bro i 2022. Løsning vurderes når ny E39 er ferdigstilt.

Ny pumpestasjon Monan

I forbindelse med ny E39 utbygging legger Nye Veier ledninger for brannslukking gjennom tunneller. Kommunen overtar ledningene etterpå. For å levere tilstrekkelig vannmengder mot Lohnelier høydebasseng, må ny pumpestasjon på Monan etableres. Det bevilges 2,5 mill. kr i 2023 til dette.

Ny trykkforsterker, Strosdalen

For å sikre vannforsyningen til Nodelandsheia må en større oppgradering av Strosdalen pumpestasjon, opprinnelig bygget i 1983, gjennomføres, samt noe tilhørende ledningsnett. Oppstart er i 2021 til en kostnad på 5,5 mill. kr.

Nyanlegg reserve

Løpende bevilgning for tilpasninger og krav knyttet til ny parkeringslovgivning på 400 000 kr i år i perioden.

Overføringsanlegg Bredalsholmen Odderøya

Etter at utvidelse av Odderøya renseanlegg er ferdig er det planlagt at Bredalsholmen renseanlegg skal avvikles og avløpsvannet pumpes fra Kyresundet til Odderøya (sjøledning og ny pumpestasjon). Total kostnad er estimert til 40 mill. kr.

Parkeringsautomater

Ombygging og tilpasninger til at betalingsløsningene skal være universelt utformet iht. lovverket. Samtidig tilrettelegges det for digitalisering og billettløs parkering. Det er bevilget totalt 1,6 mill. kr i perioden.

Parkeringshus- LED lys

Det er behov for utskifting av gamle armaturer med lysstyring til LED armaturer i parkeringshusene Gyldengården og Slottet. Dette vil gi besparelser på strømkostnader og mindre vedlikehold. Det bevilges totalt 0,85 mill. kr til prosjektet.

Pumpeledning Hånes-Strømme skole

Det er nødvendig å skifte ut den eksisterende og utslitte pumpeledningen på strekket fra Hånes PS og helt frem til overgang til gravitasjonsledningen ved Strømme skole. Dagens ledning er både for liten og tåler ikke høyere pumpetrykk. Tiltaket bør gjennomføres så snart som mulig etter at Hånes pumpestasjon står ferdig i 2021, da dagens kapasitet på ledningen setter begrensninger på videre utbygging på østsiden av kommunen. Det bevilges til 10 mill. kr i 2021 til prosjektet.

Pumpestasjon Hundebakken med pumpeutskifting Krossen og Blørstad

For å transportere mer vann gjennom vannledingsnett i Vågsbygda er det nødvendig å etablere ny pumpestasjon på Hundebakken, og samtidig skiftes ut pumper på Krossen og i Blørstad. Det bevilges 7 mill. kr i 2024 til prosjektet.

Reduksjon utslipp Kvadraturen og Lund avløp

Avløpsnett i Kvadraturen rehabiliteres ved å separere overvann og kloakk/spillvann. Dette primært for å fjerne overvann fra kloaknettet og redusere overløpsutslipp når det er mye nedbør, men også for å oppdimensjonere overvannsrør for å tilpasse disse til økt nedbør i fremtiden. Rehabilitering av hele ledningsnett i Kvadraturen er kalkulert til ca. 500 mill. kr og vil foregå over en periode ca. 25 år. Det bevilges 59 mill. kr i perioden.

Rehabilitering av Svalåskjerran pumpestasjon

Svalåskjerran er en eldre pumpestasjon som har behov for betydelig oppgradering og med dårlige HMS-forhold. Alt av utstyr har behov for utskifting/rehabilitering. Det bevilges 2,5 mill. kr i 2023 til prosjektet.

Rehabilitering av vannettet i Kvadraturen

Avløpsnett i Kvadraturen skal rehabiliteres og samtidig skiftes også normalt vannledningen i samme trase. Det er bevilget 9 mill. kr pr år for utskifting av vannledninger i Kvadraturen som øker til 10 mill. kr i 2024.

Renseanlegg forprosjekt sekundærrensekrav

Gjenstående del av forprosjektet til Høllen renseanlegg. Det er bevilget 200 000 kr i 2021.

Renseanlegg Høllen

Høllen renseanlegg har for dårlig hydraulisk kapasitet i perioder med dagens anlegg og må derfor oppgraderes for å behandle alt avløp fra gamle Søgne og Songdalen kommune. Forprosjekt er utarbeidet. Forprosjektet anbefaler plassering i Solta eller i fjellanlegg i Birkedalsveien. Estimert på kostnader for et nytt renseanlegget, og med erfaring fra andre utbygginger, så foreløpig kalkyle oppjustert til 300 mill. kr. Kalkyle må kvalitetssikres og det må jobbes videre med å se på ulike løsninger. Det er satt av 50 mill. kr i 2024 som en oppstart på prosjektet.

Reservevannforsyning øst for Topdalsfjorden

Kalkyle for ledningsprosjektet fra nytt vannverk i Lillesand til Sørlandsparken er ca. 680 mill. kr. Arbeidene med ledningsanlegget er påbegynt og det er bygget ledninger fra Lillesand sentrum fram til Kjerlingland, i godt samarbeid med Lillesand kommune. Prosjektet videre mot Fjellidal er forsøkt, og tidligere bevilgninger dekker derfor i stor grad videre fremdrift i 2021. For å sikre kontinuitet i arbeidet videre mot Kristiansand, slik at overføringsledning kan tas i bruk omkring 2025, settes det av en bevilgning på 170 mill. kr i perioden.

Skjærgårdsbåt

Det er tidligere bevilget 2,5 mill. kr til ny skjærgårdsbåt i Søgne. Bevilgningen flyttes i sin helhet til 2023.

Tangvall utbedring kommunalt bidrag avløp

Infrastrukturen på vann og avløp må legges om og forsterkes som følge av store utbyggingsprosjekter på Tangvall. Det er gjort avtaler med utbyggere om bidrag til infrastruktur men det vil også kreve en betydelig innsats fra kommunen for å etablere et tilpasset og mer robust ledningsnett for både vann, avløp og overvannshåndtering. Det settes av 5 mill. kr i 2024 som bidrag til avløp- og overvannstiltak.

Tangvall utbedring kommunalt bidrag vann

Infrastrukturen på vann og avløp må legges om og forsterkes som følge av store utbyggingsprosjekter på Tangvall. Det er gjort avtaler med utbyggere om bidrag til infrastruktur men det vil også kreve en betydelig innsats fra kommunen for å etablere et tilpasset og mer robust ledningsnett for både vann, avløp og overvannshåndtering. Det settes av 5 mill. kr i 2024 som bidrag til vannforsyningstiltak.

Tilskudd større veibredder

Prosjektet må sees i sammenheng med kommunens utbyggingsprogram. Etter vedtatte retningslinjer skal kommunen dekke kostnader med veier ut over 6 m bredde i boligområdene. I tråd med foregående periode er bevilgningen 250 000 kr pr. år.

Utskifting av ledninger ved Skinnersmoen

Ved Skinnersmoen krysser hovedledningen og en fordelingsledning under jernbanen, og disse ledningene må skiftes ut til en bedre materialkvalitet for å redusere risiko for ledningsbrudd på et krevende sted for reparasjonsarbeid. Det er bevilget 2,4 mill. kr i 2021.

Utskifting av AAS ledning Hortemo Songdalen

Det er behov for utskifting av 300 mm hovedvannledning gjennom Hortemo og det er bevilget 9 mill. kr i 2024 til dette.

Utskifting av pumper avløp

Pumpeprosjekter i de 3 gamle kommunene er slått sammen til et felles prosjekt for utskifting. Det er bevilget midler til prosjekter de to neste årene, men det bør settes av en årlig bevilgning for rehabilitering av pumpestasjoner tilpasset behovet i den nye kommune. Pumpene har en

gjennomsnittlig levetid på ca. 10 år og det er jevnlig behov for utskifting. Det er satt av 26 mill. kr i perioden til ulike prosjekter. Årlig behov på slutten av perioden er 4 mill. kr pr år.

Utskiftning av pumper og rehabilitering av høydebassenger vann

Etter kommunesammenslåing er det nødvendig å øke bevilgninger for rehabilitering av pumpestasjoner og høydebassenger. Kommunens høydebassenger krever oppgradering for å tilfredsstille krav til tetthet og sikkerhet. Antall pumpestasjoner og høydebasseng har økt i omfang og årlig ramme har økt fra 2 mill. kr til 2,7 mill. kr.

Vannledning Hånes pumpestasjon- Strømme skole

Det er bevilget midler til å dublere strekket fra Liankrysset og helt frem til Håneskrysset på nordsiden av E18. Prosjektet har en total kostnad på 19,5 mill. kr. Gjennomføres i løpet av perioden for å sikre at det ikke er begrensninger på videre utbygging på østsiden av kommunen.

Vannledning Justvik - Kjevik

For å sikre tilstrekkelig og sikker vannforsyning til Kjevik flyplass og Tveitområdet er det nødvendig å legge en sjøledning fra Justvik til Kjevik. Ledningen blir ca. 2,5 km lang. På Kjevik- siden er det nødvendig å bygge en ny pumpestasjon som kan pumpe begge veier. På begge sider av Topdalsfjorden er det lange strekk med bare en transportledning. I tilfelle brudd på en av disse, blir store områder avhengig av vannreserven i bassengene. Det er særlig begrenset kapasitet på Kjevik-siden. Ved brudd her er man nødt til å sette i drift krisevannverket på Vesvann. Ledningsstrekket som planlegges vil gjøre systemene på begge sider mye tryggere i slike situasjoner. Det bevilges 16 mill. kr i 2021.

Vannledning mot Vesterøya Flekkerøy

Det er behov for å forsterke vannforsyningen på vestsiden av Flekkerøy. Vannforsyning er veldig sårbar med en enkel vannledning (stort sett 150 mm) hele veien fra Lindebø til begge ytterkanter på Flekkerøya. Tiltaket vil bedre brannvannskapasiteten. Det er bevilget 7 mill. kr til gjennomføring av prosjektet i 2023.

Vannledning mot Østerøya Flekkerøy

Som for Vesterøya er det behov for å forsterke vannforsyningen på østsiden av Flekkerøy. I tillegg til sikkerhet i forsyningen sikrer tiltaket tilstrekkelig tilgang til brannvann i området. Det er bevilget 4,5 mill. kr i 2021 til gjennomføring av prosjektet.

Vannledning Rossevann- Rosseland

Før kommunesammenslåingen hadde Søgne kommune og Songdalen kommune ett samarbeidsprosjekt om å sikre alternativ/tosidig vannforsyning for hverandre. Ved å benytte allerede eksisterende kilde og vannverk på Rossevann, kan vannforsyning fra to kilder løses uten å bygge nytt vannverk. Bevilgning på reservevann i Søgne flyttes til dette prosjektet. Det er bevilget 14 mill. kr i 2021.

Vei- og gatebelysning LED

Arbeidsplan veilys benyttes til anlegg langs veier og gang-/sykkelveier som mangler belysning, foretting av lyspunkter på veier med mangelfull belysning, utskifting av nedslitte belysningsanlegg og sanering av luftstrek. Bevilgningen er på 2,3 mill. kr pr år. Økt utskifting til LED-armatur vil gi lavere energiforbruk og lenger levetid på lyskildene. Arbeidet intensiveres, med fokus på å skifte ut de armaturer som ikke samtidig krever etablering av strømskap eller andre store ombyggingskostander. Det bevilges derfor 7 mill. kr ekstra pr år til arbeidsplan for vei og gatebelysning, til 9,3 mill. kr pr år i perioden.

Verksted Dalane

Det er behov for å utvikle verkstedtjenestene etter kommunesammenslåingen, der verksted finnes på Dalane og i Salemsveien. Kun verkstedet på Dalane er godkjent for å drive EU-kontroll og tilhørende reparasjoner. Det pågår drøftinger med Sivilforsvaret om å flytte sitt areal som de i dag disponerer på Dalane til Salemsveien (verkstedsdelen). Dette frigrir i så fall areal på Dalane som kan benyttes til utvidelse av verkstedtjenestene på Dalane og samle disse tjenestene ett sted. Det bevilges 2,150 mill. kr i 2021 til ombygging/verkstedsutvidelse.

Vesvann til Grasåsen HB sammenkobl

For å koble sammen nettet i Sørlandsparken og på Tveit/Kjevik via Vesvann er det behov for ny vannledning fra nytt vannbasseng på Grasåsen til Vesvann Vannverk. Sammenkoblingen vil gi tilgang til ett betydelig reservevolum mot Tveit/Kjevik ved f. eks. ledningsbrudd ved Hamresanden. Ledningsanlegget er kostnadsberegnet til 70 mill. kr og er forskjøvet i tid som følge av fremdrift på overføringsledning fra Lillesand. Det settes av 40 mill. kr i slutten av perioden til oppstart av prosjektet.

Øvrige dammer

Kristiansand kommune har 20 dammer underlagt NVE-tilsyn, samt en del dammer som vil komme under NVE-tilsyn ved nærmere gjennomgang. De fleste av dammene tilfredsstiller ikke NVE's krav, og flere har betydelige lekkasjer. Utbedringskostnadene er grovt estimert til 5 - 25 mill. kr pr. dam. Det kan skje endring i prioritering av dammene på bakgrunn av tilstand/risiko og godkjenninger/tillatelser. Det bevilges 8 mill. kr pr. år i perioden.

7.13 Parkvesen

7.13.1 Kort om kommunalsjefområdet

Parkvesenet har ansvar for forvaltning og drift av friområder, parker, byrom, lek, miljøbyprosjekter, kirkegårdsdrift, naturforvaltning, landbruk og skogbruk. I tillegg utfører parkvesenet vedlikehold av formålsbygg, rabatter for ingeniørvesenet, lekeplasskontroll for skole og barnehager.

Parkvesenet har også ansvar for et arbeidstreningsprosjekt i samarbeid med NAV og formidler tilskuddet til klinisk veterinærsvakt.

Parkvesenet har også som mål å være med i utviklingen av kommunen. Derfor anses det som viktig at parkvesenet til enhver tid er engasjert i de kreative prosesser og planer som er på gang og som viser hvilke muligheter for utvikling av byrom og steder.

7.13.2 Hovedutfordringer

For parkvesenet vil det være viktig det neste året å få kontroll på mulig ressursbruk opp mot forventninger og ramme i Kristiansand kommune. Det vil være viktig å ha fokus på dette temaet til ny organisasjon er satt.

7.13.3 Hovedprioriteringer

For å kunne gjennomføre kommende innsparingskrav vil parkvesenet gå gjennom driftsrutiner av eksisterende anlegg, for å vurdere om rutineene bør endres eller tjenesten avvikles. Det vil også bli gjennomført en registrering av antall kvartalslekeplasser i forhold til avstandskrav gitt i kommuneplanen. Målsetningen er å tilpasse antall lekeplasser. Rutiner for etablering av nyanlegg må gjennomgås, for å få en realistisk avveining mellom ambisjonsnivå og tilgjengelige driftsressurser.

7.13.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Parkvesen	0	54 102	57 570	56 952	56 949	56 791
Sum	0	54 102	57 570	56 952	56 949	56 791

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	54 102	54 102	54 102	54 102
Deflatoredtrekk RNB 2020	-695	-695	-695	-695
Sum Lønns- og prisjustering	1 335	1 335	1 335	1 335
Tidligere vedtatte tiltak				
Økt driftsramme	108	108	108	108
Sum Tidligere vedtatte tiltak	108	108	108	108
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-342	-1 000	-1 043	-1 021
Vedtatte endringer	406	-252	-295	-273
Vedtatt ramme	54 508	53 850	53 807	53 829
Sum Innsparingstiltak	40	80	120	-60
Nye tiltak				
Bydelsfond	2 500	2 500	2 500	2 500
Forsikringer overføres til økonomi	-46	-46	-46	-46
Lønnsharmonisering, parkvesen	56	56	56	56
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	80	80	80	80
Torridal kirkegård	400	400	400	400
Sum Nye tiltak	2 990	2 990	2 990	2 990
Nye tiltak og realendringer	3 030	3 070	3 110	2 930
Sum Rammefordeling	32	32	32	32
Interne rammeendringer	32	32	32	32
Ramme 2021-2024	57 570	56 952	56 949	56 791

Nye tiltak

Bydelsfond

Bevilget som investering i 2020. Hensikten med bevilgningen var å tildele dette som tilskudd. Det kan ikke gis tilskudd i investering. Prosjektet blir overført fra investering til drift i 2. tertial 2020 og utsatt til 2021. Rammen legges inn i drift årlig i 4 årsperioden 2021-2024

7.13.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Brutto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2021	2022	2023	2024	2021- 24	2021- 24
Arbeidsplan friluftsliv park	Løpende	250	250	250	250	1 000	0
Arbeidsplan nærmiljø park	Løpende	700	700	700	700	2 800	0
Eg - kvartalslekeplass		2 000	1 000	0	0	1 000	0
Egenandel Skjærgårdspark Vest	Løpende	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	-2 000
Forebyggende tiltak, små stygge steder	Løpende	100	100	100	100	400	0
Gammeløya brygger og toalett		2 280	400	0	0	400	-150
Grønn skolegård park	Løpende	200	200	200	200	800	0
Isbane Torvet		4 400	0	0	0	0	-200
Oppfølging trygghetsvandring		750	250	0	0	250	0
Prestebekken/kvartalslekeplass rekkefølgekrav		1 300	500	0	0	500	0
Turstier løyper		7 500	1 500	1 500	1 500	6 000	0
Sum investeringer		18 230	5 900	3 750	3 750	17 150	-2 350

Arbeidsplan friluftsliv park

Bevilgningen er på 250 000 kr pr. år i perioden. Tiltakene spesifiseres i årlig økonomiplan, og omfatter både rehabilitering og nye anlegg.

Arbeidsplan nærmiljø park

Bevilgningen er på 0,7 mill. kr pr år i perioden. Parkvesenet bruker beløpet på rehabilitering av lekeplasser, grønstruktur, nærmiljøparker og parker. I tillegg vil investeringsmidlene inngå som en del av egenandelen i forbindelse med søknader om spillemidler til nærmiljøanlegg.

Eg - kvartalslekeplass

Kvartalslek innenfor reguleringsplan for Solbergveien gjennomføres med bidrag fra utbyggingsprosjektene Solbergveien og Egshaugen 2. Kvartalslek bygges ut i 2 trinn. Trinn 1 er gjennomført (ballbanen). Trinn 2 er øvrig kvartalsleketilbud og gjennomføres i forbindelse med utbygging av prosjektet i Solbergveien. 1 mill. kr i 2021 utgjør kommunens andel.

Egenandel Skjærgårdspark Vest

Det er bevilget 500 000 kr til investering og oppgradering i Skjærgårdsparken Vest i perioden.

Forebyggende tiltak, små stygge steder

Prosjektets formål er å aktivisere skolene ved å la skoleklasser ha som prosjektarbeid å registrere og ruste opp «små stygge steder» langs skoleveien, i boligområder og langs kommunale veier. Arbeidet bygger på tidligere års erfaringer med liknende prosjekter. Det er bevilget 100 000 kr pr. år i perioden.

Gammeløya brygger og toalett

Kristiansand kommune har kjøpt og sikret Gammeløya i samarbeidet med Staten. En forutsetning for kjøpet er opparbeidelse av 2 brygger samt etablering av friluftstoalett. Det er lagt inn 750 000 kr til 2 brygger i 2020 og 250 000 kr til toalett i 2021. Kommunen har i tillegg fått 490 000 kr fra staten til brygger i 2020 og 150 000 kr til bygging av toalett. Det forutsettes at den kommunale andelen opprettholdes.

Grønn skolegård park

Prosjektet gjennomføres i samarbeid med skole. Det er bevilget 200 000 kr pr. år i perioden. Prioriteringer skjer i samarbeid med oppvekst og følger kommunedelplan for idrett og friluftsliv. Den kommunale rammen kan brukes som egenandel når det søkes om tilskudd fra staten.

Isbane Torvet

Parkvesenet vil i perioden 2020 - 2021 motta et årlig tilskudd på 200 000 kr fra LOS. Beløpet er en del av den totale finansieringen av prosjektet.

Oppfølging trygghetsvandring

Den bevilgede summen vil i hovedsak bli benyttet til strakstiltak som vegetasjonsrydding, oppgradering av lys. Det er disse to temaene som har størst fokus ved alle gjennomførte vandring, men dukker det opp andre tiltak som vil kunne gi god trygghet vil dette også bli prioritert. Det er parkvesenet i samarbeid med kriminalitetsforebyggende koordinator og ingeniørvesenet som prosjekterer tiltak.

Prestebekken/kvartalslekeplass rekkefølgekrav

I områdeplan for Marviksletta er det knyttet krav til utbedring av tursti langs Prestebekken. Kostnaden er beregnet til 300 000 kr. Det skal også etableres to kvartalslekeplasser til 500 000 kr hver. Det er bevilget 800 000 kr i 2020 og 500 000 kr i 2021.

Turstier løyper

Bystyret har bevilget 1,5 mill. kr pr år i perioden til utvikling av turløypenettet i kommunen.

7.14 Plan og bygg

7.14.1 Kort om kommunalsjefområdet

Plan og bygg har 78 ansatte fordelt på 3 enheter. Kommunalsjefområdet forvalter flere lovverk, men mesteparten av sakene blir behandlet etter plan og bygningsloven, matrikelova og eiendomsskattelova. Kommunalsjefområdet omfatter også geodata, eiendomsdanning og forvaltningsansvar for kommunens kart- og planarkiv. Kommunalsjefområdet innstiller sine saker til by- og stedsutviklingsutvalget som har vedtaksmyndighet i byggesaker og innstillingsmyndighet for bystyret i plansaker.

7.14.2 Hovedutfordringer

Overgang til ny kommune har ført til ulike former for utfordringer med hensyn til oppgraderinger og tilganger innen flere fagsystemer. Plan og bygg har tatt i bruk eByggesak som saksbehandlingssystem og MinEiendom på MinSide som informasjonskanal til innbyggere i forbindelse med omtakseringsprosjektet knyttet til eiendomsskatten.

7.14.3 Hovedprioriteringer

Også 2021 vil være krevende med hensyn til tilpassing til ny kommune da omtakseringsprosjektet skal ferdigstilles og digitale løsninger må videreutvikles. I tillegg må det avsettes ressurser til økt tilsyn og arbeid med ulovlighetsoppfølging.

7.14.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Plan og bygg	0	28 488	29 749	20 316	19 628	19 546
Sum	0	28 488	29 749	20 316	19 628	19 546

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	28 488	28 488	28 488	28 488
Deflatoredtrekk RNB 2020	-351	-351	-351	-351
Sum Lønns- og prisjustering	703	703	703	703
Tidligere vedtatte tiltak				
Omtaksering eiendomsskatt	682	-8 818	-8 818	-8 818
Sum Tidligere vedtatte tiltak	682	-8 818	-8 818	-8 818
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-75	-27	-736	-718
Vedtatte endringer	960	-8 493	-9 201	-9 183
Vedtatt ramme	29 448	19 995	19 287	19 305
Sum Innsparingstiltak	20	40	60	-40
Nye tiltak				
Finansiering Skråfoto	-150	-150	-150	-150
Forsikringer overføres til økonomi	-21	-21	-21	-21
Lønnsharmonisering ny kommune, plan og bygg	342	342	342	342
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	31	31	31	31
Reversering prisjustering prosjekter	120	120	120	120
Sum Nye tiltak	322	322	322	322
Nye tiltak og realendringer	342	362	382	282
Sum Rammefordeling	-41	-41	-41	-41
Interne rammeendringer	-41	-41	-41	-41
Ramme 2021-2024	29 749	20 316	19 628	19 546

Tidligere vedtatte tiltak

Omtaksering eiendomsskatt

Omtaksering av eiendommer i ny kommune slik at nytt eiendomsskattegrunnlag kan gjøres gjeldende for skatteåret 2021.

7.14.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2021	2022	2023	2024	2021- 24	2021- 24
	Brutto prosjekt utgift						
Kartajourhold og teknisk utstyr (arbeidsplan)	Løpende	500	500	500	500	2 000	0
Skråfoto	Løpende	1 250	0	1 250	0	2 500	0
Sum Investeringer	0	1 750	500	1 750	500	4 500	0

Kartajourhold og teknisk utstyr (arbeidsplan)

Prosjektet dekker løpende oppgradering av digitalt kartverk, samt systematisk utskifting av teknisk utstyr. Det er lagt inn 500 000 kr pr. år i perioden.

Skråfoto

Det er avsatt 1,25 mill. kr i 2021 og hvert andre år framover for å oppdatere skråbildekart for ny kommune. Skråbildekart er et nyttig verktøy i arbeidet med eiendomsskatt, byggesaker, eiendomsdeling og annen saksbehandling innenfor området by- og stedsutvikling.

7.15 Eiendom

7.15.1 Kort om kommunalsjefområdet

Kommunalsjefområdet eiendom er inndelt i 3 hovedansvarsområder;

Boligenheten har ansvar for å fremskaffe utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Alle boliger tildeles av helse og mestring etter søknad om kommunal bolig. Boligenheten står for vedlikehold og drift av boligene og tekniske anlegg samt sørger for kontraktskriving og forventningsavklaring med beboerne før innflytting. Enheten har ansvar for ca. 2 150 boliger, om lag 850 av boligene eies av kommunale stiftelser, men administreres av boligenheten på vegne av stiftelsene.

Byggservice er en ren produksjonsenhet med både renhold og drift innenfor ansvarsområdet. Tjenester som driftsteknikk, bygg drift, øvrige håndverkstjenester og renhold leveres til eget kommunalsjefområde samt øvrige tjenestoområder i kommunen.

Bygg og eiendomsforvaltning er inndelt i 3 underområder;

- prosjekt med ansvar for prosjektledelse og byggeledelse av kommunens byggeprosjekter.
- forvaltning med ansvar for drift- og vedlikeholdsoppfølging av kommunens eksisterende bygg.
- småbåt med ansvar for alle kommunale båtplasser.

I tillegg har enheten ansvar for kommunens tilfluktsrom samt oppfølging mot sivilforsvarstjenesten.

7.15.2 Hovedutfordringer

Innføring av nytt forvaltning-, drifts- og vedlikeholdssystem betyr en omlegging av arbeidsrutiner som vil kreve mye av hele kommunalsjefområdet. Implementering av nytt system har pågått i hele 2020, og kommende år blir det viktig at hele organisasjonen tar det nye systemet i bruk.

Den kommunale boligmassen er ikke tilstrekkelig tilpasset til brukergruppen og har til dels et betydelig vedlikeholdsetterslep. For eiendom vil det være en viktig utfordring de nærmeste årene, at en i samarbeid med helse og mestring i fellesskap jobber for at boligmassen blir bedre tilpasset.

Vedlikeholdsetterslepet knyttet til øvrig bygningsmasse, formålsbygg og utleiebygg, er ikke ulik etterslepet knyttet til kommunale boliger. Situasjonen er forverret etter kommunesammenslåing og oppleves som kritisk hvor det for store deler av bygningsmassen ikke er midler til planlagt vedlikehold og ei heller tilstrekkelig midler til drift (bl.a. tilsyn).

7.15.3 Hovedprioriteringer

Innføring av nytt forvaltning-, drifts- og vedlikeholdssystem (FDV) blir viktig for hele kommunalsjefområdet for å få en effektiv drift og forvaltning av kommunes eiendomsmasse. Samtidig blir det en prioritert oppgave å fortsette arbeidet med å bygge en felles kultur innad i enhetene og på tvers av enhetene, etter sammenslåing av de tre tidligere kommunene og Boligselskapet.

Arbeidet med å tilpasse den kommunale boligmassen til brukernes behov blir en prioritert oppgave for boligenheten. For å lykkes med arbeidet er det viktig med et godt samarbeid med helse og mestring og med boligstiftelsene som eier deler av boligmassen. Tilpasning av boligmassen er et langsiktig arbeid som også er avhengig av de økonomiske rammebetingelsene.

7.15.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Eiendom	0	164 169	169 462	179 806	185 423	187 319
Sum	0	164 169	169 462	179 806	185 423	187 319

By- og stedsutvikling

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	164 169	164 169	164 169	164 169
Deflatoredtrekk RNB 2020	-3 629	-3 629	-3 629	-3 629
Sum Lønns- og prisjustering	4 014	4 014	4 014	4 014
Tidligere vedtatte tiltak				
Energiprogram 4 - bygningsmessige tiltak	-1 173	-1 173	-1 173	-1 173
FDV kostnader kulturell møteplass Nodeland	1 512	3 024	3 024	3 024
FDVU kostnader omsorgsboliger	1 613	1 613	1 613	1 613
Inntektskompensasjon fast Aquarama leie til og med 2072	632	632	632	632
Leie NAV bygget på Tangvall	-1 008	-1 008	-1 008	-1 008
Netto endring fdvu pga. endring i boligmassen	-726	-3 145	-5 927	-5 927
Redusert leieinntekter pga. salg	3 148	6 295	9 443	9 443
Songdalen- Nodeland stasjon, flytting/ innredningskostnader	-2 092	-2 092	-2 092	-2 092
Økte driftskostnader og kapitalutgifter Kulturskolen	0	4 536	6 048	6 048
Økte driftskostnader pga. økt areal	302	302	302	302
Økte leieinntekter	-7 223	-7 731	-7 731	-7 731
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-5 018	1 250	3 128	3 128
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-1 148	-1 969	-2 050	-1 980
Vedtatte endringer	-5 782	-335	1 462	1 532
Vedtatt ramme	158 387	163 834	165 631	165 701
Sum Innsparingstiltak	100	250	350	-210
Nye tiltak				
1. tert. Storebølgen Lund	313	313	313	313
1. tertial kameraovervåking til eiendom	161	161	161	161
1. tertial Leiekostnad kvartal 6 til eiendom	458	458	458	458
1.tertial Juriststilling fra eiendom	-830	-830	-830	-830
Budsjett offentlige toaletter overført fra Ingeniørvesenet	1 422	1 422	1 422	1 422
FDV 5 boenheter ROP	0	150	150	150
FDV 6 boenheter habilitering	0	0	0	526
FDV Havlimyra skole	1 083	1 083	1 083	1 083
FDV Holte skole økning fra 2021	401	401	401	401
FDV kostnader Sonekontor og dagsenter	1 109	1 109	1 109	1 109
FDV Kringsjø skole drift	1 415	3 356	3 356	3 356
FDV Mosby oppvekstsenter	1 100	2 046	2 046	2 046
FDV reduserte kostnader nedleggelse Rosseland skole	0	0	-1 700	-1 700
FDV Tangvall omsorgsboliger justering	0	302	2 218	2 218
FDV Tangvall skole	0	0	5 328	5 328
FDV utvidelse av Tunballen skole	0	0	500	500
FDV Wilds minne skole og flerbrukshall	0	0	0	3 313
Festeavgift til klima og areal	2 066	2 066	2 066	2 066
Flaggheising fra organisasjon til eiendom	51	51	51	51
Forsikringer overføres til økonomi	-2 363	-2 363	-2 363	-2 363
Inntektskompensasjon fast Aquarama leie til og med 2072	663	663	663	663
Inntektskrav 5 boenheter ROP	0	-362	-362	-362
Inntektskrav 6 boenheter habilitering	0	0	0	-560
Kommunale avgifter overført til HM	-226	-226	-226	-226
Kompensasjon reduserte leieinntekter Birkelid	1 300	1 300	1 300	1 300
Kompensasjon reduserte leieinntekter Songdalen rådhus	1 836	1 836	1 836	1 836
KPI Husleie	1 230	1 230	1 230	1 230
Leie NAV Tangvall	1 164	1 028	893	0
Lønnsharmonisering ny kommune	374	374	374	374
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	337	337	337	337
Overføring vakt og sikkerhet fra helse og mestring	1 404	1 404	1 404	1 404
Reduserte energikostnader	-5 000	-2 000	-2 000	-2 000
Tangvall omsorgssenter leieinntekter	2 000	906	-1 283	-1 283
Sum Nye tiltak	11 468	16 215	19 935	22 321
Nye tiltak og realendringer	11 568	16 465	20 285	22 111
Sum Rammefordeling	-493	-493	-493	-493
Interne rammeendringer	-493	-493	-493	-493
Ramme 2021-2024	169 462	179 806	185 423	187 319

Tidligere vedtatte tiltak

Energiprogram 4 - bygningsmessige tiltak

Reduksjon i energibudsjett som følge av energieffektiviserende tiltak i kommunens eiendommer.

Leie NAV bygget på Tangvall

Engangsbevilgning 2020. Ny bevilgning i henhold til inngått leieavtale lagt inn som nytt tiltak.

Songdalen- Nodeland stasjon, flytting/ innredningskostnader

Dokumentsenteret skal lokaliseres i nytt stasjonsbygg på Nodeland. Lokalene som kommunen leier er planlagt ferdig ved årsskiftet 20-21, og det påløper engangskostnader i 2020 til flytting, inventar og innredning av lokalene.

Økte leieinntekter

Inntektskrav øker for bolig på grunn av nye boliger som er bygget for utleie. Nye boliger gjelder i hovedsak omsorgsboliger i Strømmehaven og på Tangvall.

Nye tiltak

1. tertial Storebølgen Lund

Overføring av ramme til eiendom tilsvarende 0,5 årsverk for renholdstilling fra helse og mestring.

1. tertial kameraovervåking til eiendom

Budsjett for kameraovervåking av parkeringshus er overført eiendom som har ansvar for vakt og sikkerhet av bygg i kommunen.

1. tertial leiekostnad kvartal 6 til eiendom

Inntekter for utleie av parkeringsplasser i parkeringskjeller i Kvartal 6. Ansvar for utleie og drift av parkeringskjeller overføres til ingeniørvesenet, og det samme med tilhørende inntektskrav.

1.tertial juriststilling fra eiendom

Intern omfordeling for å styrke den juridiske kompetansen knyttet til avtaler og anskaffelser i prosjektstaben.

Budsjett offentlige toaletter overført fra Ingeniørvesenet

Ansvar for drift av offentlige toaletter flyttes fra ingeniørvesenet til eiendom. Det gjelder 4 toalettanlegg tilknyttet Wergelandsparken, Tresse, Tangen og Høllen.

Festeavgift til klima og areal

Budsjett som omhandler fakturering av festeavgift overført fra eiendom til klima og arealutvikling i 1. tertial 2020.

Kompensasjon reduserte leieinntekter Birkelid

Tidligere utleieforhold er avsluttet og inntektskravet reduseres.

Kompensasjon reduserte leieinntekter Songdalen rådhus

Tidligere utleieforhold er avsluttet og inntektskravet reduseres. Bygget brukes av kommunens egen virksomhet.

KPI Husleie

Bolig kompenseres for lavere reguleringsatts av husleien i kommunale boliger enn forutsatt i budsjett.

Leie NAV Tangvall

Eiendom kompenseres for leieavtale NAV bygget på Tangvall. Leieavtalen løper ut 2023.

Overføring vakt og sikkerhet fra helse og mestring

Overføring av ramme vedrørende vakt og sikkerhet fra helse og mestring til eiendom som har ansvar for vakt og sikkerhet av bygg i kommunen.

Reduserte energikostnader

Budsjettrammen til energikostnader for kommunens formålsbygg reduseres i henhold til forventede energipriser kommende år.

Tangvall omsorgssenter leieinntekter

Kompensasjon for bortfall av leieinntekter fra omsorgsboliger på Tangvall på grunn av senere innflytting enn tidligere planlagt.

7.15.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Brutto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2021	2022	2023	2024	2021- 24	2021- 24
Avsetning fremtidige prosjekt	Løpende	0	4 000	4 000	4 000	12 000	0
Brannsikring i kommunale bygg	Løpende	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	0
Domkirkens menighetshus planlegging og oppstart	33 074	0	0	0	5 000	5 000	0
Energiprojektet trinn 3, utvidelse alt 2	33 500	1 255	1 300	1 350	0	3 905	0
ENØK bygningstekniske tiltak	43 400	7 500	7 500	0	0	15 000	0
Kirketorvet	7 505	1 598	1 690	0	0	3 288	0
Lindebø brygge	6 000	1 000	0	0	0	1 000	0
Ny brygge Auglandsbukta båthavn	1 100	1 100	0	0	0	1 100	0
Ny brygge Christianholm båthavn	900	900	0	0	0	900	0
Radontiltak - skole og barnehager	19 230	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	0
Rehabilitering av kommunale boliger	15 000	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000	0
Renseanlegg Terneviga	3 000	3 000	0	0	0	3 000	0
Universell utforming	5 000	0	0	5 000	0	5 000	0
Utarbeidelse av 4g nett	4 906	1 207	1 239	1 279	0	3 725	0
Sum Investeringer	167 615	24 560	22 729	18 629	16 000	81 918	0

Avsetning fremtidige prosjekt

For perioden 2021-2024 legges det inn avsetning til investeringsprosjekter i småbåthavnene på 4 mill. kr hvert år i perioden.

Brannsikring i kommunale bygg

I henhold til lovpålagte krav om at alle formålsbygg skal ha en brannteknisk rapport i sin brandokumentasjon, skal det utarbeides branntekniske rapporter for idrettsbygg, skolebygg og sykehjem. Utredningen foretas i to faser, hvorav fase 1 kartlegger idrettsbygg og skoler. Fase 2 tar for

seg funn i fase 1 og ser dette i sammenheng med behov på sykehjemmene. Det er lagt inn 2 mill. kr hvert år i perioden.

Domkirkens menighetshus planlegging og oppstart

Domkirkens menighet har behov for mer areal. Lokalene de disponerer er gamle og har behov for totalreovering. Det er kalkulert at prosjektet vil koste 33 mill. kr. Det er lagt inn 5 mill. kr til prosjektet i slutten av perioden.

Energi prosjektet trinn 3, utvidelse alt 2

Kristiansand kommune v/ eiendom ser lønnsomme og miljørettede energitiltak i bygg og anlegg. Prosjektet bidrar til en bedre kommuneøkonomi og bidrar til å redusere utslipp. Prosjektet involverer kommunens formålsbygg innenfor skole, idrett og helsebygg. Det omfatter etablering av varmepumper i flere utvalgte bygg med olje, el - og fjernvarme, luft/luft varmepumper i haller, aulaer, kantiner, forsamlingsrom med videre. Det omfatter også oppgradering av varmegjenvinnere i ventilasjonsanlegg i formålsbygg. Det er bevilget 3,9 mill. kr til prosjektet i perioden.

ENØK bygningstekniske tiltak

Kristiansand Kommune v/ Eiendom ser ytterlige lønnsomme og miljørettede energitiltak i bygg og anlegg. Prosjektet bidrar således til bedre kommuneøkonomi og reduserte utslipp. Prosjektet ligger inne med en bevilgning på 7,5 mill. kr i 2021 og 7,5 mill. kr i 2022.

Kirketorget

I forbindelse med opparbeidelse av nye byrom ønskes det å åpne opp en passasje mellom "Vingården" og Gyldenløvesgate. Prosjektet skal renovere fasader, rive gamle murer og skur, samt legge nytt dekke i bakgården. Fornyelse av Kirkeparken og oppgradering av Gyldenløvesgate sees i sammenheng med dette, men inngår ikke i prosjektet. Det er bevilget 1,59 mill. kr i 2021 og 1,69 mill. kr i 2022.

Lindebø brygge

I forbindelse med utvikling av området rundt Lindebø brygge på Flekkerøy er det planlagt en liten kommunal småbåthavn.

Dette investeringsprosjektet består primært av flytebryggeanlegget med utriggere og skal huse ca. 50 fritidsbåter.

Ny brygge Auglandsbukta båthavn

Prosjektet gjelder utskiftning av en brygge i Auglandsbukta båthavn. Det er lagt inn 1,1 mill. kr til prosjektet i 2021.

Ny brygge Christianholm båthavn

Prosjektet omfatter utskiftning av en brygge i Christianholm båthavn. Det er lagt inn 0,9 mill. kr til prosjektet i 2021.

Radontiltak - skole og barnehager

På bakgrunn av krav i byggt teknisk forskrift (TEK 17) skal alle bygninger som er beregnet for varig opphold, oppføres med radonforebyggende tiltak. Det skal foretas målinger på skoler, barnehager, i helse- og sosialbygg, idrettshaller, kontor/adm. bygg, grendehus og utleiebygg. Målingene skal angi om det er nødvendig å gjennomføre tiltak for å tilfredsstille gjeldende krav. Radonprosjektet ble iverksatt i 2013, og siden den gang er det gjennomført tiltak på mange av kommunens bygninger. Prosjektet ligger inne med en løpende bevilgning på 2 mill. kr. årlig i perioden.

Rehabilitering av kommunale boliger

I eksisterende boligmasse oppstår det behov for utbedringer og installering av teknisk installasjoner. Det er bevilget 3 mill. kr årlig til diverse tiltak. Dette knytter seg til brannsikringstiltak som brannvarslingsanlegg, utvidelse av sprinkleranlegg eller nødvendige strakstiltak som må utføres som ikke er planlagt i andre prosjekter.

Renseanlegg Terneviga

Kristiansand kommunes opplagsplasser for båter har ikke renseanlegg for behandling av avfall. Det er planlagt å implementere renseanlegg m. sandfang/ oljeutskiller inkludert asfaltering av hele opplagsplassen i Terneviga. Avfallet kommer primært fra rengjøring av båter. Det er lagt inn 3 mill. kr til prosjektet i 2021.

Universell utforming

Utredningen skal vurdere nivået for universell utforming på aktuelle formålsbygg. Det foretas en vurdering av alle byggene og utomhusområdene i tilknytning til disse, samt analyser av akustikk, lys og tilgjengelighet. Dette gjøres for å kartlegge påkrevde tiltak for å tilfredsstille forskrifter og krav. Kartlegging av heiser i de aktuelle formålsbygg tas også med i dette prosjektet. Det er bevilget 5 mill. kr i 2023 for videre arbeid med dette prosjektet.

Utarbeidelse av 4g nett

Grunnet utfasing av 2g- og 3g-nettet, vil GSM sendere av eldre type i nær fremtid måtte oppgraderes med nye 4g sendere. Senderne brukes for overføring av signaler for brann, heis og innbrudd m.m. Det er lovpålagt med alarmoverføring til brannvesenet på de fleste kommunale bygg, og overføring av heisalarm til alarmmottak med utrykning. Det er helt nødvendig å ivareta grunnleggende sikkerhet ved å sikre videreføring av alarmoverføringer til alarmmottak når 2g og 3g fases ut og stenges. Konsekvensene ved å ikke gjøre dette innen 2020-2025 vil være kritiske. Alle signaler for disse alarmoverføringene vil opphøre, noe som igjen vil føre til brudd med lovverk, og resultere i at bygg må stenges.

Totalt er det 318 bygg og 170 heiser som må over på 4g nettet i løpet av perioden. Totalkostnad på prosjektet er beregnet til 4,9 mill. kr.

7.16 Klima og arealutvikling

7.16.1 Kort om kommunalsjefområdet

Klima og arealutvikling har et overordnet ansvar for kommunens fysiske utvikling og er kommunens kompetansesenter for by, areal- og eiendomsutvikling, klima, miljø og transport. Kommunalsjefområdet jobber strategisk og områdeovergrepene i et langsiktig perspektiv, ofte i nettverk og partnerskap eksternt. Konkret vil areal og transportenheten ha hovedansvar for overordnet areal-, steds- og byutvikling/-planlegging, kommuneplanlegging (arealdel, kommunedelplaner) og transport og samferdsel inkludert ATP-samarbeid og byvekstavtale. Miljøvernenheten har ansvar for klima og miljø, og enhetens hovedoppgaver vil være tilsyn, overvåking, kampanjer, spredt avløp og delegert myndighet etter forurensningsloven. Analyse og eiendomsutvikling har ansvar for strategisk eiendomsutvikling for å understøtte kommunens arealpolitikk og for å sikre eiendommer for kommunale formålsbygg og boligprosjekter.

7.16.2 Hovedutfordringer

Den første kommuneplanens arealdel for den nye kommunen utarbeides. Målet er å legge til rette for en effektiv arealstruktur og et kompakt utbyggingsmønster. Dersom dette ikke lykkes, vil det sannsynligvis bli svært vanskelig for kommunen å levere på inngåtte avtaler og forpliktelser innenfor klima og miljø. Arealpolitikken er også direkte koblet opp mot belønningsmidler og byvekstavtale, og det er forutsigbart at Kristiansand vil få et dårligere utgangspunkt i byvekstavtaleforhandlingene dersom vi ikke klarer å legge til rette for en relativt restriktiv utbyggingspolitikk.

Innenfor klima og miljøvern vedtas svært ambisiøse mål om blant annet reduksjon av 80 % klimagassutslipp innen 2030. I tillegg til arealpolitikken, vil det kreves betydelige omprioriteringer i kommunen for at vi skal lykkes. Klima og miljøstrategien for den nye kommunen er i så måte av stor betydning. Arbeidet igangsettes høsten 2020 og resultatet vil også ha stor betydning for forhold som kommunens attraktivitet og konkurransekraft.

Eiendomsporteføljen ble overført fra eiendom til klima og arealutvikling blant annet for at eiendomsmassen skulle kunne benyttes aktivt for å understøtte kommunens arealstrategi som er en tredje hovedutfordring. For å nå dette målet er det viktig å etablere gode systemer for strategisk porteføljestyling, skape en ressursmessig situasjon som tillater dette og ikke minst gode interne rutiner knyttet til identifisering av fremtidige utbyggingsbehov.

7.16.3 Hovedprioriteringer

Hovedprioriteringene er direkte knyttet til hovedutfordringene beskrevet ovenfor, nemlig arealstruktur og utbyggingsmønster i kontekst av kommuneplanens arealdel og byvekstavtale, klima og miljøstrategi og strategisk styring av eiendomsporteføljen.

7.16.4 Driftsbudsjett

Beløp i 1000

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Klima og arealutvikling	0	36 707	33 237	55 036	29 494	28 350
Sum	0	36 707	33 237	55 036	29 494	28 350

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2021	2022	2023	2024
Budsjett 2020	36 707	36 707	36 707	36 707
Deflatoredtrekk RNB 2020	-400	-400	-400	-400
Sum Lønns- og prisjustering	908	908	908	908
Tidligere vedtatte tiltak				
ATP midler Søgne korrigerer fra investering	10	20	30	30
Diverse utredninger	-2 016	-2 016	-2 016	-2 016
Kampanje avfall/gjenbruk	0	-504	-504	-504
Kryssløsning Mjåvann	0	22 989	0	0
Marin forsøpling	-671	-671	-671	-671
Matsvinn	-620	-620	-620	-620
Oppfølging handlingsplan marin forsøpling	-504	-504	-504	-504
Oppfølging handlingsplan matsvinn	-403	-504	-504	-504
Prosjekt gratis buss 6-12 år	0	-2 520	-2 520	-2 520
Sum Tidligere vedtatte tiltak	-4 204	15 670	-7 309	-7 309
Sum Tidligere vedtatt innsparingstiltak	-72	-68	-70	-53
Vedtatte endringer	-3 768	16 111	-6 871	-6 855
Vedtatt ramme	32 939	52 818	29 836	29 852
Sum Innsparingstiltak	20	40	60	-40
Nye tiltak				
Festeavgift til klima og areal	-2 066	-2 066	-2 066	-2 066
Gratis buss 6-12 år utsatt fra 2020 til 2022	0	2 520	0	0
Institusjonalisering klimasatsing overføring av andel fra SI	1 000	1 000	1 000	1 000
Justert tilskudd ATP	63	63	63	63
Kommuneplanens arealdel	1 240	620	560	0
Lønnsharmonisering ny kommune	29	29	29	29
Lønnsoppgjør 2020 justering deflator	33	33	33	33
Pedalen sykkelverksted	-161	-161	-161	-161
Reversering prisjustering prosjekter	150	150	150	150
Solcellefond	0	0	0	-500
Sum Nye tiltak	288	2 188	-392	-1 452
Nye tiltak og realendringer	308	2 228	-332	-1 492
Sum Rammefordeling	-10	-10	-10	-10
Interne rammeendringer	-10	-10	-10	-10
Ramme 2021-2024	33 237	55 036	29 494	28 350

Tidligere vedtatte tiltak

Diverse utredninger

Bevilgningen på 2 mill. kr til utredningene av Gartnerløkka, containerhavna og Topdalsfjorden ble gitt som en engangsbevilgning i 2020, og beløpet tas ut av økonomiplanen for 2021-2024.

Kampanje avfall/gjenbruk

Bystyret bevilget 500 000 kr i 2020 og 2021 til en «Handlingskampanje som fører til holdningsendringer». Mål for kampanjen er å få redusert plast og annet avfall i kommunen som organisasjon og mer gjenbruk.

Kryssløsning Mjåvann

Gamle Kristiansand og Songdalens bidrag, i henhold til avtale med Statens vegvesen til ny avkjøringsvei til Mjåvann.

Marin forsøpling

Bevilgningen til prosjektet gjaldt til og med 2020, og midlene tas ut av økonomiplanen for 2021-2024.

Matsvinn

Bevilgningen til prosjektet gjaldt til og med 2020, og midlene tas ut av økonomiplanen for 2021-2024.

Oppfølging handlingsplan matsvinn

Bevilgningen til realisering av handlingsplan mot matsvinn er redusert fra 500 000 til 100 000 kr i 2021.

Prosjekt gratis buss 6-12 år

Bystyret har bevilget 2,5 mill. kr årlig i 2020 og 2021 til prosjekt gratis buss til barn i aldersgruppen 6-12 år. Administrasjonen lager forslag til ordning sammen med AKT som legges frem for politisk behandling. Prosjektet er utsatt på grunn av korona, og bevilgningen for 2020 på 2,5 mill. kr flyttes til 2022.

Nye tiltak

Festeavgift til klima og areal

Budsjett som omhandler fakturering av festeavgift overført fra eiendom til klima og arealutvikling i 1. tertial 2020.

Institusjonalisering klimasatsing overføring av andel fra samfunn og innovasjon

Det overføres 1 mill. kr av institusjonaliseringsmidlene fra samfunn og innovasjon til klima og arealutvikling til å finansiere en 100 % stilling som rådgiver i miljøvernenheten.

Justert tilskudd ATP

Tilskuddet til ATP er justert med 61 000 kr som følge av økning i antall innbyggere.

Kommuneplanens arealdel

Tiltaket gjelder midler til arbeidet med kommuneplanens arealdel. Det bevilges 1,24 mill. kr i 2021, 0,62 mill. kr i 2022 og 0,56 mill. kr 2023

Solcellefond

Bystyret bevilget 2 mill. kr pr år til solceller til borettslag i perioden 2020-2023. Administrasjonen har svart ut verbalforslaget som omhandler utredning av kommunal investeringsstøtte, gunstige låneordninger og opprettelse av tilskuddsordning for solceller i borettslag i bystyresak 2020083413 i oktober 2020. Det vurderes lite sannsynlig at hele beløpet på 2 mill. kr blir utbetalt i 2020, derfor flyttes 1,5 mill. kr av bevilgningen til 2024.

7.16.5 Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp Brutto prosjekt utgift	Økonomiplan				Sum Inntekt	
		2021	2022	2023	2024	2021- 24	2021- 24
Boligpolitiske prosjekter	Løpende	11 636	1 150	21 250	0	34 036	-105 643
Handlingsplan marin forsøpling		1 060	400	0	0	400	0
Kjøp av grunn gang/sykkelveier	Løpende	800	800	800	800	3 200	0
Kjøp og salg av fast eiendom	Løpende	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	-67 500
Miljøbyprosjekter	Løpende	500	500	500	500	2 000	0
Salg av utleieboliger	Løpende	0	250	250	0	500	-73 200
Sikring - kjøp friluft	Løpende	1 500	1 500	1 500	1 500	6 000	-3 000
Utbyggingsområdene	Løpende	20 945	4 530	420	970	26 865	-95 673
Sum Investeringer		1 060	36 781	9 730	25 720	4 770	77 001 -345 016

Boligpolitiske prosjekter

Boligpolitiske prosjekter omfatter prosjekter som skal bidra til å nå de boligpolitiske målsetninger. Prosjektene finansieres innenfor en ramme av 200 mill. kr i henhold til bystyrets boligpolitiske vedtak av 2007. Prosjektene kan gjennomføres til selvkost. Salgsvilkårene skal likevel være til markedspris, med mindre egne vedtak er fattet.

Handlingsplan marin forsøpling

Bystyret i Kristiansand vedtok mai 2018 en handlingsplan mot marin forsøpling. Handlingsplanen omhandler tiltak der kommunen har en rolle for gjennomføring enten med egne tiltak eller gjennom å være en tilrettelegger for tiltak utført av andre aktører og frivillige. Midlene dekker enkelte av tiltakene i planen, og midler har blitt brukt til å sikre avfallsordning (Big belly) og mobil avfallsløsning for fritidsbåter.

Kjøp av grunn gang/sykkelveier

Prosjektet innebærer å sikre grunn for anlegg av planlagte/regulerte gang - og sykkelveier. Dette prosjektet må sees i sammenheng med de anlegg ingeniørvesenet har med i sin økonomiplan. Det er avsatt 800 000 kr per år i perioden.

Kjøp og salg av fast eiendom

Prosjektet består av både en kjøps-bevilgning og en salgs-bevilgning.

Kjøp: I utviklingsprosjekter er det av stor betydning for gjennomføring av planene at kommunen har tilstrekkelig handlekraft til å erverve eiendommer/rettigheter for å sikre gjennomføring av ønsket utvikling. Investeringsbeløpet på 1 mill. kr per år er knyttet til kjøp av eiendom som er av strategisk betydning. En del av beløpet brukes også til omkostninger forbundet med kjøp og salg.

Salg: Oppgaven knyttet til salg av eiendommer er primært å optimalisere eiendomsverdiene ved realisering av objekter som kommunen ikke ser som formålstjenlig å ha i sin portefølje. I perioden er det lagt inn inntekter i tråd med bystyrets vedtak av 2019, 67,5 mill. kr.

Miljøbyprosjekter

Det er satt av 0,5 mill. kr pr. år i perioden. Midlene brukes blant annet til kommunale egenandeler i forbindelse med miljøtiltak der det gis statstilskudd, andre tilskudd og/eller er betydelig egeninnsats.

Salg av utleieboliger

Ansvar for salg av utleieboliger er flyttet over fra eiendom til klima og arealutvikling. Salg av eiendommer som fristilles defineres av eiendom etter dialog med helse og mestring. I perioden er det lagt inn inntekter med kr 73,2 mill. kr. Og utgifter knyttet til salg med 0,75 mill. kr.

Sikring - kjøp friluft

Kristiansand kommune var frem til 2012 med i et storbysamarbeid om sikring av friområder. Årlige bevilgninger var på 5 mill. kr med 50/50 % på stat og kommune. Mange viktige eiendommer ble kjøpt i perioden. Fortsatt har kommunen et samarbeid med Miljødirektoratet, men søknadene fra kommunen gjelder nå også tilrettelegging og opparbeidelse av friområder. Stier og parkeringsplasser bygges og skiltes. Miljødirektoratet er villig til å sikre forutsigbare rammer gjennom et langsiktig samarbeid. Det er avsatt 1,5 mill. kr per år i perioden forutsatt 50 % tilskudd fra staten.

9 Sektorovergripende

9.1 Skatt på formue og inntekt

Brutto skatteinngang for kommunen påvirkes av skatteregler, lønnsnivå, nærings sammensetning og sysselsetting. Den kommunale skattøren for personlig skattytere er økt 1,05 prosentpoeng til 12,15 prosent i 2021. Skatteinntektene anslås etter dette å utgjøre 40 prosent av kommunenes samlede inntekter i 2021. Den forholdsvis sterke økningen i skattøren skyldes blant annet relativt lav lønnsvekst og en betydelig nedjustering av anslaget på skatt fra utbytte for 2020.

I forutsetningene for skatteanslaget for 2021, legges prognosemodellen fra KS til grunn. Det er videre lagt til grunn egne beregninger for utviklingen i folketallet. Skatteanslaget hos oss innebærer at kommunen vil ligge på 86,2 av landsnittet pr innbygger.

I statsbudsjettet forutsettes at kommunene får en skattevekst på 6,6 % i 2021 fra det forhøyede anslaget for 2020. Videre i perioden er dette nivået videreført til tross for at erfaringene fra de senere år burde tilsi at skatteanslaget ble satt lavere enn veksten i landsgjennomsnittet pr. innbygger. Dersom nivået skulle falle ytterligere, har det imidlertid ikke så store økonomiske konsekvenser, da inntektsutjevningen dekker om lag 95 % når nivået er under 90 %.

Hele 1000 kr fast pris	2020	2021	2022	2023	2024
Inntekts- og formuesskatt	*3 041 136	3 255 255	3 275 017	3 296 737	3 321 720

*Anslag for 2020 i 2020 –pris fra KS prognosemodell.

9.2 Eiendomsskatt

Gjennom 2020 omtakseres alle eiendommer i kommunen. Takstgrunnlaget skal være utarbeidet, vedtatt og gjort kjent innen 1. mars 2021.

Endringer i Eiendomsskatteloven og regjeringens forslag til statsbudsjett setter rammer for innretning av takst og skatt. Følgende gjelder for kommuner som ble sammenslått i 2020:

I ingen del (tidligere kommune) av kommunen kan skattesatsen øke med mer enn 1 promille fra ett år til det neste. Maksimal skattesats for bolig- og fritidseiendom er 4 promille. For øvrige eiendommer er maksimal skattesats 7 promille. Takster for bolig- og fritidseiendom skal gis en obligatorisk reduksjon på 30 %.

På bakgrunn av pågående omtaksering og vedtatte og foreslåtte endringer i Eiendomsskatteloven er arbeidet med Eiendomsskatt basert på følgende:

- I medhold av eiendomsskatteloven § 2 og § 3a) skrives det ut eiendomsskatt på faste eiendommer i hele kommunen.
- I henhold til eiendomsskattelovens § 8 A-2, gis bolig- og fritidseiendom en obligatorisk reduksjonsfaktor på 30 %.
- I henhold til Eiendomsskattelovens § 5 gis grupper av eiendommer fritak for eiendomsskatt. Eksempler på dette er eiendommer eid av staten eller kommunen som benyttes til bestemte formål. Bystyret behandler i egen sak fritak i henhold til Eiendomsskattelovens § 7 a), eiendommer eid av ideelle organisasjoner og stiftelser som har som samfunnsgagnlige formål, og § 7 b), bygninger av historisk verdi.
- I 2021 faktureres eiendomsskatten sammen med kommunale avgifter på 2., 3. og 4. termin. Eiendomsskatten for hele 2021 fordeles likt på disse tre terminene.

Sektorovergripende

- Bystyret skal ta stilling til innretningen av eiendomsskatten i egen sak 16.12.2020. I saken vil det bli gjort rede for alternativ innretning av eiendomsskatten basert på inntektsmålet i tabellen under.

I 1000 kr	2021	2022	2023	2024
Eiendomsskatt løpende pris	331 800	360 000	365 000	370 000
I faste 2020- priser	331 800	351 220	347 412	343 582

9.3 Statlig rammetilskudd

I 2021 vil det som tidligere år gjøres en rekke korrigeringer i rammetilskuddet for endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivå, regelendringer, innlemminger av øremerkede tilskudd med videre.

Tekst (i 1000 kr)	2021	2022	2023	2024
Fast del	2 797 172	2 809 838	2 844 717	2 882 479
Skjønn	10 220	10 220	10 220	10 220
Inntektsutjevning	316 939	318 863	320 978	323 410
Sum rammetilskudd	3 124 331	3 138 921	3 175 915	3 216 109

Basert på statsbudsjettets forutsetninger og egne vurderinger for skattevekst får Kristiansand kommune et rammetilskudd på 3.124,3 mill. kr i 2021.

Fast del

Den faste delen av inntektssystemet øker i perioden, da utgiftsutjevningen (trekket) reduseres som følge av at utgiftsbehovet er beregnet til 98,93 % av landsgjennomsnittet i 2021 mot 99,35 % i 2024.

Kommunen får storbytilskudd med 43,9 mill. kr i 2021. Dette utgjør kr 393 pr innbygger.

Ordinære skjønnsmidler

Skjønnsmidlene til Kristiansand er redusert fra 12,340 mill. kr i 2020 til 10,220 mill. kr i 2021. Her er prosjektmidlene holdt utenfor. Det forutsettes at samme beløp videreføres i hele perioden.

Inntektsutjevning

I perioden ventes inntektsutjevningen å øke fra ca. 317 mill. kr i 2021 til 323 mill. kr i 2024.

Tilskudd til kommuner med høy befolkningsvekst

Veksttilskudd gis til kommuner med særlig høy befolkningsvekst. Kompensasjon for bortfall av veksttilskudd som følge av kommunesammenslåingen ligger inne med 0,7 mill. kr i 2021.

Forutsetninger – befolkningsvekst og endringer i utgiftsutjevningen

Det er innarbeidet befolkningsprognoser for kommunen og for landet. Siden Kristiansand kommune forventer en vekst i befolkningen som er noe over landsgjennomsnittet fra 2021, vil kommunen få en økning i innbyggertilskuddet som er høyere enn for landet.

Kostnadsindeksen:

Tekst	2021	2022	2023	2024
Kostnadsindeks	0,9892	0,9897	0,9916	0,9935

Befolkningsprognoser:

Tekst	2021	2022	2023	2024
Kristiansand	112 635	113 601	114 552	115 507
Landet	5 391 937	5 417 351	5 444 681	5 471 238

Vi har benyttet egne beregninger for befolkningsutvikling i perioden da tilflytting av studenter har gitt store svingninger i grunnlagstallene som SSB benytter. I beregningene er det forutsatt en årlig befolkningsvekst på ca. 0,9 % i Kristiansand, mens landet som helhet forutsettes å få en økning på ca. 0,5 % pr år. Svakere utvikling i befolkningsveksten kan slå ut i lavere frie inntekter enn det som er lagt til grunn i kommunedirektørens forslag.

Kostnadsindeksen går noe opp i hele økonomiplanperioden.

Forventet vekst i frie inntekter 2021 til 2024

Det er lagt til grunn en realvekst i frie inntekter på ca. 0,2 % på landsnivå i 2022 økende til 0,5 % i 2024. Den er beløpsmessig fordelt likt på skatt og rammetilskuddet. Dette vekstanslaget er noe lavere enn veksten i 2021, men er basert på forventning om fortsatt svak befolkningsvekst på landsbasis og stramme økonomiske rammer.

Inntektsgarantiordningen (INGAR) skal sikre at ingen kommuner har en beregnet vekst i rammetilskuddet fra ett år til det neste som er lavere enn 400 kr. pr. innbygger under beregnet vekst på landsbasis, før finansiering av selve ordningen. Ordningen blir finansiert ved et likt trekk pr. innbygger med 38 kr. fra alle landets kommuner. I kommunedirektørens forslag er det lagt inn trekk med 4,2 mill. kr i 2021, 3,9 mill. kr i 2022, 3,4 mill. kr i 2023 og 2,9 mill. kr i 2024.

For Kristiansand kommune medfører forslaget samlet en vekst i frie inntekter på 1,4 i 2021. I 2022 forutsettes vekst med 0,5 % økende til 1,0 % i 2024.

9.4 Momskompensasjon

Momskompensasjonsordningen ble utvidet fra og med 2004. Kommunesektoren fikk et trekk i rammetilskuddet tilsvarende forventet økning i momskompensasjonen. Momskompensasjon for driftsutgiftene er innarbeidet i områdenes driftsrammer. All merverdiavgiftskompensasjon fra investeringer føres i investeringsregnskapet og må benyttes til finansiering av investeringer. Ordningen er derfor nærmere omtalt under investeringsbudsjettet.

9.5 Tilskudd til renter og avdrag

Regjeringen har gjennom statsbudsjettet satt av midler gjennom Husbanken til rentekompensasjon til kommunale investeringer i helse og omsorgsboliger, renovering av skole og kirkebygg. Ordningen går ut på at kommunene etter søknad presenterer prosjekter som godkjennes og danner grunnlag for kompensasjon. Rentekompensasjonen tilsvarer renteutgifter på et serielån med løpetid mellom 20 og 30 år, avhengig av type bygg, med en rente tilsvarende basisrenten i Husbanken til enhver tid. Denne renten vil ved årsskiftet være 0,3 %. Snittrenten i 2020 vil være 1,07 %. Kommunedirektøren har beregnet tilskuddsbeløp basert på prognoser mottatt fra Husbanken 25. september.

Sektorovergripende

Oppsummering

Tekst (i 1000 kr)	2021	2022	2023	2024
Tilskudd til renter og avdrag, skoleutbygging	-591	-503	-419	-369
Tilskudd til renter og avdrag, omsorg	-11 865	-11 831	-11 796	-11 762
Tilskudd til renter og avdrag, kirke	-151	-143	-135	-128
Sum	-12 607	-12 477	-12 350	-12 259

9.6 Integreringstilskuddet

Kommunen får i en 5-års periode en fast sum for hver flyktning og person med oppholdstillatelse på humanitært grunnlag (HG-status) som bosettes i kommunen. Integreringstilskuddet skal medvirke til rask og god bosetting, og målet er at de bosatte etter hvert skal komme seg i jobb og greie seg selv. Alle kommuner som tar imot flyktninger, får tilskudd etter samme satsstruktur og nivå.

Bosettinger	Satser for 1.1.2020	Satser for 1.1.2021	Endring i kr	Endring i %
	(kr)	(kr)		
År 1 (enslige voksne)	241 000	241 000	0	0,0 %
År 1 (andre voksne)	194 300	194 300	0	0,0 %
År 1 (enslige mindreårige)	187 000	187 000	0	0,0 %
År 1 (barn)	194 300	194 300	0	0,0 %
År 2	246 000	249 000	3 000	1,2 %
År 3	174 000	177 300	3 300	1,9 %
År 4	86 000	88 000	2 000	2,3 %
År 5	72 000	72 000	0	0,0 %
Sum voksne enslige	819 100	827 300	8 200	1,0 %
Sum voksne	772 300	780 600	8 300	1,1 %
Sum enslige mindreårige	765 000	773 300	8 300	1,1 %
Sum barn	772 300	780 600	8 300	1,1 %

Satsene er i perioden økt med 1,1 % over fem år for voksne (8 300 kr), barn (8 300 kr), enslige voksne (8 200 kr) og enslige mindreårige (8 300 kr). Med en deflator på 2,7 % gir dette en realnedgang på 1,6 prosentpoeng på tilskuddet. Det er ingen endring i satsene for år 1 fra 2020 til 2021, og gir en realnedgang på 2,7 prosentpoeng. Det legges til grunn at Kristiansand kommune mottar 77 personer hvert år i perioden i tillegg til 3 enslige mindreårige. Totalt 80 personer. I tillegg til dette kommer eventuelle familiegjenforeninger. Det er i perioden budsjettert med 9 familiegjenforeninger pr år.

Med grunnlag i de tilskuddssatser som er foreslått i statsbudsjettet, samt ovennevnte forutsetning om mottak, vil kommunens tilskudd utvikle seg som følger de neste fire årene (minus= inntekt):

I mill. kr (2021 kr)	2021	2022	2023	2024
Statstilskudd - integrering	-105 506	-80 452	-74 594	-71 826

9.7 Diverse fellesordninger

Kalkulatoriske inntekter

Det er beregnet en overføring på 16,3 mill. kr fra by- og stedsutvikling til område 9 i 2021. Beløpet øker til 19,1 mill. kr i 2024 og skal dekke kapitalutgifter for investeringer i utstyr innen maskinforvaltningen. Internleie biler er lagt inn med 10,6 mill. kr i 2021 stigende til 17,7 mill. kr i 2024.

Sektorovergripende

Det er beregnet overføring fra småbåthavnregnskapet på 9,4 mill. kr i 2021. Beløpet reduseres svakt i årene fremover. Beløpet skal dekke renter og avdrag blant annet etter at innskuddene ble tilbakebetalt i 2006, og erstattet av låneopptak.

Premieavvik og pensjonspremie

Premieavviket er differansen mellom den betalbare pensjonspremien og en regnskapsmessig beregnet pensjonskostnad. Fra 2006 beregnes pensjonskostnader etter en fremverskuende modell. Modellen baserer seg på faglige vurderinger av hva som realistisk kan forventes i fremtiden. Beregningsforutsetningene skal fastsettes forut for budsjettåret.

Budsjettforslaget for 2020 baserer seg på prognoser fra aktuarene for de tre pensjonskassene Kristiansand kommunale pensjonskasse (KKP), Kommunal landspensjonskasse (KLP) og Statens pensjonskasse (SPK). Som tidligere brukes ikke netto premieavvik til å finansiere årets drift i det økonomiske opplegget, men avsetter dette til fond.

For årene fra 2012 - 2014 inndeckes premieavviket som ble opparbeidet fra og med 2011, over 10 år i stedet for 15 år slik reglene var tidligere. Fra 2015 inndeckes premieavviket som opparbeides fra og med 2014, over 7 år.

I økonomiplanperioden er det forutsatt at netto premieavvik minus inndekning av tidligere premieavvik, styrker ordinært netto driftsresultat med 184 mill. kr. For likviditeten er det isolert sett negativt at premieavviket øker og at inndeckningen er lavere enn positivt premieavvik i hele perioden. Ideelt sett burde alt tidligere netto premieavvik blitt avsatt til disposisjonsfond for å unngå at likviditeten ble tappet.

Forslaget innebærer at akkumulert premieavvik i økonomiplanperioden øker med 184 mill. kr. For å demme opp mot tapping av likviditeten foreslår kommunedirektøren at hele avviket mellom premieavviket og inndeckningen av tidligere premieavvik, salderes mot det egne fondet. Fondet vil ha en saldo på 667,1mill. kr ved utgangen av 2024 det vil si at netto belastning på likviditeten vil være 243,5 mill. kr. Dette er i tråd med nivået som ble vedtatt i forrige økonomiplan.

I 1000 kr	2021	2022	2023	2024
Premieavvik	-219 480	-227 198	-239 799	-247 169
Amortisert tidligere premieavvik	171 437	184 053	191 989	202 170
Netto i året	-48 043	-43 145	-47 811	-45 000
Akkumulert premieavvik	774 681	817 826	865 637	910 637
Fond til dekning av premieavvik	531 181	574 326	622 137	667 137
Akkumulert premieavvik minus fond	243 500	243 500	243 500	243 500

I tillegg er avsatt årlig 1,8 mill. kr i forbindelse med overføringsavtalen og pensjonskontorkostnader.

Premievarselet fra KKP for 2021 innebærer en samlet pensjonspremie (ordinær premie + estimert reguleringspremie) fra arbeidsgiver på ca. 16,1 % av pensjonsgrunnlaget. Medlemspremien på 2 % og AFP-kostnader anslått til ca. 2,3 % kommer i tillegg. Det endelige premienivået avhenger som alltid av samme års lønns- og pensjonsoppgjør. Det er lite som skal til av endringer målt mot foreliggende anslag på årslønnsvekst og forventet G-regulering, før dette får konsekvenser for det samlede premienivået som skal innbetales til KKP. Årslønnsvekst og G-regulering for 2021 er estimert til 1,98 % i premievarselet fra både KLP og KKP.

Sektorovergripende

Kommunen vil i hele økonomiplanperioden finansiere premie (ekskl. AFP-kostnader) ut over 13 % fra opparbeidet premiefond i KKP. Dette forventes å utgjøre ca. 376 mill. kr fordelt med 83 mill. kr i 2021, 82 mill. kr i 2022, 109 mill. kr i 2023 og 102 mill. kr i 2024. Fondet var på 296,1 mill. kr ved inngangen til 2020, og det er foreløpig lagt til grunn at det ikke er nødvendig å trekke på premiefondet for å dekke pensjonspremien i 2020.

Det har de senere år vært tilført betydelige overskuddsmidler fra KKP til kommunens premiefond. Gjennom kapitalmarkeder som fortsatt, og i særdeleshet nå i koronaåret 2020 preges av lave rentenivå, kan det ikke forventes en tilsvarende generering av årlige premiefondsmidler inn i økonomiplanperioden. Samtidig påvirker lavere økonomisk aktivitet, reduserte renteforventninger og lavere lønnsvekst, det samlede omfang av årlig pensjonspremie som belastes kommunen. Anslag fra KKP's aktuar basert på forventninger hos Statistisk Sentralbyrå, viser en samlet snittpremie for arbeidsgiver for perioden 2021-2024 på ca. 16,5%. Dette er en nedgang på drøye 0,5 prosentpoeng sammenliknet med tilsvarende beregning for ett år siden. Framskrivningen i økonomiplanperioden er gjort med bakgrunn i gjeldende bestands- og forvaltningsvolum i KKP.

I forbindelse med innføringen av den nye offentlige tjenestepensjonen som ble innført fra 01.01.2020, så er det signalisert en betydelig frigjøring av premiereserver fra landets kommunale pensjonsordninger. Fra KKP er det antydnet at et slikt beløp vil være i størrelsesorden 300 mill. kr, og at det vesentligste av dette beløpet med en engangseffekt frigjøres som en overføring til medlemsforetakenes premiefond i tilknytning til kommende årsoppgjør.

For å dekke opp for foreliggende premieanslag og bruk av premiefond i økonomiplanperioden, har kommunedirektøren lagt inn en lik premie på 13% i hele perioden. Tjenesteområdene belastes som tidligere med 15 % premie. Differansen på 2 %-poeng med årlig 60 mill. kr inntektsføres i område 9.

I foreliggende forslag er det budsjettert med premie på 15 % til KLP i 2021 på områdebudsjettene i hovedsak på helse og mestring. Premie utover 15 % er lagt inn med 9,1 mill. kr i 2021, 13,0 mill. kr i 2022, 18,5 mill. kr i 2023 og 18,4 mill. kr i 2024 i område 9. I disse tallene er medregnet arbeidsgiveravgift. Det antas at også KLP i årene fremover får et overskudd som kan benyttes til delvis dekning av premien. Dette vil kunne gi lavere premie, men da også lavere premieavvik.

Premien til SPK ventes å bli 8,61 % i 2021 mot 10,67 % i 2020. Rammene for oppvekst er korrigert for reduksjonen i premie.

Det er avsatt 22,8 mill. kr i egenkapitaltilskudd til KKP og 3,52 mill. kr til KLP i investeringsdelen i 2021. Beløpene er påfølgende år prisjustert og er nærmere omtalt under investeringsdelen.

Engangsutgifter

Alt utbytte fra aksjeselskaper som kommunen eier er benyttet til løpende drift i årene 2021-2023. I 2024 er det avsatt en andel på 10 mill. kr til å dekke spesielle engangsutgifter. Hvis utbytte ikke skulle bli så høyt som forutsatt kan da engangsutgiftene reduseres dette året.

Øvrige forhold område 9

Som tidligere år er det lagt inn en teknisk korleksjon i område 9 som følge av at kapitalgrunnlaget for kommunale avgifter ikke prisjusteres. Dette utgjør 3 mill. kr i 2022, 6 mill. kr i 2023 og 9 mill. kr i 2024.

9.8 Pris- og lønnsvekst

I områdenes rammer for 2021 er det lagt til grunn en samlet pris og lønnsvekst på 2,5 %. I forslaget til statsbudsjett er økningen anslått til 2,7 %. Det er budsjettert med kompensasjon til områdene ved at det i område 9 er avsatt 13 mill. kr i hele perioden til dekke lønns- og prisvekst utover 2,5 %.

Sektorovergripende

	Oppr. 2020	2021	Vekt
Lønnsvekst	3,6	2,2	2/3
Varer/tjenester	2,1	3,4	1/3
Deflator	3,1	2,7	

9.9 Kommunale foretak

Etter avvikling av Kristiansand Boligselskap KF, gjenstår Kristiansand havn KF som eget foretak. Foretaket fremmer egen sak om budsjett og økonomiplan for bystyret og det henvises til denne saken for nærmere opplysninger.

9.10 Netto renter, avdrag, lånegjeld og utbytte drift

Renter og avdrag

Etter utbruddet av koronaviruset har Norges Bank satt ned styringsrenten i tre omganger. 13. og 20. mars ble styringsrenten redusert med henholdsvis 0,5 prosentenheter og 0,75 prosentenheter, før den 7. mai ble redusert med ytterligere 0,25 prosentenheter. Styringsrenten er nå 0 prosent. Dette er det laveste nivået styringsrenten noen gang har vært på. Rentenivået er betydelig lavere enn da forrige økonomiplan ble framlagt.

Det er av avgjørende betydning for kommunens økonomiske handlefrihet at nye låneopptak tilpasses innenfor det foreslåtte lånetaket på netto 8,5 milliarder kr. Lånegjelden vil på tross av et svært lavt rentenivå, presse kommunens drift i mange år fremover. Netto renter, utbytte og avdragsutgifter i driften, stiger med 79,3 mill. kr fra 2021 til 2024 (i løpende priser). Både renter og avdrag viser økning, som følge av fortsatt betydelige låneopptak. Kommunens årlige nedbetaling av lån knyttes til gjenværende levetid av anleggsmidlene (bygninger, anlegg inventar & utstyr m.v.). I økonomiplanen er nedbetalingen av lånegjelden tilpasset slik at det minst budsjetteres med minimumsavdrag i henhold til beregningsmetoden som benyttes fra år 2020. Anslagene for minimumsavdrag er imidlertid noe usikre som følge av avskrivningsbeløp. Kommunedirektøren vil om nødvendighet komme tilbake til dette i første tertialrapport 2021.

Hovedmålsettingen for gjeldsforvaltningen er å oppnå stabile og lavest mulig finansieringsutgifter innenfor en akseptabel risiko. Kommunens evne til å håndtere høyere renteutgifter enn budsjettert er begrenset, hvilket innebærer at stabilitet i form av rentebinding bør benyttes i den del av porteføljen som ikke har avlastningsmuligheter ved renteendringer. Ikke minst gjelder dette i en situasjon hvor lånegjelden øker. Gjennomsnittlig rente er i 2021 budsjettert med ca. 1,7 %. Gjennomsnittlig rentesats er forutsatt å være rimelig stabil i perioden opp til ca. 1,9 % i 2024. Den svake stigningen skyldes at tidligere rentebindinger utgår, og nye og rimeligere rentebindinger erstatter disse. Renter på både gamle og nye lån er basert på prognoser fra Kommunalbanken. Kommunalbankens pt-rente er pr 08.10.2020 på 1,0 %. Det er lagt inn forventet effekt av rentebytteavtaler utover i perioden. Det er årlig budsjettert med sikkerhetsmargin på om lag 0,2 %-poeng utover forventet markedsrente.

Netto finans

(i 1000 kr løpende priser)	2021	2022	2023	2024
Renteutgifter	189 547	184 678	199 000	220 554
Avdrag i drift	424 495	459 684	491 814	515 925
Sum renter og avdrag	614 042	644 362	690 814	736 479
Renteinntekter og utbytte	-109 902	-132 995	-164 440	-153 118
Netto finans løpende priser	504 060	511 367	526 374	583 361
Netto finans faste 2020-priser	504 060	498 895	501 010	541 709

Sektorovergripende

Av netto finansutgifter i 2021 dekkes ca. 12,6 mill. kr av statlige tilskuddsordninger omtalt i eget kapittel om tilskudd til renter og avdrag.

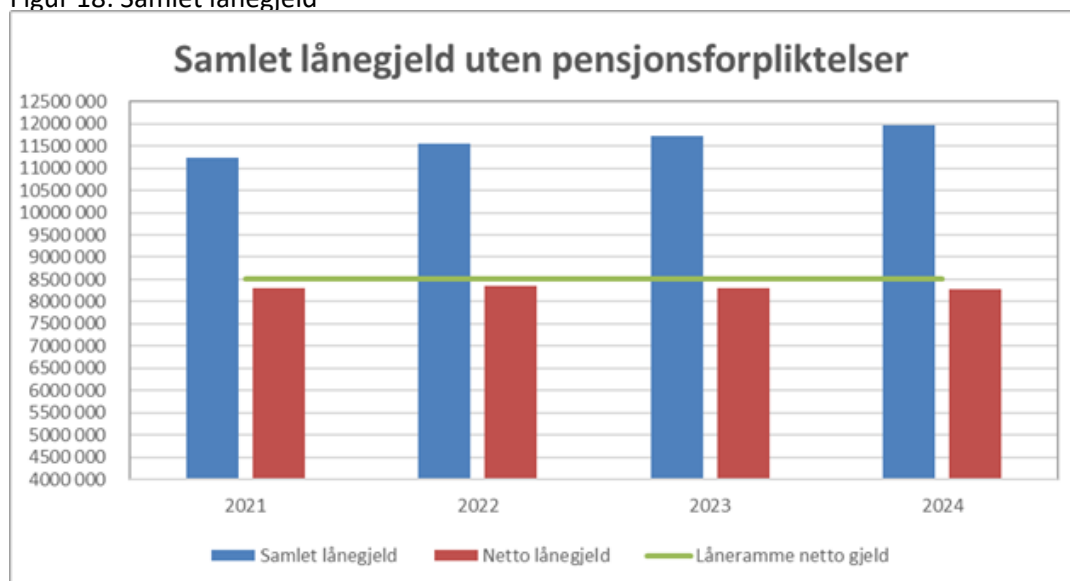
Lånegjeld

I 1000 kr	2021	2022	2023	2024
Samlet lånegjeld u/pensjonsforpl.	11 224 342	11 542 658	11 725 844	11 962 919
Lånegjeld knyttet til utlån	812 145	882 145	947 145	1 007 145
Beregningsgrunnlag VAR	2 106 023	2 297 121	2 483 176	2 684 462
Netto lånegjeld	8 306 174	8 363 392	8 295 523	8 271 312
Lånetak	8 500 000	8 500 000	8 500 000	8 500 000

Det er viktig å skille mellom lån til selvfinansiert virksomhet (vann, avløp, renovasjon, utlån m.v.) og lån til ordinære kommunale formål. Av bykassens totale lånegjeld, er andelen som ikke er selvfinansierende, ca. 74 % i begynnelsen av økonomiplanperioden, men synkende til ca. 69 % mot slutten. Vedtatt maksimalt tak på netto lånegjeld foreslås satt til 8,5 milliarder kr i hele perioden uten prisjustering. Kommunedirektørens forslag til økonomiplan, gir netto lånegjeld som vist i tabellen over.

Lånegjeld i 1000 kr

Figur 18: Samlet lånegjeld

Av netto lånegjeld i 2021 vil statlige tilskuddsordninger til renter og avdrag bidra til å finansiere lån tilsvarende ca. 220 mill. kr forutsatt 25 års nedbetaling og 1,7 % rente. Brutto lånegjeld øker betydelig i økonomiplanperioden 2021-2024, hvor gjelden øker med 1 176 mill. kr fra anslått 10 787 mill. kr ved utgangen av 2020 til 11 963 mill. kr i 2024. Økningen i brutto lånegjeld i perioden, kommer imidlertid som følge av låneopptak til investeringer innen selvkostområdene vann og avløp og til Startlån.

Den høye lånegjelden innebærer en betydelig finansiell risiko for bykassa som håndteres i en samlet finansstrategi, hvor evnen til å motstå svingninger i renter, avkastning og verddivurderinger, inngår.

Finansreglementet har bestemmelser om blant annet rentesikring av lånegjelden.

9.11 Aksjeselskaper

Kommunen eier en rekke aksjeselskaper, helt eller delvis. I 2017 vedtok bystyret i gamle Kristiansand ny eierskapsmelding som inneholder kommunens overordnede strategi i forhold til sine eierposisjoner.

Sektorovergripende

Eierskapsmeldingene for Søgne og Songdalen kommuner ble vedtatt i henholdsvis 2009 og 2012. Bystyret får til behandling ny eierskapsmelding tidlig i 2021.

Det er gjennom flere år fremmet egne saker for bystyret knyttet til enkelte selskap. Disse sakene utgjør del 2 av eierskapsmeldingen. Sakene omhandler spørsmål om hvorvidt riktig selskapsform er valgt, om kommunen bør kjøpe eller selge noen av sine eierposisjoner, om virksomhet eller verdier bør flyttes mellom selskaper og andre eierstrategiske spørsmål.

Under presenteres først en del selskaper det forventes utbytteutbetalinger fra i kommende økonomiplanperiode, samt enkelte andre selskaper omtales avslutningsvis.

Agder Energi AS

Kristiansand kommunes eierandel utgjør 8,4 %.

På eiermøte 25. mai 2018 ble ny utbyttepolitikk konkret formulert slik:

1. Underliggende IFRS innføres som utbyttegrunnlag
2. Agdereiernes styrerepresentanter skal i sitt forslag til utbytte vurdere, og drøfte med AU, hvorvidt vesentlige salgsgvinster eller tap skal holdes utenfor utbyttegrunnlaget
3. Fjorårets resultat beholdes som beregningsgrunnlag
4. Utbyttegulvet tas bort
5. Veiledende utbytteprosent settes til 70%
6. Utbyttepolitikken gjelder for årene 2018 - 2020 (dvs. regnskapsårene 2017-2019)
7. Fortsatt kvalitativ vurdering hvert år.

For økonomiplanperioden 2021-2024 anbefales det å ta hele utbytte inn i driften. Underliggende resultat for 2019 var 340 mill. kr som er oppgitt å være mest nærliggende å bruke som grunnlag for budsjett 2021. Med 70 % utbytte betyr det 238 mill. kr i utbyttegrunnlag og etter fratrukket for kostnader til drift av eiermøtene blant Agdereierne betyr et utbytte på 19,9 mill. kr til Kristiansand kommune som tas inn i driften i 2021.

For 2020 var underliggende resultat første halvår bedre enn i på samme tid i 2019. Det er likevel usikkert om resultatet er tilstrekkelig til å gi et utbytte tilsvarende lagt til grunn i vedtatt økonomiplan. Det er stor usikkerhet knyttet til prisutviklingen på strøm, men kommunedirektøren har likevel opprettholdt utbytteforventningene på om lag samme nivå som i vedtatt økonomiplan for årene 2022-23. Det betyr at det legges til grunn en forventning om underliggende årsresultat på 600 mill. kr fremover, noe som i så fall gir om lag 35,2 mill. kr i utbytteutbetalinger for årene 2022-2024.

Løpende priser (1000 kr)	2021	2022	2023	2024
Utbytte	19 900	35 240	35 240	35 240

Kristiansand Næringssselskap AS (KNAS)

Kristiansand Næringssselskap eies 100 % av Kristiansand kommune. Bystyret vedtok i mars 2012 del 3 i eierskapsmeldingen for selskapet med vekt på fastsetting av avkastningskrav og utbyttemodell.

Bystyret vedtok blant at den foreslåtte utbyttemodellen implementeres med et mål for utbytte på minimum 50 % av konsernets resultat. Og videre at selskapet bør sørge for tilgjengeliggjøring av utbyttet i morselskapet.

Det er startet opp arbeidet med ny eierskapsmelding for KNAS som fremmes for bystyret før sommeren 2021. Avkastningskrav og utbyttepolitikk vil være temaer som tas opp i meldingen.

Sektorovergripende

Oversikt over utbytte fra KNAS i perioden 2017-2020:

Løpende priser (1000 kr)	2017	2018	2019	2020	Sum
Konsernresultat året før utbetalt utbytte	11 208	129 475	187 020	19 749	347 452
Utbytte	10 000	70 000*	93 500**	5 000	178 500

* 35 mill. kr ble inntektsført i investeringsregnskapet.

** 43,5 mill. kr ble inntektsført i investeringsregnskapet.

I perioden 2017-20 er det i sum blitt utdelt 51 % av konsernets resultat etter skatt som utbytte fra morselskapet.

Selv om de regnskapsmessige resultatene i perioden før 2018 var noe lave, er de likviditetsmessige og underliggende resultatene vesentlig bedre og har muliggjort større utbytteutbetalinger fra selskapet. Den vedtatte utbyttepolitikken fanger ikke tilstrekkelig opp de forhold som påvirker likviditeten og soliditeten i selskapet. Agder Energi bygget ble solgt i januar 2017 og gav et meget godt resultat i 2017 som resulterte i en utbytteutbetaling på 70 mill. kr påfølgende år. I 2018 ble Gyldengården solgt og som ga grunnlag for en utbytteutbetaling på 93,5 mill. kr i 2019.

Utbytte fra KNAS har siden oppstart i hovedsak blitt disponert til formål utenom ordinær drift som vil si at de brukes til blant annet ekstraordinært vedlikehold og til egenkapital for investeringer. Den økonomiske situasjonen for 2019 var krevende, og derfor ble 50 mill. kr i utbytte fra KNAS benyttet til driftsformål og 43,5 mill. kr til investeringsformål. Resultatene til KNAS i 2017 og 2018 har vært ekstraordinære, og resultatforventningene til selskapet fremover vil være vesentlig lavere enn i årene 2017 og 2018 da selskapet har realisert to store eiendommer. Selskapet står nå overfor en ny situasjon der man ikke lenger sitter på store eiendommer som bidrar med god likviditet inn i selskapets drift på samme vis som tidligere.

For økonomiplanperioden 2021-2024 har kommunedirektøren videreført nivåene på utbytte vedtatt økt opp av bystyret ved forrige budsjettbehandling. Det er lagt til grunn et utbytte på 18 mill. kr i 2021, mens det fra 2022 årlig er lagt til grunn et utbytte på 20 mill. kr fra KNAS. I perioden 2021-2023 foreslås utbyttene disponert inn i driften, mens i 2024 legges det opp til at halvparten av eventuelt utbytte avklares etter generalforsamlingen i selskapet.

Løpende priser (i 1000 kr)	2021	2022	2023	2024
Utbytte	18 000	20 000	20 000	20 000

Gimleveien 28 AS

Gimleveien 28 AS er et offentlig-privat aksjeselskap der Kristiansand kommune eier 40 % av selskapet. Eiendommen Gimle Aldershjem og dens verdier ble tidligere skutt inn som tingsinnskudd i selskapet. Selskapet skulle gjennom utvikling av en sentral eiendom på Lund, bidra til å skape funksjoner og aktiviteter på aksene mellom Universitetet og Kvadraturen som understøttet handlingsplanen for Universitetsbyen Kristiansand.

Etter å ha jobbet med flere ulike interessenter og konsepter uten å komme i mål med dette, ble det avklart tidligere i år «at kommunens interesser og deltakelse i selskapet Gimleveien 28 AS ivaretas og opprettholdes gjennom siste del av prosjektet frem til sluttsalg.»

Det bygges nå totalt 26 leiligheter i bygget, samt hjørnelokalet i 1.etg (på nivå med Gimleveien), er regulert til tjenesteyting. Det er lagt inn et forsiktig estimat som grunnlag for utbytte i økonomiplanen

Sektorovergripende

der det ligger inne en forventet inntekt på 15 mill. kr i 2023 for realisering av tidligere innskutt tomteverdi og gjennomføring av eiendomsutbygging og salg/realisasjon av selskapet.

Løpende priser (i 1000 kr)	2021	2022	2023	2024
Utbytte	0	0	15 000	0

Avfall Sør Holding AS

Kristiansand kommunes eierandel utgjør 87,9 %.

I 2016 ble det basert på en gjennomgang av selskapets økonomiske stilling utbetalt ekstraordinært utbytte på 50 mill. kr. Grunnlaget for utbytte var salget av Avfall Sør Bedrift 15. desember 2014 som gav en netto gevinst på ca. 58 mill. kr. Etter en gjennomgang av selskapets økonomiske stilling i 2017 vedtok styret å utbetale 30 mill. kr i utbytte i 2018.

Det er noe omfang av aktiviteter i konsernet som kan gi grunnlag for fremtidige utbytter.

I vedtatt økonomiplan er det lagt til grunn årlige utbytter på 2 mill. kr fra Avfall Sør Holding. I 2020 er det ikke utbetalt utbytte pga. usikkerhet vedr. pandemien. Kommunedirektøren legger til grunn videre at selskapet i 2021 kan betale 4 mill. kr i utbytte, og 2 mill. kr årlig fra og med 2022.

Løpende priser (i 1000 kr)	2021	2022	2023	2024
Utbytte	4 000	2 000	2 000	2 000

Kristiansand Kino Holding AS

Oversikt over utbytte fra Kristiansand Kino Holding AS i perioden 2016-2019:

Løpende priser (i 1000 kr)	2017	2018	2019	2020	Sum
Utbytte	5 500	5 000	3 500	0	14 000

Etter at Nordisk Film AS kom inn på eiersiden i KinoSør i 2014 har Kristiansand Kino Holding AS levert gode resultater. Etter flere gode kinoår er forventningene fremover noe redusert i årene som kommer.

Pandemien har gitt selskapet store utfordringer innebærende år og det er ikke utbetalt utbytte for regnskapsåret 2019. Det forventes at det tar noe tid før selskapet igjen er i posisjon til å betale utbytte. Det anbefales derfor at det ikke innarbeides utbytte i 2021, men at det fra 2022 legges inn forventninger om utbytter på 3,5 mill. kr årlig fremover i perioden.

Løpende priser (i 1000 kr)	2021	2022	2023	2024
Utbytte	0	3 500	3 500	3 500

Vekst- og attføringsbedrifter

Kristiansand kommune eier 3 rene vekstbedrifter med 100 % direkte eierskap i hvert av selskapene Via Partner AS, Kjøkkenservice Industrier AS og Songvaar Vekst AS. I tillegg eier kommunen 61,2 % av Varodd AS som både er en vekst- og attføringsbedrift, men med størst virksomhet innenfor attføring. Konsernet eier også eiendom og driver med næringsvirksomhet i Danmark.

Dette er alle viktige selskaper hvor man har hatt pågående prosesser inn mot eier blant annet sett i lys av politisk sak om «*Sosialhjelpsanalysen 2018: Økonomisk sosialhjelp i Kristiansand kommune 2014-2017*». Det er i økonomiplanen innarbeidet kjøp for 1,8 mill. kr årlig av langvarige tilrettelagte arbeidsplasser (LTA plasser) fra de tre vekstbedriftene. I tillegg har Varodd satt i verk tilsvarende tiltak

Sektorovergripende

finansiert av bedriften selv. Det er satt i gang en prosess med Eiermelding for de fire bedriftene. Saken legges frem for bystyret innen sommeren 2021. Dette gir muligheter til å utvikle nye og bedre tiltak for å nå målet om å bidra til økt arbeidsdeltakelse og arbeidsinkludering av personer som står utenfor arbeidslivet der også nyutviklede tiltak vil kunne inngå som er del av svaret på de utfordringer som «Oppgaveutvalget» arbeider med.

9.12 Oversikt over fondsmidler

Kristiansand kommunes energiverksfond

I tabellen nedenfor angis status for fondet og planlagt tilførsel til og bruk av fondet i løpende priser.

Energiverksfondet (i mill. kr)	2021	2022	2023	2024
Til disp. 1. jan	1 124,4	1 124,4	1 124,4	1 124,4
Utbytte Agder Energi A/S	19,9	35,2	35,2	35,2
Avkastning	32,6	32,6	45,0	45,0
Tilført driftsregnskapet	-52,5	-67,8	-80,2	-80,2
Prisjustering av fondet (fra drift og investering)	0,0	0,0	0,0	28,1
Saldo pr. 31.12	1 124,4	1 124,4	1 124,4	1 152,5

I økonomiplanen er det lagt opp til at realverdien av energiverksfondet reduseres ved at prisstigningen med 2,5 % først tillegges kapitalen fra år 2024 med 6,3 mill. kr i driften og 21,8 mill. kr fra kapitalfondet i investeringsbudsjettet. Om lag 22,5 % av energiverksfondet er disposisjonsfond mens 77,5 % er investeringsfond. Langsiktig målsetning om nominell avkastning er 4 %, men på grunn av det lave rentenivået har kommunens rådgiver anbefalt å justere ned forventningene til 2,9 %.

Kommunedirektøren foreslår derfor å budsjettere avkastning med 2,9 % de første to årene og 4 % de siste to årene i økonomiplanen. I økonomiplan-perioden tilføres dermed driften årlig i årene 2021 og 2022 ca 32,6 mill. kr. De to siste årene tilføres driften ca 45 mill. kr årlig. Fondsmidlene i energiverksfondet vil utgjøre 1 152,5 mill. kr ved utgangen av 2024. Tidligere bufferfond som skulle håndtere svingninger i finansavkastningen, ble avvirket i 2020 og tillagt det generelle disposisjonsfondet.

Kapitalfondet

Kapitalfondet vil være i størrelsesorden ca. 239,3 mill. kr pr 01.01.2020 forutsatt at all budsjettert bruk av fondet til prosjekter blir gjennomført i løpet av 2020 og at salgsinntektene i 2020 blir som forutsatt. For å opprettholde en viss handlefrihet i forbindelse med finansiering av investeringer, ble det i forrige økonomiplan forutsatt at betydelige deler av salgsinntekter skulle avsettes fondet fremfor å gå til direkte finansiering av investeringene de enkelte år. Det legges samlet opp til netto avsetning til kapitalfondet med 171,8 mill. kr i perioden. Avsetningene er imidlertid usikre da de i hovedsak kommer fra salgsinntekter som er vanskelige å estimere både beløpsmessig og tidsmessig. I 2024 brukes 21,8 mill. kr av fondet til å prisjustere energiverksfondets investeringsdel.

Investeringsfond - kapitalfondet (i mill. kr)	2021	2022	2023	2024
Til disp. 1. jan	191,1	239,3	247,8	268,0
Bruk i året	-26,5	-27,5	-28,6	-46,8
Avsetning i året	74,7	36,0	48,8	11,5
Avkastning	2,0	3,0	3,6	4,3
Overført driftsregnskapet	-2,0	-3,0	-3,6	-4,3
Saldo pr. 31.12	239,3	247,8	268,0	232,7

Sektorovergripende

På eget investeringsfond for KNAS står det fra 2019 avsatt 40 mill. kr.

Oversikt over disposisjonsfond

Ved utgangen av 2021 forventes avsatt 461 mill. kr på sentralt disposisjonsfond.

Disposisjonsfond - generelt (i mill. kr)	2021	2022	2023	2024
Til disp. 1. jan	547,1	461,0	417,9	440,8
Saldering i HP drift	-86,0	-43,1	22,9	12,2
Avkastning	5,7	5,8	6,1	7,1
Overført driftsregnskapet	-5,7	-5,8	-6,1	-7,1
Saldo pr. 31.12	461,0	417,9	440,8	453,0

Det brukes netto 94,1 mill. kr av fondet i økonomiplanperioden.

I tillegg til det sentrale disposisjonsfondet har områdene egne frie disposisjonsfond. Pr. 01.01.2020 var disse på 65,2 mill. kr. Enkelte av områdefondene ble styrket i 1. tertialrapport i 2020. Prognosene viser at områdene vil måtte bruke av disse fondene i 2020, slik at disse ventes å bli samlet negative med 65,7 mill. kr pr 31.12.2020. Når en vurderer størrelsen på det sentrale disposisjonsfondet, er også viktig å ta hensyn til størrelsen på områdefondene. I tillegg til disse fondene vil det være enkelte disposisjonsfond der en ikke har prognoser for størrelse. Dette gjelde blant annet fond til dekning av forsikringer, vedlikehold, drift småbåthavner med mer. Det viktigste fondet her er vedlikeholdsfondet der det pr 01.01.2020 stod 85,6 mill. kr.

Det ventes pr. 01.01.2021 avsatt 483,1 mill. kr på fondet til dekning av deler av opparbeidet premieavvik. Fondet er opprettet for å motvirke at likviditeten tappes når akkumulert premieavvik øker. Avsetningene i perioden er avpasset slik at ordningen med føring av premieavvik ikke fører til ytterligere tapping av likviditeten sett over 5-årsperioden fra 2020- 2024. Det vises til nærmere omtale av premieavvik.

Fond til dekning av premieavvik (i mill. kr)	2021	2022	2023	2024
Til disp. 1. jan	483,1	531,2	574,3	622,1
Netto endring i året	48,0	43,1	47,8	45,0
Avkastning	5,1	6,6	8,3	10,0
Overført driftsregnskapet	-5,1	-6,6	-8,3	-10,0
Saldo pr. 31.12	531,2	574,3	622,1	667,1

9.13 Investeringsbudsjettet

Merknader til investeringsoversikt 2A i kapittel 7.3

Investeringsnivået er høyt og finansieres i all hovedsak av lån, investeringsfond og salg av fast eiendom. I dette økonomiplanen er det ikke rom for å finansiere noen investeringer fra driften. Bruk av lån er den viktigste finansieringskilden for investeringene. Dette innebærer økt press på driften i form av økte rente- og avdragsutgifter. Imidlertid er ikke effekten på driften så dramatisk som investeringsnivået skulle tilsi, fordi staten yter tilskudd til renter og avdrag for en del av investeringene (sykehjem, omsorgsboliger og skoler). I økonomiplanen ventes disse tilskuddene å ligge på ca. 12,6 mill. kr årlig. Denne ordningen er nærmere kommentert i eget kapittel. Samlet låneopptak vises i tabellen over. Startlån utgjør 140 mill. kr årlig.

Sektorovergripende

Inntekter ved salg av eiendom tilfører netto 342 mill. kr. Da disse inntektene er usikre er ca. 170 mill. kr av dette forutsatt avsatt til kapitalfondet og dermed ikke direkte benyttet til finansiering av investeringer i perioden.

Momskompensasjon

Det er forventet følgende momskompensasjon for investeringsutgifter i økonomiplanperioden:

I 1000 kr	2020	2021	2022	2023
Momskompensasjon i investeringsbudsjettet	143 028	113 715	94 181	95 479

Avtaler med utbyggere med justeringsrett mva og mva-kompensasjon

Inngåtte avtaler innebærer netto inntekt på ca. 1,5 mill. kr årlig.

KNAS – nedbetaling på ansvarlig lån

Avdrag på ansvarlig lån skal betales med 18,176 mill. kr i 2021, 24,804 mill. kr i 2022 og 24,844 mill. kr årlig fra 2023.

Øvrige avdrag på utlån

Diverse utlån medfører årlige avdrag på 1,715 mill. kr.

Egenkapitaltilskudd KKP

Pensjonskassens økte forvaltningskapital fra ett år til det neste, tilsier isolert sett en styrking av egenkapitalbasen for å opprettholde en stabil risikoprofil for kapitalforvaltningen. Noe av dette ivaretas av egenkapitalens egen avkastning, men dette er ikke tilstrekkelig. Kommunen har derfor i denne forbindelse avsatt 22,8 mill. kr i slik tilførsel i investeringsdelen i 2021. Dette beløpet er de påfølgende årene prisjustert med 2,5 % årlig opp til 24,56 mill. kr i 2024. Det kan bli behov for ytterligere innkalling av egenkapital.

Egenkapitaltilskudd KLP

Det er lagt inn 3,52 mill. kr i bevilgninger til egenkapitaltilskudd for KLP i 2021. Dette beløpet er de påfølgende årene justert opp til 3,79 mill. kr i 2024. Det forutsettes at eventuelle endringer i behov for tilskudd blir behandlet i tertialrapportene.

Avdrag på formidlingslån

Avdrag på Startlån og tidligere etableringslån varierer fra år til år avhengig av hvor mye ekstraordinære innfrielser som finner sted. Det forutsettes at avdrag blir 65 mill. kr i 2021 og at dette øker med 5 mill. kr pr år til 80 mill. kr i 2024. Disse innbetalingene fra kundene går til nedbetaling på innlånene.

Startlånet er rettet mot personer med langvarige boligfinansieringsproblemer. Innlånet fra Husbanken settes i hele perioden til 140 mill. kr årlig. Boliglånsforskriften som trådte i kraft 01.01.2017 har ført til at bankene er blitt mindre villige til å være med på samfinansieringer enn tidligere. Dette gjør at startlånet nå blir benyttet som fullfinansiering i flere saker, og at et gjennomsnittlig startlån dermed er høyere enn tidligere. Risikoen må vurderes opp mot de positive virkningene låneordningen ellers har.

10 Driftstilskudd og tilskuddsordninger 2021

10.1 Driftstilskudd til institusjoner, organisasjoner og foreninger

Fellesnemda (Søgne, Songdalen og Kristiansand) vedtok 5. mars 2019 (sak 20/19) følgende prinsipper og rutiner for forvaltningen av årlige driftstilskudd:

1. Kristiansand kommune gir årlig driftstilskudd for å støtte viktige, eksterne medspillere som bidrar til å realisere kommunens overordnede målsettinger for utviklingen av byen.
2. Hovedregelen er at spesielle formål eller konkrete aktiviteter støttes av kommunen gjennom tilskuddsordninger som er åpne for alle aktører på området, og ikke ved at kun én eller noen få mottar årlig driftstilskudd.
3. Årlig driftstilskudd brukes når det foreligger en politisk vedtatt partnerskaps- eller samarbeidsavtale om finansiering av eksterne aktører, eller når det er vedtatt at slik avtale skal inngås.
4. Bystyret avgjør i budsjettvedtaket hvem som skal motta årlig driftstilskudd og størrelsen på det enkelte tilskuddet. Tidsavgrensning av tilskuddet (1-3 år) er en mulighet, og skal i tilfelle markeres tydelig i budsjettdokumentene.
5. Til grunn for tilskuddet skal det foreligge en søknad, vedlagt årsrapport/årsregnskap fra foregående år og planer/budsjett for kommende år. Årsrapporten skal inneholde oversikt over virksomhetens engasjement av frivillige.
6. Muligheten for å motta årlig driftstilskudd fra kommunen gjøres offentlig kjent i god tid før søknadsfristen. Kommunedirektøren fastsetter søknadsfristen.
7. Saksbehandlingen skal evaluere mottakeren og tilskuddets størrelse. Kommunedirektørens forslag til handlingsprogram og årsbudsjett skal synliggjøre administrasjonens faglige vurderinger.
8. Normalt utbetales driftstilskudd under 0,5 mill. kr i sin helhet ved starten av året, mens større beløp utbetales i kvartalsvise rater. Tilsagnsbrevet skal presisere at det foretas nye vurderinger hvert år ved rulleringen av handlingsprogram og budsjett.
9. Mottakere av årlig driftstilskudd skal som hovedregel ikke motta tilskudd fra andre kommunale tilskuddsordninger.

Årlige driftstilskudd til institusjoner, organisasjoner og foreninger har vært utlyst i 2020. I økonomiplanen det foretatt prioriteringer innenfor en samlet og forsvarlig budsjetttramme. I vurderingen av den enkelte søknad er det lagt vekt på mottakernes medvirkning i realiseringen av strategier og målsettinger i kommunens vedtatte styringsdokumenter, for kommunen som helhet og i de respektive fagsektorene.

Bystyret har vedtatt driftstilskudd 2021 til følgende mottakere hvor kommunen enten har en politisk vedtatt samarbeidsavtale, eller slik avtale skal inngås i løpet av året. Alle tall er i 1000 kr.

Driftstilskudd og tilskuddsordninger 2021

Mottaker	2020	Søknad	2021	Område
Alternativ til vold	1 600	1 645	1 632	Helse og mestring
Senter mot seksuelle overgrep	617	632	629	Helse og mestring
Bragdøya kystlag	267	308	272	Helse og mestring
Kilden Teater- og Konserthus for Sørlandet IKS	30 127		30 910	Kultur og innbyggerdialog
Kilden Kultur	8 405	8 666	8 615	Kultur og innbyggerdialog
Vest-Agder museet IKS	5 749	5 921	5 892	Kultur og innbyggerdialog
Sørlandets Kunstmuseum	4 072	6 072	4 165	Kultur og innbyggerdialog
Naturmuseum og botaniske hage, Universitetet i Agder	3 753	3 734	3 746	Kultur og innbyggerdialog
Fullriggeren "Sørlandet"	2 752		2 427	Kultur og innbyggerdialog
Bredalsholmen dokk og fartøyversenter	714	723	732	Kultur og innbyggerdialog
Driftstilskudd til Bredalsholmen Eiendom	100		100	Kultur og innbyggerdialog
Sandripeia interkommunale fritidspark	1 175		1 204	Kultur og innbyggerdialog
Bragdøya Kystlag	926	1 065	949	Kultur og innbyggerdialog
Kristiansand Idrettsråd/Stiftelsen Sportikus	890	1 250	912	Kultur og innbyggerdialog
Kristiansand Kunsthall (Kunstforeningen)	875	1 250	997	Kultur og innbyggerdialog
Zefyr – regionalt filmfond	272	320	279	Kultur og innbyggerdialog
Barnefilmfestivalen	868	868	890	Kultur og innbyggerdialog
Stiftelsen Arkivet (egen sak i bystyret 2020)	787	1 625	850	Kultur og innbyggerdialog
Agder kollektivtrafikk A/S	4 482		4 594	By- og stedsutvikling
Midt-Agder friluftsråd	2 037		2 088	By- og stedsutvikling
Innoventus Sør AS	773		792	Samfunn og innovasjon
Sørlandets Europakontor AS	743		769	Samfunn og innovasjon
Etablerersenter Vest-Agder	564		578	Samfunn og innovasjon
Arendalsuka	100		100	Organisasjon
Aquarama – gratis svømming	1 050		1 129	Oppvekst
Vitensenteret	1 050		1 076	Oppvekst
Kommunalt foreldreutvalg grunnskolen	52		53	Oppvekst
Kirkens ungdomsprosjekt	2 471		2 533	Oppvekst
Blå Kors – barnas stasjon	755		774	Oppvekst
Frelsesarmeen – Home start	445		456	Oppvekst
Agder Folkehøgskole	20		20	Oppvekst
Nye søkere i 2021:				
Kristiansand Døvesenter	Ny	100	0	Kultur og innbyggerdialog
Flerkulturell ungdomsforening	Ny	100	0	Kultur og innbyggerdialog
ATROP avdeling Kristiansand	Ny	500	0	Helse og mestring
ATROP avdeling Songdalen	Ny	700	0	Helse og mestring
Matsentralen	Ny	275	0	By- og stedsutvikling
Blå Kors	Ny	10 000	0	Helse og mestring, oppvekst og kultur og innbyggerdialog
Vågsbygd Turn	Ny	54	0	Kultur og innbyggerdialog
Christianssand Byselskab/Bentsens Hus	Ny	44	0	Kultur og innbyggerdialog

Driftstilskudd og tilskuddsordninger 2021

Mottaker	2020	Søknad	2021	Område
FIDA – Forum for integrering og dialog Agder	Ny	1 260	0	Kultur og innbyggerdialog
Universitetet i Agder/Samarbeidsråd for klassisk korsang i Agder	Ny	170	0	Kultur og innbyggerdialog

10.2 Priser, stipender og aksjoner

	2020	2021	Område
Kunstnerstipend	300	300	Kultur og innbyggerdialog
Kulturprisen	50	50	Kultur og innbyggerdialog
Frivillighetsprisen	50	50	Kultur og innbyggerdialog
Idrettsgalla Sør	60	60	Kultur og innbyggerdialog
Kommunens miljøpris	50	50	By- og stedsutvikling
Arbeidsmiljøprisen	50	50	Organisasjon
TV-aksjonen	150	150	Organisasjon
Rajshahi-aksjonen (kr 2 pr innb. hvert tredje år)	-	224	Oppvekst
Rajshahi - aksjonen tilskudd til adm. av innsamlingen	-	110	Oppvekst
Rajshahi - vannprosjekt	-	120	Oppvekst

10.3 Kontingenter

	2020	2021	Merknad
Region Kristiansand	1 500	1 500	Kontingent - styrebehandles
KS - kommunesektorens interesse- og arbeidsgiver-organisasjon	11 296	11 754	Ordinær kontingent, OU-midler og FOU-midler.

10.4 Tilleggsbevilgningskontoer

	2020	2021	Merknad
Formannskapetets tilleggsbevilgningskonto	200	200	Fast årlig beløp
Kulturutvalgets tilleggsbevilgningskonto	420	430	Brukes i samsvar med kulturutvalgets vedtak 11/20
Helseutvalgets tilleggsbevilgningskonto	70	71	Generelt

10.5 Tilskuddsordninger

Forvaltningen av tilskuddsordninger skal baseres på åpenhet og likebehandling, alle potensielle søkere skal ha en reell mulighet til å konkurrere på lik linje med andre søkere. Retningslinjer for den enkelte ordning med vurderingskriterier, saksbehandlingsregler og tildelingsfullmakter skal vedtas politisk og være lett tilgjengelige for offentligheten. Hovedformålet med tilskuddsordningene er å gi eksterne aktører som *ikke* mottar årlig driftstilskudd, muligheten til å motta økonomisk støtte fra kommunen til prosjekter og tiltak på ulike samfunnsområder.

Tilskuddsordninger	2020	2021	Område
Samlelegatet for tilskudd til organisasjoner	825	842	Helse og mestring
Tilskudd til mestring, deltakelse og livskvalitet innen rus-/psykisk helsefeltet	5 343	5 756	Helse og mestring
Tilskudd til integrering, mangfold og deltakelse i samfunnsliv	1 328	1 408	Helse og mestring
Tilskudd til bruker-/interesse- og pårørendeorganisasjoner	544	555	Helse og mestring
Tilskudd til organisering av frivillig innsats på helse-, omsorgs- og sosialfeltet	651	664	Helse og mestring
Tilskudd til drift av barne- og ungdomsorganisasjoner	1 605	1 805	Kultur og innbyggerdialog
Kommunens satsing på rytmisk musikk	770	800	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til kunst- og kulturformål	1 595	1 700	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til festivaler	1 595	1 625	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til skolekorps	1 067	1 100	Kultur og innbyggerdialog
Aktivitetsmidler idrett – kommunal andel storbymidler	410	420	Kultur og innbyggerdialog
Satsingsmidler toppidrett	525	538	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til orienteringskart	200	205	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til kulturtiltak i nærmiljøet	300	300	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til aktiviteter for barn og unge med funksjonshemninger	124	130	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til ungdomstiltak i Samsen kulturhus	50	50	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til aktivitetshus og private grendehus	605	650	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til private idrettsanlegg	1 335	1 368	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til kompetansesentre og nettverksorganisasjoner	5 236	5 000	Kultur og innbyggerdialog
Tilskudd til utendørsaktiviteter i lokalsamfunnet	723	741	By- og stedsutvikling
Løyperydding	46	47	By- og stedsutvikling
Tilskudd til privat vedlikehold av veier	664	681	By- og stedsutvikling
Panteordning for eldre ikke-rentbrennende ildsteder – Grim, Lund, Kvadraturen	500	500	By- og stedsutvikling
Tilskudd til Dyrenes beskytter	250	-	By- og stedsutvikling
Bydelsfond	2 500	2 500	By- og stedsutvikling
Tilskudd til næringsformål	900	900	Samfunn og innovasjon
Oppvekstutvalgets tilskuddsordning for utsatte/vanskeligstilte barn og unge (0,5 mill. kr vedtatt å finansiere fritidsfond)	943	467	Oppvekst

Kristiansand
kommune

Postboks 417 Lund
4604 Kristiansand
Tlf: 38 07 50 00
www.kristiansand.kommune.no